

۸۵۰۸

« چریکھی »

مہم و زین

7/30/17
MEM U ZIN

گوردی : فارسی

تالیف

علی‌داد ایوبیان

چاپخانه «شوق» تبریز

۲۱۰۵۱۳

توفیق تهیه این تیراژ در پانصد جلد بهمت و یاری جناب آقای میرزا خلیل موقی مدیر چاپخانه
و کتابفروشی موقی مهاباد حاصل شده است

از نشریه دانشکده ادبیات تبریز: { سال سیزدهم ۱۳۴۰ شماره‌های ۲ و ۳ و ۴
سال چهاردهم ۱۳۴۱ شماره‌های ۲ و ۳ و ۴ }

به پیشگاه :

استاد گرانمایه و ارجمندم جناب آقای دکتر منوچهر مرتضوی
تقدیم میکنم

بسم الله الرحمن الرحيم
این رساله در تاریخ ۱۵ شهریور ۱۳۳۴ در تهران
چاپ گردید
عبدالله ابراهیم

« چریک‌های کوردی »

« چریکه » یعنی چه ؟

مشهورترین « چریکه‌ها » کوردی

چرگرهای کرد

بررسی تحقیقی « چریکه‌های مهم‌وزین » و شاهکار احمدخانی

تألیف

عمیدالله ایوبیان

۱- این کتاب تفصیل و تکمیل یک مبحث از « دائرة المعارف کوردی » پایان‌نامه تحصیلی اینجانب است که با راهنمایی استادان دانشمند و گرانمایه ام :

۱- جناب آقای دکتر یحیی ماهیار نوایی استاد و رئیس دانشکده ادبیات و دانشسرای عالی تبریز.

۲- جناب آقای دکتر عباس فاروقی استاد و رئیس کتابخانه دانشسرای عالی تهران و رئیس دانشکده ادبیات اصفهان .

در سال تحصیلی ۱۳۳۴/۵ در دانشکده ادبیات تبریز با درجه ممتاز بتصویب رسیده است .

ع.ا

پیش‌گفتار

در نشریه دانشکده ادبیات تبریز دوره هشتم شماره بهار سال ۱۳۳۵ حقیر وعده داده بود يك فرهنگ لغات کردی از برای توضیح و بهتر معنی کردن لغات و نکات دقیق و اصطلاحات خاص کردی در دنباله «چریکه» خج و سیامند منتشر کند؛ کار تکمیل و انتشار لغت‌نامه‌ای که مورد توجه است و تنظیم آن را شروع کرده‌ام^۱ محتاج وقت و فرصت زیاد است اما چون جناب آقای دکتر ماهیارنوابی استاد دانشمند و رئیس محترم دانشکده ادبیات و جناب آقای دکتر منوچهر مرتضوی استاد گرانمایه و ارجمند و رئیس اداره نشریه مخلص را تشویق و تأکید فرمودند که دنباله کار را بگیرم و در این زمینه با سعی بیشتری کار کنم با وجود گرفتاری و کسالت گرم بکار پرداختم و امید است بتدریج یادداشتهای خود را تقدیم خوانندگان نشریه بکنم. یادداشتهای زیر راجع بمعنی و تعریف «چریکه» و مشهورترین «چریکه»های کردی و چرگرهای کرد است و امید است مدخل مناسب و مقدمه مفیدی برای مقالاتی که راجع به «چریکه»های کردی در نشریه دانشکده ادبیات تبریز درج خواهد شد (از جمله «چریکه» مشهور مموزین که با اجازه هیأت محترم تحریریه نشریه از همین شماره بچاپ خواهد رسید) باشد.

تبریز ۱۳۳۹

ع ۱۰

چریکه یعنی چه؟

چنانکه یاد آور شدیم^۱ «چریکه» عبارت است از یک سلسله منظومه‌های حماسی و یا بعبارت بهتر نوع مخصوص از داستانهای قهرمانی و شورانگیز کردی است که بصورت نظم و نثر ترکیب یافته است. مجموعه این «چریکه»ها که آثار بسیار گرانبهای بشمار میرود یک قسمت مهم ادبیات و موسیقی کلاسیک کردی را تشکیل میدهد و اما از نظر فقه‌الغته: کلمه «چریکه» از مصدر «چرین = Çirin^۲ یعنی خواندن، آواز خواندن، بانگ کردن و سرودن است و در لهجه‌های کرمانجی و گورانی و متفرعات آن «گورانی چرین» Gorani Çirin و «در لهجه‌های گورانی» Guranî Çirin بمعنی آواز خواندن و نغمه سرودن است^۳

«چریکه» در لهجه کرمانجی Kirmanci (سورانی مکرری) در مفهوم بانگ و فریاد و صدای باز (پرنده مشهور شکاری) و احساس تأثر درد زخم از مصدر «چریکندن» Çirikandin مورد استعمال دارد^۴

در مناطق مختلفه کردستان کلمات: «چیروک Çirok»، «چیرونک = Çironk» «چیچهروک Çicerok» «چیرچیرونک Çirçironk» «چرینکه = Çirinke»، «ستران = Sitran» «راز = Raz» «بهیت Beyit» و «به‌ندوباو =

۱- نک: نشریه دانشکده ادبیات تبریز سال هشتم شماره اول بهار ۱۳۳۵ ص ۵۳

۲- چرین = Çirin: در لهجه‌های کرمانجی با کوری (شمالی) سرین Sirin تلفظ میشود و امرآن بسره bisire است.

۳- فرهنگ مردوخ شیخ محمد مردوخ آیت‌الله کردستانی تهران ۱۳۳۴ ج ۱ ص ۵۵۸. و نک: نشریه انجمن ایرانشناسی نامهای پرندهگان در لهجه‌های کردی تهران ۱۳۲۶ صفحات ۱۳۷ و ۱۳۶ و نک: گورانی یا ترانه‌های کردی دکتر مکرری تهران ۱۹۵۱ ص ۱۲، و نک: مه‌وزین احمدخانی باهت‌مام گیومو کریانی هولیر (اریل) ص ۱۱

همچنین نک: Les deux Dialectes d' Awroman et de pâwâ Age Meyer Benditsen. Artheur Christensen Kobenhavn 1921 - p. 122.

۴- کوواری هه‌لاله چاپ بوکان ۱۳۲۴ اشعار آقای عباس حقیقی سال ۱ شماره (۱) شاهه‌لوی نیشتمانی کوردستان ده چریکنی بوی به‌سه‌د آه‌نگ

« Bend u Baw » و « به‌ند Bend » و ... هم بجای « چریکه » رایج و در بعض موارد برخی از کلمات فوق با تغییر معنی غیردقیقی بکار برده میشود^۱

از مصدر « چرین » کلمه « چرگر = Girger » (چرگر) در معنی « چریکه » خوان و سرودگوی و خنیاگر و خواننده آمده است؛ کلمه « چرگر » درست در مفهوم و شکل و معنای کردی در فارسی دری هم نفوذ کرده است چنانکه:

همیشه دشمن تو سوخته تو ساخته بزم بیزم ساخته رودآخته دوصد چرگر^۲
و زینبی گوید:

بوسه و نظرت حلال باشد باری حجت دارم براین سخن زدوچرگر^۳

۱- نك: گوواری گه‌لاویژ به‌غدا سالی یه کهم ژماره (۴) مارت ۱۹۴۰ ص ۱۵
ونك: تحفه مظفریه در زبان کردی مکرری از تألیفات پرفسور اسکارمان برلین
۱۹۰۰ ص ۱۲۰۳۸

ونك: رابهر (فرهنگ عربی بکردی) گیومو کربانی هه‌ولیر (عراق) ۱۹۵۰
ص ۱۲۸ و ۱۳۵

ونك: فرهنگ مردوخ ج ۱۳ ص ۸۵۷ و نك مجله آموزش و پرورش نامه ماهانه و
رسمی وزارت فرهنگ از انتشارات اداره کل نگارش تهران آذر ۱۳۱۷ شماره (۹)
ص ۵۰ س ۱۲

نك Xwendina Kurdi Dr Kamiran Ali Bedir Xan şam 1938
Ruperi 70 D 18

نك Hawar kovara kurdi Sal (9) Jimar 34-15 çiriya pêsin (octobre)
1944 Rp (4)

نك Kurdische Sammlungen Erzählungen und lider E . Prym
und Albert Socin Petersburg . 1890 46-58-35

۲- و ۳- چرگر در فارسی برون زرگر و در کردی با سکون (چ) و (ر) تلفظ
میشود از چر+گر (پسوند اتصاف و پیشه)

نك: لغت فرس اسدی طوسی تألیف علی بن احمد طوسی به تصحیح عباس اقبال
تهران ۱۳۱۹ صفحات ۱۶۲ و ۵۴۰

ونك: برهان قاطع محمدحسین بن خلف تبریزی متخلص بیرهان باهتمام دکتر معین
تهران ۱۳۳۱ ج ۲ ص ۶۳۳

و اما بجای «چر گهر = Çirger» (چر گر) کلمات «گورانی بیژ = Gorani-bêj» و «به‌ند بیژ Bend-bêj» «ده‌نگ بیژ deng-bêj» «لاوژه بیژ Lawje-bêj» «قام بیژ Gam-bêj» «چیروک بیژ Çirok-bêj» «رازوژ Raz-wêj» «خووژ Xo-wêj» «چاوژ Ça-wêj» (چاوش Ça-weş) «رازوان Raz-wan» «ستران‌وان Sitran-wan» «هه‌لکه‌تی Helhketi» «آوازخوین AwazXôn» و ... در لهجه‌های کردی رایج است^۱ «چریکه» با کلمات «چیروک»، «چیرونک»، «چیرچروک» و «چرینکه» (داستان) «چریوه چریو» (صدای دسته جمعی پرندگان) «سریوه سریو» (صدای ضعیف پرندگان در شبانگاه) «ستران، سرین (چرین)، سرود ... در زبان کردی و سرود فارسی و سرازوش آوستائی که دارای مناسبات ظاهری هستند - شاید بین آنها یکنوع همبستگی ریشه‌ای و اساسی هم وجود دارد. این است آنچه حقیر فعلاً توانست درباره کلمه «چریکه» یادآوری نماید بحث و تحقیق بیشتر در این باره را بآینده و اساتید فن واگذار مینماید.

و اما نگارنده درباره «چریکه»های مشهور کردی بطور کلی آنچه را که از زبان «چر گهر = گورانی بیژ» (چر گر)ها شنیده است و یا آن‌را در مجموعه‌های مدون محققین و مستشرقین دیده است بقرار زیر معرفی مینماید و حقیر معتقد است که بحث و تحقیق در مورد این «چریکه»ها از اهم واجبات است^۲

مشهورترین «چریکه»های کردی:

Çirikey	Ascolhe	چریکه‌ی آسکوله
«	Agiri	« آگری

۱ - نک: دائرةالمعارف کردی - واژه‌ی کرمانجی - چریکه؛ له‌نوسراوه‌کانی نوسه‌ری‌ه‌و بهره‌نوسه‌یه.

نک: L'Ame des Kurdes á la lumière de la leur Folklore . par Thomas - Bois O. P. Beyrouth 1946 - P. 7 P. 14

نک: Textes kurdes 2ème partie Memî Alan par Roger Lescot . Beyrouth 1942 و P. I - V (12)

۲- درآینده «چریکه»های که متن مدون از آن در دست است معرفی میشود

Çirikey Axay be Mêzeryan	چریکه‌ی آغای به‌میزه‌ریان
« Ayiše Gul	« آیشه‌گول
« Ehmed Şeng	« ئەحمەدشەنگ
« Ewdal Omer	« ئەودال اومەر
« Ewsane	« ئەوسانە
« Eli Herxrê	« ئەلی هەریری
« Ewdalî	« ئەودالی
« Ezîz Dasinî	« ئەزیز داسینی
« Babiko	« بابیکو
« Bapîre	« باپیره
« Bajari	« بازاری
« Bawanim	« باوانم
« Baram u Gulindam	« بارام و گولندام
« Başuy Zożanan	« باشوی زوزانان
« Behare	« بەهاری
« Beyita Bulbul	« بەیتا بولبول
« Beytî Elî Berde şanî	« بەیتی ئەلی بەردەشانی
« Beytî Salhi qaweçî	« بەیتی سالحی قاوێچی
« Bile	« بێلە
« Biraymok	« برایموک
« Bori-Mir Sêvedini	« بوری میر سێوێدەینی
« Birayimi Mela Zêndinan	« براییمی مەلا زێندینان
« Buhari Kurdi	« بوھاری کوردی
« Boz Beg	« بوز بەگ
« Bêlhindane	« بیلندانە
« Bêmale	« بێمالە
« Bedir Xan paşa	« بەدرخان پاشا
« Cano	« چانو

Çirikey Ceifer-Axa	چه عفه ر آغا	چریکه‌ی
« Cimbali	جمبالی	«
« Cimcime Sulhtan	جمجمه سولتان	«
« Cuwanmèr u Dayiki	جوانمیر و دایکی	«
« Culindi	جولندی	«
« Ç Ebdurehman Paš ۞ Baban	چ عه بدوره حمان پاشای بابان	«
« Ç usman paşay Bebe	چ عوسمان پاشای به به	«
« Ç šêrko	چ شیرکو	«
« Ç Xec u Syamend	چ خه ج و سیامه‌ند	«
« Ç (Çiroka) - malhe Fars-Axa	چ چپروکا ماله فارس آغا	«
« Dadwere	دادوهره	«
« Delaylo	ده لایلو	«
« Dimdim	دم دم	«
« Dwazde Swarey Merîwan	دوازده سواره‌ی مهربوان	«
« Dono Maimo	دونومایمو	«
« Ferhad u širin	فهرهاد و شیرین	«
« Ferhet Axa	فهرهت آغا	«
« Firište	فرشته	«
« Goran	گوران	«
« Gasmò	گاسمو	«
« Gelhbaxî	گه لباغی	«
« Genco	گه نجو	«
« Genc-Xelil paša	گه نج خه لیل پاشا	«
« Gelo	گه لو	«
« Gulhan-Gulhan	گولان گولان	«
« Gorani	گورانی	«
« Goranša	گورانشا	«
« Gulhnaz u kelaš	گولنازو که لاش	«

Çirikey Gulhezard	چریکەئێ گولەزەرد
< Gulhê u kabengeru	< گولێ و کابەنگەرۆ
< Gulhê Gulhê	< گولێ گولێ
< Hawine	< هاوینە
< Helhperinewey Kurmancetê	< هەلپەرینەوێ کورمانجەتێ
< Helhoy Kurdewari	< هەلوی کوردەواری
< Hespê Reş	< هەسپێ رەش
< Hewramani	< هەورامانی
< Heme teyar	< حەمە تەیار
< Henife	< حەنێفە
< Hewit Derwêş	< حەوت دەرویش
< Hetem	< حەتەم
< Hewşet	< حەوشەت
< Îzşedin şêr	< عێزەدین شیر
< Îmami Hemze	< ایمامی حەمزە
< Kako	< کاکو
< Kake-şîwar	< کاکەسوار
< Kak Hemze	< کاک هەمزە
< Kake mir u Kak Bapir	< کاکەمێر و کاک باپیر
< Kak selimi Azad Xani	< کاک سەلیمی آزادخانی
< Kak Bapiri Mengur	< کاک باپیری مەنگور
< Kak Hemzey Mengur	< کاک هەمزەئێ مەنگور
< Kak Birayim deşti	< کاک براییم دەشتی
< Kak Seiid Kurhi goç- usman begi bebe	< کاک سەعید کورێ قوچ- عوسمان بەگێ بەبە
< Kanebi	< کانەبێ
< Kanebi u Xiwazê	< کانەبێ و خوازێ
< Kanebi u neiman	< کانەبێ و نەعمان
< Kurmanci	< کورمانجی

Çirikey Kelh u şer	چریکه‌ی کهل و شیر
< Kelh Esp	< که له سه سپ
< Kewyar	< که و یار
< Kōstani	< کوستانانی
< Kurdistan	< کوردستان
< Kurd u Goran	< کورد و گوران
< Kurkermalhi (Bextyari)	< کور که مالی (بهختیاری)
< Kurekeçelhe	< کوره که چه له
< Kulingo	< کولینگو
< Laş u Kejalh	< لاس و که ژال
< Laylay	< لایلی
< Leşkiri	< له شکری
< Leyli u Mecnun	< له یلی و مه جنون
< Lawi Surbeş	< لای سور بهش
< Lurh u Soran	< لور و سوران
< Mayini şê	< مایینی شی
< Melay Goremerê	< مه لای گوره مه ری (مه لای خه لیل)
< Mem u Zin	< مه م و زین
< Memi Alan	< مه می آلان
< Mihemed Xan	< محمه دخان
< Mêrame	< میرامه
< Mihr u Wefa	< میهر و وه فا
< Miri Rewendi	< میری ره وه ندی
< Miri Mukiryan	< میری مو کریان
< Nadirîa	< نادرشا
< Nasir u Malhmalh	< ناسر و مال مال
< Niwe şewo	< نیوه شه و
< Payize	< پاییزه
< Perêzi Pêmerdan	< پهریزی پیمه ردان

Girikey Piyadey ¹ Kêlhhur	چریکه‌ی پیاده‌ی که له‌هور
« PirBudax (Budaxsultan)	« پیر بوداغ
« Pir Ferx u yay Esti	« پیر فرخ و یای نه‌ستی
« Piroze	« پیروزه
« Piri jir	« پیری ژیر
« Pirêjin ^u sey Bor	« پیریژن و سه‌ی بور
« Pir u Bayiz	« پیر و بایز
« Qebri	« قه‌بری
« Qoçi Wetmani	« قوچی وه‌تمانی
« Qir u Gulhe zerd	« قر و گوله‌زرد
« Rawê Pilhing	« راه‌ه پلینگ
« Reše Raw	« ره‌شه راه
« Roroy yay Gulê- Bo Hozî Brindari	« روروی یای گول‌ی- بو‌هوزی برینداری
« Rostem	« روسته‌م
« Rostem Beg	« روسته‌م به‌گ
« Rostem u Zoraw	« روسته‌م وزوراه
« Rolhey Dayikê	« روله‌ی دایکی
« Rolhey Rhewadi	« روله ره‌وادی
« Rolhey Nebez	« روله‌ی نه‌به‌ز
« Riwêlh (Kirmanc)	« رویل (کرمانج)
« Sayil	« سایل
« Sitrana Casmo	« سترانا جاسمو
« Sitrana Ferxo	« سترانا فرخو
« Selahedin	« سه‌لاحه‌دین
« Segi Kurmamcetê	« سه‌گی کورمانجه‌تی
« Seydewan	« سه‌یده‌وان
« Simkoy Mezin	« سیمکوی مه‌زن

Çirikey Sinur	چریکه‌ی سنور
« Siwaro	« سوارو
« Siware	« سواره
« Siwari Ciwanrho	« سواری جوانرو
« Sure-gulh	« سوره گول
« Siya poš	« سیاپوش
« Siya Çemane	« سیاپه‌مانه
« šaryar	« شاریار
« šabazî Mukrî	« شابازی موکری
« šake u Mesur	« شاکه و مه‌سور
« šarbajêrî	« شارباژی
« šazadey šadi	« شازاده‌ی شادی
« ša helhoy Rewendî	« شاه‌ه‌لوی ره‌وندی
« ša meymun	« شاه‌میمون
« šerhe-tolhe	« شهره‌توله
« šerhe hay šerhe	« شهره‌های شهره
« šerhî iusezarê	« شهری ئوسه‌زاری
« šerife (Ç. š.)	« شهریفه (چریکه‌ی شهریفه‌ی)
« šenge	« شه‌نگه
« šem u šemzîn	« شه‌م و شه‌م‌زین
« šemè	« شه‌می
« šew u Niwešew	« شه و نیوه‌شه‌و
« šorhe law	« شوره‌لاو
« šêt u jîr	« شیت و ژیر
« šinî Ciwanmêrê	« شینی جوانمیری
« šêro (seyid tehay šemzînan)	« شیرو (س.ت)
« šêr u šepalh	« شیر و شه‌پال
« šêrî nebez	« شیری نه‌به‌ز
« šêx ubeydilai xazî	« شیخ‌عوبه‌بیدیلای‌غازی
« (šemzînan)	« (شه‌م‌زینان)

«	šêx Ebdulqadir	شیخ‌عه بدولقادر	«
«	šêrko	شیرکو	«
«	šay Zend	شای‌زه‌ند	«
«	šorhe lawî Zend	شوره لای‌زه‌ند	«
«	šiwane	شوانه	«
«	Taqe Siware	تاقه سواره	«
«	Tirkane	ترکانه	«
«	Tirî Gerumari	تیری‌گه‌روماری	«
«	Xan'be-Qeyxan	خانی به‌قه‌یغان	«
«	Xalid Axa	خالیدآغا	«
«	Xezalh	خه‌زال	«
«	Xezêrn	خه‌زیم	«
«	Xeyalh	خه‌یال	«
«	Xwazê	خوآزی	«
«	Xuršîd u Xawer	خورشید و‌خاوه‌ر	«
«	Yarê	یاری	«
«	Yay Estî	یای‌ئه‌ستی	«
«	Yay Gulh	یای‌گول	«
«	Yosif Bazari	یوسف‌بازاری	«
«	Yosif u selim	یوسف و‌سه‌لیم	«
«	Yosif u Zuleyxa	یوسف و‌زوله‌یخا	«
«	Zazayi	زازایی	«
«	Zalhim	زالم	«
«	Zerde Heng	زهرده‌هه‌نگ	«
«	Zerdušti	زهردوشتی	«
«	Zembil Firoš	زه‌مبیل‌فروش	«
«	Zeynelh	زه‌یشه‌ل	«
«	Zistane	زستانه	«
«	Zozana Kurmanji	زوزانا‌کورمانجی	«

چرگران کرد :

محقق اروپائی پل آبه بیدار Paul Abbé Bèidar مؤلف گرامر کردی بزبان فرانسه میگوید :

زبان کردی اساساً یک زبان شاعرانه است و کردها بطور کلی شاعر (وحساس) هستند ... تمام کردها چرگر زائیده شده اند و آواز میخوانند بشعر و موسیقی و رقص علاقه مفرطی دارند. کردها چرگرها را دوست دارند و احترام میگذارند این است که در کردستان چرگر و خواننده زیاد است ولی بر اثر نفوذ مظاهر تمدن غربی (!؟) و ازدیاد رادیو ، تلویزیون و فرستنده‌ها از یک جهت و از طرف دیگر عدم توجه و تشویق ، «چریکه» سرائی و هنر چرگرها ، تحت الشعاع واقع شده رونق سابق را از دست داده و رفته رفته ضعیف میشود و رو بزوال میرود^۱ چرگرانی که آنها را دیده‌ام و یا با آثار ایشان آشنائی دارم و آنهائی را که اشخاص با اطلاع و علاقمند^۲ بمن شناسانده اند معرفی مینمایم . امیدوارم که چرگران عزیز ما بیش از پیش مورد حمایت و احترام و تشویق واقع شوند .

قبلاً چرگرهائی که برای ابد نام بلند از خود بیادگار گذاشته و برحمت ایزدی پیوسته اند معرفی ، سپس چرگرهای معاصر را نام خواهم برد .

مرحوم Berde sani (علی برده شانی) شاعر دربار سلسله بابان

« Birayime Goc (ابراهیم خان ارجمندی)

« Derwêş (عبدالله درویشی) اهل مه‌آباد از چرگران مرحوم سردار

۱- چند نفر چرگر پیری که در حال حیات هستند، بزرگترین گنجینه ادبیات عامیانه کردی در دل پاك آنهاست ؛ از وظایف وزارت فرهنگ و مؤسسات علمی است که از این اشخاص نادر حمایت و از وجودشان استفاده بکنند .

۲- از جمله دوست عزیزم آقای اسمعیل فتوحی که مرا با چند نفر چرگر آشنا کرده است .

- مرحوم Feqey teyran (فقیه تیران) چرگر فاضل و از علماء عصر خود
 بوده است نام او در کتب تاریخ ثبت است
- « Gencalhi (عبدالله رشی گنجالی) مهابادی
- « Hlhketi (هلکتی) اهل دهکده (لیج) شهر ویران بوده
- « Hêmze-Beg (حمزه بگ) بگزاد بوده و گویا چرگر مخصوص
 شادروان فیض الله بگ بوده است
- « Helhwa (احمد حلوا) «چریکه کهل و شیر» منسوب باوست .
- « Herirè (علی حریری) از شعرا و فضلاء عصر خود بوده است .
- « Melay Cizirè (ملای جزیر) چرگر فاضل و عالم کامل شرح حال
 او در تاریخ ادبیات کردی آمده است
- « Rawkewan (راو کهوان) شوالیه ای بود که در اطراف مهاباد - نقده
 اشنو زندگی میکرد .
- « Rehman-bekir (ره حمان به کر) کرمانج - دیبکری که غالب
 «چریکه» های کردی را او به پروفیسور اسکازمان دیکته کرده بود .
- « Rostem (کاک روستم) اهل مهاباد بود و بیشتر در اطراف زندگی میکرد .
- « Seyid (سدید عه بدولای بورهانی) باوجود اینکه بیسواد بود بانواع
 شعر کردی مسلط بود شعر میسرود و با آواز میخواند .
- « Xirnalh (خرنال) اهل دهکده لیج شهر ویران مهاباد بود .

چرگران معاصر:

خانم Perizad (پور پهریزاد لهشکری) بگزاده پیر نابینا در شهر مهاباد

- خانم Kaban (یای کابان - دای کابان) گورك مه‌باد^۱ .
- « Naz (یای ناز) منگور مه‌باد
- « Zilhexa (پور زله‌خا = زلیخا) منگور چاوش تشیمیع جنازه مقیم
شهر مه‌باد .
- « Zilhexa Esti (زله‌خائه ستی) زن صوفی حسن ساکن قلعه تپه .
- آقای Elha (كاك ئەلا - کویخائه‌لا) منگور اهل گاکش‌زاد گاه‌ناسر و مال‌مال
- « Giller (گلییر - عه‌لی) مقیم سه‌تان و مران منگور
- « Gulhawi (برایمی بایز گولاولی) منگور مقیم مه‌باد .
- « Hebas (كاك هه‌باس خره‌ی مهربو کران) مقیم کامم منگور^۲

۱ - میان بعضی ایلات کرد چرگران زن (که چاوشان مخصوص تشیمیع جنازه هم هستند) در تشیمیع جنازه تا گوردستان همراه مردم می‌روند و با آهنگهای مخصوص عزرا از شجاعت و جوانمردی و شرافت و اخلاق و کارهای بزرگ و نیک‌مردی یاد میکنند - غالباً مرگ نابهنگام و غیرعادی یک انسان ، شأن نزول یک «چریکه» بوده است .

۲ - نگارنده بعنوان قدردانی و احترام كاك عباس مهربو کران (Merbokran) را که یکی از زبردست‌ترین چرگرهای معاصر و یک هنرمند بتمام معنی بزرگ و برجسته کردستان مکرری است معرفی مینماید :

كاك عباس (ه‌باس) : پسر كاك خضر از ایل «باب‌ره‌سوان» از خانواده «مهربو کران» در محال شهر ویران از مضافات شهر مه‌باد متولد شده و فعلاً مقیم دهکده «کامم» منگور است با وجود اینکه هشتادسال از عمرش میگذرد این مرد زنده‌دل بانشاط و شادمانی مشغول فلاح است و غالباً موقع کار «چریکه»ها و ترانه‌های عاشقانه کردی را با شوق و ذوق زمزمه میکند .

كاك ه‌باس چرگر شیرین سخن کرد ، شاعر ، خوش‌آواز و آهنگساز خوبی است . فلک‌لر کردستان (مکریان) را اعم از «چریکه»ها آوازهای گوناگون ضرب‌المثل‌ها لغزها حکایات شیرین ، نکات ظریف و تاریخ محل را که سینه به سینه و زبان بزبان نقل شده بسینه صاف و ذهن و حافظه فوق‌العاده اش سپرده است .

بدون شك كاك ه‌باس يك قسمت بزرگ از فرهنگ و هنر این صفحات را در وجود خود خلاصه و متبلور کرده است

در جواب سؤالاتی که از او کردم میگفت: قربان بانه‌ازه‌ای «چریکه» میدانم که اگر

آقای Kôxa Salhh (کویخا صالح) اهل دهکده بیژوی مرکز آلان سردشت.

« Mirza Qasim (میرزا قاسم قازی) ساکن بادام هنرمند فاضل و خوش آوازی است^۱

« Mišo (میشو) چرگر که لسکو مؤلف (هم آلان) اورا معرفی کرده است

« Sebri (سهبری) چرگری که لسکو اورا معرفی کرده است

« Sure (سوره - محهمهدی آمانی) ساکن قزلجه

« Zalhe (زاله) مقیم دهکده گرده قیتم^۲

هم وزین: یکی از منظومه‌های دلپذیر، حماسی و بسیار معروف کردی است، با کمال تأسف یاد آور میشود: با وجود اینکه «چریکه» هم وزین با کثرت زبانهای زنده از جمله آلمانی، فرانسه، روسی، عربی، ارمنی، ترکی و غیره ۰۰۰ ترجمه، تحقیق و معرفی شده

بخواهی آنها را بنویسی تا دم‌گ آنها را باز گویم تمام نخواهد شد؛ کتابی که من در سینه دارم بزرگتر از دیوان پیر و شاهنامه است.

آرزویم این است که به یگانه فرزندم (کانه بی) یا یکی از بچه «کرمانج»ها را پرورش کنم و این «چریکه»ها را باو یاد بدهم. در آخر صحبت‌هایش گفت: تعجب میکنم، تا حال از شهر نشینان کسی را ندیده‌ام با این عشق و علاقه بسراغ این آهنگها و ناله‌های کوهستانیها بیاید. میگویند فرنگیها هم به «چریکه»ها و آوازهای ما خیلی ارزش قائلند بهر حال ما کرمانج‌ها دل‌مان باینها خوش است. کاک هباس مردی بسیار دوست‌داشتنی نمونه یک کرمانج اصیل است. گاهی که بخدمت کاک هباس میرسم، خود را در محضر یک استاد عالی‌قدر می‌بینم و حقیقه^۳ استفاده میکنم.

بعقیده حقیر چون امثال کاک هباس هنرمندان نادری هستند و بعد از مرگ آنان کسی جای خالی آنها را پر نخواهد کرد - تا زنده‌اند باید مورد قدردانی، احترام و تشویق باشند و از چشمه فیاض معلومات بی‌نظیر آنان برای جمع و تدوین فرهنگ و ادبیات عامیانه ایران استفاده شود

۱- نك: تحقیق در اوزان ترانه‌های کردی (رساله) نگارش آقای قادر فتاحی قاضی

تبریز ۱۳۳۷ ص ۴

۲- در آینده درباره چرگرهای معاصر بطور تفصیل بحث خواهم کرد.

بزرگترین چرگر کردستان مگری

کاک هه‌بامی ده‌رو گران

نشریه دانشکده ادبیات تبریز شماره تابستان ۱۳۴۰

است، معیناً درعالم فرهنگ و ادبیات فارسی، هنوز این منظومه مشهور شناخته نشده است بعضی از محققین^۱ ضمن بحث در اطراف زبان و ادبیات کردی در مطبوعات فارسی اشاره‌ای به «چریکه» م‌م وزین کرده‌اند و بس!

این خلاء بزرگ در فرهنگ و ادبیات فارسی حقیر را برای رفع این نقیصه برانگیخت و چون قلمرو کار بسیار وسیع است و شاید بحث و تحقیق ما در چندین شماره نشریه ادامه یابد، لذا نگارنده بامشورت اساتید فن و صاحب نظران تصمیم گرفت: که قبلاً به ترتیب بنگارش متون^۲ آمان، خانی ولسکو و ترجمه فارسی آن پرداخته سپس در صورت مساعدت عمر و توفیق متون تازه‌ای را که خود تهیه دیده است با یک بررسی تحقیقی کلیه متون قدیم و جدید، تقدیم خوانندگان نشریه بکند.

آرزوی نگارنده این است که نشر «چریکه» م‌م وزین مفید واقع شود و این کار که هدفی جز معرفی گوشه از آثار گرانبهای فرهنگ و ادبیات عامیانه ایران ندارد در پیشگاه علم و ادب مقبول افتد و اگر لغزشی رفته باشد با ارسال متون و منابع و تذکرات لازم نگارنده را راهنمایی و مورد تشویق قرار دهند.

۱- محقق جیم‌زاگرس (نک: نامه کوهستان چاپ تهران ۱۳۲۴ شماره‌های ۴۷ و ۴۸ صفحات ۷ و ۸) و دکتر پرویز ناتل خانلری (نک: مجله سخن چاپ تهران ۱۳۲۴ دوره دوم شماره نهم ص ۶۶۲) و سید محمدعلی جمال‌زاده (نک: مجله یغما تهران ۱۳۳۵ سال نهم شماره نهم صفحات ۴۱۱ و ۴۱۲) .

۲- متون مان ولسکو با ترانسکریپسیون لاتین (البته متفاوت) و متن‌خانی باشیوه‌خاس (شبیه فارسی) نوشته شده بود ولی نگارنده آنها را بخط معمولی کردی برگردانده است .

بررسی تحقیقی «چریکه» هم وزین

و

شاهکار احمد خانی

هم وزین^۱

«چریکه» باستانی و شورانگیز «مهم وزین» یکی از مشهورترین منظومه‌های ادبیات عامیانه کردی است بقول رژه لسکو^۲ این اثر شایان توجه برای کردان ارزش يك حماسه ملی را دارد - در اکثر نقاط کردستان کسی را نمیتوان یافت که نتواند خوب یا بد حداقل چند بیت از آن را بخواند؛ قلمرو نفوذ و شهرت «چریکه» هم وزین از قلعه‌های آزارات گرفته تا کرانه‌های دریاچه ارومیه و از دامنه‌های شرقی کوه‌های مگری و زاگرس پبائین تا غربی‌ترین مناطق کردنشین آسیای صغیر را دربردارد مضافاً باین که گسترش آن از مرزهای کردستان هم تجاوز نموده و در میان ملل همسایه نفوذ کرده است و داخل زبان و ادبیات ارمنی و ترک گردیده و بزنده‌ترین زبانهای زنده دنیا تعریف و ترجمه شده است.^۳

۱- مهم = Mem در رسم خط مخصوص کردی اینطوری نوشته میشود بروزن کم اسم قهرمان داستان عاشق زین = Zin (بروزن دین نام قهرمان داستان معشومه مهم).

۲- رژه لسکو Roger Lescot محقق فاضل و شرقشناس ارجمند معاصر (فرانسوی)

۳- ف ما کالر F. Macler در این باره تحقیقات جالبی کرده‌اند:

Une Forme Armenienne du thème des amants malheureux. Revue des Etudes Armeniennes. T. II. P. 91

Kake Memî Alanê u yay, Zîn-i Botanê : K. (Gizîng Sali 1 Jimarey 3 R: peri 45)

نک : Textes Kurdes par Roger Lescot. Beyrouth 1942

هم وزین : نامه هفتگی کوهستان تهران ۱۳۲۴ شماره ۴۷ ص ۷

شاید در زمان خانی هنر «چرگر» ها رو بضعف رفته است و منظومه مم وزین ظاهراً باید صورت نامطلوبی بخود گرفته که شاعر را متأثر کرده و مصمم گردانیده است که «چریکه» مم وزین را باشیوه و اسلوب دلپذیری از نو سروده و عاشق و معشوق را هم با صفات ممتازی معرفی مینماید :

مه‌شهور بکه‌م به‌ته رزو اسلوب مومتاز بین موحبیب و مه‌حجوب^۱

Meşhur bikem be terz u Islub Mumtaz bibin Muhib u Mehub

ترجمه : با طرز و شیوه (شایسته) آنها را مشهور کنم؛ عاشق و معشوق ممتاز (شناخته) شوند.

شاعر چون در مدارس و مکاتب دینی تحصیل کرده و بالطبع از ادبیات و علوم اسلامی (عربی و فارسی) متأثر شده است «چریکه» مم وزین عامیانه را با شیوه و لهجه خاصی که در حکم زبان رسمی کردی عصر خود بوده بسبک مثنوی بنظم در آورده و ظاهراً به آن رنگ ادبی داده است.

بنظر میرسد که شاعر از به «طرز و اسلوب» در آوردن «چریکه» مم وزین و مشهور و ممتاز گردانیدن صفات «عاشق و معشوق» سه نظر اساسی داشته است :

۱- «چریکه» را از شکل نظم خاص عامیانه کردی که مسلماً موزون و شاید سیلابی بوده است بقالب عروض و قافیه (مثنوی) در آورده و چون تحت تأثیر فنون ادبی ادبیات اسلامی (عربی و فارسی) قرار گرفته این کار را در عالم در ادبیات کردی بکر، بدیع و موجب شهرت دانسته است.

۲- خانی با سرودن منظومه مم وزین یک مکتب جدید ادبی و ملی ادبیات

کردی بوجود آورد^۲

۱- نک : مهم وزین خانی له‌سه‌ر مه‌ر کی‌گیوی مو‌کریانی هه‌ولیر (عراق) ۱۹۵۴

په‌ری ۴۱ و مهم وزینی ده‌س‌نوسی کرمانج ۱۳۲۵ روپه‌ری ۶۱

۲- نک : Textes kurdes par Roger Lescot. Beyrouth 1942 P. XX (20)

۳- با حذف بعض نکات افسانه «چریکه» عامیانه مم وزین که مربوط به رسوم و سنن تاریخی ملی کردان است خانی مطابق عقیده مذهبی و اخلاقی خود به «چریکه» مم وزین رنگ و روی اسلامی میدهد. خانی ظاهراً اولین کسی است که مم وزین عامیانه را بصورت یک اثر ادبی بنظم درآورد. مم وزین مدون خانی و موضوعات داستانش از مم وزین عامیانه غالباً جداست و گاهی موضوع افسانه، مخصوصاً خصایل قهرمانان داستانش کاملاً با صفات و اخلاق پهلوانان مم وزین عامیانه متفاوت است. متن منظومه مم وزین خانی بامتون متعدد «چریکه» عامیانه (مم آلان وزین بوتان) از نظر نظم و نثر هیچگونه یگرنگی باهم ندارند و این اختلاف بهمان اندازه است که از لحاظ شکل و سبک درخور توجه است؛ خانی در اثر کلاسیک خود عروض عربی و فارسی را قبول کرده است چنانکه بعضی مقایسه‌هایش را مدیون شعرای فارسی گوی مانند: نظامی^۱ و جامی^۲ است.

فرهنگ لغات مم وزین خانی مانند شیوه و سبکش از کلمات عربی و فارسی متأثر شده است کلمات فارسی و عربی که بصورت فارسی درآمده در آن خیلی زیاد است بعضی لغات کردی در آن بوجه فارسی استعمال شده است:

خوین = خون شهو = شب سیو = سیب زیوین = سیمین.

با اینکه خانی «چریکه» مم وزین را با روش دانشمندان بصورت ادبی درآورد

اما ناگفته نماند مثنوی خانی هیچوقت نتوانست جانشین متون عامیانه‌ای بشود که وسیله چرگرهای بیسواد گفته و خوانده میشود.

درمقایسه مم وزین خانی با «چریکه» عامیانه کا که مم ویای زین، خود را در مقابل دو سبک دوشیوه شعر متفاوت و مستقل می‌بینیم؛ مستقل از لحاظ فکر و روحیه

۱- نظامی از شعرای بزرگ داستان سرا و درمثنوی داستانی استاد و پیشرو دیگران

است (۵۳۳-۵۹۹) هجری قمری

۲- جامی بزرگترین شاعر و ادیب قرن نهم (۸۹۸-۸۱۷) هجری قمری

وشیوه شعر و گاهی دارای محتویات کاملاً متغیر.

مم وزین خانی بنا بقول دکتر شیر کو در سنه ۱۵۹۱ میلادی در شهر بایزید واقع در کردستان ترکیه سروده شده و قدیمی و اصیل ترین نسخه های خطی که از متن اصلی آن در دسترس است بقرار زیر می باشد :

۱- مم وزین اثر احمد خانی خطی ، بخط واهتمام عزیز پسر شیرمام زیدی که بسال ۱۱۶۵ هجری قمری استنساخ شده است .

۲- مم وزین اثر احمد خانی خطی (بخط واهتمام ؟) موجود در کتابخانه خصوصی مرحوم استاد داماو (حسین حزینی مو کریان) و گیو که بسال ۱۱۷۳ هجری قمری استنساخ شده است .

۳- مم وزین اثر احمد خانی خطی (بخط واهتمام ؟) - این نسخه بسیار نفیس که گویا اصیل و قدیمی تر است ، بدست دانشمند عالیقدر ملا عبدالهادی محمدی ساکن (در یاسیه) کردستان سوریه میرسد و علامه ملا عبدالهادی بکمک یکی از فضلا (میران حمزه بگ) آنرا تصحیح و عبری ترجمه و کلمات مشکل و نکات مبهم را معنی و تفسیر میکنند . اصل و ترجمه و توضیحات را که بزبان کردی است باقای گیو مکریانی هدیه کرده اند و فعلا در کتابخانه خصوصی ایشان واقع در شهر اربیل عراق موجود است .

۴- مم وزین اثر احمد خانی خطی (بخط واهتمام ؟) - این نسخه را در سال ۱۳۲۳ هـ . ش . در شهر مهاباد ، نگارنده در دست مرحوم ملا عبدالله داودی دیدم که باخط بسیار شیوا نوشته شده و کتاب نفیس و زیبائی بود ، متأسفانه صفحات اول و آخرش مصدوم بود .

معتبر ترین نسخه های چاپی مم وزین بقرار زیر است :

۱- چنانکه در آثار غالب محققین کردشناس اشاره شده ، مم وزین (ادبی و عامیانه) بهمت بعضی از مستشرقین تا حال چندین بار در شهرهای برلن ، پاریس ،

لنینگراد ، اسلامبول ، شام و دمشق بچاپ رسیده بعلاوه مجموعه گلچین‌هایی هم از مم وزین با ترجمه و تفسیر در شهر ایروان بسال ۱۹۳۶ م بطبع رسیده است^۱.

۲- مم وزین خانی ظاهراً برای اولین بار بسعی و اهتمام محقق فاضل (میران حمزه بگک) در شهر اسلامبول بسال ۱۳۳۷-۱۳۳۵ هجری قمری از روی نسخه مرحوم ملاعزیز پسر شیرینی مام‌زیدی بطبع رسیده است .

۳- مم و زین خانی بسعی و اهتمام بشیر شیخ حسن هاشمی در شهر حلب بسال ۱۹۴۷ م .

۴- آخرین چاپ مم وزین خانی که بدست نگارنده رسیده، بکوشش وتصحیح استاد دانشمند گیو مو کریانی است ؛ که برای نخستین بار در کردستان شهر هولیر (اربیل در عراق) بسال ۱۹۵۴ م انجام گرفته است این متن، در ۱۹ صفحه بامقدمه‌ای جالب که حاوی شرح حال مرحوم احمد خانی وتحلیلی از اثر جاودان شاعر است بطبع رسیده است . متن اصلی مم وزین خانی که در این نسخه ضبط است بالغ بر ۲۶۷۳ بیت می باشد . احمد خانی شاعر حماسه‌سرای کرد، گرچه او را اولین وبزرگترین شاعر کرد نمیتوان بحساب آورد ولی او اشعار مفصل و شیوایی بزبان کردی سرود وشاید نخستین کسی است که زبان عامیانه و محاوره مردم را وارد در زبان رسمی و ادبیات کردی کرد و برای آن ارزشی قائل شد .

خانی در مم وزین ، بجوانمردی و شجاعت عشق میوزرد ، بزبان مادری خود فوق‌العاده علاقمند است او يك شاعر وطن پرست حقیقی است که افتخار بغرور ملی کردی بوجه مقبول و برازنده‌ای در منظومه حماسی او بچشم میخورد^۲.

خانی در مم وزین تصویر حساس و نقاشی برجسته‌ای از اوضاع اجتماعی عصر

۱ - نگارنده چون بآثار غالب محققین که مم وزین را منتشر کرده‌اند دسترسی نداشت لذا نتوانست کلیه ناشرین مم وزین را معرفی کند .

۲- نک : میژوی نه‌ده بی کوردی عه‌لاه‌دین سه‌جادی به‌غدا ۱۹۵۲ ص ۱۳۵

خود ترسیم کرده است. مم وزین خانی سیر فکری، شکل زندگانی کردن و خصوصیات طبقات جامعه زمان شاعر را بخوبی مینمایاند.

و اما «چریکه» عامیانه - مم وزین (چریکه‌ی کا که مهمی آلانی ویای زینی بوتانی) : که قلمرو نفوذ و شهرت آن بر مراتب بیشتر از منظومه (مم وزین) مرحوم احمد خانی است. مثنوی خانی هنوز در طی سه قرن ونیم نتوانسته جا نشین متون عامیانه‌ای بشود که «وسیله» چرگرهای بیسواد سروده شده و سینه به سینه انتقال یافته و امروز هم خوانده میشود.

مم وزین عامیانه با نظم‌های متنوع در لهجه‌های مختلفه کردی از جمله در کرمانجی با کوری (شمالی)، بادینانی (بهدینانی)، هکاری، بوتانی، سورانی - مکرری، گورانی، زازایی ... بالاخره در اغلب لهجه‌های کردی این «چریکه» سرزبانهاست.

«چریکه» مم وزین در فرهنگ و ادبیات عوام و زبان رسمی و ادبی کردی نفوذ کرده است.

در «چریکه» مم وزین نکات دقیق و دستورات عالی اخلاقی آمده است بعلافت زیبایی، جاذبه و حقایقی که دارد بصورت ضرب المثلهای عامیانه سرزبانها افتاده است این امثال و حکم نتیجه تجربه‌های گرانبهای چندین قرن و خلاصه ظریفترین افکار و تجلی عالیترین شیوه فلسفه و حکمت است که بسبب مقبولیت، افراد ساده جامعه هم آنرا یاد گرفته و با خلاف خود انتقال داده اند.

اینک چند نکته جالب منسوب به «چریکه» مم وزین که در قالب امثال و گفتارهای نغز در فرهنگ و حکمت عوام تأثیر کرده است.

۱- «لین بوته دروی مهم وزینان» (یعنی: برای ما خار مم وزینها شده) مقصود

مخل و سرخر و مزاحم) است.

۲- مالی ده لی مال گه و ره تاژدین به گیبه (قهره تاژدین به گیبه) یعنی: خانه اش

مثل خانه تاژدین بیگ (آماده مهمان داری، مقصود از خانه آباد و پر مهمان است).

۳- لین بوته کا که مه‌می آلائی. یعنی: برای ما کاک مم آلان شده (در تشبیه عاشق شیدا و شجاع)

۴- لین بوته یای زینی بو تانی. یعنی: برای ما بانوزین بوتان شده (در تشبیه معشوقه فداکار و با غیرت)

۵- سوتاون ده‌لی مه‌م وزینمن. یعنی: مثل مم وزین (در عشق و دلدادگی) سوخته‌اند مم وزین مثل فرهاد و شیرین و لاس و کژال و لیلی و میجنون و خج و سیامند در ترانه‌های عامیانه کردی هم نفوذ کرده است
چاوت نه‌ستیره‌ی ژوژی مه‌شهوری کورد و عه‌جه‌م

نه‌تو بویه یای زین نه‌میش بومه کا که مه‌م

معنی: (چشمانت مانند ستاره خورشید میدرخشد و در عالم کرد و عجم مشهور است (با این وصف) تو بانو زین هستی و منم (بخاطر تو) کا که مم شده‌ام.
این بیت ترانه عامیانه شیرینی است که با آهنگ (نهری نام‌پیللی ۰۰۰) خوانده می‌شود.
مم وزین در ادبیات جدید کردی نیز نفوذ فوق‌العاده‌ای کرده است که بحث در اطراف آن مستلزم نگارش مقاله‌مخصوصی است که در این مختصر نمی‌گنجد در این باره بعد تفصیلاً بحث خواهیم کرد.

بعضی از نویسندگان زبردست و شعرای حساس کرد، از خانی متأثر شده و بزرگترین محرک و منبع الهام شاهکارهای ادبی آنان مم وزین بوده است.^۲

مرحوم علامه استاد پیره میرد سلیمانی با الهام گرفتن از مم وزین نمایشنامه «مم وزین» خود را بنظم در آورد؛ مم وزین پیرمیرد بدون تردید یکی از بزرگترین شاهکارهای عالم ادبیات کردی بشمار میرود و اینک قطعه‌ای از اثر جاودان استاد پیره میرد را بزبان کردی ادبی با ترانسکرپسیون لاتن و ترجمه فارسی در زیر نقل می‌کنیم:

۱- نک: گورانی کوردی ع. ۱ - من این «گورانی» را برای اولین بار از کاک حسین

صالحیان که یکی از چرگرهای هنرمند و خوش‌آواز مهاباد است شنیدم ع. ۱.

۲- نک: L'Amé des Kurdes a la lumière de leur Folklore par Thomas

Bois O. P. Beyrouth 1946 P. 44. Et Les Kurdes - Etude Sociologique et Historique par Basile Nikitine Paris 1956 - p. 179 .

شیننی یای زینی بو گا گه مه می^۱

هه می ژۆ ایمژۆ ژۆشین و ژۆژۆمه
 كه و زولغه لوله م بۆمه شانه کرد
 كه و خال و میله من بومه رشت
 لیوم دانا بو بۆکوت و گووی مه م
 که مه م ژوی روی په ژاره ی خومه
 ده ک فله ک کویری بۆنیکی نه کرد
 په یمانم وایه بۆی به رمه به هیش
 عه ده تا مردن واته ی پی نه که م

هه می مه م دهستی مه م نه گه یشته تۆ
 خه نه جهر بۆدله گهر راستت ده وئ
 وا نوکی خه نه جهر بو به سه زای تۆ
 آخ مه می تیایه نه ک به ری که وئ

هه ر که س هاوسه ری بۆژیان ده گری
 هه می شه رمه سار بی چه رخی پرسته م
 من تۆم بویه ویست له به رت مرئ
 هه یچ شه رمت نه کرد له نۆ جوانی مه م

به به رگی خوینی شایی ره نگه وه
 باده س له مل که ین مه م یه که جارییه
 له نیو ده خمه دا دو جیگا ده بی
 آخ بۆده نگه خویشی له ژور سه رینمان
 بلی آخ دلّی دلخواز مه شکینن
 به سوت و ناله ی خویش آهه نگه وه
 «مه رگ وه کام بی پیم رزگارییه^۲»
 زاوا و بو کینی له خا کا ده بی
 به «چریکه ی» کوردی بدا ته لقینمان
 به زوره ملی کچان مه مرینن

۱- شعر از حاج توفیق معروف به «پیرمیرد» سلیمانیه یکی از نویسندگان زبردست کردی، مؤسس و مدیر نشریه «ژیان» که بیش از سی سال است بطور مرتب منتشر میشود.
 ۲- «مه و به نده ای «کرمانج» به = این مصرع متعلق به «کرمانج» است

سوگوارمی زین برای مرگ مم :

دریغا امروز روز شیون و زاری من است
 (زیرا) که مم رفت و « بدبختی » بمن رو نهاد
 این زلف (های) پرپیچ را بخاطر مم شانه کردم
 ای فلک کور شوی مم از آن بوئی نبرد
 این خال کوبی و سرمه بچشم کشیدن برای مم بود
 (با خود) عهد کرده ام که (این آرایش) را برای او بیبہشت ببرم
 برای گفتگو (بامم) لبهایم را بر روی هم گذاشتم
 (اکنون که او مرده است) عهد بسته ام دیگر سخنی نگویم

ای پستان(ها) ، دستهای مم بتو نرسید
 این است که نوک خنجر قسمت تو شده است
 راستش را بخواهی خنجر را (باید) بدل میزدم^۱
 آه مم تو دلم است مباد خنجر باو بخورد .

هر کس معشوقه اختیار میکند بخاطر زندگانی است
 آیا منم ترا برای این خواستم ؟ (نه)
 ای چرخ پرستم شرمسار باشی
 آیا از نوجوانی مم هیچ خجالت نکشیدی ؟

۱- زین که در آتش عشق و ناکامی بخاطر مم میسوزد و میخواهد خود را فدای او
 او کند با خنجر تیز و آبدیده ای که در دست گرفته قصد دارد که آن را بقلب خود بزند
 زاری کنان میگوید : آه ...

با جامه‌های خون‌آلودی که رنگ شادمانی داشته باشد
با سوز و ناله‌ای که آهنگ خوشی داشته باشد
دست بر گردن هم‌اندازیم ای مم که همین یکبار است و بس
مرگی که بکامروائی باشد در آن رستگاری است
در دل دخمه دو بستر خواهد بود
دامادی و عروسی ما در خاک خواهد بود .

آه برای خوش‌آوازی که (دم‌رگ) بالای سرمان
با « چریکه » (های) کردی ما را تلقین بدهد
بگوید آه (دریغا) ! قلب عشاق را شکنید
و بازور گوئی دختران را بدست مرگ مسپارید (آزادشان بگنارید)
« شف » نویسنده معاصر که قطعه (اشکهای مم) او از عالیترین آثار
ادبیش بشمار میرود از «چریکه‌ی مهم وزین» الهام گرفته است^۱
گویا اخیراً هزار شاعر معاصر نیز قسمتی از مم وزین را با همان وزن و
عروض خانی مجدداً بزبان کردی مکری باشیوه خاصی بنظم درآورده است^۲
گفتم قلمرو شهرت «چریکه» مم وزین در خارج از کردستان هم نفوذ کرده
است و ملل اروپائی دیربازی است که افسانه (مم وزین) را میشناسند؛ ملاحظه میشود
تا حال چندین متن مختلف (چریکه مم وزین) در لهجه‌های متنوع کردی از طرف
محققین زبان‌شناس و مستشرقین ضبط و بزبانهای زنده ملل اروپائی ترجمه و معرفی
شده است .

شاید برای اولین بار اوژن پریم Eugen prym و آلبرت سوسن Albert Socin

۱- دباری لاوان چاپ بغداد ۱۹۴۳ م ص ۲۲

۲- منظومه مهم رزین «کاک هزار» را ندیده‌ام .

بسال ۱۸۹۰ يك متن از مم وزین را با ترجمه آلمانی آن در کتاب مجموعه حکایات و سرودهای کردی در لهجه تور آبدین و بوتان منتشر کردند.^۱

قسمتهائی از این متن خیلی خلاصه و رویهمرفته در آن گسیختگی زیاد است.^۲

متنی که آ. ون لو کوک A. Von Le Qoq در سال ۱۹۳۰ بدست میدهد بقول لسکو زیاد جالب نیست.^۳

پروفسور مان «Prfo. Mann» مستشرق و کردشناس معروف آلمانی حافظ کتابخانه سلطنتی امپراطوری آلمان که بزبان کردی علاقمند و مسلط بود در سالهای ۱۹۰۳-۹ متون جالبی را از زبان کردی مکری و لهجه‌های دیگر ضبط کرده است و از آن جمله «چریکه» مم وزین را از قول چرگر کرد: **كاك** رحمن بکر گرفته است. رحمن بکر «چریکه» مم وزین را در مدت چهار شبانه روز به پرفسور مان دیکته کرده است.^۴

عیب کار رحمن بکر این است که بعضی کلمات نامفهوم و نابجا^۵ بکار برده و تحریفات زننده و نامناسب دارد.^۶ تکرار فوق‌العاده زیاد کلمات^۷

۱- نك: *Kurdisch. Sammlungen, Erzählungen und Lider. Eugen prym* Albert Socin petrsburg 1890 .

صفحات 71-83 (حاوی متن) و صفحات 217-99 (حاوی ترجمه آلمانی مم وزین)

۲- نك: *Textes Kurdes (Memê Alan) R. Lescot Beyrouth 1942 P. V*

۳- این متن را ندیده‌ام.

۴- نك: تحفه مظفریه در زبان کردی مکری پرفسور اسکارمان برلن ۱۹۰۵

متن مم وزین باترانسکریسیون لاتن ص ۸۱

۵- (نادری) (نسرنی) (سلام و سلاوه) (گرمکولواوه) (میعراج)

۶- (ویسراحت) و (متمانه) و (لایزانه) و ... که بدون شك محرف کلمات (استراحت و مطمئن و لایزال) اند این لغات عامیانه نیست ، رحمن بکر این کلمات را از میرزها و بعضی ملاها که متخصص بکار بردن کلمات ثقیل و قلنبه هستند گرفته و بغلط استعمال کرده است . رحمن بکر که مرد عامی بیسواد اما هنرمند بوده مفاهیمی برای این کلمات قائل شده بخیاالش این کار ابتکاری بوده است و این شیوه را موجب افتخار و هنرنمایی دانسته است، نگارنده با این نوع چرگرها آشنائی دارد .

۷- (گلباوه) (ایره‌کانه) (میوانه) (ته‌واوه) (کلام‌الله) (شو کرانه)

(اینجا) (نه‌گر)

جملات^۱ و مصرعها^۲ ارزش «چریکه» را تا اندازه‌ای پائین آورده است .
 شدت نیایش و استغاثه خارج ازحد،^۳ شخصیت قهرمانان «چریکه» را سست کرده، مثلاً: مهم دلاور را مردی ضعیف‌النفس و کوچک نشان میدهد .
 به نکات دقیق و آموزنده‌ای که در «چریکه» مم وزین آمده است و اصولاً استخوان‌بندی داستان را تشکیل میدهد ظاهراً كلك رحمن بكر خوب تکیه نکرده و به نسبت توضیحات زائد که مربوط بروح داستان نیست؛ به موضوعهای اساسی که در داستان آمده، توجه نشده و مطالب خوب تجزیه و تحلیل نگردیده است .
 متن مان اگرچه جالب و جذابترین متن «چریکه» مم وزین تا زمان انتشار آن است چنانکه بنظر میرسد خالی ازعیب و نقص نیست .

کوشش پرفسور مان منحصر به تحقیق درباره مم وزین که بهترین متن عصر خود را پیدا کند و در دسترس ما بگذارد نبود ، او متون «چریکه»ها و داستانهای عامیانه کردی را برای استفاده علمی و زبان‌شناسی جمع‌آوری میکرد . مرحوم مان که خدمت بزرگ و فراموش‌نشده‌ی بزبان‌وادبیات کردی کرده است در کتاب گرانبهای خود متن دیگری نیز از «چریکه» مم وزین بدست میدهد ؛ متن دومی^۴ يك قطعه کوچکی بیش نیست . از بعض لغات واصطلاحات آن چنین برمیآید که این متن مربوط

-
- ۱- (مل به کوین و بابان ویران) (یاخولا) (کی بوله) (اینجا نه گهر) (چه بکه م چاره م چیه)
 ۲- (کی بوله کاکه مهمی به لهک چاوه) (کی بوله به نگینی گولباوه) (لاوه هه‌ی لاوه) .

۳- مرثیه و روضه‌خوانی شیعیان را بیاد میاندازد

۴- نک : DIE MUNDART Der MUKRI - Kurden - Kurdische Persische Forschungen . Prof. Oskar. Mam Band III Teil I - Berlin 1900

صفحات ۳۰۱ و ۳۰۲

به قلمرو لهجه گورانی^۱ (سنه‌ای) است

کاک رحمن بکر «چرگر» کرد شاعر هم بوده و مطابق ذوق و هنر خود در چریکه مم وزین تصرفاتی کرده است از آن جمله اسم خود و اسکارمان را در آخر منظومه ذکر کرده است.

هوگوماکاس Hugo Makas در سال ۱۹۲۶ از قول یکنفر اهل «ماردین» واقع در کردستان ترکیه، متنی از مم وزین تهیه کرده که یک خلاصه ناقصی بیش نیست. در سال ۱۹۳۶ گلچینی از مم وزین در شهر ایروان مرکز ارمنستان منتشر شد؛ سه روایتی که حاوی مردم‌شناسی ایروان است و سه شکل متغیر دارد بوسیله آرامنه با بیان بدی دیکته شده است متون نامبرده آلودگیشان کم نیست.

کردشناس فرانسوی ر. لسکو R. Lescot مستشرق فاضل معاصر تحقیقات عالمانه و جالبی درباره مم وزین کرده است. نتیجه مطالعات وسیع او درباره افسانه‌های میان مم وزین (مم آلان) بعنوان جلد دوم کتاب مشهورش متون کردی Textes Kurdes از طرف (انستیتوی فرانسوی دمشق) Institut Français de Damas بنام مم آلان Memé Alan چاپ و منتشر شده است. مم آلان حاوی یک متن ترکیبی (محتوی چندین متن) بخط لاتین مخصوص کردی و ترجمه سلیمس آن بزبان فرانسه است. اصل کتاب در ۳۸۳ صفحه چاپ شده و متن کردی شامل ۳۶۷۳ بند است.^۲

۱- لهجه گورانی: یکی از لهجه‌های اساسی و مهم کردی است. بحث و تحقیق درباره زبان و آئین: (گوران = Goran)ها موضوع رساله جداگانه‌ایست که درباره آن دارم کار میکنم. ع.ا.

۲- بند Bend مقصود از بند مصرع لخت همانا جمله منظوم «چریکه»های کردی است که غالباً وزن و قافیه دارد اما بر حسب نظر شاعر وزن و قافیه مصرعها کوتاه و دراز میشود و در بعضی از ابیات و قطعات بند برپای آهنگ ساخته میشود. ع.ا.

لسکو از متن میشو^۱ (Mišo) و متن امیرجلادت بدرخان^۲ بعنوان متون اصلی و اساسی و از متن سبری^۳ Sebrî بصورت علی‌البدل استفاده کرده است . بعلاوه حداقل بیش از بیست نفر دیگر از مطلعین آنچه را که میدانسته‌اند برایش بازگو کرده‌اند؛ بعضیها قسمتهای برجسته مم وزین عامیانه را که حفظ داشته‌اند برایش نقل کرده‌اند اشخاصی خلاصه آن را برایش شرح داده‌اند .

خلاصه لسکو متون: خانی، اوژن پریم، آلبرت سوسن، ون لو کوك، اسکارمان، هو گو ما کاس، ما ککر، مرحوم جلادت بدرخان و گلچینی از مم وزین که در ایروان منتشر شده و متونی را که در مجله (هاوار)^۴ چاپ و انتشار یافته بود بالاخره کلیه متون مشهور و اساسی را مورد مطالعه و مقایسه و استفاده قرار داده است .

لسکو تابلوئی از اختلاف متون و مقایسه نسخ متفاوت از لهجه‌های متنوع کردی، که در کردستان سوریه بدستش رسیده در مقدمه کتاب خود آورده است^۵ این تابلو شاخص خوبی برای مطالعه و تحقیق متون متغیر بشمار میرود بنظر می‌آید بسط و تطبیق این تابلو تا حدودی که شامل کلیه متون موجود چریکه مم وزین باشد از اهم کارهای تحقیقی در اطراف چریکه مم وزین است .

لسکو در مطالعه و تحقیق و مقایسه متون متنوع مم وزین زحمات قابل تقدیری را متحمل شده هر چند کار لسکو پایان مطالعه در این زمینه نمیتواند باشد مثلاً ضبط نت آهنگها بر کمال شاهکار او می‌افزود . خدمت او بسیار ارزنده و جای سپاسگزاری است .

۱- میشو نام یک چرگ مشهور کرد از کردستان سوریه است که چریکه مم آلان را به لسکو دیکته کرده است .

۲- مرحوم امیرجلادت بدرخان از امراء بزرگ خاندان بدرخان مردی مطلع و فاضل از زعمای ملی و علمی جامعه کرد در قرن اخیر بود .

۳- سبری نام چرگر کرد (مقیم کردستان سوریه) که چریکه مم آلان را به ر . لسکو دیکته کرده است

۴- هاوار Hawar نام یکی از مجلات مشهور کردی که در بیروت منتشر میشده است

۵- Textes Kurdes (Memè Alan) Roger Lescot Beyrouth 1945

چریکھی مہم وزین

تہختی مہم وزین-ی : پروفیسور
اوسکار مان چازان و کوردی ناسی بہ نیو-
بانک کہ لہ زاری **کاک رہ حمان بہ کمر**
چر گہری، کرمانجی مو کرمانی و ہر کراوہ .
ئو تہختہ بہ شوینی تپپی لائینی نوسراوہ
ولہ شاری برلہ نی (آلمان) لہ سالہی ۱۹۰۶
چاپ کراوہ .
ئہ زیش دہ بہ رلیکو لینہوہ یہ کی کورت
دا کہ لہ سہر چریکھی مہم وزینم کردوہ ؛
ئو تہختہ شہم ہینا سہرشوینی دہ کار ہینراوی
کوردی و ہلہم کراوہ تہوہ سہر فارسی .
عو بہ یدیلہ ئہ یو بیان

برایم پاشای یمہ نہی ہیچ کورئی نہ بو، دہ گہل و ہ زیری خوی ہلستان، روین
بو مالہ خولای . دوازدہ مہ نزلان روین خولا رہ حمی بہ وان کرد و ہیسہ لقرہ نہی
ماہیدہ شتیبی ناردہ کن ئہ وان بگہرینہوہ ، و سپوئیکی بہ ہشتی پیدا نارد ، نوستبون
لہ پشت سہری وانی دانا ؛ ئہ وان بگہرینہوہ ، نہ بہ نہ بہ یتولایہ . ئہ وانہ بو کورئی
ہاتون بچنہوہ مالہ خویان ؛ شہوی جومعہی دہس نوئری ہلگرن ئہ و سپوہی لہت
بکہن لہ تیکی بو خویان بخون لہ تیکی ژنی وان « گالتهی ... » دہ گہل ژنی خویان
بکہن ژنی وان زگیان پڑدہ بی اینشالہ یہ کی کورئیکیان دہ بی . کورئی برایم پاشای دہ بی
نیوی کا کہ مہم بی ؛ کورئی و ہ زیری نیوی بہ نگین بی . دہ بہر خویند نیان نین بخوینن .
نپویان لی-نان آغا و نو کہر کا کہ مہم و بہ نگین بہ دایہ نیان دان دو سال

«چریکه» هم وزین

ترجمه فارسی «چریکه» هم وزین:
این متن کردی را پرفسور اسکارمان
باترانسکریپسیون لاتن و ترجمه آلمانی
در سالهای ۱۹۰۵ م در شهر برلن چاپ
کرده است .

ضمن بحث و تحقیق مختصری
درباره «چریکه» هم وزین متن مرحوم
مان را بخط معمولی کردی درآورده‌ام و
آن را بفارسی ترجمه کرده‌ام .

عمیدالله ایوبیان

ابراهیم^۱ پادشاه یمن پسرنداشت با وزیرش دوازده منزل (بسوی) خانه خدا
راه رفتند ، خداوند بآنان رحم کرد ویس^۲القرنی^۳ ماهیدشت^۴ را نزد آنان فرستاد .
یک سیب بهشتی باو داد (که بآنها بدهد) آنها خوابیده بودند (اونیز) سیب را بالاسر
آنها بگذاشت ؛ تا آنها (زحمت نکشند) وبخانه خدا نیایند وبرگردند . آنها بخاطر
پسر آمده بودند (بهتر است بخانه خود) بر گردند؛ شب جمعه وضو بگیرند واین سیب را
دو قسمت بکنند ونیمه دیگری را بزنانشان بدهند، باز نانشان صحبت ... بکنند ، زنان
آنان آبستن خواهند شد . انشاءالله هر یک صاحب پسری خواهند شد، پسر ابراهیم پادشاه نامش
باید (هم) و نام پسر وزیر باید **بنگین** باشد . آنها را بدهید تحصیل علم بکنند، درس بخوانند .
آنان را نامیدند (**کاکه هم** و **بنگینه**) آقا ونو کر (همدیگر شدند) ؛ مدت دو سال

۱- ابراهیم : در متن اصلی و در زبان کردی معمولا برایم = Birayim تلفظ میشود.

۲- ویس القرنی: پیری روحانی مرقدش (باید) در ماهیدشت باشد. ماهیدشت (مایدشت)

از مضافات کرمانشاهان است بقول دوستم آقای دکتر معتمدی: ماهیدشت جلگه ایست بشکل ماهی.

پاشان به له‌له‌یان دان سځی سال له کن له‌له‌ی بون له‌پاشان سواریان کردن دو سالان سواربون نهو جار هیئایانن بردیانه مه‌دره‌سه‌ی ، له‌خزمت ماموستای دانیشن .
 حهو سالان ده‌ژیر خانیدا بون رۆژوشه‌ویان لی قه‌ده‌غه کردن ؛ شهو وۆژویان نه‌دزانی چیه ، رۆژیکی سه‌رو پییان لی - نابو نه‌هاریان بو وان هیئا . مه‌م و به‌نگینه نانیاں خوارد ، ایسکی سه‌رو پییان گه‌پیان - پی‌ده‌دا . آویتیان وه په‌نجه‌ره‌ی که‌وت شوشه‌ی شکان چۆ ده‌ریی . تیشکی رۆژی هاته ژورئ ؛ « نه‌سته غفیرولا » کوتیان خولا په ماموستای ، وان له وی نه‌بو ، هدر آمیزیان له تیر که‌ی وه‌رده‌هیئا بویان نه ده‌گیرا .

ماموستا هاته‌وه **کاکه مه‌م و به‌نگینه** کوتیان: ماموستا خولا هاتوته نیوئه‌مه ماموستا کوتی: روله‌هوه خولا نیه‌هوه شه‌مس و قه‌مبه‌رن، خولا ساحییی نه‌وانه‌یه نه‌وه یه کیان شه‌وه یه کیان رۆژه نه‌گه‌ر رۆژ ده‌بی روناک ده‌بی نه‌گه‌ر مانگه‌هلدیی تاریک ده‌بی نه‌وه ده‌بیته شه‌و .

ده‌لین: ماموستا ، نه‌گه‌ر دنیا وا خو‌شه بو له مه‌ت قه‌ده‌غه کردوه ؟ ده‌لی: روله‌ینه خه‌تای من نیه‌حو کمی برایم پادشایه برایم پاشا ساحییی یه‌مه‌نی‌به گه‌وره‌ی هه‌رچار پادشایانه **کاکه مه‌م** کوتی: ده‌چمه‌ده‌ری ، ماموستا کوتی: روله‌میرمه‌م سه‌بریکی بگره‌زه‌حمه‌تی من به‌خو‌راییی مه‌ده له‌می‌تره‌زه‌حمه‌تی ده‌گه‌ل تو ده‌کیشم؛ به‌لا بچم عه‌رزی برایم پاشای بکه‌م بزانه‌چ ده‌فه‌رمویع، ده‌لی: ماموستا هه‌لسته‌بچو خه‌به‌رم بوینی‌هوه . ماموستا هه‌لستاچۆ خزمه‌تی برایم پاشای سالوی کرد له‌برایم پاشای . برایم پاشا عه‌رزم هه‌یه . نه‌و رو دایکی **کاکه مه‌می** سه‌رو پیی بو **کاکه مه‌می** ناردبو ایسکی گوشتی به‌شوشه‌به‌ندی دا-دابو شوشه‌ی شکاندبو چو‌بو‌ده‌ری تیر که‌ی رۆژی‌هاتبو نیو نه‌وان، دنیای رونیان چاویی که‌وت، گله‌یان ده‌کرد له‌من، ده‌یانگوت: نه‌و دنیا خو‌شه‌ت بوچ له‌مه‌قه‌ده‌غه کردوه، نه‌گه‌ر شه‌و وۆژ هه‌یه‌نه‌مه‌بو‌ده‌و ژیر خانه‌ی داین ؛ حو کمه‌دیینه‌ده‌ری مؤله‌تم لی خوازتون، هاتومه‌خزمت تو نه‌توش کوری

آنهارا (برای تربیت) بدایه دادند و دو سال بعد آنهارا به له سپردند سه سال پیش له له ماندند. بعد آنان را سواری آموختند دو سال سوارکاری کردند این دفعه آنهارا بمدرسه فرستادند (تعلیم بگیرند) در خدمت استاد بمانندند.

مدت هفت سال در یک دخمه زیر زمینی آنهارا از (دیدن) روز و شب محروم کردند. نمیدانستند شب و روز چیست، روزی، (درخانه ابراهیم پادشاه) پاچه پخته بودند. و برای نهار آنان آوردند، مَم و بنگینه پس از صرف نهار با استخوانهای کله پاچه بازی میکردند (یک تکه) آن را بسوی پنجره انداختند شیشه‌ای شکست (و استخوان) بیرون رفت پرتوهای خورشید (از جای شکسته) آمد توی (دخمه)، گفتند استغفرالله: ای خدا، استاد آنجا نبود تیغه پرتو آفتاب را آغوش میکردند، دستگیرشان نمیشد. استاد آمد، کاکه مَم و بنگینه گفتند: استاد خدا بمیان ما آمده، استاد گفت: ای فرزندان این خدا نیست، این خورشید و ماه است خدا صاحب اینهاست. اینها یکی شب است و دیگری روز، اگر روز شد روشن است و اگر ماه طلوع کند تاریخ میگردد شب است.

میگویند: استاد اگر دنیا اینطوری خوش است، پس چرا ما را محروم کرده‌ای؟
استاد میگوید:

ای فرزندان تقصیر من نیست حکم ابراهیم پادشاه است ابراهیم پادشاه صاحب یمن و بزرگ هر چهار پادشاه است. کاکه مَم گفت: بیرون میروم. استاد گفت: (ای) فرزند میرم حوصله‌ای داشته باش و زحمت مرا بهدر مده مدت‌هاست بخاطر تو زحمت میکشم، بگذار بروم بعرض ابراهیم پادشاه برسانم، ببینم چه میفرماید. میگوید: استاد بلند شو برو و خبر را برایم بیاور، استاد بخدمت ابراهیم پادشاه رفت و به ابراهیم پادشاه سلام کرد و (گفت): ابراهیم پادشاه عرض کنم: امروز مادر کاکه مَم کله پاچه برای کاکه مَم فرستاده بود (کاکه مَم) استخوان گوشت را به سوی شیشه‌بندها انداخته شیشه‌ها شکسته رفته بیرون. پرتوهای خورشید بمیان آنان تابیده است جهان روشن را بچشم دیده‌اند. و از من گلایه میکردند و میگفتند تو این دنیا را خوش و خرم را چرا بما قدغن و حرام کرده‌ای. اگر شب و روز هست ما چرا توی این زیر زمین هستیم، حکم است که بیرون خواهیم آمد. از آنان مهلت خواسته‌ام آمده‌ام به خدمت تو، تو هم پسر خودت است

خۆته ، کهیفی خۆته ، به لآ زه حمه تی من به هیچی نه چی ،
 پادشاه هه لیگرت قاقه زیکی بو میرمه می نویسی : - رۆله فرزه ند سه بریکم
 لی بگره هه تا وه کو کۆشک و تالارت بو دروس ده کهم . هه لیگرت قاقه زی برده
 مامۆستا . **کا که مه م** به پیر قاقه زی بایبوه هات وه ری گرت ماچی کرد له سه ره سه ری
 خۆی دانا ؛ زۆری کهیف خۆژ بو ، کوتی : مامۆستا به وه عده یی چه ندی ئەمن لیره
 زاده گری ؟ کوتی رۆله بابت قاقه زی نویسه ئەمن نازانم بو خۆت بیخوینوهه بزانه
 چی نویسه قاقه زه که ی بابی خوینده وه پیی قایل نه بو ، کوتی : مامۆستا هه لسته
 بچۆوه خزمهت پادشای ، پیی - بللی ، زانا وه ستم هه تا خانوبه ره ته وا وه بی . به لان
 بو خاتری وی ههوت زۆری دیکه سه بری ده گرم هه لستا مامۆستا چۆ خزمهت
 پادشای عه رزی کرد : **میرمه م** عه رزی سه لامی له تۆ ده کرد . بو خاتری وی ته وه
 ههوتویکی دیکه راهه ستاوم ، به سه ری جه نابی موباره کی وی چی دی گیر نابم
 دیره دا ، مده خهس به فرموی . دیم ده بمه مه یتر . هه لیگرت قاقه زیکی بو نویسی
 ها فرزه ن ئەلحه مدولیلای ته تۆه اتیه وجود ئەمن دنیا ی رونم بو تۆ ده وی ؛ ئەمما سه بریکم
 لی بگره هه تا ههوت مانگی دی هه تا وه کو کۆشک و تالارت بو دروس ده کهم
 هه لیگرت مامۆستای نارده وه قاقه زه که ی وه رگرت له مامۆستای ماچی کرد له سه ره
 سه ری خۆیی دانا ، هه لی گرت قاقه زه که ی ناردی بو دایکی : « دایه ههوت ساله
 له ژیر خانیدام ویستاش دنیا ی رونم لئی قه ده غه کراوه » دایکی کوتی : رۆله ده بی
 به قسه ی بکه ی ههوت مانگی قه رار بو داناوی سه مانگان بو خاتری من ، چوار مانگان
 بو خاتری بابت دانیشه .

کا که مه م دانیشه هه تا ههوت مانگان . **برایم پادشا** ناردی میعماری هینا ،
 وه ستای هینا فه عله ی گرت خانوبه ره ی بو دروس کرد خشتیکی آوه زیر ، خشتیکی (له)
 زیویی به ههوت مانگان خالاسی کرد . جا نارده کن کوژی خۆی : رۆله ته داره کم
 بو گرتوی رۆله زۆری جومعه ی ده بی وارد بی به کۆشک و باله خانه ی خۆت زۆری
 جومعه ی وه ده ره کهوت ، چۆ خانوبه ره که ی ، هه لیگرت ناردی کن بابی : باب به نیوی
 کۆشکی من چیه ؟ پادشاه فرموی « بورجی به لکه » تییدا رۆنیشهت **کا که مه م** هه تا
 ساله وه خشتیکی هیچ خه به ره نه بو .

هر طوری که می‌خواهی (با او رفتار کن) آنچه هست زحمت من بپذیر نرود .
 کاغذی برداشت و به میرم نوشت : فرزند، فرزند من کمی صبر کن تا برایت
 كوشك و تالار درست می‌کنم . استاد کاغذ را برداشت و برگشت، **کاکه** هم به پیشواز
 نامه پدر آمد آنرا برگرفت و بوسید و روی سر گذاشت . بسیار خوشحال شد ، گفت
 استاد تا چه مدتی مرا در اینجا نگه‌میداری ؟ (استاد) گفت : ای فرزند پدرت نامه‌ای
 نوشته، من نمی‌دانم تو خود آنرا بخوان و ببین چه نوشته، نامه پدر را خواند اما بآن
 (نامه) راضی نشد ؛ گفت : استاد برو خدمت پادشاه و باو بگو، من نمیتوانم تا تمام شدن
 ساختمان خانه بمانم ، لیکن بخاطر او هفت روز دیگر صبر خواهم کرد، و استاد رفت
 پیش پادشاه و عرض کرد **میرم** عرض سلام دارد اینك بخاطر تو يك هفته هم خواهد
 ماند و بسر مبارك آن جناب (سوگند خورده و گفته) که دیگر اینجا نخواهم ماند ،
 مرا مرخص می‌فرمائید . می‌ایم مهتر خواهم شد کاغذی برداشت بوی نوشت ای فرزند
 الحمدلله تو که بوجود آمده‌ای من این جهان روشن را بخاطر تو می‌خواهم اما کمی
 حوصله کن تا هفت ماه دیگر تا كوشك و تالار برایت می‌سازم ، استاد را باز فرستاد
 و نامه را برگرفت و بوسید و روی سر خود گذاشت ، آن نامه را برداشت و برای مادرش
 فرستاد : مادر هفت سال است که تو زیر زمینم فعلا هم دنیای روشن را از من قدغن
 کرده‌اند . مادرش گفت ؛ «ای فرزند باید بحرف (پدر) گوش بدهی، هفت ماه برایت
 قرار گذاشته است . سه ماه بخاطر من و چهار ماه دیگرش بخاطر پدرت بنشین» .

کاکه هم نشست تا هفت ماه سپری شد . **ابراهیم پادشاه** فرستاد، معماران و
 استادان آوردند، فعله گرفت . ساختمانی برایش درست کرد يك آجر آنرا آب‌طلاده
 بودند و دیگری را سیم . در هفت ماه آنرا تمام کرد آن وقت پیش پسرش فرستاد؛ ای پسر
 برایت تدارك دیده‌ام روز جمعه باید بکوشك و بالاخانه خود وارد شوی . روز جمعه
 فرارسید و بخانه خود رفت و پیش پدر پیغام فرستاد که این قصر من چه نام دارد پادشاه
 فرمود : « برج بلك » **کاکه** هم در آنجا بنشست و قریب یکسال خبری نشد :

۱- برج بلك Burci Belhek برج همانا برج و بارواست و بلك در مفهوم رنگ
 اشیاء سفید و سیاه شاید محرف ابلق باشد ولی در کردی وقتی می‌گویند: چاوبه لهك Gaw belhek
 یعنی چشم قشنگ بلك معنی زیبا و خوب عالی را میدهد .

خالهق! هدر نه تۆی له سه ره هه موانه .
 دینه روی زه مینی سی پهری ده تهر لانه .
 له سه رکۆشکی **کاکه مه می** کۆزی **برایم پاشای** یه مه نی ده یاندا سهیرانه .

خالهق ههر نه تۆی به ته نی .
 سی پهری دینه روی وه ته نی .
 سهیرانان دهن له سدر کۆشکی **کاکه مه می** کۆزی **برایم پاشای** یه مه نی .

خالهق ههر نه تۆی له سه ره .
 سی پهری له آسمانی جهوته مین به ستویانه له نگه ره .
 له سه رکۆشکی **کاکه مه می** هه لده نیشتن نه و بهر نه و به ره .
 خوشکی گه و ره دلێ : به خوشکی چو که له خولاکهی خوشکی رومه تی .
کاکه مه می - یه یان چرا و فه نه ره ؟

خوشکی گه و ره له خوشکان پرسیه
 خوشکی نیونجی وای گوتیه
 ههر له عهرشی تا کورسی یه
 ههر له گای هه تا ماسی یه
 هه مو دنیا م پشکنیه :
 هیچ که سم نه دیوه له گوین جوانی کاکه مه می یه .
 خوشکی گه و ره دوباره کوتی به خوشکانه :

۱ - لیره را تهختی چریکهی هه لبه سته چر گه ره ده نگه لی هه ل - دینی و به هه وای

تایبه تی تیی - هه ل - ده کاتی .

۲ - چوره مه ل (داعیا) - به که

ای^۱ خالق تنها تو مافوق همه هستی .

روی زمین میآمدند سه حوری - ترلان^۲

روی کوشك **کاکه** هم پسر ابراهیم پادشاه یمن (می نشستند و) سیر میگردند .

ای خالق تو تنها هستی

سه حوری بوطن میآمدند

روی کوشك، **کاکه** هم پسر ابراهیم پادشاه یمن (می نشستند) (ودنیارا) تماشا میگردند

ای خالق تنها تو مافوق هستی

سه حوری در آسمان هفتمین لنگر میانداختند .

روی کوشك **کاکه** هم آنور آنور مینشستند .

خواهر بزرگ بخواهر کوچک میگوید ترا بخدا این، رخسار **کاکه** هم است

یا چراغ و فخر است (میدرخشد)

خواهر بزرگ از خواهران میپرسد

خواهر میانه میگفت

از عرش تا کرسی^۳

از گاو تا ماهی^۴

تمام دنیارا بررسی کردم

هیچ کس را بخوشگلی **کاکه** هم ندیده‌ام

خواهر بزرگ باز گفت بخواهرها ،

۱- از اینجا چرگردایش را بلند کرده و «چریکه» را با آهنگ مخصوصی میخواند

۲- ترلان Terlan نام پرنده ایست شاید منظور چرگر از حوری ترلان این بود

که حوریها بصورت نوع ترلان ظاهر شده اند .

۳- و ۴- اشاره بافسانه تکیه گاه زمین است که قدمها تصور میکرده اند : زمین روی

شاخ گاو و گاو روی کرسی و کرسی بر پشت ماهی و ماهی هم در قلب اقیانوسها شناور است .

خوشکئی نَهزت بيم به قوربانَه .
 نَهمن جارِیکئی ده گه‌ل پَه‌ریان چومه زای چل شه و چل زوژانه .
 له‌پَه‌ریان هه‌لبرام له‌منی کرده‌وه کز یوه و بارانه ،
 ریم سهره و دهر نه کرد که و تمه شاری جزیری بوتانه
 له‌سهر کوشکی یای زینی ده بوم میوانه

ده بوم به کوتریکی شین ده کونی پهنجه‌ران دا هه‌لده نیشتم له‌سهر ده له‌قانه
 نه گهر چاوی خوم به یای زینی هه‌ل‌ده-هینانه .
 نه و خاتونهم دیوه نَهفتای کاکه مه‌م جووانه .
 خوشکی چکوله کوتی به خوشکانه .
 خوشکئی نَهز- و بيم به قوربانَه
 به‌لا نَهمه کاکه مه‌م-ی هه‌ل‌گرین بیهینه جزیر و بوتانه ،
 بزاین کاکه مه‌م زهریفته ره یا یای زین زیده جووانه
 خوشکی نیونجی کوتی به خوشکانه :
 خوشکی به قانون و قاعیدانه .
 کس نه‌یدیوه میرد بچی له‌دوی ژنانه ؛
 هه‌ر ژن هاتونه‌وه له بو میردانه .
 نَهمه نَهوه کاکه مه‌م-مان هه‌ل‌گرت و بردمانه‌وه جزیر و بوتانه ،
 ته‌قا خولا ره‌زای لی نه‌بو نَهمه کاکه مه‌م-مان نه گه‌یاندوهه ایره‌کانه ،
 کاکه مه‌م ده‌بیته‌وه بی حورمه‌ت و قه‌در-نَهزانه .
 ده‌لین نَهوه شوانه یان گاوانه
 کاکه مه‌م چونکه له‌سیوی به‌هه‌شتی ایجاد بووه ، ده‌بی بر ایم پاشا له‌شانی-
 راست و چه‌پی خوی بیان بینی هه‌وه‌لی سبه‌پنانه ،

خواهر(ان) من بقر بان شماشوم
 من باردیگر (بکرات) باحوریها بشکار چهل شبانه روزی رفتم
 از حوریها جدا شدم (طوفان بود) و بر من برف و باران فروریخت
 راهم را گم کردم ، سر در نیاوردم (ناگاه دیدم) بشهر جزیر **بوتان** رسیده‌ام
 روی کوشک **یای** زین میهمان شده‌ام .

(بدشکل) یک کبوتر کبودی در آمده بودم، روی پنجره‌ها، سردر پیچه‌ها می نشستم .
 هنگامی که برای دیدن « **یای زین** » چشمم را باز می‌کردم و او را (میدیدم) با
 خود می‌گفتم :

این خاتون را دیده‌ام همتای **کاکه مه** خوشگل است .
 خواهر کوچک بخواهران گفت :
 (ای) خواهر(ان) قربانتان شوم ؛
 خوب است ما **کاکه مه** را برداریم و (باخود) **بجزیر و بوتان** ببریم
 ببینیم (آیا) **کاکه مه** ظریفتر است یا « **یای زین** » خوشگل تر است .
 خواهر میانه بخواهران گفت :
 خواهر(ان) (هر کاری) از روی قانون و قاعده‌ای است ؛
 کسی ندیده شوهر بخانه زنان برود
 همیشه زن(ان) بخانه شوهران آمده‌اند
 گیرم ما **کاکه مه** را برداشتیم و **بجزیر و بوتان** بردیم
 شاید خدا راضی نشد و ما نتوانستیم **کاکه مه** را باینجا برگردانیم
کاکه مه (در آنجا) بیقدر و احترام خواهد ماند (کسی او را نمیشناسد)
 خواهند گفت: این شبان و یا گاو بان است .

کاکه مه چون از سیب بهشت بوجود آمده ، **ابراهیم پادشاه** (هر روز) صبح
 موقعی که بر است و چپ خود نگاه میکند باید او را ببیند .

چونکه لهسیوی بههشتی ایجاد بووه هدر کهسیکی له سلامی نوپزی بیان

بینی مه م و به نگیانه

ئه گهر کافرئژ بیئ اینشالا ساجیبی ایمانه

ئه گهر کاکه مه م - مان نه گه یانده وه یه مه نی گه وره و گرانه ،

ئه گدر بابی ده گهل سلامی نوپزی نهی بینئ هممو سبه یانه ،

له کن دایکی سوراخ ناکا له بورجی بهله کی ناکا به یانه ،

لایه کی یه مه نی نوغرو ده کا ، تهره فی دیکه ی له دو ده کا ویرانه ،

هه لده درئ زگی خو و سه د وه زیر و وه کیلی کهول به شانه ،

ده کوژینه وه چهن نو کهر وقه نه داری به رده ستانه

خولا ههل ناگری بیینه با عیسی قه تلئ ئه و موسلمانانه

ده بلا ئه مه بچین یای زینی هه لگرین بیینه (بی هیینه) ایره کانه

بزاین جا کاکه مه م زه ریفتره یا یای زین زیده جوانه .

خوشکی نیونجی زور موخته به ره ،

ده لئ: خوشکی، به بالان بقره له من بگره وه باله خانه و په نجه ره ی سه ره به خیزه ره،

بزانه رومه تی کاکه مه می زه ریفتره یان چرا و فه نه ره

ئه وه کی بو له پهری ده تهر لانه

شه قز نیان له بالئ خو یان-دا ده یان گرت ه وه هه و ته به قه ی آسمانانه

له هیج کوپه کیان و چان نه ده دا هه تا ده چونه شاری جزیری له سه ر کوشکی

یای زین -ئ ده بونه وه میوانه

ده بون به کوتری شین ده کونی په نجه ران دا ده چونه ژورئ ههل ده نیشن

له سه ر ده له قانه .

خوشکی گه وره ده لئ: جامینی^۱، سافینی^۲ ئه من-و بیم به قوربانه

چونکه از سیب بهشت بوجود آمده، هر کسی موقع سلام نمازم و بنگین را ببیند.
اگر کافر هم باشد، انشاءالله ایماندار خواهد بود.
اگر **کاکه** مه‌م را به یمن نرسانیم (کار) بزرگی و خطیری است.
اگر پدرش (هر روز) صبح موقع سلام نماز او را نبیند،
پیش مادرش او را سراغ نکند، در «**برج بلك**» (کوشک مخصوص مه‌م)
صبحانه صرف نخواهد کرد.

یک طرف یمن را خراب میکند و طرف دیگر را پس از آن ویران خواهد کرد،
شکم خود صد وزیر و وکیل پوستین بدوش را خواهد درید،
نوکران و قلیانداران زیر دست را «چند بچند» خواهد کشت،
خدا را خوش نیاید، باعث قتل این همه مسلمانان نشویم.
خوب است برویم، **یای** زین را برداریم و باینجا بیاوریم،
آن وقت می‌بینیم **کاکه** مه‌م ظریفتر است یا **یای** زین خوشکل تر است.

خواهر میانه خیلی معتبر است
میگوید: خواهر (ان)، با بالها به پرواز درآ (ئید) و بامن راه آن بالاخانه و پنجره
کنگره‌دار را بگیر (ید).
ببینید گونه‌های **کاکه** مه‌م ظریفتر اند (بهتر خواهند درخشید) یا چراغ و فخر.
این کی بود؟ از حوریهای ترلان «بودند» - (کسی از آنها عالتر نبود).
بالها را بهم میزدند (در حالیکه صدای بهم زدن بالها بلند میشد) پرواز در
میآمدند و بسوی طبقه هفتمین آسمانها میرفتند
در هیچ جائی آرام نگرفتند تا بشهر جزیر رسیدند و روی کوشک **یای** زین
میهمان شدند (ونشستند)
(بشکل) کبوتر کبود در میآمدند و از سوراخ پنجره توی (اطاق) میرفتند و
روی دریچه‌ها مینشستند.

خواهر بزرگ میگوید: ای **جامین** ای **سافین** ^۲بقر بانان شوم،

۱- ۲- جامین و سافین بنظر اسم حوریهاست.

اینجا بزاین **کاکه مه م** زه ریفه یان **یای زین** زیده جوانه ،
خوشکی نیویجی ده لئی : خوشکی خولا هه لئا گری پی م بدو زین پوه ایمانه ؛

روحي **کاکه مه م** - ی له ویزا هاتوه نه وه راوه ستاوه ده کاسه یرانی
نه گه ربلین: **یای زین** زه ریفه روحي **کاکه مه م** - ی زیزده بی ده چی شکایه تمان
لی ده کاله کن ساحیی عه رزو عاسمانی .

نه گه ر بلین **کاکه مه م** زه ریفه ، روحي **یای زین** ، زیز ده بی لیمان ده بیته
ایرزاچی له خزمهت پیغه مبه ری آخر زمانی .

خوشکی چو که له کوتی : به خوشکانه ،

نه من و بيم به قوربانه !

نه مه با **یای زین** - ئ هه لگرین ؛ بیبهینه یه مه نی گه وره و گرانه .

بزاین **کاکه مه م** زه ریفه ، یان **یای زین** زیده جوانه .

خوشکی چکوله رپی خوویی له **یای زین** - ئ گرت . خوشکی نیونجی هه لی -

هستان ، بهرگی سه فایه ی ده بهر کرد ؛ رومه تی وی نه خشین کرد . بسکی وی جوان

کرد ، وه سمه ی بروی وی کیشا ، زور ته میز و مه حبویی کرد . توندیان ده لیفه و

سهرینانه وه پیچا ، روحي ره وانیان گرت ، هه لیات گرت ؛ له په نجه رانیمان هینا ده ری

له سه ر بالی خوویان دانا ؛ له خولای پارانه وه .

حه ره که تیان^۲ له خوویان دا چونه هه و ته به قه ی عاسمانه .

۱- تهخت بهر که یه چر گه ر به قسه ده یگیره ته وه .

۲- تهخت هه لبه سته چر گه ر ده نگی لپی هه ل دینی و به هه وای تابه تی نیی - هه ل - ده کاتی

حال ببینیم **کاکه** مه ظریفتر است یا **یای** زین خوشگل‌تر است .
خواهر میانه میگوید : ای خواهر خدارا خوش نیاید ایمانرا از دست بدهم .

روح **کاکه** مه از آنجا آمده است ، ایستاده و سیران میکند .
اگر بگوئیم **یای** زین ظریفتر است روح **کاکه** مه قهر میکند و میرود به پیش
صاحب‌زمین و آسمان از ما شکایت میکند .
اگر بگوئیم **کاکه** مه ظریفتر است روح **یای** زین قهر کرده بخدمت پیغمبر
آخر زمان عریضه میدهد (وشکایت) میکند .

خواهر کوچک بخواهران گفت :

قرباتان شوم ،

بگذار ما **یای** زین را برداریم و به یمن بزرگ و مهم ببریم
(تا) ببینیم **کاکه** مه ظریفتر است یا **یای** زین خوشگل‌تر است
خواهر کوچک^۱ راه خواب را بر **یای** زین گرفت (او را بخواباند و بیهوش
کرد) خواهر میانه او را بلند کرده لباس صفا بروی پوشاند، گونش را نقاشی کرد،
زلفش را آراست، و سمه بابریش کشید، او را بسیار تمیز و محبوب کرد . او را تند تو
لحاف و بالشها پیچیدند روح روان او را بر گرفتند ، او را برداشتند و از پنجره او را
بیرون بردند، روی بالهای خود گذاشتند؛ خدا را نیایش کردند.

بسوی^۲ هفت طبقه آسمانها حرکت کردند و رفتند

۱- از اینجا متن بصورت نثر است و چرگر آنرا با بیان عادی نقل میکند .
۲- از اینجا متن بصورت نظم است و چرگر صدا را بلند کرده، با آهنگ مخصوصی
«چریکه» را میخواند .

له هیچ کوئییان وچان نه‌ده‌دا ، هه‌تا ده‌هاتنه شاری یه‌مه‌ن - ئی له بورجی
به‌له‌ک ده‌بونوه میوانه .

ده کونی په‌نجه‌ره‌یدا ده‌چونه ژورئ ، یای زین -یان ویرای میرمه‌می درئژ
ده کرد شان به‌شانه

بو‌خوویان ده‌فرین ده‌چونه سهر ده‌له‌قانه

خوشکی گه‌وره کوتی : به‌خوشکانه : خوشکی گه‌ز - و بیهم به‌قوربانه !

بزاین یای زین زهریفه یانه میرمه‌م زیده جوانه ،

خوشکی نیونجی ده‌لی : له‌خۆم بابان ویرانی ،

گه‌نگو ته‌ماحتانه به‌من بدوژینن ایمانی ،

ده‌بی له‌خه‌وویان هه‌لبستینن بزاین کیه‌دیان جوانه ، قسان چاک ده‌زانی .

کئی بو له‌خوشکی نه‌وجوانه .

ده‌به‌ر یای زین -یی کرده‌وه روحی ره‌وانه .

خوشکی گه‌وره کوتی : بوچ کاکه‌مه‌م -ت هه‌ل نه‌ستاند ؟ کوتی : گه‌وه‌آفره‌ت

وغه‌ریبه ، له‌پیشدا هه‌لی بستینن ، نه‌کا له‌دوایه خه‌جاله‌ت بی . وه‌خه‌به‌ر هات ته‌ماشای

کرد زالمیکی له‌ته‌نیشتی درئژ بووه ، گه‌گر چاوی خووی هه‌لینا ، کوتی : خولایه !

خۆمن ژوانم ده‌گه‌ل که‌س نه‌کردوه ، قاسیدی که‌سم نه‌هاتو ته‌کنی ؛ گه‌وه‌ده‌بی

پولی دایی به‌کوینخاده‌رکان هاتبیه‌ ژورئ . کاکه‌مه‌م جلی خووی دا که‌ندبو آگای

له‌هیچ نه‌بو خه‌وی لی - که‌وتبو له‌سهر ته‌ختی پشتی . یای زین کوتی : خولایه !

گه‌وه‌گه‌بله‌یه یا شیته‌قه‌ت پیاو وادیته ژوانی ! ؟

در هیچ جایی آرام نگرفتند تا بشهر یمن برگشتند و روی « برج بلك »
مهمان شدند .

از راه سوراخ پنجره توی (برج) می‌رفتند و یای زین را دوش بدوش میرهم
میخواباندند .

خودشان پرواز میکردند و روی دریاچه‌ها می‌نشستند .
خواهر بزرگ بخواهران گفت: (ای) خواهر(ان) قربانتان شوم ،
ببینیم یای زین ظریفتر است یا میرهم از او خوشگلتر است .

خواهر میانه میگوید : (من که دودمانم) ویران شده (از میان رفته‌ام)
(آیا) شما می‌خواهید، ایمانم را هم از دست بدهم .
باید آنها را بیدار کرد (تا) ببینیم کدامیک قشنگتر (و) سخندان‌تر است

آن خواهر نوجوان بود - (و کسی بجز آن خواهر نبود) .
(که) روح روان را (بکالبد) یای زین دماند (او را دوباره بیدار کرد)

خواهر^۱ بزرگ گفت: چرا **کاکه هم** را بیدار نکردی؟ گفت: این زن و غریب
است قبلا بیدارش کنید ، مبادا بعد خجالت بکشد . بیدار شد تماشا کرد مردی
در کنار او خوابیده بود . اگر چشمان خود را باز کرد ، گفت : ای خدا من که با
کسی وعده ملاقات ندارم و قاصد کسی پیش من نیامده است ؛ آیا این (مرد) باید
بدربانان پول داده باشد (که توانسته) آمده تو؟ **کاکه هم** لباس خود را درآورده از
همه چیز بی‌خبر روی پشت خوابیده بود . **یای زین** گفت: این ابله است یادبوانه ،
آیا هیچوقت مرد این‌طوری بمیعاد گاه می‌آید؟

۱- باز نشر شروع میشود وچرگر مطالب را با بیان عادی نقل میکنند .

یای زین^۱ بانگ دیلئی لاهه ، وهری لاهه! ئه بلهی شیتی ئه قل ناته واره ؟
ئه گهر ده هاتیه سهر جیی من بوچی له منت نه گیراوه ؟

کاکه مهه ده لی : خاتونی چاو به نگیه^۲ ،
به حقی ئه و خولایه ی بی شهریکه هیچ شهریکی له بۆنیه !
ئه من نه هاتومه سهر جیی تو به دزیه ؛
ایره ماله خوومه چ آگام له تۆنیه

ئه گهر یای زین ئه وقسه ی له میرمه می ده بیست ته واره ،
له پیشه وه مستیکی له ده می کاکه مه می داوه
خوین له ده می کاکه مه می ده زویی وه ک جو گهو و به حر و آوه

کاکه مهه بانگ دیلئی : به نگینه ههری به نگینه !
نو کهره که ی زانا و گوچان زییرینه ،
سهر له کاول و سی قه لاتان ده رینه
له بۆم بینه آفتاوه و مه سینه^۳

به نگینه سهری له کاول و بورجی ده رهیناوه
آفتاوه و له گه نی له بۆ آغای خو ی هیئاوه
به ههر دو چه پۆکان به سهری خو ی داده داوه
ده لی : ئه ی مالی ویرانم ! داخولا آغای من چی لیی قه و ماوه !

۱- دوباره تهخت هه له بته

۲- چاوی مهست: چاوی که سیکه به نگی کیشاوه . ۳- لولینه ی مسی .

یای زین^۱ بانگ بر آورد ای جوان! هان ای جوان ابله دیوانه عقل ناتمام (کم عقل)؟!
اگر بیالین من میآمدی چرا (قبلا) از من دعوت نکردی؟

کاکه مەم گفت : ای خانم چشم مست^۲
(سوگند) بحق آن خدای بی شریک (که) هیچ شریک برای او نیست .
من دزدانه بیالین تو نیامده‌ام .
اینجا خانه خودم است و از تو آگاهی ندارم

موقعیکه یای زین این حرف را بتمامی از میرمەم شنید
پیش از (همه چیز) مشتی بدهن کاکه مەم زد
خون از دهن کاکه مەم جاری شد مثل جویبار و بحر و آب .

کاکه مەم بانگ بر آورد : بنگینه ای بنگینه !
(ای) نو کر دانا وعصا زرین،
ازخانه خراب شده وسه قلعه (مقصود اطاق نگهبانی قلعه است) سر بیرون آور؛
برایم آفتابه و مسینه^۳ بیاور .

بنگینه از برج و اطاق نگهبانی سردر آورد
آفتابه ولگن را برای آقای خود آورد
با هر دو دست بر سر خود میزد ،
میگفت ؛ ای خانم ویران ایخدا چه اتفاقی (برای) آقای من رخ داده است!

۱- باز نظم شروع میشود و چرگر صدای خود را بلند کرده و با آهنگ مخصوصی
«چریکه» را میخواند .

۲- چشم مست آدم بنگی. (حشیش کش) .

۳- ظرفی مسی یا برنجی مخصوص شست و شوی دست و روی ، آفتابه .

کاکه مهم ده لی: آفتاوه و مه سینیه بگیژوهه بچووه به دواوه،

چ نه بو چم لئی نه قهوماوه،

چنجر و کیکم له که پوی خوم داوه؛

دلۆبیک خوننه له وئی تکاوه (رژاوه) .

یای زین ده لی: لاوه ئه و دیاریه له تو قه بول نیمه ؛

ئه وه دا-خولا، چ قهره کولله یه که ده گه له خوت ده هینه (ده هینا) .

کاکه مهم ده لی: خاتونئی تو جوانه !

به حه قی ئه و خولایه ی لایه زانه (لایه زاله ؟) .

ئه گه ر قبول بکه ی ئه وه م چاوش و پیش خزمه تی بهر ده ستانه ؛

خاتونئی چاوی تو م گه لیک زه ریفترن له چاوی سه قران !

ددانی تو گه لیک زه ریفتره له دانان له گه وه هران !

ئه گه ر ئه تو له من قبول ناکه ی پیش خزمه تان ده گه ل گه وره- نو که ران .

بو خوت بانگ هیله قه رواشان که نیزه کان کار گه ران .

یای زین بانگ دینلی: قه رواش ناو مه لیک ریحانه ،

له بو من بینه روبه ندی، ده گه ل فه نه رانه !

ئه وشو زیده له شه وان ته عجبو بیکی گه لیک ته عه جوبی ده خوم ده دی، زین-ی

مل به کوین بابان - ویرانه .

۱- چاوش: واتا: چاویژ، خوش و یژ، گورانی بیژ، چر کهر؛ چریکه و یژ، قام بیژ،

کاکه مەم میگوید : آفتابه و مسینه را بر گردان، بر گرد و برو .
چیزی نشده و برای من اتفاقی رخ نداده است ،
چنگی به‌بینی خودم زده‌ام :
قطره‌ای خون از آن چکیده ،

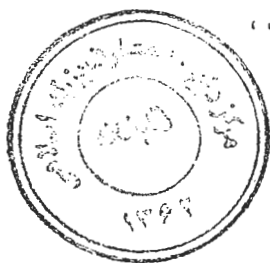
بای زین میگوید : ایجوان این تحفه (بکنایه) از تو قبول نیست ،
خدا میدانند این چه‌سیاه ملخی ! است با خودت آورده‌ای !

کاکه مەم میگوید : ای خاتون نوجوان،
(سوگند) بحق آن خدای دانا (لایزال؟!)
اگر قبول بکنی ، این (مرد) چاوش^۱ و پیش خدمت زیر دست من است .

ای خاتون چشم تو برای من ، ظریفتر از چشم «سقر»^۲ است ،
دندانهای تو خیلی ظریفتر از دانه‌های در و گوهرهاست !
اگر تو از من پیشخدمتها و بزرگ نوکران را قبول نداری؟!
خودت کلفتها ، کنیزکان و کارکنان (خودرا) بانگ کن .

بای زین : بانگ بر می‌آورد : کلفت ملک ریجان نام ،
برای من روبند ، چراغ و فنر بیاور !
امشب غیر از (هر) شبی است، یک حادثهٔ خیلی شگفت آور از خودم دیدم ، (و
برای همین است که) زین سیاهپوش، دودمان برباد رفته‌است .

۱- چاوش چاوش = Çawêş مرکب از چا+و+ش - است ، در کردی (چا) یعنی خوب عالی و (و+ش = وهژ) از مصدر (ویژتن = Wêjtin = یعنی گفتن) آمده‌است مقصود از چاوش: خوب گوی، خوش صحبت ، لطیفه گوی و چنانکه قبلاً درص ۵ اشاره شد در کردی بجای آوازخوان، سرود گوی و چوگر نیز استعمال میشود. در فارسی براهنمای زوار و کسیکه شعرهای هیجان آور مذهبی برای مسافرین راه عتبات میخواند چاوش میگویند .
۲- سقر Seqir = نوعی از باز که در کردستان فراوان است آن را میگیرند و برای شکار تعلیم میدهند چشمانش بسیار قشنگ است .

یای زین بانگ دیلئی: قهرواش ، ئەهی قهرواشی ناو ئەسمەرە !
 له بۆمن بیینه ، فه نه ری روبه ندی یه کسه ره .
 ئەوشۆ تهعه جوییکی زۆر تهعه جوبم ده خۆم دی ، زین-ئی مل به کو بن
 و قه له نده ره .

یای زین بانگ دیلئی: قه ره واش ، قه ره واشی ناو گولندامه .
 له بۆمن بیینه فه نه ری ، روبه ندیکی ته مامه ،
 ئەو شو زیده له شه وان تهعه جوییکی گدلیک تهعه جوب له منی مل به
 کوینی رودامه (روی داوه) ؛

کی بو له یای زین-ئی به له ک چاوه ،
 هه رچه ندی گازی ده کرد ، ئەو قهرواش و که نهیزی ده تۆلاوه ،
 هه یچ کهس نه بو ، ، کهس جوابی نه داوه .

یای زین ده لی: لاوه له اومه تی جن دیه .
 بدشقی ئەو خو لایه ی له ژوری سه ری یه .
 ئە گه ره ئەتۆ پیم نالیی بابت کییه بوخۆت ناوت چی یه ؟

کا که مه م ده لی: خاتونه ی کیل- گه ردنی .
 ئەمن بو خۆم میر مه م-م ، تا قه کو ره ی برایم پادشای یه مه نی ،
 زۆژی ده عوا یه له دوی بابم سوار ده بی دوا زده پادشا هه مو سا حیی
 تیپ و سو یا و قۆشه نی ،

کا که مه م ده لی: خاتونه ی چا و - به نگیه ،

یای زین بانگ برمیآورد: کلفت ای کلفت اسمر نام!
یکسره برای من فئر^۱ و روبندرا بیاور.
امشب یک حادثه خیلی شگفت آور از خودم دیدم، زین سیاهپوش و قلندر است.

یای زین بانگ برمیآورد: کلفت ای کلفت گلندام نام.
برای من یک روبند تمام بیاور.
امشب غیر از (هر) شبی است، یک حادثه خیلی شگفت آور از من سیاهپوش واقع شده،

کسی از یای زین چشم قشنگ تر نبود،
هر چند بانگ میزد، این کلفت (ها) و کنیز (ان) نوجوان،
هیچکدام نبودند و کسی جوابی نمیداد،

یای زین میگوید: ای جوانی که از مردم خوشگلتری،
ترا سو گند بخدایی که برتر از همه است.
اگر تو اسم پدرت را بمن نمی گوئی نام خودت چیست؟

کاکه هم میگوید: ای خاتون گردن مر مرین،
من خودم میرم هستم یگانه فرزندان بر اهییم پادشاه یمن،
روز جنگ دوازده پادشاه که هر کدام صاحب سپاه و تیپ (های) قشون هستند
بدنبال پدرم سوار (براسب) میشوند.

کاکه هم میگوید: ای خانم چشم مست (بنگی)،

۱- فئر. (فنه‌ر Fener) - نوعی از فانوس.

بهشقی ئەو خولایه‌ی له ژوری سه‌ریه ،
 ئەگەر ئەتۆ پێم نه‌لێی ، بابت کێیه بوخۆت نیوت چیه ؟

یای زین ده‌لێ : میرمه‌م گیان گیانه !
 ئەمن یای زین - یێک بوم به‌ زولفانه ،
 خوشکی میر زیندین - پێم کچی میر عه‌ودالانه ،
 له‌ کهم خولاه‌وندی ئەمنی بو‌تۆ به‌ دیاری ناردوه به‌ نیشانه ،

یای زین ده‌لێ : کاکه‌ مه‌م چاو به‌نگیه ،
 بهشقی ئەو خولایه‌ی له‌ ژوری سه‌ریه ،
 ئەگەر پێم نه‌لێی نیو و نیشانه‌ی کۆشک و په‌نجهره‌ی تۆ ده‌شاری یه‌مه‌ن - ئێدا
 نیشانه‌ی چیه ؟

کاکه‌ مه‌م ده‌لێ : خاتونێ کۆشکی من بلینده‌ سه‌ر له‌حه‌و ته‌به‌قه‌ی آسمانی ،
 خشتیکی زێره‌ یه‌ کێکی زێوه‌ وه‌ستا دایناوه له‌ کارخانیه‌ی ،
 ده‌نگی مه‌لایکه‌تان ده‌یگاتی له‌ حه‌و ته‌به‌قه‌ی حاسمانی ؛

کۆشکی من کوشکیکی گه‌لێک گه‌وره‌ و گرانه ،
 دیوانی برام پادشای یه‌مه‌نێ گه‌لێک به‌حوکه‌م ساحیه‌ی دیوانه‌ ،
 له‌ دیوانی برام پادشای ژۆنیشتون سه‌د وه‌ کیل و وه‌زیری که‌ول به‌شانه ،

۱- دیوان : دیومه‌خان ، دیوی میوانان ، میوان سه‌را - دیوانی پادشای : جیگای
 جیی به‌جیی کردنی کار و باری خه‌لکی . ئە یو بیان .

ترا بحق این خدای که مافوق (همه) است .
تو بمن بگو پدرت کیست و خودت اسمت چیست ؟

یای زین میگوید : میرمم جان جان (من) ،
من یای زین هستم (صاحب) زلفها ،
خواهر میر زیانندین هستم دختر میر ابدالها ،
بنظرم خداوند مرا برای تو بعنوان تحفه و نامزدی فرستاده است .

یای زین میگوید : ای کاکه هم چشم مست ،
بعشق آنخداوندی که مافوق (همه) است (ترا سو گند میدهم) ،
اگر بمن نگوئی نام و نشان کوشک و پنجره تو در شهر یمن چه نشانه‌ای دارد؟

کاکه هم میگوید : ای خاتون کوشک من بلند است ، سرش در هفت طبقه
آسمان است .
(هر) یک از آجر (هایش) زر است و دیگری سیم ، استاد (آجرهای) آنرا در
کارخانه ریخته است .

صدای ملائکه در طبقه هفتم آسمان بآن میرسد ؛

کوشک من یک کوشک بزرگ و مهمی است .
دیوان ابراهیم پادشاه یمن خیلی باحکم (و نافذ) و صاحب «دیوان»^۱ است .
در دیوان ابراهیم پادشاه صد و کیل و وزیر پوستین بدوش نشسته‌اند .

۱- دیوان = Diwan در کردی بقسمت بیرون خانه مخصوص پذیرائی مهمانان :
دیوان - یا دیواخان یا میوان‌س‌ه‌را میگویند - دیوان عالی محل رتق و فتق امور
مملکت است . ایوبیان.

شام و نههاران چل مهجومه به زهرفهوه دیته دیوانی برایم پادشای ، له پیش
 خانان نوکهر و میر آخوژ و مهیتهران بهدزی ده لاین: کویره نانه ،
 هوه کاتب ژونیمشتهوه حو کمان دنوسی ، حو کم ده ژون بوسه شارانه ؛
 له لایه کی خه لاتان ده به خشی له لای دیکه ی زیژ-وشانه ،
 له لای دیکه ی ته نافی زا کیشاوه جه لادی لهوی ژاده وستانه ؛
 له ته ژه فی دیکه ی سدرباز ده ژوا ، له ته ژه فی دیکه ی سواره یان ده داوه
 له سانه ؛

له لایه کی ته ویله یه ، لایه دیکه ی ایخته خانه ،
 له لایه دیکه ی هه ل آوسراون چهک و سیلاحی ده میردانه .
 میرمه ده لی : یای زین عه مره کهم ، چی دیکه ی لینی نازانم پیی
 ناکه م بوختانه ،

میرمه ده لی : خاتونی خاتونی چاو به نگیمه !
 به شقی هوه خولایه ی له ژوری سهریه ،
 هه گهر هه تو پیم نه لینی نیو و نیشانه ی کوشک و په نجه ره ی تو ده شاری
 جزیرئ-دا چیه ؟

یای زین ده لی : میرمه کوشکی من بلینده سدری له شاخی ،
 آوی سپی له حه وزی که وسه ری دی ، هه لده رژیته سهر به ردی مده مره
 په خش و په ری شان ده بی له نیو چوار باغی ،
 شه پین و شالورا و شمقار ده ویدا بون یاغی ،

شام و نهاران چهل مجمه با ظروف به (دیوان) ابراهیم پادشاه می‌آید - در پیش‌خانه‌ها، نوکر، میر آخور و مهتر (ان) دزدانه بهم می‌گویند: نان بده نیست . می‌بینی ؛ کاتب نشسته احکام مینویسد، حکام بسوی شهرها می‌روند! از طرفی خلعت می‌بخشد و از طرف دیگر زرافشانی میکند ، از طرف دیگر طناب و دار (حاضر) کرده و جلادش آنجا وایستاده است . از طرف دیگر سرباز می‌رود، از طرف دیگر سوارها را برای سان آماده میکنند، یک طرف طویل‌ه است و طرف دیگر اخته گاه^۱ (جای مخصوص اسبان اخته شده)، از طرف دیگر اسلحه و ادوات جنگی مردان آویزان شده است . میرهم می‌گوید: یای زین - عمر من (زندگی و جان من) چیز دیگری نمیدانم و غیبت نخواهم کرد ،

میرهم می‌گوید: ای خاتون ای خاتون چشم مست ، ترا بحق آن خداوند که مافوق (همه) است (سو گند میدهم) . که تو بمن بگوئی نام و نشان کوشک و پنجره خودت را ، در شهر جزیر که چطور است ؟

یای زین می‌گوید: میرهم کوشک من بلند است سرش (بیلندی) کوه میرسد . آب سفید (صاف) (که) از حوض کوثر می‌آید روی سنگ مرمرش میریزد و درمیان چهارباغ پنخش میشود . شاهین و شالور^۲ و شمقار^۳ در آنجا یاغی شده‌اند ،

۱- اخته گاه ترجمه اخته‌خان کردی بجایگاه مخصوص اسبان اخته شده می‌گویند .
 ۱- شالور salûr نام پرنده‌ایست :
 ۳- شمقار simqar نام پرنده‌ایست که چشم و ابروان قشنگی دارد و مشهور است .

یای زین ده لئی - میرمه م کۆشکی من بلینده سدر له جهو ته به قه ی آسمانی ،
 وه ستای بو هاتوه له هیندی ، میعماری له بوخارایه ، گیچی بو هاتوه
 له تاریکستانی . (؟)

کۆشکی من خشتیکی زیژه یه کی گه وه دری کارخانئ .
 ههر چه ندی به ردی وه - قیمته غه واسان ده ریان هیناوه له ده ریا یه
 نیل و عومانی ،

ههر چه ندی پارچه ی هیندیانه نه وه له ویم داناوه پیاوی تاجر نه گهر
 کولوری نه بی به قیمته تی نه زانی ،

میرمه م آریزم به لا به له دی پیکه وه بکه یین بئزین شو کرانه ،
 کی بو لهو جوته عاشقینی ئوجوانه ،
 ههل ده گرین فنه ری فانوسی ده گهل چرانه ،
 ههر چه ندی کۆشکان په نه جهران ده گه زانه ،
 کۆشکی کاکه مه می بو ؛ خاتونئ نه یبو چ نیشانه .
 خاتون سدری له کاری خو لای ته عه جوب ماله قسه ی خو ی بو په شیمانه .
 کاکه مه م ده لئی : یای زین ، عه مره کم بو جیت به من ده کرد نه
 گه وره بو ختانه ؟

یای زین ده لئی : میرمه م ، له من مه گره مانئ ده گهل نه وی گه وره مانئ ،
 نه من هه ورئک بوم له هه وره کانی ده آسمانی ،
 نه من له بو تو هاتومه خواری ده گهل دلۆپه ی ده - بارانی ،
 هه تا پیکه وه بکه یین سه فایه ده گهل سهیرانی ،

یای زین میگوید: میرهم کوشك من بلنداست سرش بطبقه هفتم آسمان میرسد.
(برای ساختن آن) استاد از هند آمده است، معمار از بخارا و گیچ را از
تاریکستان^۱ برایش آورده اند.

هریک (از) آجر(های) کوشك من زراست و آجر دیگرش را از گوهر
کارخانه، (ساخته اند).

هر قدر سنگ قیمتی که غواصان از دریا در آورده اند؛ از نیل (و) از عمان،
هر قدر پارچه که از هندوها دارم، آنرا آنجا گذاشته ام مرد تاجری که کرور
نداشته باشد قیمت آنرا نمیداند. (نمواند کرد)

ای عزیزم میرهم بگذار باهم آشنا (ودوست) بشویم و شکر کنیم.

کسی از آن جفت عاشق، نوجوانتر نبود.

«فمر» فانوس را با چراغ، برداشتیم،

هر قدر پنجره های کوشك را گشتند،

کوشك **کاکه** هم بود؛ خاتون در آن (جا) نشانه ای نداشت.

خاتون سرش از کار خدا در تعجب ماند، و از گفته خود پشیمان شد.

کاکه هم: یای زین، ای عمر من (جان من) برای چه این بهتان بزرگ را

بمن کردی؟

یای زین میگوید: میرهم بامن (قهر) اعتصاب، آن اعتصاب بزرگ مکن،

من ابری از ابرهای آسمان بودم،

من برای تو با قطره ای باران پائین آمدم،

تا باهم صفا و سیران کنیم،

۱- این کلمه مفهوم نگارنده نیست.

یای زین ده لی : تو خولا میرمه م ، لیم مه گره مانئی لیم ههل مه که پشتی ،
 ئەمن هه ورێک بوم له هه وره کانی ده به هه شتی ،
 خولا وه ندی عالمیان ئەمنی له بو تو هاویشه پییده شتی .

کئی بو له و جوته عاشقی ده - تهر لانه .
 ده ستره و ئە نگوستیله یان پیک ده گۆرئوه به نیشانه ؛
 دەستیان ده ستۆی ، ده هاتنه وه سه ر فه رشان ، جانمازان ، قالیچانه ،
 جاپیکه وه ژونیشن ده یان بژارده وه شو کرانه .

یای زین ده لی : خولا که ی میرمه م ئە گه ر سه بجه یانئ هه لده ستی ئە و
 خه وه ت وه بیرئ ،
 ئە گه ر هه ل نه ستی ، نابی به ییلچی له دوای من نایه به شاری ویرانه جزیرئ ،
 یا ژه بی پیناودارم بی ئە گه ر ئە وئ ژۆژی خولا ده کا دیوانئ ئە گه ر
 دیوان ده گیرئ ،

کا که مه م ده لی : یای زین گیان گیانه !
 ئە گه ر سه به نیئ هه لستم ، خولا نه خوازته ئە تو نه مینی لیره کانه ،
 ئە گه ر هه لئه گرم که شکۆ لئیکی ده رویشان دارئه سایه کی ئوجوانه ،
 ئە گه ر به سوالکهری وه دوت نه کهوم په یدا بکه م نان نانه ،
 یازه بیئ به کافری بمرم له سه رم بیئ کۆچک و ده سمالی ده ژنانه ،

یای زین میگوید : ترا بخدا ای میرهم با من (قهر) و اعتصاب مکن و بمن پشت ، مکن .

من ابری از ابرهای بهشت بودم .

خداوند عالمیان ، مرا برای تو ، بیای دشت فرستاده است ،

آن جفت عاشق طرلان (بودند) و کسی دیگری نبود (که) ،

برای نامزدی ، دستمال و انگشتریهایشان را باهم عوض میکردند .

دستها بگردن (هم) ، بروی فرشها ، جانمازها وقالیچهها برمیکشتمند ،

آنموقع باهم می‌نشستند و شکرانه میکردند .

یای زین میگوید : میرهم ترا بخدا اگر فردا بیدار شدی این خواب را

بیاد بیاور ،

اگر حرکت نکنی و بدنبال من (مانند) ایلچی (قاصد) بشهر ویران چیز نیایی ،

از خدا میخواهم ؛ آن روزی که خدا در دیوان (آخرت) دادرسی میکند ،

پایندانم^۱ باشی .

کاکه هم میگوید : یای زین جان ای جان (من) ،

اگر صبح بیدار شدم ، خدا نکند ، تو در اینجا نمایی ،

اگر یک کشکول درویشان ، بایک چوب عصای نوجوان برندارم (و)

بگدائی (هم باشد) ترا دنبال نکنم - و نان نان (سرراه از مردم نگیرم) .

۱ - پایندان : مقابل (پیناودار = Pênawdar = Pê + naw + dar) - کردی

یعنی مسؤل .

یای زین ، عمره کم هەر چند مینهنی خوڵا دروستی کرده جوله کیه ،
 فدره نکه ، داسنی به ^۱ عروسه ، ده یانه ^۲ ؛
 حلالی دنیا به لیم حرام بی ؛ له تو زیاتر هه مو وه کو دایک و
 خوشکانه ،

یای زین ده لی : له خوّم مل به کوین و بی سه لایه ،
 هەر چندی نیرینهی خوڵا وندی عالمی دروستی کردون له دنیا به ،

هەر چندی جووه و هه رمه نیه ، له تو زیاتر حلالی دنیا بهم
 لی حرام بی .
 هه موم له کن وه ک باب و برای خوّم وایه (وابی) .

کی بو لهو عیشقی ده-تهرلانه ^۳ ،
 دهستان دهستوی یهک ده کرد دمیان به دمی یهک ده نانه .
 په ریگان ^۴ کوتیان : نه گه نه یهینه وه ژوره شی خوڵای ده بین ، نه گه
 ده شی - به یهینه وه خوڵا گیری نه وهی ده بین ، خوشکی گه وره کوتی : پیناو به خوڵای
 خلاس ده بی به لا به عهبدان خالسی نابی .

۱ - داسنی هوزیکی کوردی کوردستانی روژا وایه پیمان ده لین له سه ر ری
 و شوینی (یه زیدی) - یانن لیکولینه وهی دوایی گه ری تازه ده ری خستوه که ره گه زو
 آیینان ده چیه وه سه ر (ایزه ده) کونه کان .
 ۲ - ده ره چله ی نه وه واژه ی نه گه یه شتم .
 ۳ - تیی نه گه یه شتم .
 ۴ - لیره را تهخت به ر که به . نه بو پیمان .

(اگر این کار را نکنم) ایخداوندا بکافری بمیرم - دستمال و لچک زنانه روسرم باشد (مقصود مردانگی نداشته باشم) ،

(ای) یای زین عمرمن (زندگی و جان من) هرچه ازجنس اناث است و خدا آنرا درست کرده، از یهودی، فرنگی، داسنی، روس و غیره (هرچه باشد!) .
حلال دنیا بر من حرام باد غیر از تو (جنس اناث) همه برای من مادر و خواهر هستند.

یای زین میگوید: (تنها) خودم سیاهپوشم و فریادم (بجائی) نمیرسد .
هر چند زینۀ که خداوند گار عالم (آنها) را درست کرده و درد دنیا هستند،

چندانکه یهودی وارمنی است، غیر از تو، حلال دنیا بر من حرام باد ،
همه (آنها) درپیش من مثل پدر و برادر خودم هستند .

کسی بعشق طرلان (ها) نبود^۱ ،
دستها را بگردن هم انداختند و دهان (لبها) را بر روی هم نهادند ،
حوریه^۲ گفتند اگر (زین) را برنگردانیم پیش خدا روسیاه خواهیم شد و
اگر بر خواهیم گرداند . خدا گیر این یکی خواهیم شد ، خواهر بزرگ گفت :
آدم (!) از (حق) خدا خلاص میشود . اما از (حق) بندگان خلاص نمیشود .

۱- داسنی = Dasini یکی از ایلات مشهور کرد متوطن در کردستان غربی و بین‌النهرین، کردها آنها را پیر و منهب (یزیدی) و شیطان پرست میشناسند؛ ولی تحقیقات اخیر ثابت کرد که این طائفه از بازماندگان زردشتیهای قدیم اند و اصل دیانت آنان یزدان پرستی است و شاید کلمه (یزیدی) محرف (ایزدی) باشد نک: فرهنگ‌عشایر کرد تألیف نگارنده .
۲- این بند تاحدی نامفهوم و ظاهرأ نامتناسب است، اما اصل جمله که منظوم و سلیس است، شاید یکنوع تکیه و ترجیع برای حفظ وزن و آهنگ « چریکه » باشد که چرگر بکار برده است .

۳- از اینجا نثر شروع میشود .

کئی بو ده خوشکی چو که له گه لیک نازداری ؛
 ته مه نای ده کرده وه له خولای له پیغه مبهری موختاری ،
 یا ره بی خهو بو آشقان له باره گای خولای بیاری !
 ئەوانه که وتن بیپۆش بۆن به یه کجاری .

ئهو کئی بو لهو پهری ده-تهرلانه ،
 ته گبیریان کرد به ههر سی خوشکانه :
 ئەمه به لا زوزهش نهین له باره گای بینایی - چاوانه ٢ ،
 به لام یای زین-ئی بیچینه وه به پهنجهی دهستانه ،
 لیڤه ی هه لگراین به جی و مه کانه ،
 بیبهینه وه شاری جزیری سبچه یی خه جالهت نه بی ئەو به سترمانه .
 جاله کاکه مه می چ بکهین ده مینی به جی و مه کانه ؟
 ده لی : عیلاجی ده کا بینایی چاوانه ،

کئی بو لهو پهری ده-گولباوه ٣ ،
 یای زین-یان توند و توند به دهستان ده پیچاوه ،
 له سه ر بالی خو یان دا-ده ناوه ،
 هه تا هه لیا نگر ت بردیان له هه و ته به قه ی آسمانی را وه ستاوه ،
 و چانیان نه دا هه تا بردیان له شاری جزیری له جی و مه کانی
 خو یان دا ناوه .

١- لیڤه را چریکه به هه لبه سته .

٢- بینایی چاوان : له راویژی مو کری - مه نگوری-دا و اتا خودای بینا و آگادار .

٣- گول باوان ، گول نه ژاد ، گولندام . ع.ا

کسی^۱ بجز آن خواهر کوچک خیلی نازدار نبود (که) :
از خداوند و پیغمبر مختار تمنا میکرد ،
ای خداوند گارا برای عاشقان، خواب از بارگاه پروردگاہ بیارد ،
آنها (مم‌وزین) بیهوش شدند و یکدفعه افتادند .

کسی بجز پری(های) طرلان نبودند (که) :
هرسه تا خواهر تدبیر میکردند ،
برای اینکه ما دربارگاہ خداوند بینا^۲ سیاه روی نشویم ،
(بعقیده) من یای زین را با پنجه دستها (مان) بپیچیم ،
از این جا و مکان اورا برداریم ،
اورا به شهر جزیر برگردانیم ، تا فردا این زبان بسته خجالت نکشد .
آنگاه در این جا و مکان **کاکه** مم را چه باید کرد ؟
میگوید : خداوند بصیر، علاج اورا خواهد کرد .

پری(های) « گولباوه » (گل نژاد)^۳ بودند (که) ،
دستهای یای زین را تندتند می پیچیدند .
روی بالهای خودشان (اورا) می گذاشتند .
تا اورا برداشتند و بطبقه هفتم آسمان رساندند (ند) ،
آرام نگر فتند تا اورا بشهر جزیر رساندند و اورا بجا و مکان اصلی خودش گذاشتند ،

۱- باز «چریکه» با شعر شروع میشود .

۲- بینای چاوان = Binayê Çawan ترجمه لفظی، یعنی بینائی چشمان ولی در اصطلاح لهجه مکری - منگوری بمعنی خدا است و ما خداوند بینا ترجمه کرده ایم .

۳- گولباوه = Gulh- bawe ترجمه تحت اللفظیش گل بابان گل نژاد گل اندام است . ع. ایوبیان .

ئه گهر سبجه یینی **کاکه مه م** له خهوی ههله ستاوه ،
بانگ دیلی : ئه ی به نغمینه به لهك چاوه ،
ئهو یای زین-ی له کن من بو ، بوچی دیار نیه له کن من نهماوه ؟

به نغمینه دهلی : میرمه م به حهقی ئه و خولایه ی له ژوری سهریه ،
ئهن هیج کس نازانم وه هیج کسم نه دیه .

کاکه مه م بانگ دیلی : خه منا کم گه لیک ده رفیکرم ،
آفتاوه و له گهن بینه تا ده سنوئریکی ممبرهك هه لگرم ،

ئه وه کئی بو له به نغمینه گولباوه :
آفتاوه و له گهنی بو آغای خوی هیناوه ،
کاکه مه م ئه گهر ده سنوئری هه لده گرت ، ده ستیری ده ستان له بهری
خوی ده ریناوه ،
ئه گهر ته مه شای قامکی خوی ده کرد مۆر و ئه نگوستیله ی یای زین-ی
له کنی به جی ماوه ؛

ده ز به جی بیحال ده بو زمانی شکاوه ،
چاوی هه لنه هات هوشی اومه تیی نهماوه ،
به نغمین ده زمانی بیهوشیی هیناوه ،
وه بهر ده می **کاکه مه می** داوه ،
کاکه مه م جی به جی چاوی هه لات زمانی کراوه ،

کاکه مه م بانگ دیلی : به نغمینه جیم بو راخه کارم کراوه ،

فردا موقعیکه **کاکه مه** از خواب بیدار شد .
بانگ بر آورد : ای **بنگینه** چشم قشنگ ،
آن **یای زین** یی که پیش من بود چرا پیدا نیست، پیش من نمانده است .

بنگینه میگوید : **میرمه** (سو گند) بحق آن خداوندی که بر ترا همه است ،
من هیچکسی را ندیده‌ام و نمیدانم .

کاکه مه بانگ بر می‌آورد : **بنگینه** غمناکم و خیلی درفکرم ،
آفتابه و لگن را بیاور ، تا یک دست‌نماز مبارک بر گیرم .

این **بنگینه** گل‌نژاد بود و بجز او کسی نبود (که) :
آفتابه و لگن را برای آقای خود آورد ،
کاکه مه موقعیکه دست‌نماز گرفت و دستمال را از کمر خود بیرون می‌آورد؛
موقعیکه انگشت خود را تماشا میکرد، (دید) مهر وانگشتر **یای زین** پیشش
جا مانده است .

فوراً بی‌حال شد و زبانش بند آمد ،
چشمش باز نشد و هوش نداشت مردم را (بشناسد) ،
بنگین داروی «علاج بیهوشی» آورد ،
و بدهان **کاکه مه** ریخت .

کاکه مه فوراً چشمش را گشود و زبانش باز شد ،

کاکه مه بانگ بر می‌آورد: ای **بنگین** رخت‌خواب مرا بیفکن، کارمن (زار) است:

کاکه مه م بانگ دیلی : به نغینه درونم گه لیک له جۆشه ،
 خه به ریکی به بابم بده بلی : کاکه مه م دردی گرانه ، گه لیک نه خۆشه .

کئی بو له به نغینه ی گولباوه :
 بانگ له سهر بانگی لیداوه ،
 چۆ دیوانی برایم پادشای راوه ستاوه .

برایم پادشاه لی : به نغینه ی چاو به نگییه ،
 ئه دی آغای تو ، له کوئی یه دیارنیه ؟

ده لی : قوربانتم بم دلّم به خه مه ، نابی خامۆشه ،
 کاکه مه م دردی گرانه گه لیک بیهۆشه .

که برایم پادشا ، وا ده زانی ،
 هه لده سستی ، شه ققرن ده که ویتنه دیوانی .

کئی بو له برایم پادشای گولباوه ،
 فرمیسکی چاوانی ده تگوت روبرا و آوه .

کئی بو له برایم پادشای موخته به ره ،
 له پلمیکان و په نجه ران ! ده که وته سه ره .

کئی بو له برایم پادشای گولباوه ،
 ده رکی کرده وه ، په رده ی هه لداوه .

کاکه مەم بانگ بر می‌آورد : ای بنگینه درونم خیلێ پر جوش است .
خبری به پدرم بده بگو : کاکه مەم بسیار مریض و دردش سخت است .

کسی جز بنگینه « گول باوه » نبود (که) :
پی در پی بانگ بر می‌آورد ،

بدر بار ابراهیم پادشاه رفت و ایستاد .

ابراهیم پادشاه گفت : ای بنگینه چشم بنگی ،
آیا آقای تو کجاست (که نمیتوان) اورا پیدا کرد ؟

میگوید قربانت شوم قلبم غمبار است ، (میسوزد) و خاموش نمیشود ،
کاکه مەم دردش گران و سخت بی‌هوش است .

وقتیکه ابراهیم پادشاه این را فهمید ،
ازجا برخاست (و) سروصدای در دربار او برپا شد .

ابراهیم پادشاه گل نژاد بود . (که)
اشک چشمانش چون آب رودبار (سرازیر میشد) .

کسی از ابراهیم پادشاه معتبرتر نبود ،
(او) از پلکان و پنجره‌ها ! بالا میرفت .

کسی بجز ابراهیم پادشاه گل نژاد نبود ،
(که) دررا باز کرد و پرده را بالا زد .

کئی بو له برایم پادشای جندیه ،
 سه‌ری کاکه مه‌دی ده‌گرت ده‌ینا له‌سه‌ر ژانیه ،
 ده‌لی : ژۆله ، به‌قوربانته بَم ، « کویئی دیشی » آزارت چیه ؟

ژۆله چاکه ، بابت آزارت بزانی ،
 تا ببیرم له‌دوی ئه‌ره‌ستوی^۱ لوقمان-ئی^۲ ؛
 ده‌شقه‌م که‌سیک به‌شغای ده‌ردی تۆم بو بزانی .

هه‌ر چه‌ندی بابی ده‌یگوت و پاژاوه ،
 کاکه‌مه‌م نه‌ قسه‌ی ده‌کرد ، نه‌ جوابی داوه .

برایم پادشاه‌لی : ژۆله آزارت له‌ کوییه ، له‌خۆم مال-ویرانی ،
 ژۆله روحت ده‌سه‌ر ده‌گیژم ، ده‌گه‌ل سه‌رتاپای ایمانی .

ژۆله دلّم سوتاوه ؛ امیرمه‌م ، آورم به‌ربو له‌ به‌ده‌نی ،
 ژۆله چاوی خۆت ده‌سه‌ر ده‌گیژم ، ده‌گه‌ل شاره‌که‌ی یه‌مه‌نی ،

ژۆله وه‌کازی ده‌ستم ، ژوناکایی هه‌ر دوک چاوانم ،
 ژۆله هیزی جگه‌رم ، ویردی زبانه‌م ،

کسی از ابراهیم پادشاه خوش‌هیكل تر نبود .
سر **کاکه موم** را میگرفت و روی رانهایش مینهاد ،
میگوید: ای فرزند قربانت شوم، کیجای تو دردمی‌کند، آزار (بیماری) -ت چیست؟

ای فرزند بهتر است که پدرت آزار ترا بداند .
تا بدنبال **ارسطو^۱** ، **لقمان^۲** (آدم) بفرستم (آنها را بیاورند) ،
بلکه کسی شفای درد ترا (برایم) بشناسد (و چاره کند) .

هر چه پدرش میگفت و لابه کرد .
کاکه موم نه حرفی میزد و نه جوابی داد .

ابراهیم پادشا میگوید: ای فرزند درد تو از کجاست ، (آه) برمن ، خانه
خراب شدم .

ای فرزند، روح و ایمانم را فدای تو خواهم کرد .

ای فرزند، دلم سوخته ؛ **میرموم** آتشی درمن گرفته است .
ای فرزند، چشم خود را با شهر **یمون** بقربان تو خواهم کرد .

ای فرزند، عصای دستم ، ای روشنائی دوچشمانم ،
ای فرزند، ای قوت جگرم، ورد زبانم ،

۱- ۲- ارسطو و لقمان، در اغلب «چریکه» های کردی در مفهوم : مطلق حکیم
و طبیب آمده است . ع . ایوبیان .

زۆله ئه گهر ئه توو چت به سه ری ، ئه من خووم به ساحی بی یه مه نی نازانم .

زۆله فرزه ندی خووم ، دیده ی شیرینم ،

زۆله توو چاوان هه لینه تانن جاریکی بت بینم .

میرمه م ده لی : بابه ، منداڵ بوم ، به فه قیی له فه قییایه تی ژا بردم

بوم به مه لا ، له مه لایه تی ژا بردم بوم به قازی .

بابه گیان ئه لعان و بیلغه راس ده مه وی : ژنم بوو بخوازی ،

برایم پادشا ده لی : زۆله له روحی بابت که وی ، ده گه ل ئه وی غه می ،

ده گه ل ئه وی فیکری ،

زۆله له بووت داویمه سه ر به حرئ ، که له کی ده گه ل جسرئ ،

زۆله ته شریفی مباره کت بی (!) ده چم له بووت ده خوازم کچی

پادشای میسرئ^۱ .

زۆله له منت که وی ده گه ل ئه وان خه مان ده گه ل ئه وان گله یان ،

زۆله له بووت داویمه سه ر به حران که له کان ده گه ل گه مییان ،

زۆله ته شریفی مباره کت بی (!) ، ده چم له بووت ده خوازم کچی

پادشای هیندیان ،

زۆله له منت که وی ده گه ل ئه وی غه می ده گه ل ئه وی خه باتی ،

۱- ره نگه ده گه ل بنه مالی پیشه وای گه وره ، پادشاه سه لاهه دینی ئه یوبی بی .

ای فرزند اگر چیزی بسر تو بیاید من خودرا صاحب یمن نمیدانم .

ای فرزند، دیده شیرینم ،

ای فرزند، چشمانت را باز کن تا من بار دیگر ترا ببینم .

میرمم گوید : ای پدر ، کودک بودم ، شاگرد شدم و از شاگردی (علوم) فقه
گذشتم ملا شدم ، از آخوندی گذشتم قاضی شدم .

ای پدرجان ، الان بدون فرصت میخواهم برایم زن بگیری .

ابراهیم پادشاه میگوید: ای فرزند، روح پدر قربانت ، آیا (این مسأله) ارزش
این همه غم و فکر (را دارد) ؟

ای فرزند بخاطر تو روی بحر پل بریا میکنم و زورق بدریا میاندازم ،

ای فرزند تشریف بیاور (!؟) خواهم رفت دختر پادشاه مصر^۱ را برایت خواستگاری
خواهم کرد ،

ای فرزند، (کم همتی میکنی) این غمها و این گلایهها (چیست) ؟

ای فرزند، بخاطر تو زورقها ، سفاین را بدریاها میاندازم .

ای فرزند، تشریف مبارکت بیاید ، بروم ، برای تو ، از پادشاه هندیان

خواستگاری دخترش را میکنم .

ای فرزند، (کم همتی میکنی) با این غمها ، با این کوشش(ها) .

۱ - شاید اشاره به پیشوا و سردار بزرگ کرد سلطان صلاح الدین ایوبی سرسلسله
دودمان ایوبیان است نک : طبقات سلاطین اسلام تألیف استانلی لین بل ترجمه مرحوم عباس
اقبال تهران ۱۳۱۲ ص ۶۴ .

ژۆله تهریفی مبارکت بی (!) ، ده چم بۆت ده خوازم کچی پادشای
له روژ ههلات-ئ .

ده لئی : بابه گیان ، نه میسرم ده وی نه شامه ،
به کابه تولایه- کهم ماله خولایه به یتولامه ،
دللی من وای له یای زین-ئ گرتوه مه قامه ،
له پاش یای زین-ئ هه لالی دنیا به له من هه رامه ،

بابه نه گهر راسته بۆم دینی چ ژنانه ،
یای زین-م ده وی ، وهی به زولفانه ،
خوشکی میر زیندین-یه و کچی میر هه ودالانه ،
نه گهر ده پرسی مهمله کهتی وان شاری جزیر-ئ بوتانه ،

برایم پادشا کوتی^۱ : جزیر ده مولکی خولای دانیه ، وه کیل و وه زیر
کوتیان : قوربان نیه ،
کوتی : به لا بۆمن هه یبه نه من پادشایم ، کچی نو کهری خۆم
بۆ کوزی خۆم بینم . کوتیان : کۆنه وه زیریک هه یبه بچن نه وی بینم ،
بزانه جزیر هه یبه یا نیه ؟
وه زیریان : هینا ده قه فزی دابو ، هینیان له دیوانی برایم پادشای
دایان نا ، برایم پادشا کوتی : وه زیر شاری جزیر-ئ ده مولکی خولایدا ،
نه من ده لیم نیه ، هه یبه یا نیه ؟

۱- لیره را بهر که به چر گهر به قسه ده یگیرینه وه . ع.ا .

ای فرزند (اگر) تشریف مبارکت بیاید (!) میروم و دختر پادشاه خاورزمین را
برایت میگیرم .

(کاکه‌مم) میگوید : ای پدر جان نه (دختر) مصری میخوام نه شامی .
(سوگندبآن) کعبه‌الله (میخور) م (که) خانه خدا (و برای من) بیت‌الله است .
یای زین آن گونه در دل من جای گرفته است که :
پس از یای زین حلال دنیا (هر چه هست) بر من حرام باد .

(ای) پدر چنانکه براستی (میخواهی) برایم «هیچ» زن بگیری ،
یای زین را میخوام ، وای بر زلفانش !
خواهر میر زیندین و دختر میر ابدال هاست .
اگر (از آنها) میپرسی (که هستند) مملکت آنان شهر جزیر بوتان است .

ابراهیم پادشاه گفت : 'جزیر در ملک خدا نیست . و کیل و وزیر گفتند .
قزبان نیست .

گفت : ولی برای من عیب است من پادشاه باشم و دختر نوکر خودم را برای
پسرم بگیرم ، گفتند : کهن وزیری است بروید او را بیاورید تا بدانند (آیا) جزیر
هست یا نیست ؟

وزیر را آوردند ؛ توقفس بود (او را) بدیوان ابراهیم پادشاه آوردند و گذاشتند ،
ابراهیم پادشاه گفت : وزیر ، شهر جزیر در ملک خدا ، من میگویم نیست ؛ هست
یا نیست ؟

وهزیر کوتی : قوربان شاری جزیریئ۱ ئەوه لیره لەرۆژ آوايه ؛ جهو سالان
پادشای بابی تو له جیاتی مواجبی، دایمی. موخاریجی منی دەر نههینا برایم پادشا
که وای زانی ، زقی ههستا ، زیز بو ، زویی.

کاکه مهه لهجیی خوی ههستا ، زۆنیشت ، وهزیر ههمو زئی و شوینی
جزیریئ۱ بهوی کوت : کاکه مهه ههزار لیره ئەنعام دا به وهزیری .

برایم پادشا ناردی جهلابی^۱ له سه زئی وهزیری دانا ؛ ئەگەر لهوه تاغی
کاکه مهه هاته خوار ، سهری بیزن بۆمنی یینن .

ئەگەر ههینایانه خوارئ ، تههشای کرد جهلاب زاوستابون ده کوچهی-دا
وهزیر ئەوانی ناسی ، کوتی : بانگی ئەو جهلابانه بکهن ، ئەنعامی دانئ ،
کوتی : مهرخهسم ده کهن بچمه دیوانئ ؟ یان سهرم ده بیزن ؟

کوتیان : بهلئ قوربان موره خهستی ، بۆ دیوانئ ، ههلیان گرت و بردیان
بۆ دیوانی برایم پادشای ؛ عهززی برایم پادشای کرد : پادشا ، ههلهت مردن
بۆ من چاکه ، به جیههتی چی فدرموته سهری بیزن ؟

کوتی : ئەمن ئەو تهقه کوژم ههیه ، ئەمن ده لیم جزیر نیه ؛ ئەتۆ
بوژ ، ده لئی : ههیه ! کوتی : قوربان ئەمن نه مزانی ئەوه خهونی پپوه دیوه .
ده سهر کاکه مهه پکه بچیه زوائ .

یههه چل دهروازی ههیه چل محهلهیه هه محهلهیه چل کچ وژنی
جولنی : لئ ههلبژیره ، بینه داوه تی^۲ بۆ بگره .

ئهوئ : له زوائ دیتهوه ، لۆتی و ره قاسی بۆ دانئ شیر و مهیمونی .

۱- راسته کهی جهلاب (جلاب) ه له تهختی مان-یدا جهلاب نوسراوه .

۲- داوهت : ههلههرین ، سهما ، چوپی وشاییه .

وزیر گفت: قربان شهر جزیر همینجا درباختر (زمین واقع) است.
(مدت) هفت سال پادشاه، پدرتو، بجای مواجب (آنجا) بمن (واگذار کرد)،
مخارج مرا درنمیآورد.

ابراهیم پادشاه (وقتی که) چنین دید، عصبانی شد، قهر کرد، رفت.
کاکه‌م (با احترام پدر) از جای خود برخاست، (بعد) بنشست، وزیر هم راه
و خط (ونشانی) جزیر را باو گفت.
(کاکه‌م) هزار لیره بوزیر انعام داد.

ابراهیم پادشاه جلاد^۱ بر سر راه وزیر بگماشت، (تا) چنانکه (وزیر) از اطاق
کاکه‌م پائین آمد، سرش را بیرید و برای من بیاورید.
موقعی که (وزیر) را پائین آوردند، تماشا کرد (دید) در کوچه جلاد (ان) ایستاده اند.
وزیر آنها را شناخت. گفت: آن جلادان را صدا کنید، بآنها انعام داد، گفت (مرا)
مرخص می کنید بدیوان (ابراهیم پادشاه) بروم یا سر مرا می برید؟
گفتند: بلی قربان مرخص هستی (میتوانی) بدیوان (تشریف ببرید).
او را برگرفتند و بدیوان ابراهیم پادشاه بردند. (وزیر) با ابراهیم پادشاه
عرض کرد: پادشاهها البته مرگ برای من خوب است. بجهت چه فرموده اید سر (مرا)
ببرند؟!

(ابراهیم پادشاه) گفت: این یگانه پسر را دارم، من میگویم جزیر نیست؛ تو
چرا میگوئی هست. (وزیر) گفت: قربان من ندانستم او در خواب (آنجا) را
دیده است.

دستور بفرائید؛ کاکه‌م بشکار برود.
یمن چهل دروازه دارد چهل محله است از هر محله چهل دختر و زن زیبا و خوشگل
انتخاب کنید. بیا و برای او رقص و پایکوبی^۲ برپا کن.
او از آشکار بر خواهد گشت. لوتی و رقاصه (سرراهش) بگمار شیر و میمون

۱- در متن پرفسور اسکارمان همه جا جلاب = Gellab قید شده است.

۲- داوهت = Dawet یعنی رقص و پایکوبی و شامل انواع شیوه‌های رقص کردی است.

لهسه زبئی دانئی ، چاوش و سازندهی لهسه زبئی دانئی ، نه گهر بهخپړ له زاوئ هاتهوه ، نهوی شهوئ دهخهونی دیوه ، لهو ژنانه و لهو کچانه ، یه کیکیان وهوی دهچی ، **کاکه مه م** کهیفی دهیگرئ ، نه گهر کچ بو ، بی مننه ته بابی نهوئ کچی ، هزئ ده کا ، کوژی برایم پادشای **کاکه مه م** : نهوی بخوازی .

نه گهر ژن بو ، میزدی بانگ بکه ، بیکه وهزیر زبیری زور بدهیه ، ژنه کهی پی-ته لاق بده ، جا بهخپړ له **کاکه مه م** ماری بکه . اینشالا نهوه داده مهزری .

پادشا کوتی : آفرین وهزیر ، نهنعامی . بدن بهوه زیری ، نهنعامیکی زور بهوه زیری گهیی ، **کاکه مه م** هتا نیومژویه زاو و شکاری کرد ، برایم پادشا هیئای داوه تی بووی دروس کرد ، ته داره کی بوگرت .

جا ههرچی کچی بو ، ده لئ : اینشالا کچی منی دهوئ ، ههرچی ژنی بو ده گریا دهیگوت پادشا ژنه کهم لئ دهستینی جا من قوژی کوئ وه سهری خوم کهم ژنه کهم دهچی .

به نگینه کوتی : **کاکه مه م** نهوه چ غولویکه له دهورهی شاری یه مه نئ . **کاکه مه م** کوتی : شاری یه مه نئ . هزار فیلی ههیه . به نگینه کوتی : میرمه م . به لا بچینه وه بو مالی . زاویان به تال کرد ، زوویان ده مالاً کرده وه ، نه گهر هاتن گه یینه قهراخی شاری ، ته مه شایان کرد ، داوهت بو لوئی و ره قاز بو ، شیر و ورچ بو .

به نگینه کوتی : میرمه م بزانه بابی تو نه توی چند خوژ دهوئ ، بزانه چهندی سو حبهت بو تو دروس کرده ، جحیلئ ناردنه سه زبئی **کاکه مه م** له پاش نهوی که یخودای پیشوازی وی نارد له پاش نهوی سهد و مه لای له سه زبئی وی زاگرت .

و چاوش و سازنده (خواننده) سرراهش بگذار موقعیکه بخیر و (خوشی) از شکار بازگشت. آنچه که آنشب در خواب دیده یکی از این زنان و (یا) دختران (شهر) که بآن (کسی که هم در خواب دیده) میماند **کاکه‌م**، او را میخواند.

اگر دختر بود (فیها المراد) که بی‌منت است. پدر آن دختر حفظ میبرد که پسر **ابراهیم پادشاه - کاکه‌م**، (دختر) او را بخواند. اگر زن بود، شوهرش را صدا بزنی، احضارش کن، او را وزیر کن زرش بده؛ زرش را طلاق بدهد. آنگاه بخیر (و خوشی) او را بعقد **کاکه‌م** در بیاور. انشاءالله این (کار) روبراه خواهد شد.

(پادشاه) گفت: آفرین وزیر؛ به وزیر انعام بدهید، به وزیر خیلی انعام رسید **کاکه‌م** ناظر (گرم) شکار کردن (بود) **ابراهیم پادشاه** بساط رقص و چوبی درست کرد و تدارک (کار) را دید.

هر که دختر داشت، میگفت: انشاءالله دختر مرا خواهد خواست. هر کس زن داشت گریه میکرد (میترسید و بخود) میگفت زخم را خواهند گرفت، من خاك (و گل) کجا را بر سر کنم زخم از دستم خواهد رفت.

بنگینه گفت: **کاکه‌م** در دور و بر شهر **یمن** چه هیاهوئیست؟ **کاکه‌م** گفت: شهر **یمن** هزاران حيله (دربز) دارد. **بنگینه** گفت: **میرم** خوب است بخانه بر گردیم شکار را خاتمه دادند بسوی منزل حرکت کردند.

موقعیکه بکنار شهر رسیدند تماشا کردند دیدند رقص و چوبی است بوتی و رقاصه و شیر و خرس (بساطشادی برپاست).

بنگینه گفت: **میرم** بین^۱ که پدر تو چقدر ترا دوست دارد، بین چقدر وسایل و محیط تفریح برایت درست کرده است. جوانان را سر راه **کاکه‌م** فرستاد. بعد از آن کدخدایان را باستقبال فرستاد پس از آن سید و ملا(ها) را سر راه او نگه داشت.

است: (چوبی = Çopi) (روینه = Rhoine) (سویسکه‌ای = Soêskei) (له‌نجه = Lence) (شیخانی = šêxanî) (لار = Lar) (ناز = Naz) (سورانی = Soranî) (به‌هار = Behar) (شکاک‌کی = šikakî) (آسکانی = Askanî) (که‌ویار = Kewyar) (ره‌وندی = Rheuendî) (زازابی = Zazyi) (شادی = šadi) (موکری = Mukri) (سی‌پی = Sêpêyi) و...

۱- ترجمه تحت‌اللفظی کلمه کردی «بدان» است.

کاکه مه م گه ییه جچیلان مهرحه بایی لی کردن گه ییه که یخودایان
سهلامی لی کردن گه ییه سهید و مه لایان له نیویان دابهزی ، نه نعمانی بو سهید
و مه لایان قهزار کرد . لهوئی سوار بووه لوتی و ره قازی به پیره وه هاتن ، خه لاتی
کردن ، گه ییه داوه تی ، سهری له سه ره قه لپوزی زینی دانا ته مه شای که سی نه کرد
چووه دهر کی دیوانی خوئی ، لهوئی دابهزی ، داوه ت به تال بو . ههرچی کچی
بو ، ده یگوت : چ بکه م قه رزار دهر آتم ؛ کچه که ی نه خوازتم ، جا نه من
چ - بکه م ؟ نهوی ژنی بو ، کوتی : یا زه یی زور شو کر ! ژنه که م نه چو .
خه بهر به برایم پادشای درا : قوربان ، کاکه مه م هاته وه هیچ که سی
نهویست . برایم پادشا کوتی : بچن وه زیری بینن ، ههر ده یخنکینم . له پاشان
پیای نارد کوتی : سهری بیزن چاوم پیی نه کهوی .
کوتیان : قوربان سهری مه بزه ، به لایه ایره ، بزاین ته گیری چیه !
ناردیان وه زیریان هه لگرت ، هینایان وه زیر گه ییه دیوانی پادشای یه مه ن-ئی ،
کوتی : قوربان سهری من بو بزی نی چا که .
پادشا کوتی : نه تو بو شاهیدی جزیریت دا نه من تاقه کوریکم هه یه .
(وه زیر) کوتی : قوربان کاریکی گران نیه ، له شکرکیکی بو درس بکه
دوازه ههزار کهس بی ، سهر کرده ی بو قهزار بکه ، دبو تخانه (جبه خانه) !؟ ی
بو درس بکه ، زه گه لی بجه ، دوازه مه نزل بوا ، ههر مه نزل هی ههزار کهس
لیی بکه یی وه ، جا به ته نی ده می نی ، بو کوئی ده چی ؟
نهویش دیتوه ایره ، ههر کچه پادشایه کی که یفت دینی ، جا بو ی بینه .
کاکه مه م ده سهر بابی کرد : کوتی : مه ره خهس به فهرموی دهرم ، برایم پادشا
فهرموی : ههوتویه ک سه برم لی بگری ، ته دازه کی بو ده گرم .

۱- واتا بهخته که م نه ی گرت

۲- دبو تخانه = Dibutxane : نازانم چیه - پیم وایه مه بهستی چر گه ره واژه ی

(دبو تخانه) جبه خانه یه . ع . ا

(میرهم) بجوانان رسیدمر حبا گفتم، به کدخدایان رسید سلام کرد به سید و مالاها رسید، پیش ایشان پیاده شد، انعام برای سید و مالاها برقرار کرد. از آنجا سوار شد لوتی و رقاصه‌ها باستقبالش آمدند آنها را خلعت بخشید برقص و چوپی رسید سر را روی قربوس زین نهاد و بکسی نگاه نکرد (بسوی) در دیوان خود رفت، آنجا پیاده شد، رقص و چوپی پایان یافت. هر که دختر داشت میگفت چه کنم بدهکار شدم، دخترم را نخواست چه باید کرد! آن کسی که زن داشت، میگفت: ای خدا خیلی شکر، زخم (از دستم) نرفت. به ابراهیم پادشاه خبر رسید قربان **کا که هم** باز آمد و کسی را نخواست.

ابراهیم پادشاه گفت: بروید وزیر را بیاورید او را خفه خواهم کرد. سپس آدم فرستاد گفت سرش را ببرید نمیخواهم او را ببینم.

گفتند قربان سرش را ببر، بگذار بیاید اینجا ببینیم تدبیرش چیست؟ پیغام داد وزیر را برگرفته آوردند: وزیر موقعیکه بدیوان پادشاه یمن رسید گفت: قربان سر من برای بریدن خوب است.

(پادشاه) گفت: تو چرا گواهی (بر شهر) جزیر دادی؛ من یک پسر دارم. گفت: قربان کار سختی نیست لشگری برای او تدارک ببین دوازده هزار کس باشد، سر کرده برایش معین کن، جبهه‌خانه برایش درست کن، همراهش بفرست. دوازده منزل راه برود، هر منزل راه که رفت هزار کس بر گردد؛ آن موقع که تنها ماند بکجا خواهد رفت؟ او هم باینجا بر خواهد گشت، آن موقع دختر هر پادشاهی دلت خواست برایش بگیر.

کا که هم پیش پدر فرستاد گفت مرا مرخص بفرماید خواهم رفت ابراهیم پادشاه فرمود یک هفته صبر کند، تدارک (کار را) برایش خواهم گرفت.

به‌لا بچینه سهر به‌حسی یای^۱ زین-ئی.

په‌ری به‌کان یای زین-یان هه‌لگرت ، بردیانه‌وه شاری جزیر-ئی.

سجیه‌ینی یای زین له‌خه‌وئی هه‌لستا جنیوی دا به‌مه‌لیک ریجان-ئی ، کوتی:

ئه‌منت بو هه‌لنه‌ستان ، نوژیژم چو .

مه‌لیک ریجان کوتی : ئه‌من چ-پکه‌م چویه شه‌و گه‌ژی دره‌نگ هه‌لستاوی ،

کوتی : ده‌نا آوی بیینه چاوم بشۆم ، چاوی شوشته‌ده‌ستری دره‌هینا ، چاوی

خۆی پی بسترئی ده‌ستری کاکه‌مه‌می بو ، ئه‌گه‌ر ته‌مه‌شای کرد ، ئه‌نگوستیله

و مۆری کاکه‌مه‌می له‌قامکی دا بو .

کوتی : چارشپۆم بو بینن ، ده‌چمه‌ماله‌قه‌ره‌تاژدین-ئی^۲ کن خاتون ئه‌ستی^۳

خوشکم ، هه‌لستا چۆ ماله‌قه‌ره‌تاژدین-ئی . خاتون ئه‌ستی به‌پیریوه هات ،

قۆلی گرت . وه‌سه‌ری خست ، پیکه‌وه ژۆنیشتن .

خاتون ئه‌ستی خوشکی گه‌وره‌ی وی بو ، ژنی قه‌ره‌تاژدین-ید ، کوتی :

خوشکئی بو وا زه‌رد و زه‌عیف بوی ؛ کوتی : خوشکئی ، هانئ ؛ ئه‌وازه‌ده‌ستری

و ئه‌نگوستیله‌ی ؛ له‌پیش خاتون ئه‌ستی دانا ، خاتون ئه‌ستی ته‌مه‌شای کرد ،

مۆری کاکه‌مه‌می بو ، تاقه‌کوژی برائیم پادشای به‌مه‌ن-ئی .

کوتی : خوشکئی ئه‌تۆ ئه‌وه‌ت له‌کوئی بو ؟

کوتی :^۴ وه‌للا نه‌مزانیوه ئه‌و شو ئه‌میان برده به‌مه‌ن-ئی.

۱- یای = yay: وه‌رناوی به‌ریزی مه‌ز نه ژنانه، له‌پیش نیوی گه‌وره ژنان ده‌بیژریت

۲- Gewre - Tajdin beg = گه‌وره تاژدین به‌گ (قه‌ره تاژدین به‌گ)

مه‌زنیکی نیو- به‌ده‌ره‌وه‌ی کوردستان بووه - به‌ک به‌یه‌کی ده‌لی مالی ده‌لی ماله‌گه‌وره (قه‌ره) تاژدین به‌گیه - مال و گیانی له‌پیناو میوانی-دا داناوه .

۳- ئه‌ستی و (ئه‌ستیلان) پیم‌وایه، به‌که - نیوی ژنانه له‌کوردستانی موکری

دانیو ئه‌ستی زورن .

بگذار ، برویم سر بحث **یای**^۱ زین :

پری‌ها^۲ **یای** زین را برداشتمند و بشهر جزیر بردند .

فردا **یای** زین که از خواب بیدار شد به **ملك ريحان**^۳ دشنام داد گفت : چرا مرا بیدار نکردی، (وقت نماز رفت) و نمازم را بجا نیاوردم . **ملك ريحان** گفت : من چه کار کنم به شب گردی رفته بودی و دیر از خواب بیدار شده‌ای . (یای زین) گفت : پس آب بیاور سر و رویم را بشویم ، سر و رو را شست . دستمال در آورد سر و رویش را خشک کند . (دید) دستمال **کاکه‌م** بود وقتی که تماشا کرد (انگشتی) و مهر **کاکه‌م** را در انگشت (خود دید) . گفت : چادرشهم را برایم بیاورید ، بخانه قره‌تازدین^۴ پیش خاتون **آستی**^۵ خواهرم میروم . بلند شد و بخانه **قره‌تازدین** رفت ، خاتون **آستی** به پیشواش آمد بازویش را گرفت و ببالا برد باهم بنشستند .

خاتون **آستی** خواهر بزرگ‌او، زن **قره‌تازدین** گفت : خواهر چرا اینطوری زرد و ضعیف شده‌ای؟ (زین) گفت : خواهر بفرمائید اینها را : دستمال و انگشتی (کاکه‌م) را پیش خاتون **آستی** گذاشت . خاتون **آستی** (آنها را) تماشا کرد ، مهر **کاکه‌م** ، یگانند فرزند **ابراهیم پادشاه یمن** بود .

(یای **آستی**) گفت : ای خواهر تو اینها را از کجا پیدا کرده‌ای ؟

(یای زین) گفت : والله نمیدانم امشب مرا به یمن بردند .

۱- یای = yay : یعنی خانم ، لقب احترام مخصوص زنان ، جلو اسم زنان آورده میشود .

۲- در متن کردی همه جا پری (peri) آمده ، در قسمت‌های پیشین این متن تسامحاً حوری ترجمه شده است .

۳- **ملك ريحان** : کنیز یای زین .

۴- **قره‌تازدین** = Gewre tajdin beg یکی از بزرگان نامدار کردستان ، زبان زد خاص و عام چنانکه درص ۲۶ اشاره شده نام نیک او مظهر جوانمردی سخاوت و مهمانداری کردی است .

۵- **آستی** = Esti نام زنانه کردی ، در تند کره (شعر) ای فارسی گوی (مهستی) نامی آمده ، (آستی) با (مهستی) شاید هم‌ریشه‌اند - نك مجله آینده تهران ۱۳۰۵ هـ ش ج ۲ ش ۲ ص ۱۴۰ . ع.ا.

چم^۱ نه زانی ئەمەنی مل بە کوپن و بابان ویرانی
 لەو بیان ئەمن سویندا بەسی جزوی قورآنی.
 جا لەوی بەدەرەوہ خاتون ئەستی گەورە یە بو خوی دەزانی.

خاتون ئەستی دەلی: وای مەلم بە کوپنە بابانم ویرانە!

ئەو میرمەمی لە یەمەن ئی دەبەر تۆی ناوہ سی جزوی قورآنی
 آخر دەست هەلناگری دیتە ایرە نادۆزینی ایمانی

خاتون ئەستی دەلی: یای زین گیانە!
 ئەو میرمەمی دەگەل ئەتۆی خواردوہ قورآنە
 چارە ی بزاوہ دەست هەلناگری، تەشریفی مبارە کی دیتە ایرە کانە

جا یای زین دەلی: چ-بکەم ئەمەنی سەر بەتال و بابان ویرانی
 جا، ئەمن ژۆ-ژەش خۆم، چلۆن بکەم گوزەرانی؟

خاتون^۲ ئەستی کوتی: دەبی سە کوپەکت لەسەر شەتی جزیری بو
 بو دروس بکەم، بی نیرم دوو سەد تۆپ جاوت بو بکۆم؛ چل قەرەواشت
 هەیه، دەگەل ئەو قەرەواشانە، هیندیک گازی بکەن، هیندیکیان
 آرە خچنان بدروون، خمی تو لە دم آوی بئاو دەبی ایشالە تەعالا

۱- لیرە را، هەلبەستە، چرگەر، دەنگی لیلی هەل دینی و بە آهەنگی تاییەتی

دەیلی.

۲- لیرە را چریکە بەر کەیه، چرگەر بەقسە دەبگیریتەوہ. ئەبو بیان

(یای‌زین) گفت: من سیاهپوش دودمان بر باد رفته، چیزی نفهمیدم!
در آنجا مرا به سی جزوه قرآن سوگند دادند.
بغیر از این (که عرض کردم)، خاتون **آستی** بزرگ (من) است خودش میداند
(دیگر خبری ندارم).

خاتون **آستی** میگوید: وای بر من سیاهپوش (که دودمانم بر باد رفته است)!

آن **میرمی** که در من ترا به سی جزوه قرآن (سوگند) داده است.
(از تو) دست بر نخواهد داشت، عاقبت باینجا خواهد آمد، ایمان خود را
نخواهد باخت.

خاتون **آستی** میگوید: **یای‌زین** جان!
آن **میرمی** که با تو بقران (سوگند) خورده است.
دست بردار نیست ناچار تشریف‌مبار کش باینجا خواهد آمد.

آن گاه **یای‌زین** میگوید: من سراسیمه و دودمان (بر باد رفته) چکنم!
(؟) من سیه‌روی «خود» چگونه گذران کنم؟

خاتون ^۲ **آستی** گفت: در کنار شط **جیزیر**، سکوئی برایت درست کنم، و بفرستم
دویست توپ کرباس برایت بخرم، چهل کنیزداری، با این کنیزان، گروهی گازی
بکنند، گروهی عرقچین بدوزند، رنگ (گازی تو) کنار آبها پخش خواهد شد، انشاالله تعالی

۱- از اینجا «چریکه» بصورت نظم است و چرگر با صدای بلند و آهنگ مخصوص
آن را میخواند.

۲- از اینجا چریکه بصورت نثر است و چرگر مطالب را با بیان عادی نقل میکند. ع.ا.

جا ، ئەمن دەنیرمه کن کاکم ، دوو جووتانم بداتی ، دوو پیاوانم بداتی ، بوخوم جووتی زاده بهستم ، (داهاتم بو) موخاریجم کهمه ، به دستنده بهزئی ناچم .
 ئەوانه دەنیزنه سەر زئی ، ئە گەر کاکه مه م و به نگیینه هاتن ، جوتیز مز گینی بیئئی .

مه لیک ریحان-یان دەر کردبو ، بانگیان کرده وه ، مه لیک ریحان بازی بهندی^۱ له قوئی خوئی ، کردیوه ، له پیژ یای زین-ئی دانا . کوتی : ئەمن چی دی قهرواشی نا کهم .
 یای زین کوتی : له بهر چی . کوتی : یای زین ئەتۆ ده چی شهو گهزئی ، ئەمن نابهی . خاتون زین کوتی : ئەمن چوو مه کوئی ئەمشۆ ! (مه لیک ریحان کوتی :) هه مو شهوئی چوو به شهو گهزئی ، ئەمنت بو نه برد ده گه ل خۆت ؟ (یای زین) کوتی : جا تۆ بو زین ده بی ؟ ئە گەر هاتن ؛ قهرارمان بی ، آغا بو من ، نو کهر بو تۆ ، ئەو قهراره یان پیکه وه کرد ، هه لستان چوونه ماله خو یان ؛ جا ناردیان ، جاوویان کزی . ته داره کیان گرت ، چوونه سەر شه تی جزیر-ئی :

ئەو^۲ جار دوو قسان له کاکه مه می بکه ین به نادری !
 ئەوه فه رمانی ره حمان به کری^۳
 هه م کرمانج^۴ و دیبو کری^۵

-
- ۱- راسته که ی (بازو بهندی)
 - ۲- لیره را چریکه بهه له بهسته ، چرگەر ، دهنگی لی هه ل دینی و به آههنگی تاییه تی تی هه ل ده کاتی .
 - ۳- کاک ره حمان به کر چرگه ری کرمانجی - دیبو کری که چریکه ی مه م وزینی بو اوستاد اوسکارمانی گیراوه ته وه .
 - ۴- کرمانج = گه وره ترین ، بهریزترین وه به ره چله ترین ره م (هوز) ی کوردانه
 - ۵- دیبو کری : هوزیکی کوردانه ، له کوردستانی موکری له باکوری شاری مه هاباد (سابلایخی موکریان) دا ، نیشه چین . ئە یویان

منهم پیمش **کاکه‌م** خواهم فرستاد دو جفت (کشتکاری) بمن بدهند، دونو کر بمن بدهند، خودم گاو و خیش راه خواهم انداخت (در آمدن نسبت) به مخارجم کم است. بادست مزد نمیتوانم گذران کنم.

اینها را سر راه میفرستید، اگر **کاکه‌م** و **بنگین** آمدند، زارع مژده بیاورد. **ملک ریحان** را بیرون کرده بودند، او را باز بکار دعوت کردند **ملک ریحان** بازوبند را از بازویش در آورد و پیش **یای زین** گذاشت و گفت من دیگر کلفتی نخواهم کرد. **یای زین** گفت چرا؟ گفت: **یای زین** تو به شبگردی میروی و مرا با خود نمیبری خاتون زین گفت من کجا رفته‌ام؟ (**ملک ریحان** گفت): امشب تمام شب را رفته بودی شبگردی مرا چرا با خودت نبردی.

(**یای زین**) گفت: تو چرا قهر میکنی؟ اگر آمدند، قرار ما این باشد: آقا برای من، نو کر برای تو (و) این قرار را با هم بستند، و بخانه خودشان رفتند. آنگاه فرستادند کر باس خریدند (و) تدارک (کار را) دیدند و سر شرط چیزی رفتند.

اکتون یکی دو کلمه بطور «نادری» دربارهٔ **کاکه‌م** بگوئیم:

(و) این فرمان رحمن بکر^۱ است،

که هم **کرمانج**^۲ و (هم) **دیبکری**^۳ است.

۱- رحمن بکر Rehman Bekir که خود را هم **کرمانج** - هم **دیبکری** معرفی کرده است اسم خود و Dr. Man دکترمان را در اشعار «چریکه» هم وزین گنجانده است معلوم است که هنر خود را بکار برده و شاید در غالب موارد این کار را کرده است چون قاطب تاجر گره‌های کرد سواد ندارند و واقعاً شاعر و هنرمند هستند این است، که می بینیم گاهگاهی هنرشان بر محفوظاتشان میچربد، بنظر نگارنده این امر یکی از علل اساسی تغییر و اختلاف متون «چریکه‌های» کردی است.

۲- **کرمانج** Kirmanc یا **کورمانج** = Kurmanç نام اصیلترین و بزرگترین ایل کرد در معنی: جنگی، دلاور، رم (عشیره) و رعیت آمده غالباً کرد را **کرمانج** (**کورمانج**) هم میگویند.

۳- **دیبوکری** = Dêbokrî یکی از عشایر اطراف مهاباد- (۲ و ۳) نك: فرهنگ ایلات کرد نگارش عبیدالله ایوبیان.

بو خاتری دوکتور مانی نه مری

نه باس هه بو نه خه بهره

ته داره کی کاکه مەمی گیرا فوقه ره به فوقه ره

له شاره که می یه مەن-ی وه دەر کهوت دوازه هزار سواری به ده فته ره

کاکه مەم ده لئ: به نگیینه!

ئه وه له شکره ی بابی من بو منی دروس کردوه بیچو بیبینه

کئی بو له به نگیینه ی گولباوه

چوو ئه سپی خوئی له ایخته خانی دهر هیناوه،

که سوار ده بو نیوی خولای هیناوه

له و سه ره ی به له شکره ی-دا چوو، چوو له و سه ره ی گهراوه

بانگ له سه ر بانگی لئیداوه

ههتا ده هاته دهر کی ایخته خانی ده بوو پیاوه

کئی بو له به نگیینه ی موخته به ره

لئیی خۆ-ده بونه وه میر-آخوژ و مه یته ره

ده لئ: سه فه ریکی دوور و درێژمان له به ره

کئی بو له به نگیینه ی گولباوه

له پله کان و سه ره کهوت، دهر کی، په رده ی هه لداوه

بخاطر دکتزمان جاودان .

نه‌بجشی بود نه‌خبری !

برای **کاکه‌م** تدارک‌دیده شد ، فقره بفقره .
دوانزده‌هزار سوار (مطابق آماز) دفتر از شهر یمن خارج شد .

کاکه‌م میگوید: **بنگینه** !

برو، آن لشگری را که پدرم برایم درست کرده است ببین .

که بود - **بنگینه** گل‌نژاد بود (و بجز او کسی نبود) !
رفت اسب خود را از طویله اخته‌ها بیرون آورد .
موقعیکه سوار میشد نام خدا را (برزبان) راند .
از این سر ، (بسر کشی) لشگر رفت و از آنسو برگشت .
بانگ پشت سر بانگ بر میداشت .
تابدر طویله اخته‌ها میرسد - (و آنجا) پیاده میشود .

که، بود، (بجز) **بنگینه** معتبر (کسی) نبود .
(که) میرآخور و مهتر (ها)، دور و برش جمع میشدند!
میگوید: یک سفر دور و دراز در پیش ماست .

که بود ، **بنگینه** گل‌نژاد بود؟ (و بجز او کسی نبود، که) !
از پله‌ها بالا رفت در (را باز کرد!) ، پرده‌ها بالا زد .

ههتاوه کو دههات له آغای میرمه می ده کرد سهلام و سئاوه
دهیکوت : بهنگینه ئهوه لهشکره ی بابی مه بو مهی دروس کرده داخوولا
چلوئه ، تهواوه ؟

بهنگینه دهلی : آغای من له زوریان چ تهزه فیان نینه (!)
ئهی آغا دهغیلت بم ، له سوار چاکیان هیچ قسور نینه ،
ئهوه لهشکره ی بابی مه بو مهی دروس کرده له کنم هیچ بهره ودوایی
بو من وتو نینه .

کاکه مه م کوتی : بزۆ شیتی مال ویران ، دهنا بابی من ، گهپی
بهمن دهدا ؟

ئهوه کئی دهبو له کاکه مه می ده موخته بهره
حو کمه ده کرد ده یگوت ئهسپی بۆرم بو بیننه دهره

ئهوه کئی بو له مهیتهر و میر آخوژی ده گولباوه
ئهسپی بۆره یان زین ده کرد به دوسه ره یان زاده کیشاوه .
ده گهل بهنگینه ی بانگ له سه ر بانگییان لیداوه
ئهسپی بۆره هاته دهری له دهر کی دیوانی زاوه ستاوه
هه رچه ندی عالمه یه مه ن ئی - یه سه ر یان له کو شک و په نجه ران ده ره یئاوه
میرمه م بی غیره تی کرد له دایک و بابی خو ی نه گپراوه

کئی دهبو له میرمه می موخته بهره

تا اینکه آمد و به آقای میرهم سلام کرد .
 (کا که مم) میگفت: ای بنگینه، آیا این لشگر که پدرمن، برای ما، درست کرده
 است، خدا میداند چطور است، آیا کامل است؟

بنگینه میگوید: آقای من (ازبس) زیاد است، هیچ طرفش معلوم نیست.
 ای آقا بتو دخیلم (پناه میآورم)، از چابک سوارهایش هیچ قصوری (بنظر) نمیرسد.
 این لشگر را که پدر ما برای مادرست کرده اند، بنظرم هیچ پیش و پسی
 (اشکالی) برای من وتو ندارد .

کا که مم گفت: برو، دیوانه خانه خراب، مگر پدرمن، مرا مسخره میکند؟

که بود، کا که مم معتبر بود!
 حکم میکرد و میگفت: اسب خا کستری رنگ را برای من بیرون بیاور.

که بود، از مهتر (ان) و میر آخور (ان) اصیل (بودند که) .
 اسب خا کستری رنگ را زین کرده و فوری (برایش) حاضر کردند.
 با بنگینه پشت سر هم، بانگ بر میآوردند (؟)
 اسب خا کستری رنگ بیرون آمده (آماده)، جلو در دیوان، ایستاده است.
 تمام مردم شهر یمین، از پنجره های کوشک خود، سردر آورده اند. (تماشا میکنند).
 میرهم بی غیرتی کرد و از پدر و مادر خود (برای خدا حافظی) دعوت نکرد
 (و مراسم بجا نیاورد) .

که بود، میرهم معتبر بود!

له پللیکا(نان) دههاته خواری قۆلیان ده گرت ئه و بهر ئه و بهر ،
 پیی ده رکیفی ئه سپی بۆره ده نا له زینی مه رسای خۆی ده که و ته سه ره ،
 ماشه لایه ئیندیك ده یانگوت : ئه وه شه مسه ، هیندیك ده یانگوت : ئه وه ،
 قه مبه آره .

ره بی نه زه ری پیس ، لئی نه که نه وه نه زه ره!
 به قه د دوو هه زار کهس ، زاده و ستان ئه و بهر ئه و بهر .

نو کهر و وه کیل ده لاین : بژۆن (بژۆن) دامه مینن ،
 خه به ریکی وه برایم پادشای زابگه یینن .

کئی بو ، له وه کیل و وه زیری ده به وه فایه :
 خه به ریکی بدن ، بۆ دایکی مه می ، ده گه ل دایکی به نگینه ی ، به لا
 چه سه رته ی نه کیشن ، له دووای کۆری خۆیان ؛ ده شقه می بێن ، گه ردنی کۆری خۆیان
 بکه ن آرایه !

کئی بو ، له وه زیری (ی) ده ته واوه !
 خه به ریکیان به دایکی به نگینه ی داوه .

دایکی به نگینه ی ئه گه ر واده زانی ،

۱ و ۲- مه رسای و قه مبه ر: تیک شکینراوی (مرصع) و (قمر)ی عه ره بین و
 چرگه رانی کورد، ئه و واژانه یان ، له میرزایان وله مه لایان بیستوه و به هه له ده کاریان
 هیناوه - به وچه شنه ی هیندیك له واژه ی بیگانان که وتونه سه ر زمانان و هاتونه
 نیو زمانی کوردی وه. ئه یو بیان.

از پله‌ها پائین می‌آمد، آنور آنور بازوهایش را می‌گرفتند!
پای در رکاب مینهاد و (براسب) خاکستری رنگ، روی زین مرصع^۱ سوار میشد،
بعضی‌ها میگفتند: ماشاالله، این شمس است، بعضی‌ها میگفتند: این قمر^۲ است.
یارب (آدمهای) چشم‌شور براو نظر نیندازند،
در حدود دوهزار کس آنور آنور وا ایستاده‌اند.

نو کر (ان) و و کیل (ان) می‌گویند: معطل نکنید، بروید؛
ابراهیم پادشاه را خبر کنید،

که بود، (آن) وزیر و و کیل باوفا بودند؛
(دستور دادند که) مادرهم و بنگین را خبر کنند، شاید که، پسران خود را حلال
کنند، مبادا در دوری حسرت بکشند.

که بود، (از) وزیر (ان) لایق و کامل بود (ند که)!
خبری بمادر بنگین دادند.

مادر بنگین، موقعیکه دانست (موضوع را فهمید).

۲۰۱ - در متن کردی مرسایی Mersayi محرف (مرصع) و قمبر Qember محرف (قمر) آمده است - چنانکه در ص ۳۲ یادآور شدیم: چرگران بیسواد کرد، بتقلید میرزاها و ملاهای عالم‌نما، از این قبیل کلمات تحریف شده، بکار می‌برند. به عقیده نگارنده این امر شاید یکی از عوامل موثر تخلیط زبانها و موجب نفوذ کلمات زبانهای بیگانه در زبان کردی است. ا

ده لای سهرم دونا سهر (نیو) کوبه لهی خمخانی^۱.
سه لای گهورم لای زابو، شاری یه مهن-ئی چۆل ده بی، گۆز و گۆزخانه
ده که ویتنه جزیره ویرانی.

دایکی به نگیینه-ی ده هات بهشین و گریان ته واوه!
بانگ له سهر بانگی لیداووه،
خه به ریکی له بو دایکی میرمه می هیناوه،
ده لای: دایه میرمه می نه تو نازانی چ-قه و ماوه؟
ده لاین: بورجی به لهك به بی آغایی له شاری یه مهن-ئی به جی ماوه

دایکی مه می نه گهر وای ده زانی!
فرمیسیکی ده هاته خواری له ههر تک چاوه کانی.

دایکی میرمه می نه گهر وا ده زانی!
خوی هه لده-دیبری له تالاری، هه تا ده گه بیه باله خانی؛
به سهری رووتی، به پی پیخواسی ده هاته کۆلانی،
به کوچهی دادی ده زده کا به گریانی،
هه تا ده گاته بورجی به لهك، ده لای: وه کیل و وه زیران، نه دی تاقه
کۆزه که ی من کوانی؟

وه کیل و وه زیر ده لاین: له خۆمان ایخسیری،
نه تو تازه که ده بی کۆزی خۆت وه بی ری؟

۳- خمخانی = خمخانه: به حییه کی ده لاین: که چتی لهوی له خم، ده دن. ۴ یو بیان

گفت سرم را در خم رنگرزی فرو میبرم .
صلای بلند من ، برخاست ، شهر یمن ویران میگردد ، گور و گورستان
(این جماعت) بجزیر ویران خواهد افتاد .

مادر بنگین ، گریان و باشیون تمام میآید .
و پشت سر هم بانگ بر میداشت .
خبری برای مادر میبرم آورد ؛
گفت: (ای) مادر میبرم (آیا) میدانی چه (چیز) بوقوع پیوسته ؟
میگویند ، برج بلك بدون آقا (صاحب) در شهر یمن جا مانده است .

وقتی که مادر هم این را دانست (فهمید) .
اشك از هر دو چشمش سرازیر شد .

وقتی که مادر میبرم این را دانست (فهمید) .
از تالار ، خود را پرت کرد ، تا بیالخانه رسید .
باسرلخت و پای برهنه ، در کوی و برزن هیگشت .
(در ، توی؟) کوچه میآمد و میگریست .
تا به برج بلك رسید و گفت : و کیل ، وزیران ، یگانه فرزند من کو ؟

و کیل و وزیر گفتند: (وای بر ما) که اسیر هستیم .
آیا توتازه بیاد پسرت افتادی؟!

بورجی بهلهك چۆل وئه حهده لقه ندهار بو ، به سه فهر زۆیی بۆشاری جزیری

دایکی مەمی ئە گەر وا دەزانی!

دەلی: ئەهلی یەمەن-ئ، وەرن وەسەرم بکەن قور و خۆلی ای کۆلانی.

جا بانگ دیلی: زۆله میرمەم گیانی گیانه!

عازایی خۆمت لی حەلال بی، دە گەل شیری هەر تە مەمکانه ،
مەچۆ شاری جزیر-ئ، شاریکی بەدقەدەمە ویسەعتی گەلێک گرانه .

دایکی بەنگینە-ی دەلی: زۆله له خۆم فەقیری!

ئەتۆ ئەمەگی دایکی فەقیرت وەبیری!

سەلام لی زابو له بۆمەم و بەنگینان گۆر و گۆرخانیان دە کەوتیە وە شاری

جزیر-ئ .

دایکی میرمەمی دەلی: له خۆم مل به کوین و بابان ویرانی

زۆله میرمەم ، نۆمانگان، نۆ زۆژان، نۆسەعاتان، نۆ دەقیقان ، بەبەر و پشت

هەلم - دە گرتی ، بەغەیر ئەز ، برك و ژانی .

له خەزینەیی^۲ رزگار بوی ، کەوتیە چەنگ مامانی،

له مامانی خلاس بوی کەوتیە چەنگ دایانی (دایەنی).

۱- ان: نیشانی کو کردنە وەه، لیرە دا دە گەرتیە وە سەر مەمیش. بەلام: جار جاره،

نیوان کودە کەنەو؛ تالە زاران خوش بی، یابوسوار و رەان کردنی آهەنگ و ریک و پیک

هەلبەستان ، وە کو: خەج (خەجان) گول (گولان) زین (زینان) استی (استیلان) و...

۲- لەزگی پرم. ع. ۱

برج بلك چول^۱ شد و احدى در آنجا (نمانده)، بسفر شهر جزیر رفته (اند) .

مادرهم وقتیکه این را دانست (فهمید) ؛
میگوید: (ای) اهل یمن، بیایید و گل و خاکم بسر کنید؛ (گل و خاک) کوی .

آنوقت بانگ بر می‌آورد : (ای) فرزند میرم ، جان جانی ،
عذاب (هائی که برای تو کشیده‌ام) باشیر هردو پستانم بر تو حلال باد .
به شهر جزیر مرو، یک شهر بد قدمی است (زندگی در آنجا) ملا انگیز^۲ و سخت است .

مادر بنگینه میگوید: (ای) فرزند (وای بر) من (که) فقیرم ،
تو حقوق مادری^۳ مادر فقیرت را ، بیاد داشته باش !
صلای من بلند شد ؛ بخاطر هم و بنگین هاء^۴ (که) گور و گورستانشان بشهر
جزیر خواهد افتاد .

مادر میرم میگوید: (وای) بر من سیاهپوش دودمان بر باد رفته .
(ای) فرزند میرم ؛ نه ماه و نه روز و نه ساعت و نه دقیقه ترا به پشت و رو بر میگردم
(پرورشت می‌کردم) بغیر از بی‌حالی و درد (های که بخاطرت تحمل کردم) .
از خزینه^۵ رستگار شدی بدست ماما افتادی .
از (دست) ماما خلاص شدی، بچنگ دایه افتادی .

۱- چول = Gol: یعنی خالی از سکنه و در مفهوم دشت و بیابان لم یزرع نیز بکار
برده میشود .

۲- ویسه‌ت گران Viset giran: از دو کلمه ویسه‌ت + گران ترکیب یافته است
ویسه‌ت: شاید از (وسعت) عربی آمده باشد و گران در کردی در مفهوم سخت و دشوار و
مهم آمده است و در اینجا برای رساندن مفهوم کردی، ملال انگیز ترجمه کردیم .

۳- هه‌مه‌گ = Emeg: یعنی حقوق مادری که در زبان کنونی آذربایجان نیز
AMAK (با آ و انوش معمول نشریه دانشکده ادبیات تبریز) عیناً در مفهوم کردی بکار برده میشود .

۴- در متن کردی بنگین بصورت جمع آمده - و این نوع تغییر و تبدیل اسماء خاص در زبان
کردی خیلی معمول است چنانکه: خج (خجان)، زین (زینان) گل (گلان)، استی (استیلان) و ...

۵- مقصود از خزینه اشاره بشکم مادر است . ع. ایوبیان

زۆله میرمه م له دایه نی خلاس ، بوی کهوتیه چهنگ لهله ی ، دهیان
بردئ دیوانی ،

زۆله ده بهر کوتابیان نای ، چهوسالان دنیا ی رونت نه دی له ژیر-خاننی ،
ئه هلی یه مه ن-ئ ورن کوئنیکم ده بهر کهن له بو جوانیکی وهک
میرمه می ؛ شاری یه مه ن-ئ لیم چۆل ده بی آوه دانی ده که ویته جزیره ویرانی .

دایکی بهنگینه ی ده لی : زۆله بوچ وا کوژیکی بی فیکری!
زۆله سه فهرت له بهره به نادری!
زۆله له شیر ی دایکی خۆت گهرنت آزابی دهس له آغای خۆت
هه ل نه گری .

دایکی میرمه می ده لی : هه ی ! یه مه ن-ی هاواره ، آمانه !
زۆله میرمه م ، له سه ر دایکت زاوه سته ، ده گه لم بکه دوو قسانه !
ئه من له شاری یه مه ن-ئ بو ت هه ل ده گرم خه زینه و دبو تخانه (جیبه خانه؟)
زۆله بو ت ده بم به ایلچی ، بو خۆم ده چه شاری جزیری بوتانه ،
یای زین-ت بو دینم ، شاری جزیریش ، به خاک و باده وه ده یکره ؛
بابی دایکی^۲ ، به جی و مه کانه وه بو ت دینمه ای ره کانه ،

کاکه مه م. ده لی دایه له خۆم، فه قیرئ !
ئه من بو خۆم سویند خۆم ، ده بی له دوای بچه جزیر-ئ .

۱- واتای مه و واژه یه ی بهروناکی نازانم پیم وایه : ده گه ل «نادرشا» ی بی .
۲- زاراهه یه کی شیرنی لادیبانه . مه یوبیان

(ای) فرزند، میرهم ، از(دست) دایه خلاص شدی، بچنگ لهله افتادی، که ترا بدیوان میبردند .

(ای) فرزند ترا بمدرسه فرستادند، (مدت) هفت سال دردخمه ماندی وروزگار روشن را ندیدی .

ای اهل یمن ، بخاطر يك جوان مثل میرهم ؛ بیائید ولباس سوگواری بتن من بپوشانید ، شهر یمن خالی ازسکنه خواهدشد وشهر ویران جزیر آبادان خواهد گشت .

مادر بنگینه میگوید: (ای)، فرزند چرا این چنین پسر بی فکری هستی .

(ای) فرزند، سفر درپیش است بنادری^۱ .

(ای) فرزند شیرمادرت بر تو حلال باد (اما) دست از آقای خودبرنداری .

مادر میرهم گفت: ای (اهل) یمن (جای) فریاد وامان است!

(ای) فرزند، میرهم ، بخاطر مادرت بایست ؛ بامن یکی دو کلمه حرف بزن .

من درشهر یمن برای تو، خزینه وجبه خانه نگهداری (خواهم کرد) وای فرزند،

خودم ایلچی تو خواهم شد وبشهر جزیر وبوتان خواهم رفت .

یای زین را برای تو (باینجا) میآورم وشهر جزیر را باخاک و بادش برایت

خریداری میکنم (خواهم کرد) .

ای پدر مادر^۲، (شهر جزیر را) بجا ومکان، برایت باینجا میآورم .

کاکه‌م میگوید: ای مادر، من فقیر !

«من خودم» سوگند خورده‌ام، باید بدنبالش بشهر جزیر بروم .

۱- نادری = Nadri این کلمه در «چریکه» های کردی استعمال دارد. ولی من معنی صحیح آن را در نیافتم بقول دوستم آقای محمد امین سالاری اشاره به (نادرشاه) است: یعنی مانند نادر.

۲- بابی دایکی = Babi dayikê : یعنی ای پدر مادر: يك اصطلاح زیبایی روستائی

است که مفهومی معادل «جان مادر» فارسی دارد. ابویان.

دایکی مهمی ده لئی : هاوارم وه بهر ئهو خولایه ی تاق و ته نیایه !
 آوزیکم تی بهر بووه هیچ چارم نایه ،
 شاری یه مه نئی چۆل و واحیده لقه هاره ؛ چبکه م به بی آغایه !

دایکی به نگیینه ی ده لئی : زۆله له خۆم بی فیکری
 زۆله نابیی ده س له میرمه می کوزی برایم پادشای ههلبگری

دایکی به نگیینه ی ده لئی : هاوار و واوه یلایه !
 عازابم به هیچی چوو له دنیا یه ،
 تاقه کوریک خولا ، دامیه ی (دایمی) لئی بوم ، هه لنیشته هه لوه دایه

دایکی مهمی ده لئی : زۆله میرمه م ، خولا نهیدامی زۆنیشم به ده ننگ
 دللیزی ؛

زۆله ایستا به پیری ، تووشی ئهستۆم بووه وه جاغ کوپری

دایکی میرمه می ده لئی : ئههلی یه مه نئی سهید و مهلا ، ده نه و جه وانه !
 ئهزا و بيم به قوربانی هه ر دوک چاوانه !
 ده رکی ده روازه ی یه مه ن-یم بو بگرن تا دوو قسان بکه م ده گه ل
 کوزی تاقانه .

دایکی مهمی ده لئی : سهید و مهلا ، خوشه ویستی ئهو خولایه !
 هه مو ده سینگو دایه جزوه ی که لامولایه ؛

۱- ئهز = EZ واتا : ئهمن ، من ، مه - ئهو واژه یه ریشه یه کی کونی زمانی
 آویستایی هه یه . ئه یو بیان .

مادر مەم میگوید: فریادم به پیشگاه خدائی، که یگانه و تنه‌است!
 آتشی (بجانم) افتاده، چاره‌ای ندارم .
 شهر یمەن خالی از سکنه و احد القه‌ار است^۱، چکار کنم که بدون آقا مانده است.

مادر بنگینه میگوید: (ای) فرزند من بیفکر!
 (ای) فرزند از میرمەم پسر ابراهیم پادشاه (هرگز) نباید دست برداری.

مادر بنگینه میگوید: فریاد و واویلاست .
 زحمت‌هایم در دنیا به‌در رفت .
 خداوند یک پسر بمن داد ، اما آنهم از دستم رفت و آواره شد .

مادر مەم میگوید: ای فرزند میرمەم ، خداوند بقسمت (من) نکرد: (راحت)
 بنشینم با صدای رسا و طنین انداز؛ با (نام و آوازه، کامیابی) .
 (ای) فرزند ، الان، سرپیری، اجاغ کوری گریبانگیرم شده است .

مادر میرمەم میگوید: ای اهل یمەن، ای سید و ملا و نوجوان!
 من، بقربان دو چشمانتان شوم!
 در دروازه یمەن را ببندید، (تمام نرود) و من، یکی دو کلمه بایگانه پسرم
 حرف بزنم .

مادر مەم میگوید: ای سید و ملا(ها) ، عزیزان خدا!
 (که) در سینه همه شما جزوه(های) کلام‌الله هست ؛

۱- واحد القه‌ار = Wahid u lqehar: که در همین متن، در جای دیگر، واحد القنده‌ار آمده است: مفهوم مترادف چول یعنی خالی از سکنه و جای که در آن احدی و دیاری نیست دارد . ع ایوبیان .

وهرن ده گه‌ل ژهمن بچینه خزمهت میرمه‌می تکایه‌م بو بکه‌ن، ده‌شقه‌می
ده گه‌لم بگه‌ریته‌وه دووایه .

دایکی به‌نگینه‌ی ده‌لی: آورم تی به‌ربو، لیم خرابو جگه‌ره !
آغا و نوکه‌ران سه‌فه‌ر(ی) کاوله جزیرئ(یان) له‌به‌ره .

دایکی به‌نگینه‌ی ده‌لی: چبکه‌م له خۆم بی‌سه‌لایه !
چبکه‌م بو برایم پادشا(ی) له هاواری مه‌م و بنگینان نایه .

دایکی مه‌می ده‌لی: چبکه‌م له خۆم اینخسیرئ !
هیچ که‌سم نیه ، بۆم بکا رایه ده گه‌ل ته‌گبیرئ،
هه‌ر چه‌ند ده‌که‌م ، ده‌ستم پئ له‌کوژی خۆم هه‌لنا گیرئ.
ده‌بی که‌شکوئیکئ هه‌لگرم ده‌گه‌ل دار-حه‌سایه‌کی ، به‌م به‌ده‌رویش
وه دوو(ی) میرمه‌می که‌وم هه‌تا ده‌چمه شاری جزیرئ .

دایکی به‌نگینه‌ی ده‌لی: چبکه‌م زۆله گیانه ؛
حاشا له‌یه‌مه‌ن ئه‌گه‌ر گه‌وره و گرانه ؛
ده‌به‌م به‌ایلچئ ، له هه‌مو ده‌رکان ، په‌یدا ده‌که‌م نان نانه ،
هه‌مو شاران لیک ده‌ده‌م هه‌تا دیمه شاری جزیری بوتانه .
خه‌لکی جزیرئ ده‌لین: قه‌ره‌واشیان ده‌گه‌له‌ئهو جووته نه‌وجوانه .

کا که‌مه‌م ده‌لی: له‌خۆم غه‌ریب (و) بی‌سه‌لایه
به‌دایکم عه‌رز بکه‌ن به‌خولا(ی) ناگه‌ریمه‌وه دووایه ،

۱- بی‌سه‌لا = Bê + Selha : واتا بی‌که‌س ماومه‌وه که‌سم ناگاته‌هاواری. ع.ا

بیائید، با من بخدمت میرهم برویم و بخاطر من ، خواهش بکنید ، شاید با من بر گردد .

مادر بنگینه میگوید: آتشی (بجانم) افتاده، جگرم را خراب کرده‌است .
آقا ونو کرانش سفر جزیر ویران را درپیش دارند .

مادر بنگینه میگوید: من بی‌صلا (وبی‌فریادرس) چکار کنم !
ابراهیم پادشاه را چکار کنم، بکمک هم و بنگین نمی‌رسد (نمی‌آید) ؟

مادر هم میگوید: من اسیر چکار کنم . !
کسی ندارم که برایم رای و تدبیر کند ،
هر چند (میکوشم) نمیتوانم از پسر دم دست بردارم .
باید کشکولی بردارم و عصای (بدست بگیرم) و درویش بشوم، بدنبال میرهم
(راه بیفتم) تابشهر جزیر برسم . (داخل آن شهر بشوم).

مادر بنگینه گفت: (ای) فرزندجان ، چه کنم ؟
حاشا از یمن ، هر چه بزرگ و گران (مایه) باشد ؛
ایلچی خواهم شد و از درهای (خانه‌های مردم) نان نان پیدا خواهم کرد .
تمام شهرها را بهم خواهم زد (میگردم) تابشهر جزیر بوتان خواهم (رسید) .
خلق جزیر میگویند: کنیزاست، همراه با این جفت نوجوان (آمده) است .

کاکه هم میگوید: من بی‌صلا، غریبم .
بمادرم عرض کنید؛ سو گند بخدا، به عقب بر نخواهم گشت .

۱- بی‌سه‌لا = Bésella من بی‌صلایم یعنی در غربت و بیچارگی تنها مانده‌ام، فریادم
بجائی نمیرسد . م . ایوبیان .

چونکه ، سویندم خواردوه به که لامولایه .

دایکی مه می ده لی : زۆله ، دیدی شیرنم !
زاوسته ، دستت دستوی بکه تیرت بمینم .

کا که مه می ده لی : مه که فیکری ،
دست دستۆ کردنی من ، هیچ که لک ناگری ،
ناگه ریمه وه دووایه ، که لک ناگری (؟) .

سه فهرم له به ره ده بی بیچمه چیز-ئی بوتانه ؛
دستم لی هه لگرن ، نهی بهندهی موسولمانه

دایکی به نگینه ی ده لی : زۆله له من مل به کوین و بابان ویرانی !
خولاکه ی مه می و به نگینان ، ایزن بدن ، بزۆن بو چیز-ئی بوتان ئی .
وهرن به خولایان به زامن بدن ، به ئەمانهت به پیغه مبه ری آخری زهمانی .

دایکی مه می ده لی : زۆله له خۆم بی سه لایه !
آوریکم به ربۆتی ، له دلّم کوژاوه چرایه ؛
شاری چیز-ئی آوه دان ده بی ، شاری یه مه ن-ئی بی کوژی آغایه .

کا که مه می ده لی : چیکه م زۆرم لی وه ره گه زاوه !
خه لکی یه مه ن-ئی سه ید و مه لای ته واوه ؛
سه فهرم له به ره ده ولت زیاد و مالیاوه :

چون که ، بکلام‌الله سو گند خورده‌ام .

مادر هم میگوید : (ای) فرزند، دیده شیرینم .
وا ایست، دست(ها) را بگردنت بیاندازم، سیرت بیمینم،

کاکام میگوید؛ فکر مکن!

دست بگردن من انداختن، هیچ فایده‌ای ندارد ،
به عقب برنخواهم گشت، سودی ندارد .

سفر در پیش دارم و باید بجزیر بوتان بروم ،
دست از من بردارید، ای بند(گان) مسلمان .

مادر **بشگینه** میگوید: (ای) فرزند، من، سیاهپوش و خانه خرابم (دودمان برباد

رفته‌ام) !

ترا بخدا، هم و بشگین را اجازه بدهید به جزیر بوتان بروند .
بیائید آنان را بخدا بضامن بدهید ، وبامانت به پیغمبر آخر زمان (بسپارید) .

مادر هم میگوید: (ای) فرزند، من بی‌صلا !
آتشی (بجانم) افتاده، (که) چراغ دلم خاموش شد ؛
شهر جزیر آباد میگردد (در حالیکه) پسر آقا (مولای ما) در شهر یمن نیست .

کاکه هم میگوید: چکار کنم، روزگار من بر گشته (و بسر رسیده) است .

(ای) خلق یمن، ای همه سید و مالا(ها) !

سفر در پیش دارم، دولت شما زیاد، خانه شما آباد(باد) .

خه لکی یه مهن-ئی سهد و مهلا ده لئین کویرین !
 هه زو ، بزو ، به خولات به زامن ده دین ، به پیغه مبه ریت ده سپیرین .

جا کئی بو ، له به نگینه-ئی گولباوه !
 جازی زا کیشا ده نگی قوشه یتیی داوه ؛
 قوشه نیان به زئی ده کرد ، آلا هه لدراره .

به جو ملهی سه عاتیکی ته دارگ ده گیرئی ،
 آلیان هه لکرد ، پشتی خویمان ده یه مهن-ئی کرد ، روویان کرد ، ده شاری
 ویرانه جزیر-ئی .

جا خه به ریکیان له بر ایم پادشای یه مهن-ئی گیراوه :
 آوریك ده یه مهن-ئی به ربووه به هیچ کس نه ده کوژاوه ،
 بر ایم پادشا بنیترته بورجی به لهك بزانی کا که مهم بو لهوئی نه ماوه .

بر ایم پادشا ده لئی : خه لکیکی نادانه (نه زانه) !
 بچن کا که مهمم بو بیننه ای ره کانه .

وه کیل و وه زیر ده لئین : بر ایم پادشا له خوت فه قیرئی !
 نه تو نهت زانی کا که مهم له شکری هه لگرت ، زویی بو شاری جزیر-ئی .

ئه گهر بر ایم پادشا وا ده زانی ، دهس ده کا به شین و گریانی
 ده لئی : جا ئه من به کویری ، چ-بکه م له یه مهنه ویرانی ؟

خلق یمن، سید ومالا(همه) میگویند: (ما) کور هستیم!
برو، برو که ترا بضمن خدا میدهیم و ترا به پیغمبر میسپاریم.

اکنون، که بود، بنگینه گل نژاد بود!
بانگ بر آورد وقشون را آماده باش داد؛
قشون را راه میانداختند، پرچم برافراشته است.

در ظرف يك ساعت تدارك (کار) دیده شد.
پرچم برافراشتند پشت خود را به یمن کرده عازم شهر ویران چیز شدند.

(اکنون) این خبر را (بشنویم که) از ابراهیم پادشاه یمن نقل کردند؛
آتشی شهر یمن را در بر گرفته، که هیچ کس را یارای خاموش کردن
آن نیست.

ابراهیم پادشاه (غلامی) به برج بلك بفرستد، بداند که **کاکه‌م** چرا
آنجا نمانده (است)؟

ابراهیم پادشاه میگویند؛ (عجب) خلق نادانی (هستید)!
بروید، **کاکه‌م** را، برای من باینجا بیاورید.

وکیل و وزیر میگویند: (ای) ابراهیم پادشاه فقیر!
تو نمیدانی، **کاکه‌م** لشکر (همراه خود) برد و بشهر چیز رفت.

هنگامی که ابراهیم پادشاه این را فهمید، گریان، شیون آغاز کرد.
میگوید؛ اکنون من، با (چشمان) کور، در یمن ویران، چکار کنم؟

برایم پادشا ده لی: وه کیل و وه زیری موخته بهرن!
 ده غیلوبم! وهرن، گهنج و خهزینهی بو کوژی من بهرن.

وه کیل و وه زیر له وینده ری زاوه ستاوه،
 ده لیئن قورباننتم بم (بین) برایم پادشای تهواوه!
 کاکه مه م پیاویکی آقله، موخاریجی خوی ههمو لهوی داناوه.

برایم پادشا ده لی: چ بکه م آورم گرت، دلم ناسره وی
 ژوله شاری یه مه نیئت به قوربان ده که م، مهرگی من زه پیشت که وی.

جا ئه وه کی ده بو، له کاکه مه می نادری!
 ههتا ایواری دهی آژوه، ایواری مه نزل ده گری.
 ده لی: به نگینه ده بی بچی بوم، ده قوشن وتیپ و سوپایه بفکری.
 اینجا وهره وه، ده بی ته داره کی شامم بو بگری.

ئه وی شه وی مه نزلیمان له وی تهواوه،
 سه ر کردیک به خوی و به هزار که سی ده گه زاوه.
 که سبجه نیی به یانی داوه.
 شه پیوریان کیشا آلا هه لکراوه.
 جا له ویتیمان بار کرد، بو شاری جزیریمان آژواوه،
 ههتا ایواره به سه ر داهات، مه نزلیمان تهواوه.
 کاکه مه م ده لی: به نگینه ی به لک چاوه!

ابراهیم پادشاه میگوید: وکیل و وزیر معتبر هستید!
دخیلم^۱ بشما، بیائید گنج و خزینه مرا، برای پسرم بپرید.

وکیل و وزیر آنجا (ایستاده) اند.

میگویند: قربانت شویم ای ابراهیم پادشاه (مرد) کامل!
کاکه^۲ هم مرد عاقلی است، همه مخارج خود را در آنجا (تأمین) کرده است.

ابراهیم پادشاه میگوید: چکنم آتشی (بجانم) افتاده دلم آرام نمیشود.
(ای) فرزند، شهر یمن را بقربانت میکنم، (آرزو دارم) مرگ من پیش از
تو باشد.

اکنون که بود، آن کاکه^۳ «نادری» بود!
تاعصر راه می‌پیمود آن گاه منزل میکرد.
میگوید: بنگینه (از طرف) من باید بروی، تیپ و سپاه، قشون را سرکشی کنی.
آنگاه بیا و شام مرا تدارک بین.

آنشب در آنجا منزل کردند (و بسر رسید)؛
یک سر کرده با هزار نفر بر نمی‌گشتند.
فردا که صبح شد.
شیپور کشیدند، پرچم برافراشته شد.
از آنجا بار کردند (بسوی) شهر جزیر عازم شدند.
تاعصر فرا رسید، کاملاً منزل کرده بودند.
کاکه^۴ میگوید: ای بنگینه چشم‌قشنگ.

۱- دخیلم بشما معادل (ده‌غیلم = Dexilim) کردی، در مفهوم پناهنده و متوسل و ملتجی
بشما هستیم تا حاجتم برآورده شود. ع. ایوبیان.

ده قوشه نیی بگه زئی بزانه کینه عاجزی کیشاوه ،
 به نگینه ده قوشه نیی گه زئا ، خه بهری بو میرمه می هیناوه ،
 ده لی : آغا گیان ، کهن عیجز نیمه ، هیچ کس ناره حتی نه کیشاوه ،
 ئەمما ئەوشۆ سەر کردێک بەخۆی و بەههزار کەسی ، گه زاوه تهوه به دوواوه ،

کاکه مه م ده لی : به نگینی نهوجه وانه .
 به رحمة تی خو لای شو کرانه ،
 ههلبه ته برایم پادشای بایم ، ده گه لم غه یانه .

بنگین-ئ (ه) بو وا ده ر فیکری ؟
 آغای خوت ، ده بهر هه ر دووک چاوان مری ؛
 ئەو شو ، سوک ته دار کێکی بو ئەو شو بگری ؛
 به خو لای ناگه ر پمه وه ، مه گه ر کاکه مه م بمری .

ئهو ئی شهو ئی و سراحه ت^۱ کرا تهواوه ،
 سبجه نیی که به یانی بهر داوه ،
 جاریان زا کیشا بهیداغ زا کیشاوه ،
 بو شاری جزیرئ ده زون ، یه مهن به جی ماوه ،
 هه تا ایواری آژواوه ،
 دیسان مه نزلیمان گرت ، قوشه ن هه لیداوه .
 میرمه م ده لی : به نگین-ئ (ه) ده قوشه نیی بگه زئی بزانه قوشه نیی کی تهواوه .
 به نگینه فرمیسکی چاوانی ده هاته خواری ، ده تگوت به حرو آوه .

۱- ب و سراحه ت ، تیک شکینروی ایستراحه ته . ع . ۱

قشون را سر کشی کن، ببین چه کسی عاجز شده است .
بنگینه قشون را سر کشی کرد، برای میرهم خبر آورد.
(بنگین) گفت: آقا جان، کسی عاجز نیست، هیچکس ناراحت نشده است .
ولی امشب (گذشته) ، یک سر کرده «خود» باهزار کس، عقب نشینی کرده
و برگشته است (!)

کاکه مم میگوید: (ای) بنگین نوجوان .
برحمت خدا شکرانه .
البته ابراهیم پادشاه پدرم بمن خائن است .

(کاکه مم میگوید) : (ای) بنگین چرا درفکری ؟
آقای «خود»ت قربان هر دو چشمانت شود ؛
برای امشب، یک تدارك سبک (وساده) ببین ؛
سوگند بخدا مگر کاکه مم بمیرد (والا هرگز) برنخواهم گشت .

آنشب کاملاً استراحت کردند .
فردا که صبح شد .
جار کشیدند و بیرق برافراشته شد .
بشهر جزیر میروند، شهر یمن جا مانده است .
تاعصر راه پیمودند .
بازهم منزل کردند و قشون (خیمه) زد .
میرهم گفت: بنگین قشون را سر کشی کن، ببین قشون تمام است .
بنگینه، اشک چشمانش مانند بحر و آب فرو میریخت .

میرمه م ده لئ: به نگیین-ئ(ه) چ بووه ، چ قه و ماوه !؟
 نه گهر دلت به دایک و بابتوه ههیه ، نه توژ بگه ژبوه دوواوه !

به نگیینه ده لئ: له خۆم غه ریب و خانه ویرانی .
 به زاتی خو لای ، به حقی پیغه مبه ری آخر زه مانئ !
 ده ست لئ-هه لئا گرم ، هه تا میوانی- خو لام دیته سه ری ، بو گیان کیشانی .

جا کئ بو ، له کاکه به نگیینی گولباوه !
 ده گه ل میرمه می ژونیشن دلخوشی یه کترین داوه ،
 هه تا سبه حینی ژوژ له مه شرقیی سهر دهر هیناوه ،
 جا آلا ، زایان- کیشا ، قوشن پی زاهیناوه ،
 سه بر که سه بر که ، له بو شاری جزیریان آژواوه ،
 ده محلی نوژی نیوه ژویه ، خه بهر به میرمه می دراوه :
 سلامهت بی آغای به له ک چاوه ،
 نه تو ده زانی ، سئ سهر کرده ، به خوئی(ان) و به قوشه نی(ان) نه ماوه ؟

کاکه مه م ده لئ: چ-بکه م به ره زای خو لای شو کرانه !
 نه من چ-بکه م بابی خۆم ده گه ل غه یانه

کاکه مه م ده لئ: به نگیینه له خۆم بی سه لایه .
 چاک نیه مه خلوقی آزار بدهین ، پیی خوژ نیه نهو خو لایه ،
 وهره بو خاتری من ، بیه . سهر کرده ، نهو له شکره م بو به ره وه دووایه .

۱- میوانی خو لای: مه به ست له (ایزرائیل)-یه ، میوانیکه له لای خو لای را

دیته ماله پیاوی. ع. ۴۵.

میرم گفت: **بنگین** چه شده چه اتفاق افتاده است؟
اگر میخواهی، دلت پیش مادر و پدرت است، تو هم میتوانی به عقب برگردی!

بنگین میگوید: من، غریب و خانه خرابم .
سو گند بذات خدا، بحق پیغمبر آخر زمان!
حتی مهمان خدا، (عزرائیل هم)^۱ برای جان کشیدن بر بالینم بیاید (من) از تو دست بر نخواهم داشت .

آنگاه که بود، **کاک بنگین** گل نژاد بود .
بامیرم نشستند و همدیگر را تسلی میدادند و (بآینده امیدوار میکردند)،
تا فردا که خورشید از خاور سر برزد .
آنگاه پرچم برافراشتند و قشون را حاضر کردند .
آهسته آهسته بطرف شهر جزیر حرکت کردند .
موقع نماز ظهر میرم را خبر کردند .
آقای چشم قشنگ سلامت باد .
(آیا) میدانی سه سر کرده باقشون خود نمانده اند؟

کاکم میگوید: چه کنم برضای خدا (باید) شکرانه کرد!
من چکار کنم (وقتی که) پدرم بمن خیانت میکند .

کاکم میگوید: **بنگینه** بی صلا خودم (کسی بفریادم نمیرسد) .
مردم آزاری خوب نیست و خدا هم دوست ندارد .
بیا و بخاطر من سر کرده گی (فرماندهی) این لشکر را قبول کن آنرا به عقب
برگردان .

میوانی خولا = Miwani xulha: یعنی مهمان خدا ، مهمان خدا همانا منظور از
عزرائیل است؛ مهمانی است که از طرف خدا آمده و وارد منزل کسی میشود ع. ایوبیان.

به نگیینه ده لئی: میرمه م له من وایه له کن ئە تو ژۆر موحته بهرم!
 ئەمن نه هاتوم، مالمی وه رگرم، گهنج و خه زینه ی بهرم،
 آغا به قوربان ت ب م، له غه ریمه کانی وا قه له ندهرم؛
 هه تا ئەمن ده مرم، بۆ ئەسپی بۆره مه یته مرم.

میرمه م ده لئی: چ بکهم له خۆم بی که مال و نادانی (نه زانی)
 بۆ خۆم به قوربان ت ب م، ده سهرت ده گێرم یه مه نه ویرانی،
 چاوی خۆم ت به قوربان ده که م، ده گه ل سهرت پای ایمانی؛
 وه ره بۆ خاتری من، ئەو له شکره ی به ره وه یه مه ن-ئی، ده گه ل ئەو
 مه خلوقه ی نا که م گوزه رانی؛

ده شقه م خولا و پیغه م به ره به غه ریمی و بی که سپی من بزانی.
 انیشالا، سه فه رم له به ره نا که ژیمه وه هه تا ده چه جزیره ویرانی.
 اینجا دایکم ده لئی: ژۆله نو مانگ و نو ژۆژ، به به رویشان هه لم گرتی
 (گرتوو)، ئەدی تا قه کوژه که م کوانی؟

اینجا به نگیینه ده لئی: میرمه م؛ ئەمه هه ر دوو کمان بی فیکرین!
 ئەوه ایواره داها ت، به لا مه نزلئیکی بۆ خۆمان بگرین،
 خه لک چاوی له مه یه، چونکه: گه و ره و سه ر کرده ی له شکرین.

ئه گه ر ئەو قسه یان له وئ دووبه دوو ده کرد ته واوه،
 ده نگه له شکریان ده دا به یداغیان ده (له) عه رزی، ده داوه (ده ره یناوه)
 میرمه م ده لئی: به نگیین بگه رئ، بزانه کێپه بی خه رجه، کێپه خه رچی

بنگینه میگوید: میرهم من (فکر می‌کردم) پیش تو خیلی معتبرم!
 من نیامده‌ام مال بیندوزم و گنج و خزینه بر گیرم (و با خود) ببرم.
 (ای) آقا قوربانت شوم من از (آن) غریبان قلندرم.
 تا «من» می‌میرم، تا روز مرگم، مهتر اسب خا کستری رنگ (تو) هستم.

میرهم میگوید: من بی کمال و نادان چکنم!
 «خودم» قربانت شوم، یممن ویران را (هم) فدای تو خواهم کرد؛
 چشم خودرا، باسر تا پای ایمانم بقربانت خواهم کرد؛
 بیا و بخاطر من، این لشگر را به یممن برگردان، با این مخلوق نمیتوانم
 گذران کنم؛

شاید خدا و پیغمبر بدانند، من غریب و بی کسم؛
 سفر در پیش دارم، انشاء الله میروم، تابشهر ویران جزیر (میرسم) بر نخواهم گشت.
 آنگاه مادرم میگوید: (ای) فرزند نه‌ماه و نه‌روز در پشت ورو ترا بر گرفتم.
 پس یگانه‌فرزندم کو؟

آنگاه بنگینه میگوید: میرهم ما هر دو بی‌فکر هستیم.
 اینک که عصر فرا رسیده است، پس برای خودمان (درجائی) منزل بکنیم.
 خلق بما چشم دوخته‌اند، چون ما بزرگ و فرمانده لشگر هستیم.

موقعیکه، در آنجا دوبدو، این گفتگوها را باهم تمام کردند،
 بلشگریان فرمان (حرکت) دادند و برق را از زمین کردند.
 میرهم میگوید: بنگین برو سر کشی (لشگریان) بکن، بین کدام خرجی
 دارد، کدام بی‌مخارج مانده است.

به ننگین ده لی: میرمه م نه تو ده گهل ئه من وده پای حیسابی!
هتا سهری برایم پادشای خوژ بی قوشن خهرجی کهم نابی،

میرمه م ده لی: توخولا به ننگینه، به وقسهت کردم سهره - ویرانه!
زینگام دووره ریبه (کی) گهوره وگرانه،
قوشنی بابم زوره بی موتمانه!
بابم وا ده کا نه چمه جزیرئی بگه ریمه وه ایره کانه.

به ننگین ده لی: میرمه م (هه) چهنده کهم، ته گبیری تو به من نا کرئی،
به خولا، قسهی پیاو، ده گریوی بنی، نابی دست هه لگرئی،
دنا، خولا وهندی میری مهزن، غهزه بی لی ده گری،

میرمه م ده لی: به ننگین نه تو وا نه کهی له دل، بی، سفایه؛
ئه من دس له یای زینئی هه لئا گرم، له بو دنیا به،
ئه گهر سهرم چووبی، به خولا ی دست هه لئا گرم، بو دنیا به.
به ننگین ده لی: میرمه م، ایستا یای زین، چاوه نوری تو به، له هه مو که سی
ده کا حاشایه.

میرمه م ده لی: به ننگین چی دیم تیر لی مهده، مه مخه فکرئی،
دس له یای زینئی هه لئا گرم، هتا حق و ناحه قم له باره گای
خولا ی ده کرئی.
جاری به لا و سراع ته^۱ بکهین، هتا له شکر و قوشنه کان دا دهمزئی.

۱- و سراعته = Wisrhaät : تیک شکیراوی ایستراحه ته. ع. ا

بنگین میگوید: میرهم، تو بامن، بیای حساب بیا،
تا ابراهیم پادشاه سلامت است، قشون (ما) بی خرج نخواهد شد.

میرهم میگوید: ترا بخدا بنگین، با این سخن مرا آشفته‌سر کردی.
راه من دور، و راه بزرگ و سختی است.
قشون پدرم خیلی زیاد است (ولی مورد) اطمینان نیست.
پدرم این (کارها) رامیکند (تا اینکه) من بشهر چیزی نروم (و به) همینجا برگردم.

بنگین میگوید: میرهم هر چه (کوشش) میکنم تدبیر (کار) شما از من
ساخته نیست.
بخدا (سوگند)، مرد سخنی را در گرو بگذارد (هرگز) نباید (از آن)

دست بردارد.

و گرنه خداوند امیر بزرگ از او غضبناک خواهد شد.

میرهم میگوید: بنگین تو کاری نمی‌کنی که، دل من صفای پیدا کند.
من بخاطر دنیا (هم باشد) از یای زین دست بر نخواهم داشت.
اگر از سر خود بگذرم، دست برادر نخواهم شد. برای دنیا (این دنیا که ارزشش
زیاد نیست).

بنگین میگوید: میرهم حالا یای زین، از همه کس حاشامیکند و چشم‌براه تو است.

میرهم میگوید: بنگین، دیگر مرا تیر مزن و در فکرم مینداز!
از یای زین دست بردار نیستم، تا خداوند در بارگاه خود، حق و ناحق مرا خواهد کرد.
حال تا قشون و لشکر مستقر میگردد استراحت بکنیم.

کئی ده بو له به نگیینهی گولباوه !
 ده لی: سبجهی ئەو مهسلاحه تهی ده کهین تهواوه ،
 هیشتا بو شاری جزیری، خولا ده زانی ، چهند مه نزلمان ماوه ،
 جا سبجهینی ، شه پووریان کیشا ، آلیان زا کیشاوه ،
 ئەوئ شوئ چوار سهر کردان ههر سهر کردهی به هزار کهسی - وه
 که زاوه به دوواوه ،
 میر مه م ده لی: به نگیینی چ-بکه م هیچ قاقه ز و قه لیم و موری ماموستا (م)
 له کن نه ماوه ؛
 به نگیین چ-بکه م له حه سره تی یای زین-ئ هه مو درسیشم لی گوزاوه ،
 به نگیین ده لی: جارئ لی گه زئ ، جارئ له شکر و قوشه نمان له و
 چۆله ی لی بو بلاوه .

کا که مه م ده لی: له خوت دل غه مگین و فه قیرئ !
 هیچ ، به لا ، له شکر ی برایم پادشام ده گه ل نه بی ، بو من نه که ن زا
 و ته گبیرئ .
 به خولا ی ، هیچ ته نه فیزم ده گه ل نه بی ، نا گه ریمه وه هه تا ده چمه
 شاری جزیری ،
 به نگیین ده لی: بو من ههر خزمهت و ته داره ک بی ،
 سه فه ری له بهر ئەتۆیه یاره بی لیت موباره ک بی .

بوچ به دلپری ده لی: جگه رم سوتاوه !
 سه فه ری کی دوور و دربژ ، گه رم کولواوه !

که بود، آن **بنگین** گل نژاد (بود) ؛
میگوید: فردا این مصلحتها را بطور کامل خواهم کرد.
هنوز، خدا میداند، چند منزل (دیگر)، بشهر جزیر راه داریم .
آنگاه صبح شیپور کشیدند، پرچم برافراشته شد .
آنشب چهارسر کرده، هرسر کرده با هزار نفر، عقب نشینی کرد، و برگشتند،
میرهم میگوید: **بنگین** چکنم، کاغذ و قلم و مهر استاد را (همراه) ندارم؛
بنگین چکنم، از حسرت یای زین، تمام درسهایم را (فراموش کرده‌ام) عوضی میفهمم.
بنگین میگوید: حال بگذار، فعلا لشکر و قشون ما در این بیابان پراکنده
شده است .

کاکه هم میگوید: ای (بنگین) غمگین دل و فقیر (بی آزار) !
بگذار، «هیچ» لشکر ابراهیم پادشاه همراه من نباشد ، و برای من تدبیر و
رای نکنند .
سو گند بخدا، اگر هیچ متنفسی همراه نداشته باشم، بر نمیگردم ، تا بشهر
جزیر میرسم .
بنگین میگوید : هر خدمت (که از دستم بر آید انجام میدهم) ، (کارمن
خدمت کردن) و تدارك دیدن است .

(بنگین میگوید): سفر من بخاطر تو است ، یارب (این سفر) بر تو مبارك باد .
چرا؟ بادگیری میگوئی: جگرم سوخته است .
يك سفر دور و دراز و «گرم کلاوا» است .

به حقی خولای بی شهریک ، تا روحم ده به دهنی دا ، مه یتهرم ،
نا گه ژیمه وه ، به دوواوه !

میرمه ده لی : به نگینه چ-بکهم چاره م چیه ؟
به خولای ده زانم ، سه فیری چیز-یر-یم ، به یه کجاریه (یه کچه لیمه) ،
به نگینه ده لی : چ-بکهم ده ستت بی ده سه لاته ، چاره ت نیه

چونکه سویندیان داوی به قورآنی و که لامولایه .
بزّو غه لهل (که لکه له) له دلت پهیدا نه بی ، هه مو کهس هومیدی ،
ههر خولایه .

ئهوئی ژۆژی دوو به دوو ، ده یان ژووا ، هه تا محه لی ژۆژ آوایه ،
جا قوشن نه گه یبه آوه دانیان ، کهوت له چۆل وله سه حرایه .
ئهوئی شهوئی سی سهر کرده ، سهر کرده ی به هه زار که سه وه ، گه زانه وه ،
به (بۆ) دووایه .

سبجه ینی که له خهوئی هه لستان ، هه یچ کهس نه ماوه !
اینجا به نگینه هات ، له پشت سه ری میرمه می ژۆنیش ، گه لیک گه لیک
گریاوه ،

ئه گه ز میرمه م چاوی هه لده هیناوه ، ته مدشا ده کا به نگینه ده گری ،
فرمیسکی چاوانی ، ده تگوت : به حره ، رووباره ، آوه .
میرمه ده لی : به نگین بۆچی ده گری چت لی قه و ماوه ؟
به نگین ده لی : ئه ی میرمه می به له ک چاوه !

۱- رووبار = Rûbar: چومه لان، جیی مه ز نه جو و آوان، شارو و گه، چه مگه. ع. ا

سو گند بحق خدای بی شریک، تاروح در بدن دارم، (برای تو) مهترم وبعقب
برنخواهم گشت؛ (تازنده‌ام باتو همراهم) .

میرهم میگوید: (ای) بنگین چکنم چاره‌ام چیست ؟
سو گند بخدا، میدانم سفر من به (شهر) جزیر یکباره است .
بنگین میگوید: چکنم، چاره نداری ودرستت کوئناه است .

چون که ترا، بقران، کلام خدا ، سو گند داده‌اند .
برو، خلل بدل راه مده، همه کس امیدش بخداست .
آن روز دوبدو، تاموقع غروب، (راه) پیمائی کردند .
اکنون (که) قشون بآبادیهانرسید، درچول (صحرای خالی ازسکنه) و بیابان ماند .
آنشب سدهس کرده، هرسر کرده باهزار کس، عقب تیشینی کرده وبرگشتند .
فردا که ازخواب بیدارشدند، هیچکس نمانده (بود) !
آنگاه بنگینه آمد، پشت سر میرهم نشست و زارزار میگریست .
هنگامیکه میرهم چشم میگشاید، تماشامیکند، بنگینه میگیرد؛ تو گوئی اشگ
چشمانش: بحراست، رودبار^۱ است و آب است .
میرهم میگوید: بنگین چرا گریه میکنی برایت چه اتفاقی رخ داده است؟
بنگین میگوید: ای میرهم چشم زیبا !

۱- رودبار: در کردی (Rû+روو + بار Bar) آمده ، یعنی رودخانه ، آنجا که رود
(یا آب روان) فراوان است . ع. ایوبیان.

ئەو لەشکرە ی بابی مە [ی] بۆمە ی دروس کردووە ، قەت کەرسواری کمان
لە کەن نەماووە .

کاکە مەم بانگ دێلێ ، بە نگیهێ موحته بەرە !
ئەسپی بۆرە ، بۆم بیئە ، زای گەرە ، بەدوو - سەرە^۱ .
دەبی ئەتۆش ، حوکمە بگەزێهوە ، بۆ خۆم دەچمە شاری جزیری
ئەو سەفەرە .

بە نگیین دەلی : چ بکەم ؟ کوێرم بوبان ، هەرتک^۲ چاو !
ئەمن هەر لەوێم ، عەرزێ تۆ کرد ، لەشکرێکی ناتەواوە ؛
ایستما ئە گەر ، سەرم لەپاژ - زای بیری ، نا گەریمەووە بە (بۆ) دوواوە .
میرمەم زقی هەلستا ، بەو گۆچانی زێرن ، لەسەر و بنانگوینی بە نگیینی داوہ ؛
دەلی : هەر بەتەنێ دەزۆم ، دەبی هەر بگەزێهوە بەدووواوە .

اینجا بە نگیین دەلی : بەخولای ، بەلیدانی تۆ ، ئەمن لەنۆ کەری نا کەوم .
هەتا دەچمە شاری جزیری بەسەری زووت بە پیی پیخاوس وەدووت دە کەوم .

اینجا میرمەم دەلی : نۆ کەزە کە ی دانا (زانا) ، بەجێ ماین لە سەحرایە .
وەرە ، لە نۆ کەری ولە غولامە تیمە (کۆیلە یە تیج) بکەین حاشایە .
وەرە ، پییکەووە ، بیمه برای دایک و بابی ، هەتا لیمان خرا دەبی ئەو دنیا یە .

۱- دوو سەرە = Dû Sere: تیی نە گەیم، دوو سەرە را گرتنی ئەسپی، چیه! پیم وایه،
مە بەست لە دوو سەرە: ئەو بی ئەسپی سەرك، سەل و سەر کیش بەدوو کەسان بوسواری دین رایی دە گرن.
۲- تەك = Tik: کورتە ی دووک. ع. ئە

این لشگری که پدر (ان) ما، برای مادرست کرده (بودند)، (همه رفته‌اند، حتی) يك خرسواری هم نزد ما نمانده است .

کاکه‌م بانگ بر آورد: (ای) بنگین معتبر!
اسب خا کستری رنگ مرا بیاور و «دوسره»^۱ نگه‌دار .
حکم است باید توهم بر گردی، خودم بسفر بشهر جزیر، خواهم رفت .

بنگین میگوید: چکنم (کاش) هردو چشمانم کور میشد!
من همانجا، بتو عرض کردم، لشگر ناتمام (و بیفایده‌ای) است،
حال اگر، از پشت، سرم را ببری، من بر نخواهم گشت (و ترا ترک نخواهم کرد).
میرم عصبانی شد و با عصای طلائی (که در دست داشت) بسر و بنا گوش
بنگین زد ؛

(میرم) گفت: (قطعاً) باید بعقب بر گردی، من بتنهائی خواهم رفت .

آنگاه بنگین گفت: سو گند بخدا (تو مرا زدی، ولی) بزدن تو، من از نو کوری
نمی‌افتم (و همچنان نو کر تو هستم) ،
تا بشهر جزیر میرسم، با سر لخت و پای برهنه، ترا دنبال خواهم کرد .

آنگاه میرم میگوید: ای نو کوری که با من (هستی و) در صحرای جامانده‌ای!
بیا تا از نو کوری و غلامی دست بکشیم (و دوست بشویم) .
بیا باهم (تا) ابد، تا روز گاری که، این دنیا خراب خواهد شد، برادر پدر مادری

هم باشیم .

۱- از «دوسره» نگهداشتن اسب، مقصود چیست، نمی‌فهمم، شاید اشاره باین است که معمولاً اسب چموش و سرکش را، دو تن، که هر یکی از طرفی رسن و عنان آن را گرفته‌اند باشد. ع.ا.

اینجا پیکهوه ، مهم و بهنگین ، ده گرنهوه قهراری .
 نهو جووته سواره کهی غه‌ریب له یه‌مه‌ن‌ئ‌زا ده‌هاتنه خواری ،
 ری جزیری نازانن ، هیچ که‌سیک نیمه نه گهر لی‌ی-بکه‌ن پرسپاری ،
 له سبجه‌ینیمیان ده-ژووا ، هه‌تا محله‌لی ایواری ،
 ده گه‌یینه مه‌نزلی ، اینجا له‌وی ده گرن قهراری .

نه‌وی شه‌وی دوو به دوو ، ده که‌نه‌وه ته‌گیر و‌زایه :
 هیچ دایک و بابمان نیمه ، هیچ که‌سن نایه ده‌هانایه ؛
 به خو‌لای نه‌مه ژدین سپمان نیمه ، هومیدمان هه‌ر خو‌لایه ، چه‌زده‌تی
 ره‌سول-ولایه .

اینجا نه گهر ، سبجه‌ینی سوار ده‌بن ، نهو جووته سواره ،
 وه‌ده‌ر ده که‌وتن ژبی شاری جزیریان ده کرد پرسپاره ،
 اینجا ده‌ژوینه خواری ، هاواریان ده کرد یا جه‌بباره !

نه‌وی ژوژی ده‌ژوین ، نهو جووته سواره کهی غه‌ریب ، حاشایان ده کرد
 له دنیا‌یه ؛

خو‌لایه له دوو(ی) مه‌خسود و مرادان ده‌چین ، کین دئ ده هانایه !
 هیچ که‌سی دیکه‌مان نیمه ، به غیر نه‌ز خو‌لای و غه‌وسی به‌غدایه ،
 نه‌وی شه‌وی نه گه‌یه(ینه) چ-آوه‌دانیان ، به‌جی‌مان له‌چۆل و سه‌حرایه ،
 قه‌ناعه‌تیان ده کرد ، هیچ که‌س نه‌بو ، دوو قسه‌یان ده گهل بکا ، له‌بو سه‌فایه
 اینجا نه‌وان شوکرانیان ده-بژارد ، سلواتیان ده‌دا له چه‌زده‌تی
 ره‌سول-ولایه ،

آنگاه هم وبنگین باهم قرار بستند .
 آن جفت سوار غریب، از(طرف) یمن (بسوی جزیر) سرازیر میشدند .
 راه جزیر را نمی شناختند، هیچ کس(هم) نیست، (که) اگر از آن سؤالی بکنند
 (جوابی بشنوند) .

ازصبح، تاموقع عصر، راه طی میکردند .
 بمنزلی (که) میرسیدند ، در آنجا قرار میگرفتند .

آن شب، دودو، تدبیر ورای کردند ؛
 «هیچ» پدر و مادر نداریم، هیچ کسی نیست بداد ما برسد ؛
 (سو گند) بخدا، ریش سفید (وحامی) نداریم، امیدما، خدا و حضرت رسول الله است
 و (بس) .

موقعیکه فردا، آن جفت سوار(کار) سوار(براسب) شدند،
 بیرون می رفتند و راه شهر جزیر را، میپرسیدند .
 آنگاه (بطرف) پائین میرفتند و فریاد میکردند یا جبار !

آنروز را (راه) میرفتند، آن جفت سوار غریب که از دنیا حاشا میکردند(؟)
 اینخدا، بدنبال مقصود و مرادها میرویم؛ چه کسی را بفریادرسی ما میفرستی .
 هیچ کس «دیگری» نداریم بجز خدا و غوث بغداد^۱ .
 آن شب را بهیچ آبادیی نرسیدند و در چول(بیابان خالی ازسکنه و) صحرا جاما نندند
 قناعت میکردند . هیچ کس نبود برای صفا (هم باشد) یکی دو کلمه با آنها .
 صحبت کند .

آنگاه، آنها شکرانه میکردند و بحضرت رسول الله صلوات میفرستادند .

۱- غوث بغداد : شیخ عبدالقادر بزرگ (بازالله) .

ئهوئ شهوئ ، ئهوان ده نوستن ، ده هیمدادیان دهات غهوسول-
ئهعهزمی له بهغدایه ،

ئه گهر ئهوئ شهوئ ، سبجهینی وه-خه بهرهاتن ، پیاوئکی پیرو ریش سفید (یان)
له کن بو ، له بو سهفای دنیایه ،

لئیان پرسی : بو کوئ دهچی ، له کوئ دیی ، بهلهدیت ههیه بهشاری
جزیرئی ، له کوئییه زئیگایه ؟

پیاوی ردین سپی دهلی : ئهنگو میوانن ، بهخیرین سهر چاوانم ؛
بهخولای بو خوم بهلهدم ، بهشاری جزیرئی دهزانم ،

اینجا ئه گهر سبجهینی وهدهر کهوتن ئه و جووته سواره ،
ویسه لقه ره نی ماهیدهشتی ده بکردن قوتاره ،
بو شاری جزیرئی ده چوونه خواره .

ئهوه کئی بو ، له مه م و بهنگینهئ نهوجوانه !
عهرزیان بو ویک دههات^۱ بهرهزای بینایی چاوانه (!؟)
ههتا ده گهیینه جووتییری یای زین-ئی لهوی ، ده بوون میوانه .

اینجا ئه و سوار (ان)ه بانگ دیلن : ئه ی جووتییره ، ئه وه جووتی کوئییه ؟
جووتیر دهلی : ئه ی جووته سوار ، ئه وه جووتی شاری جزیرئی-یه ؛
ئهنگو له من بهرسن : ئه وه جووتی کئییه ؟

آن، شب آنها میخوابیدند و غوث الاعظم بغداد، بامداد آنها می‌آمد.
 فردای آنشب، (هنگامی که) بیدار میشدند مرد پیر و ریش سفیدی بخاطر
 صفای دنیا نزدشان (پیدامیشد).

از او ، سؤال کردند؛ بکجامیروی، از کجامیآئی، (آیا) شهر جزیر را بلدی؟ راهش را
 (میدانی) کجاست؟

مرد ریش سفید میگوید: شما مهمان هستمید، خوش آمدید (پاهایتان) روی چشمانم؛
 بخدا من بلدم (وراه) شهر جزیر را میدانم (میشناسم) ،

آنگاه که، فردا آن جفت سوار بیرون رفتند .
 ویس القرنی ماهیدشت آنها را رهائی می بخشید .
 به (سوی) شهر جزیر پائین میرفتند .

که بود ، مهم و بنگین نوجوان بودند !
 برضای خداوند گار بینا ، (بخاطر مهم وزین) زمینها یکی میشدند ،
 تا به جفتکار (کشتکار شخمزن) یای زین میرسیدند و مهمان او میشدند،

آنگاه آن سواره (ها) بانگ بر میآوردند: ای شخمزن این شخم کیست؟
 (جفتکار) شخمزن میگوید: ای جفت سواره، این شخم کاری شهر جزیر است .
 شما، از من پرسید این شخم کاری چه کسی است .

ئه گهر نازانن ، ئه وه پیاوی یای زین-ئی به .

ئه ی به خیرین ، سواری غه رب هاتنه ایره کانه .
 وهرن پیاو بن ، له کن ئه من بخون پاروئک نانه ،
 با من مز گیننی بهرم ، بو یای زین-ئی نه وجوانه ؛
 ته سه دوقی سه رینگو ، ده یکا به خه لات به خشانه .
 اینجا مه م و به نگین ده لی (ن) : یاره بی ، خولایه هزار بار شو کرانه !

کئی بو ، له مه م و به نگیننی به له ک - چاوه ،
 له سه رین چاوه ی کانج بوون پیاوه .

کئی بو ، له جووتیری جندیبه^۱ (جوندیبه) !
 جووتی به ره لدا کرد ، بو یای زین-ئی بردی مز گیننیبه ،

کئی بو ، له کوژی جووتیری نه وجوانه !
 هه ر زای ده کرد ، بو مه م و به نگینان ده یه پینا نانه^۲ ،
 ئه وان ، نانه که یان ده خوارد ، ده یان بژارد ، شو کرانه ،
 اینجا بو جووتیریان ده کرد ، به خه لات به خشانه .

کئی بو ، له مه م و به نگیننی چاو به نگیه !

۱- جوندی : آتا : جوان ، چه له نگ ، ره ند ، وینه ی دل هه نگیو .
 ۲- له کوودی-دا مه به ست له نان و نان خواردنی : پیخوریشه ، هه رنانی

اگر نمیدانید این آدم یای زین است (که شخم میزند).

ای سواران غریب که باینجا آمده‌اید، خوش آمدید .

مرد باشید و بیائید پیمش من ، يك لقمه نان بخورید ؛

بگذارید، من برای یای زین نوجوان، مژده گانی ببرم.

تصدق سر شما خلعت می بخشد .

آنگاه هم و بنگین میگوید(ند) : یارب، خدا را ، هزار بار شکر .

که بود، هم و بنگین چشم قشنگ بودند .

سر سر چشمه پیدا میشدند (؟)

که بود، جفتکار (کشتکار) ظریف^۱ بود .

جفت و (شخم کاری خود) را، رها کرده، برای یای زین مژده برد .

که بود، پسر نوجوان آن جفتکار (کشتکار) بود !

دوان دوان، (میرود و) برای هم و بنگین نان^۲ میآورد .

آنها نان را میخوردند و شکر گزاری میکردند.

آنگاه شخم زن را خلعت می بخشیدند .

که بود، هم و بنگین چشم مست بودند .

۱- جندی = جوندی = Cundi: در کردی یعنی قشنگ و زیبا و مادر اینجا «ظریف»

ترجمه کرده ایم.

۲- در کردی مقصود از نان و نان خوردن: اغذیه متنوعه و صرف شام و نهار است. ع. ا.

دوو به دوو ده چوونهوه سهرین چاوهی کانیه ،
 نهلهجهمدولیللا ، نهو کانیه کانیه گهنجیه ،

کئی بو ، له مهم و بهنگینی نازداره !
 هاواریان ده کرد ، نهی خو لای جهبباره ،
 نهوه داخل بهشاری جزیری بووین ؛ خو لایه بی نهزیهت بمان کهی
 رزگاره .

کئی بو ، له میرمه می نازه نینه !
 دهستی دهدا جامی ، له سهرین چاوئی کانیه [زا] پزیری دههینه ،
 وهسهر بهنگینهی ده گیزا ، بهنگینهی کرد ، نهخشینه .

کئی بو ، له بهنگینهی تهواوه !
 ماشه لای ده لئی : گولی بههاری-یه تاو لئی-داوه .

لهو آغا و نوکهری موخته بهره !
 ماشه لای ! یه کیان ده لئی شه مسه ، یه کیان ده لئی قه مبه ره (قه مبه ره) ،
 اینجا له سهر رازی کانیه دانیشتن ، نهو بهر نهو بهره ،
 ههتا له خزمهت یای زین-ئی دینهوه جواب و خه بهره .

جو تیر ده چوو بهاوار ، بهلینگدان ده گه زاوه ! (؟)
 موژدهی له بو مهم و بهنگینان هیناوه ،

دو بدو ، بهسرِ سرچشمه میرفتند .
(ومیگفتند) الحمدلله این چشمه چشمه گنج است .

که بود ، مَم و بَنگین نازدار بودند !
فریاد میکردند ای خدای جبار .

این است که داخل شهر جزیر شده‌ایم ! ایخدا بدون زحمت و (دردسر) مارا
رستگار فرما .

که بود ، میرمَم نازنین بود !
دست میبرد و جامی برمیگرفت و از آب سرچشمه پرپر میکرد و میآورد ،
و برسر بَنگینه فرو میریخت و بَنگین را (تر) و رنگارنگ (نقاشی) میکرد .

که بود ، بَنگین (آن مرد) کامل بود !
ماشاءالله ، میگوئی : گل بهار است و آفتاب بر آن تابیده است .

آن آقا و نوکر معتبرند !
ماشاءالله ! یکی از آنها بخورشید میماند و آن یکی (دیگری) بقمر .
آنگاه روی سنگ چین چشمه ، اینور آنور بنشستند .
تا از حضور یای زین جواب و خبری برایشان بیاورند .

جفتکار (شخم زن) ، فریاد کنان دوان دوان بر میگشت ،
برای مَم و بَنگین ها مژده میآورد (!؟)

چهند دهستیان، ده گیرفانی خوئیان نا ، چهندیان زیز بهو جوتیرهی داوه.
کاکه مهم ده لی؛ جوتیار همه له کوئی بین پیاوه؟

جوتیز ده لی: نهزو بیم بهقوربانه!
قاسیدو لهسر ریبه ده گهل و بکا قسانه ،
لهوئی ژوده نیشن شان به شانه^۱ ،
چووار زکاعه تیان نویت ده کرد ، ده پارانه وه له بینایی چاوانه ،
خولایه ! همه غه ریبن لهوانی ده بیگانه ،
کی ده بی به خانه خویمان لی بین میوانه !
یاره بی خولایه ، مه خسودمان حاصل بی سهرمان خلاس بی لیره کانه!

کی بو ، له جووته ، لاوه کهی نازداره !
بینان دهر کیفی خوئیان دنا ده بوون سواره ،

تهی بینای-چاوان جا بو شاری جزیر-ئی ده چینه خواری ،
تهوه ده هاتنه خواری جووته سواره کهی فه قیری ،
ده هاتن و ده گه یشتنه وه سهر چومه کهی کاوله جزیر-ئی

ته گهر زه بینیکی خوئیان به ره ژورور داوه !
تتمه شا ده کهن ، هموی گازر که ره زاوه ستاوه ،
اینجا میرمهم ده لی: به نگینه به لهک چاوه !

۱- واتا له په نا به کتری = له کن به کدی . ته یوبیان.

چندین مرتبه دست بجیبهای، خود بردند و چقدر طلا به آن جفتکار (شخم‌زن) دادند .

کاکه‌م میگوید: ای جفتکار (شخم‌زن) ما در کجا پیاده شویم ؟

جفتکار (شخم‌زن) میگوید قربانتان شوم !

قاصد، سر راهتان است، که باشما صحبت کند ،

در آنجا ، دوش بدوش^۱ هم می‌نشستند .

چهار رکعت نماز میخواندند و نیایش خدای بی‌نارا می‌کردند :

ای خداوندا ما غریبیم. از آن غریبهای بیگانه هستیم .

که میزبان ما خواهد بود، (تاما) براو مهمان شویم !

یارب، خداوندا. بمقصودمان برسیم و از اینجا (بسلامت) سر بدر بریم !

که بود، آن‌دو جوان نازدار بودند !

پای در رکاب مینهادند و سوار میشدند .

ای خدای بی‌نارا ، اینک بسوی شهر جزیر پائین می‌رویم !

اینک پائین می‌آمدند، آن جفت‌سوار فقیر (بی‌آزار) ؛

می‌آمدند و برودخانه جزیر ویرانه می‌رسیدند .

چون نظری ببالا افکندند .

تماشا کردند همه‌اش گازر است که وا ایستاده (اند) .

آنگاه می‌رم گفت: بنگینه چشم زیبا !

۱- دوش بدوش ترجمه تحت‌اللفظی «شان به‌شان» کردی ، مقصود پهلو پهلو .

هۆوهی دیووته له وی ژاوهستاوه ،

ئهوه ئهوه ، یای زین-ه (یه) ئه گهر ئهمنی بوایره که هیناوه .

کاکه بهنگین ده لێ : کاکه مههه وایه !

ئهوه ههلبهت قدره واشی بهردهستی ویه

کاکه مههه ده لێ : بهنگینه چ-ده لێ قسینکی لێ-بزانه ؟

کاکه مههه ده لێ : ئهه گازر کهرێ ، گازری ده کهی بهدهستانه ؛

ئهمه غهریبین لهوانی ده بیگانه !

بهقسدی تۆ له شاری یه مهنی-ژا هاتینه جزیری بوتانه

مهلیک ریحان ده لێ : ئهه جووته سواره کهی دوور-مه کانه !

ههه لهوئ-ژا به خیرین ؛ پیناوو سهه چاوی من ههتا ایزه کانه !

ئهوه یای زینی ئهنگوی هیناوه ، چل قدره واشی وه کو من (ی) ئهوه

له بهر دهستانه .

کاکه مههه ده لێ : ههه له بهر ژنان ؛ ئهوه لیم ده کاشایه !

چ-ده لێ له ترسی خولای له بهر که لامولایه .

یهمن-ت تهخت و تاراج (کرد) ، بهمنت بهجیی هیشته ، ایستا لیم

ده کهی حاشایه ؟

مهلیک ریحان ده لێ : جووته سواره-کهی غهریب ، گیانه گیانه !

آن یکی، که می‌بینی (دیده‌ای) و ایستاده است ،

او همان **یای‌زین** است ، که مرا باینجا کشانده است .

کاکه‌بنگین میگوید: **کاکه‌مم** اینطور نیست .

این یکی شاید کلفت زیردستش است ،

کاکه‌مم میگوید : **بنگینه** (میخواهم) از آن سخنی بدانم (بفهمم) چه

میگوئی (نظرت چیست) ؟

کاکه‌مم میگوید : ای گازی که بادستا(نت) رنگری میکنی ،

ما از آن غریبان بیگانه هستیم ،

(بخاطر) بقول تو شهر **یمن** (راپشت سر گذاشته‌ایم) و آمده‌ایم **بجزیر بوتان** .

ملک‌ریحان میگوید: ای جفت‌سواری که از مکان دور (آمده‌اید) !

از آنجا ، تا باینجا خوش آمدید؛ و کفش‌هایتان روی چشم من!

آن **یای‌زینی** که شمارا (باینجا) آورده است چهل کلفت چون من در زیر دست دارد .

کاکه‌مم میگوید: آه (از دست) زنان ! این است که از من حاشا میکند !

از ترس خدا و کلام‌الله چه میگوید (چه کار میکند) .

یمن را (بدست) ویرانی و تاراج سپردی مرا (به‌ترک آنجا دعوت) و آواره

کردی، اکنون هم از من حاشا می‌کنی ؟

ملک‌ریحان میگوید: ای جفت‌سوار غریب جان‌جانی !

۱- ترجمه کردی : گیانه گیانه = Gyane Gyane = در مفهوم ای جان ودل

من که در مقام تحبیب و اشتیاق گفته شود . ع . ا

ئەمن قەد یمەن-م نە-دیووو بەخولای بی شەریک و لایەزانە! (؟)
 ئەو خاتونە ئینگۆ (ی) هینا ایرەکانە ؛
 لە خولای بترسین پیتم بکەن متمانە !
 چل قەرەواشی وە کو من (ی) دايمه المودام لەبەر دەستانە .

کاکە مەم دەلی : بەنگینە چاو- بەنگیبه !
 ئەو حاشایە دەکا ، جیپهتی چیه ؟
 بەنگینە دەلی : ئەو حاشایە ناکا بەخولای ئەو (ەیا زین) نیه ؛
 ئەو کراسی هینا بوویە یمەنی ، ئەو دە-بەر ئەوئ دایە ، ئەو خەلاتی وییه ،
 ئەو کولەجە دە قولی ئەو-دا ، ئەو یای زینی یە بەهۆ (و) ی داو
 بەدیک جارە کییه ،
 بەنگینە دەلی : ئەو سۆیندی دە گەل ئەتۆ خواردو ، آغای من
 بەسەرکی تۆ ئەو هەو نیه !

کاکە مەم دەلی : بەنگینە چونکە تووشی ئەو ی بووین بەلا لیبی بپرسین
 بزاین لە ماله کی بین میوانه .

کاکە مەم بانگ دیلی : خاتونێ خاتونێ گیانە !
 کئی سەخی ولۆتیه ، ئەمە بچین لیبی بین میوانه ؟
 خاتونێ بەشقی خولای غەریبن دە گەل-مان مەبە غەیانە !

مەلیک ریجان دەلی : لەمن مل بە کوین و بابان-ویرانی !

۱- لایەزان لە کوردی دا نیه ، پیم وایه راسته کەمی (لایەزال) ه ، چر گەری-خویندەوار
 ئەو واژە ی لە «مەلا و میرزاپان» بیستو ، بەهەله ، بەوچۆرە دەکاری هیناوه ع . ا .

من هیچوقت، **یمن** را ندیده‌ام سو گند بخدای بی شریک و لایزال^۱
 آن خاتونی که شما را باینجا کشانده است (من نیستم) ؛
 از خدا بترسید و بمن اطمینان بکنید
 چهل کلفت مثل من، دائم‌المدام در زیر دست او (کار میکنند)

کاکه‌مم میگوید : **بنگینه** چشم مست ا
 این (زن) به چه جهت حاشا میکند ؟
بنگینه میگوید: این (زن) حاشا نمیکند، سو گند بخدا این (زن زین) نیست؛
 این پیراهن را که به **یمن** آورده پوشیده بود خلعت زین است (باو داده است).
 این کلیجه را هم که بر (روی) بازوی این یکی می بینی، این را **یای زین** برای
 همیشه باو داده (بخشیده) است .

بنگین میگوید : ای آقای من ، به سر مبارکت سو گند (میخورم) آن (زنی)
 که باتو سو گند خورده، این (همان زن) نیست.

کاکه‌مم میگوید: **بنگینه** چون با این (زن) روبرو شده‌ایم بگذار از او پرسیم؛
 در منزل که (چه کسی) ، مهمان شویم .

کاکه‌مم بانگ بر آورد : خاتون ای خاتون جان !
 چه کسی سخی و لوطی است که ما برویم مهمانش باشیم ؟
 ای خاتون ترا بخدا ما غریبیم بما خیانت مکن ؟

ملک ریجان میگوید : من سیاهپوش و دودمان بر باد رفته‌ام .

۱- در متن کردی « لایه‌زان = » آمده و لایه‌زان در کردی نیست بنظرم محرف
 (لایزال) است . ع . ۱

هەر کەسیک دە گەل-و غەیان بێ ژە ببی کوێر بێ لە چاوان ، زە بون
بێ لە ایمانی !

لاوه هەر کەسیک دە گەل-و غەیان بێ خولای لێی بکا بە کفری ،
لاوه ئە گەر بۆ مەخسود و مرادان هاتووی ، قسە ی ساغ لە من وەر گری ،
لاوه پیناودەری تۆ بم ! مەچۆ ماله کەس بچۆ مەنزلی کا بە کری ؛
ئەو پیاویکی سەخی و پیاو چاکە ، قەدری میوانی چاک دە گری .

لاوه عەزیزم گەلێک لاویکی بە نە سڕینی ،
هەر کەسیک دە گەلت غەیان بێ کوێر دە بێ لە چاوان، زە بون(دە) بێ لە دینی!
ئە گەر بۆ نان پەیدا کردنی هاتووی ، وە بەالت بەستۆی من بچۆ ماله
میرزین دینی^۲

لاوه گەلێک لاویکی شیرنی ،
هەر کەسیک دە گەلت غەیان بێ یا ژە ببی خیری لە جوانی خۆی نە بینی!
ئە گەر بۆ پیاوەتی هاتوی ، وە بەالت بەستۆم ! بچۆ ماله قەرە تاژدینی
کەس ناتوانی دارت دە سەر باری ژاکا قسە ی خراپت پێ بنوینی .

کاکە مەم دە لێ : بەنگینە ئەتۆ پیاویکی زۆر زانی ؛

- ۱- کابە کر Ka Bekir (بە کرە مەرگە وەرە = درووی مەم و زینان) .
- ۲- واتە ی ئەو واژە ی بەرووناکی نازانم چیه .
- ۳- میرزین دین Mîrzêndîn — پادشای جزیر و بوتانی ، کاکێ زینی
- ۴- راوێژیکێ جوان و خوشی لێرە وارپیانە . ئەبووبان

ایخدا هر کسی بشما خیانت میکند، چشمانش کور باد و بی‌ایمان خوار و پستی باشد .

ایجوان هر کسی، باشما خائن باشد، خداوند خیانت اورا کفر (بحساب) آورد. ای جوان اگر برای مقصود و مرادها آمده‌ای، سخن صحیح را از من بشنو؛ ای جوان فدای قدم پایت شوم! برو بمنزل کابکر^۱ بخانه (دیگری) مرو. او مرد سخی و خوبی است و نیک، قدر (وا احترام) مهمانش را میداند .

ای جوان عزیزم، خیلی جوان (به نسرین)^۲ی هر کسی باتو خائن باشد، چشمانش کور و دینش خوار و پست خواهد شد! اگر برای نان در آوردن آمده‌ای، و بالت بگردن من، بخانه میرزین دین برو، ای جوان، بسیار جوان شیرینی هستی . یارب هر کسی که باتو خائن است از جوانی خودش خیری نبیند . اگر برای مردانگی آمده‌ای، و بالت بگردنم برو بخانه قره‌تاژدین، احدی نمیتواند چوب درس بارت نهد^۴ (مزاحمت باشد، بتو اهانت بکند) و بد گوئی ترا بکند .

کاکه مم میگوید : ای بنگین تو یکمرد بسیار دانا هستی

- ۱- کابکر چنانکه در ضمن «چریکه» خواهید شناخت، در معانندت و کارشکنی ضرب المثل شده و در کردستان مکرری و قلمرو لهجه سورانی و در اکثر متون عامیانه «به کره مهر گه و ره» آمده است.
- ۲- معنی این کلمه را نفمیدم .
- ۳- میرزین دین سمبل یک پادشاه مقتدر، بی فکر، دهن بین و بقساوت قلب معروف است.
- ۴- چوب درس بارت نهد ترجمه تحت اللفظی یک اصطلاح بسیار زیبای جنگل نشینان است. ع.ا.

ئەمەن پادشاھیەتی **یەمەنی** - م بەجیئی هیژتووہ تازہ بچم نۆکەری خەلقى
بکەم بۆ نانی ؟

کاکە مەم دەلی : بەنگینە گەلیک بەنگینی - کی نادری ؛
میرمەم لە شاری **یەمەنی** - را نەھاتووہ بچی فینجان فینجان قاوہی
بەسەدەقە سەری وەرگری ،
ئەمەن بو مەخسود و مرادان . ھاتووم چاک وایە بچینە مالمە **کابە کری** .

کاکە مەم دەلی : بەنگینە گیانە ! وہی گیانە ! گیانە !
ریئی دوازە مانگ و بیست و چوار زۆزان ئەمەن ھاتوومە ایرەکانە ،
شاری **یەمەن** - یم بەجیئی هیژتووہ چەند شاریکی گەورە و گرانە !
ناچمە مالمە **قەرە تاژدین** بەسەدەقە - سەری بمدەنی پاروو پارووی ، نانە !
دلت غایلەیی نەکا مەلی مەسلحەتی ژنانە ،
ھەر دەچم لە مالمە **کابە کری** دەبم میوانە .

اینجا **یای زین** ھاواری دە کاتە **خولای** ؛ **خولایە** ! ئەتۆ **خولایە** کی
بی فیکری (!؟)

ھەم کەریم و ھەم قادری ؛
ئەو جووتە سوارە کەیی لە **یەمەنی** - را ھاتون ریئی دوازە مانگ و بیست
و چوار زۆزان وەبەرە **خۆی** دەگری ؛
زەبی بەرەبینی **خۆت** کەیی بچنە مالمە **قەرە تاژدینی** نەچنە مالمە **کابە کری**

من پادشاهی شهر یمن را ترک (کرده‌ام) اکنون برای (لقمه) نانی بنو کری خلق بروم ! ؟

کاکه مهم میگوید : ای بنگین یک بنگین بسیار «نادر»ی ؛
میرمهم از شهر یمن نیامده است، فنجان فنجان قهوه صدقه بگیرد .
من بخاطر مقصود و مرادها آمده‌ام بهتر است بخانه کاکه بکر برویم .
کاکه مهم میگوید : بنگینه جان ! ای جان جانان !
دوازده ماه و بیست و چهار روز راه پیموده و باینجا آمده‌ام ،
آن شهر عظیم و مهم یمن را ترک کرده‌ام ،
بخانه قره‌تاژدین نخواهم رفت (تا) صدقه سر (خودشان) لقمه لقمه بمن
نان بدهند .

دلت غائله نکند (نگران مباش) مگو ؛ مصلحت زنانه است و (مهم بمصلحت
زنان اقدام کرد) .

قطعاً بمنزل کاکه بکر خواهم رفت و آنجا مهمان خواهم شد.

آنگاه یای زین فریاد (زنان) بخدا میگوید ، ایخدا تو خداوند بیفکری^۱ ،
هم کریم، هم قادری ؛
آن جفت سواری که از یمن آمده‌اند راه دوازده ماه و بیست و چهار روز را
(پیموده‌اند) نگهداری میکنی ؛

خدا یا بخداوندی خودت، بکنی،^۲ بمنزل قره‌تاژدین بروند بخانه کاکه بکر نروند.

۱- شاید مقصود چرگر از کلمه بیفکر این بوده باشد که ای خدا «چرا بفکر

من نیستی» .

۲- یعنی بقدرت کامله و حکمت بالغه خود آنچنانکه صواب است پیش آوری. ع. ۱

یای زین ده لئی : هاوارم وه بهر ئه و خولایه !

ئه گهر بی شهریکه ، تاق و ته نیایه ،

بو خوی لایه زانه ! (؟)

ئه و جووته سواره که ی به قسه ی من مل به کوینی هاتوونه ایره کانه ،

زه بی له ماله میری کاک ی من نه بن میوانه .

ئه ی خولایه ئه تو بی شهریکی چه ند بی نه سرینی^۲ !

ئه و جووته سواره که ی هاتوون به قسه ی من مل به کوینی ،

پادشایه تی شاری یه مهن-ئ لئیان به جی ده مینی

یا خولا ! نه چنه ماله کابه کری بچنه ماله خوشکی خوم ، قهره تاژدین-ئ

پیاویکی ره شیده ، سه خیه ، نان بدهیه ، ئه و زور چا کیان به خیزدینی ،

کئی بو ، له کاکه مهم و بهنگینی موخته به ره .

خه لقی جزیریان لئی زاوه ستابو ئه و بهر ئه و بهر

کئی بو ، له کاکه مهم و بهنگینی گولباوه ،

به هه ر تک ده ستانیان له عالمی ده کرد سلاوه ،

جزیری ئه و بهر ئه و بهر جوابیان ده داوه ،

اینجا مه لیک ریحان خیلا کی به سه ر خوی کیشاوه ،

له دواوی مهم و بهنگینان ده هات به هه له داوه ،

۱- لایه زانه : واژه یه کی روناکی کوردی نیه ، پیم وایه له (لایه زال) ی عه ره بی

را هاتی چرگه ری کورد به چاولی کردنی مه لا و میرزایان ده بلیته وه و تیکیداوه .

۲- نسرینی : واتای ئه و واژه یه م بو لیک نه دراوه . ع . ۱ .

یایزین میگوید: فریادم به پیشگاه خداوندی است (که) ۱

بی شریک و تاق و تنهاست .

برای خود لایزال است .

آن جفت‌سواری که بقول من سیاهپوش پایین آمده‌اند .

یار بدر خانه میر برادر ارشد من، مهمان نشوند .

خداوند! تویی شریکی چه اندازه بی «نسرینی»^۱!

آن جفت‌سوار بحرف من سیاهپوش آمده‌اند .

پادشاهی شهر یمن را ترك گفته‌اند ،

ای خدا بخانه کابکر نروند: بمنزل خواهرم خانه قرتاژدین بروند، (او) مردی .

رشید سخی و نان‌بده است او خیلی خوب از ایشان پذیرائی خواهد کرد .

که بود کاکه‌مم و بنگین معتبر بودند .

خلق جزیر آن‌ور آن‌ور (دردو جانب) وا ایستاده بودند .

کی بود - کاکه‌مم و بنگین گل‌نژاد (بودند) .

باهر دوستان خود، بمردم سلام می‌کردند .

جزیری‌ها که آن‌ور آن‌ور (ایستاده بودند) بآنها جواب میدادند .

آنگاه ملک ریجان بر سر خود «چادر» کشیده .

بدنبال مم و بنگین می‌آمد .

۱- معنی این کلمه را نمیدانم .

مهم و بهنگین ئهسبی خوڤان آژواوه .

کئی بو له مهم و بهنگینی «نادر»ی؟! (؟)
 له هیچ کوئی زانوه وستان ههتا گهینه دهر کی کا به کری ،
 خه لکی جزیرئی ئه و بهر ئه و بهر ده وان ده فکری .
 هیچ کهسیک نیه له دهر کی کا به کری ،
 ئه گهر بی جلهوی ئه و جووته سواره ی بگری' .

کئی بو له کا که مهمی گولباوه !
 بانگی ده کرد بهنگینه ی به لهک-چاوه !
 ته خسیری من نیه ته گیری ههردو کتانی لیکراوه ،
 پیاوی غه ریب وهک بازی چاو-به ستر اوه ،
 گه لیک کهس به قسه ی ژنان تیشکاوه ،
 له کنم ماله به کر آغای چ-میوانی ژا-نه گرتوه ، نانیان به هیچ کهس
 نه داوه .

کا که مهم ده لی: بهنگینه بهنگینیکی شیرینی !
 مهسله حهت ئه و یه بچینه ماله قه ره تاژدینی ؛
 ئه و پیاونیکی لوتی-یه له سه ر نانی دا-نامینی .

۱- کا که مهم که وای دی زور پی تیک چو ، چون داو وشوینی کوردی ئه و یه:
 له بهر دهر کی دیوانی مالی پیاوی گه و ره هه میسه ده بی نو کهر و مه یته ر هه بی-که میوان
 هات ماندونه بونی و چاک و خوش ده گهل بکات و پی بلی خوش هاتی و بو دیوه خان و
 میوانسه رایه ری پیشان بدا و آگای لی بی تا گه و ره ی مالی دپته وه . عوبه یدیلایه یوبیان .

مهم و بنگین (سوار) براسب خود میرفتند .

که بود ، مهم و بنگین «نادر»ی بودند!
در هیچ جای و انیستادند تا بدرگاه **کابکر** رسیدند .
خلق **جزیر** آنور آنور همه بآنها نگاه میکردند .
در آستانه (منزل) **کابکر** کسی نیست .
جلوداری نبود، که بیاید اسبها را، از این جفت سوار (مهمان) بگیرد!

که بود ، کاکه مهم گل نژاد بود .
بانگ بر آورد ای **بنگین** زیبا چشم !
تقصیر من نیست، شما نیز هر دو نفر در آن تدبیر (کنید) .
اما ، آدم غریب مثل باز چشم بسته است .
بسیاری از مردمان باحرف (و مصلحت) زنان شکست خورده اند .
بنظرم خانه **بکر آقا**، هیچ مهمانی قبول نکرده است و بکسی نان نداده است .

کاکه مهم میگوید **بنگینه** **بنگین** شیرینی هستی .
مصلحت در این است که بخانه **قره تاز دین** برویم ؛
او مرد لوطی (باغیرتی) است و از پذیرائی کردن و نیمیمانند (شانه خالی نمیکند)

۱- کاکه مهم موقعی که چنین دید این امر را بخود بی احترامی تلقی کرده آزرده خاطر شد، چون رسم و آئین کردی بر این است که در آستانه در مهمان سرایی خانواده های بزرگ همیشه نوکر و مهتر و خدمتکاران هستند و قتی که مهمان وارد میشود، خوش آمد میگویند، اسب مهمان را میگیرند و مهمان را به مهمان سرا و دیوانخان راهنمایی کرده و پذیرائی میکنند، تا بزرگ خانواده به پیش مهمان میآید . ایوبیان

کئی بو، له میرمه می نازداره!
 ده یگوت: ئەهلی جزیری که یخودا، ژدینداره!
 کوچهی ماله قهره تاژدینی کئی ههیه بۆ ماله وی بچینه خواره.

کئی، بو له پیاوی تهواوه!
 ههمووی پاشه وپاش ده کشاوه به دوواوه،
 ماله قهره تاژدین (یان) به مهم و بهنگینان، نیشان داوه.

کئی بو له خهلقى ساحیب ایمانه،
 موزده یان ده برد بۆ خاتون ئەستی نهو-جهوانه،
 جوتیک سواری غریب و نهوجوان، ئەوه هاتوون بۆ ایره کانه،

خاتون ئەستی ئە گهر وا ده زانی بۆ خۆی ههلهستا له دیوانی.

بهلان به خیریان بیتم ئەو میوانانه.

خاتون ئەستی ده کا ههرايه :
 ده بلا بین ججیل و مهلا و سهید و که یخودایه،
 یهک به یهک ههمووی ده ناردنه ژینگایه.

کئی بو، له خاتون ئەستی چاوشه هینه،
 ده پینارد قهره واش و سهر سپی ده هینه،

که بود، میرمم نازدار بود .

میگفت : ای اهل جزیر ای کدخدایان ریش (سفید) !

کوچه (که) خاند قره تاژدین در آنجاست کدام است، میخواهم بطرف خانه او برویم.

که بود ، (آن) مرد کامل بود .

همه (با احترام او) پس می رفتند (وراه را باز می کردند) .

خانه قره تاژدین را بمم و بنگین نشان دادند .

که بود خلق صاحب ایمان بود .

(که) مژده برای خاتون آستی نوجوان میپرد .

یک جفت سوار نوجوان غریب باینجا آمده اند .

خاتون آستی وقتیکه چنین فهمید، خودش دردیوان بر (بریا) ایستاد.

بگذار، خوش آمد به مهمانها بگویم .

خاتون آستی بانگ بر آورد !

بگوئید، جوا (نان، ملا، سید، و کدخدا)ها (همه بیایند).

یکی بیکی همه را، سرراه (مهمانها) میفرستاد.

که بود ، خاتون آستی شاهین چشم بود .

میفرستاد کنیز کان گیسو سفید ان را می آورد .

۱- زنانیکه موی سرشان سفید است معمولا خانهای معقول و محترم یکی از این پیرزنهای عاقل و مجرب و نکته‌دان را با خود به مهمانها و سوگوارها و مسافرتها میبرند، در اصطلاح کردی باین پیرزنها میگویند سه‌رسی = معادل گیس سفید فارسی است . ع ایوبیان

شوشه‌ی گول‌اوویان ده گرت وه تاغ و باله‌خانه‌یان پی-ده کرد آو-پژژینه

کئی بو ، له خاتون ئهستی گهرمکولاه ،
 ده‌ینارد قوچی قوربانی ده‌هیناوه ،
 گاو و گهرردون [ی] له پیش مه‌م و به‌نگینه‌ی کراوه ،

کاکه‌مه‌م و به‌نگین گه‌ینه کولانی ،
 ججیل به‌پیریانه‌وه چوون ده‌ستیان کرد به‌خه‌لات به‌خشانی .

له وی ژهد بوون به‌سه‌فایه ،
 له‌سه‌ر ریی (به) هه‌بوون ریش‌سغید و که‌یخودایه ؛
 که له‌وی ژهد بوون لی-ژاوه‌ستا بوون سه‌ید ومه‌لایه ،
 کئی بو ، له میرمه‌می به‌له‌ک چاوه !
 سه‌لامی له وان ده کرد له‌نیویان بو پیاوه .

اینجا به‌نگینه گه‌لیک به‌نادری ،
 چه‌ک و ئه‌سبابان له میرمه‌می وه‌ر ده‌گری ،
 کاکه‌مه‌م له‌وی-ژاوه‌ستا ، به‌نگینه له بو مه‌حره‌می زاده‌بری .

خاتون ئهستی ئه‌گه‌ر ده‌یزانی ئه‌و گوفتاره ،
 له په‌نجه‌ران-ژا دیته‌ خواره .

شیشه‌های گلاب‌را برداشته، اطاق و بالاخانه‌را (گل- آب‌پاشی می‌کرد)ند.

که بود، (کسی بجز) خاتون **آستی** «گرم کلاو» (نه) بود!

(که) می‌فرستاد قوچ قربانی می‌آورد .

(و آن قوچ) پیش (پای) **کاکه‌مم** و **بنگین** قربانی میشد .

کاکه‌مم و **بنگین** به‌محلّه رسیدند .

(درحالی‌که) خلعت (می) بخشیدند، جوانان باستقبالشان رفتند .

از آنجا باصفا گذشتند .

درسر راه (شان) ریش سفید(ان) و کدخدا(یان) بود(ند) .

از آنجا که گذشتند، (سزراهشان) سیدومالا(ها) ایستاده بودند!

که بود، (کسی بجز) **میرمم** چشم‌قشنگ (نه) بود .

بآنها سلام گفت و درمیان آنان پیاده شد .

آنگاه **بنگینه** خیلی به «نادری»!

اسلحه و اسبابها را از **میرمم** برمی‌گیرد .

کاکه‌مم در آنجا و ایستاد، **بنگینه** که محرم است پیش می‌رود .

خاتون **آستی** هنگامیکه این گفتار را فهمید .

از (راه) پنجره‌ها پائین می‌آید .

خاتون نهستی دهلی، براله گیانه
 بو ته شریفت وادره ننگ هاته ای ره کانه؟
 وهره ژونیشه پیکه وه بکهین دوو قسانه،

به نگینه دهلی: خاتونئی بهلهک چاوه!
 نه من ناتوانم ژونیشم، آغام له ده ری زاوه ستاوه.

اینجا خاتون نهستی، ناردیه کن سهد و مه لای موختاری (؟)
 کاکه مه م بو مه ره خهس بکهن بهیهک جاری.

که قاسید هاته وه لهو لاهه،
 عهرزی سهد و مه لایان کراوه،
 کاکه مه م - یان مه ره خهس کرد، ده یگوت ده ولت زیاد و مالیاوه.

کاکه مه م که مه ره خهس کرا هه مو کهس ده زانی!
 رووی ده حهرمی قهره تاژدین - ی کرد، خاتون نهستی پی ده زانی.
 خاتون نهستی به پیر یوه هات، دستی ده ستوی کرد ده لی! براله بوچ وادره ننگ

هاتیه جزیره ویرانی؟

دنیای ژوونم لی تاریک بو، له سویی تو لیم بزا ژیی گوزهرانی،
 براله هه لسته بچینه وه تاغی، باله خانی

کئی بو له میرمه می موخته بهره!

خاتون‌آستی میگوید: برادر جان!

چرا باینجا دیر تشریف آوردی!

بیا بنشین باهم دوسه کلمه حرف بز نیم.

بنگینه میگوید: ای خاتون چشم‌قشنگ!

من نمیتوانم بنشینم، آقای من در بیرون ایستاده و (منتظر است)

آنگاه خاتون‌آستی پیش سید و ملای مختار (!؟) فرستاد (که):

کاکه‌مم را (یکباره) مرخص کنید.

هنگامیکه قاصد از آن سو برگشت.

بسید و ملاها عرض کرد:

کاکه‌مم را مرخص کردند، و (کاکه‌مم) میگفت: خانه‌شما آباد دولت‌شما

زیاد باد (خداحافظ).

هنگامیکه کاکه‌مم از آنجا مرخص شد، همه فهمیدند!

کاکه‌مم (سوی) حرم (سرای) قره‌تازدین آمد و خاتون‌آستی متوجه شد.

خاتون‌آستی به‌پیش‌باز او آمد و دست بگردنش انداخت و گفت: ای برادر چرا

اینقدر دیر به‌جزیر ویران آمدی؟

(از حسرت) دیدار تو، دنیای روشنم تاریک شده بود و از محبت تو راه‌زندگی بر من بریده بود؛

ای برادر برخیز باطاق بالاخانه برویم،

که بود، (کسی به‌جز) میرمم معتبر (نه) بود!

له پللیکانان ده که وته سه ره ،
 په نجه ره یان بو ده کردنه وه، گه و بهر گه و بهر ،
 ده گهل خاتون گهستی ژو-ده نیشتن خوشک و برای ده موخته بهره .
 به نگینه ده (له) پیش گهوان زاوستا بو، دهسته و نه زهره .

کچی بو ، له خاتون گهستی به لک چاوه !
 ده گهل میرمه می، گوفتاریان بو یه کتری گیزاوه ،
 به نگینه بو ژو نیشتمی مهره خهس کراوه (ایجازه دراوه) .

مهم و به نگین و خاتون گهستی ژو ده نیشتن شان به شانی ،
 خاتون گهستی ده لی : میوانی منه کوژی پادشای ایرانی^۱ .

خاتون گهستی ده لی . له خوم مل به کوین و بی وه تهنی !
 چ-بکهم میوانی منه تاقه کوژی برایم پادشای یهمه نی^۲ .

خاتون گهستی ده لی : چ-بکهم! لهن بابان ویرانی !
 قهره تاژدین له دیوانی میر زین دین-یه به هاتنی گه و میوانانه نازانی ،
 خاتون گهستی ده لی : کو یخا-ده رک! وهره بهر په نجه ره و باله خانچی ؛

۱- ایرانی = Éranê : له رواله تبا بوگه و ره و بهریز کردنی کاکه مهمی له
 باتی کوری پادشای یهمه نی؛ ده لی : کوری پادشای ایرانی .

۲- کو یخا-ده رک = Kôxa + derik : وانا خودانی دره که، پیم وایه ده بی:
 سه رده رکهوان یا په رده داری ژووری بی؟ ع. ۱

ازپله‌ها بالا میرفت .

پنجره‌ها را آن‌ور آن‌ور (ازدو طرف) برایشان باز می‌کردند ،
(کاکه‌مم) با خاتون‌آستی ، آن خواهر و برادر محترم، می‌نشستند.
بنگینه پیش آنان و ایستاده دست (رودست) منتظر (دستور) .

که بود، (کسی بجز) خاتون‌آستی چشم‌قشنگ (نه) بود .
بامیرمم گفتارشان (حرف‌هایشان؛ سرگذشتشان) را برای هم‌دیگر نقل کردند.
به‌بنگین اجازه دادند بنشینند .

مم و بنگین و خاتون‌آستی دوشادوش^۱ (هم) می‌نشستند .
خاتون‌آستی می‌گوید: پسر پادشاه ایران^۲ مهمان من است .

خاتون‌آستی می‌گوید: من سیاه‌پوش و بی‌وطنم !
چکنم یگانه فرزند ابراهیم پادشاه یمن مهمان من است .

خاتون‌آستی می‌گوید : من دودمان بر بادرفته چه کنم !
قره‌تازدین در دیوان میرزیندین است و از آمدن اینان که مهمان او هستند
بی‌خبر است .

خاتون‌آستی می‌گوید : دربان^۳، پیش پنجره و بالاخانه بیا تا بگویم .

۱- دوشادوش ترجمه تحت‌اللفظی (شان به‌شانی) کردی است، مقصود پهلو پهلو به پهلو
یعنی پهلوئی هم‌دیگر می‌نشستند .

۲- ظاهراً بمنظور تعظیم و تجلیل، بجای پسر پادشاه یمن، پسر پادشاه ایران گفته‌است.

۳- در متن کردی (کویخاده‌رک = Kôxa + derik = یعنی کدخدای در، شاید منظور

رئیس‌دربانان است، بسنجید آن را با «حاجب» و «پرده‌دار» ع. ا

به ئەمەنی بچۆ خە بە ریکی به **قەرە تاژدین** ی بده به لاکا کم نه زانی .

کچی بو، له کوینخا-دەر کی به لک چاوه !
 ده گه ییه دەر کی دیوانی میری، پەردە ی هەلداوه ،
 کهوشی هەلگرت و به **قەرە تاژدین** ی نیشان داوه ،
 میر زین دین آوژی ده داوه .

میر زین دین ده لی، بۆچی له دووی **قەرە تاژدین** ی هاتوی، بۆ نه هاری
 چ-دروس کراوه .

کوینخا-دەرك ده لی: **میر بت** بم به قوربانە !
 هەر چی ئەتۆ بخۆی هه یه ، ئەمه تازه هاتون دوومیوانه .

که **قەرە تاژدین** له دیوانی هەلستاوه ،
 له پلیکانان ده هاته خواری، آوژیکی ژه- کوینخا دره کی ده-داوه ،
 ده یگوت: چ-خه به ره ، چ-قه وماوه ؟

ده یگوت ، ئەلحه مدولیا هیژ (هیچ) نیه ؛
 دوو میوانمان هاتون ، له نیوه راستی شاری یه :
 زۆر میوانی ده نه جیمن^۱، خاتون ئەستی له دووای تۆ (ی) ناردو (ه) زۆر
 به ته عجیلیه ،

بیسر و صدا برو قره‌تاژدین را خبر کن، اما برادر بزرگم نفهمد.

که، بود(کسی بجز) دربان چشم‌قشنگ (نه) بود!
(هنگامیکه) بدر دیوان رسید، پرده را بالا میزد،
کنفشی برداشت و به قره‌تاژدین نشان داد.
میرزین‌دین روی برگرداند و نگاه کرد.
میرزین‌دین گفت: چرا دنبال قره‌تاژدین آمدی برای نهار چه هست ؟

دربان میگوید: میرقربانت شوم!
هر چه میل دارید هست ولی حالا دو (نقر) مهمان آمده‌اند.

(هنگامی) که قره‌تاژدین در دیوان از جای خود برخاست،
از پله‌ها پائین می‌آمد، نگاهی بدربان انداخت.
گفت: چه خبر است چه اتفاقی رخ داده است؟

میگفت: الحمدالله هیچ (خبری) نیست؛
دو مهمان (برای ما) آمده و (اکنون) در وسط شهراند؛
مهمانهای خیلی نجیبی هستند، خاتون‌آستی (مرا به) دنبال توفراستاده
عجله دارد.

قهره تاژدین ده لئی: ئەمن بو خۆم غهواسم!^۱
 ئەو میوانانە بەخپیرین زۆر چاکیان دەناسم.

کئی بو له قهره تاژدین-ی گهر مکو لاوه!
 ئە گهر گه بیه دهر کی خۆی، له هیچ کوئی ژانه وه ستاوه،
 ههتا له پلیمکانان ده کهوته سهر، پهردهی ههله ده گرت له هیچ کوئی.
 ژانه وه ستاوه،

ههتا ده چوو له میرمه می ده کرد سهلام وسلاوه (؟)
 ده یگوت: عهلی کوهه سهلام ورد حجه تو الاهی، سهرچاوی من شوژ^۲ ه لاوه!

کئی بو له مهلیک ریحانی به لئهک چاوه!
 چارشپوی به سهر خۆی هه لکیشاوه .
 به کوچهی-دا ده هات به ههنگاوه .

ئه گهر گه بیه دهر کی ماله کابه کری!

ئه گهر ته مهشای کرد ئەو میوانه کهی هاتبو (ژۆیوه) کهس له دره کی ماله
 بابی نه ماوه .

۱- غهواس+م: غهواس به کهسیکی ده لین، بووهی بگاته بن آوی بیتهی چاک بکیرشی؛
 لیره دا قهره تاژدین دیهوی بلی: زور قولی (ژیروی) تی ده گم .

۲- شور = Shorh: باش، چاک، بهرز، پاک و جوان وه کو: شوره ژن، شوره سوار،
 شوره مه می، بهواته ی خوار ودا که وتوش هاتوووه ع.ا.

قره‌تاژدین میگوید: من خودم غواصم ،
این مهمان‌ها را خوب میشناسم، خوش آمدند .

که بود، (کسی بجز) «قره‌تاژدین» گرمکولاو» (نه) بود!
هنگامیکه بدر (خانه) رسید، هیچ‌جا وایستاد ،
از پله‌ها بالا رفت، پرده‌ها بالا زد، وایستاد، تارفت به همیروهم سلام کرد.
میگفت: عليك السلام ورحمت الله ، ای جوان نجیب، روی چشمانم
خوش آمدی .

که بود، (کسی بجز) ملک‌ریحان چشم‌قشنگ (نه) بود!
چادر [شبی] به سر انداخت (بسر کشید) .
قدم‌زنان بکوچه می‌آمد .

هنگامی که بدر خانه کابکر رسید .

تگریست چون (دید)، آن مهمانی که آمده بود (پیش) درخانه پدرش نمانده،

۱- کرد مهمان خود را خیلی دوست دارد و احترام میگذارد، بمحض ورود مهمان
به پیشبازش میرود و میگوید: خوش آمدی، کفشهایت روی سرم، پایت روی چشمانم، مهمان درخانه
کرد، حق و اختیارش بیش از صاحب‌خانه است . ع.ا

مه‌ئیک ریحان ده‌لیج : له‌خۆم سهر-به‌تال و بابان-ویرانی!

دیت، چلۆن له‌ده‌ر کی ماله‌ بابم بزا ریی گوزهرانی؟

بابه‌ ئه‌تۆ گه‌لێک کافرایی!

زۆژی هه‌شتا که‌س جییره‌ ومواجیبه‌ له‌ ماله‌ تۆ وهرده‌ گریی،

خه‌به‌ر له‌ ههر چوار ده‌وله‌تان ده‌ گه‌زێ؛ ده‌لێن به‌کر آغامیوانان زانا گریی،

به‌کر آغا، چ-بکه‌م ئه‌تۆ به‌کر آغایه‌ کی نادریی.

به‌کر آغا ئه‌تۆ بۆمن په‌رژینی!

قه‌ت بووه‌ میوان، له‌ ماله‌ تۆجیی نه‌بی، بچێته‌ ماله‌ قه‌ره‌ تازدین-ی!؟

به‌کر آغا ده‌لیج : به‌حه‌قی ئه‌وه‌ی ساحیب سه‌فایه‌!

ئه‌وه‌ی ئه‌وانه‌ بۆی هاتوون له‌ رووی دنیايه‌،

نایه‌لم هه‌یچ مه‌خسود و مرادیان حاصل ببی به‌حه‌قی ئه‌و خولایه‌!

مه‌ئیک ریحان ده‌لیج : هه‌ی زۆ سهر جارانی زۆ، دیت چلۆن ماله‌ بابه‌ که‌م

لی بۆ نوغرو!

دوژمن ده‌لێن : ماله‌ به‌کر آغا(یه)، له‌ بۆ (ئه‌سپی) میوانان نه‌یبه‌و، کاووچۆ!

ملک‌ریحان میگوید: من سرشکسته و دودمان بر باد رفته‌ام .
دیدی چطور؟) اذر خانه پدرم رفت و آمد (پای راه گذار) بریده شده است .

ای پدر تو خیلی کافر هستی .
روزانه هشتاد نفر از خانه تو جیره و مواجب میگیرد .
خبر بهر چهار دولت^۱ خواهد رسید؛ میگویند **بکر آقا** مهمان نمی‌پذیرد.
بکر آقا چکنم تو **بکر آقای** «نادری» هستی .

ای بکر آقا تو (حافظ شرافت) من هستی^۲
چطور قابل قبول است که مهمان، در خانه تو جا نداشته باشد و بخانه
قره تاژدین برود ؟

بکر آقا میگوید: بحق کسی که صاحب صفاست^۳ :
آن چیزی که اینها (مم و بنگین) بخاطر آن آمده‌اند، در روی جهان، بحق
خدا سوگند میخورم نخواهم گذاشت (بآن و) بهیچ مقصود و مرادها برسند ،

ملک‌ریحان میگوید: فریاد^۴، صدبار فریاد؛ آیا دیدی خانه پدری من چطور
درهم ریخته !

دشمن (ان) میگویند: خانه **بکر آقا** است (علیق) گاه و جو برای اسب مهمانان نداشتند!

۱- نمیدانم چه دولتهائی مورد نظر گوینده بوده است.

۲- درمتن (بو من په رژینی = Bo min Perjîni = برای من پرچین هستی) آمده
مقصود این است همچنانکه پرچین دورباغ را میگیرد، تو مرا دربر گرفته‌ای و ناموس مرا حفظ میکنی

۳- بسنجید بامضمون لطیف این بیت الغزل از حافظ :

بصفاى دل رندان صبحى زدگان بس در بسته بمفتاح دعا بگشایند؟!

۴- درمتن کردی: هی رو = Heh Rho آمده است یعنی: آه اورفت؛ مقصود از این

اصطلاح این است او مرده فریاد فریاد! ع.ا

میرزین دین^۱: ناردیه کن قهره تاژدین-ی! کییه مواجی لی بزیوه، کی قسه ی
پی کوتوه! بوچی نایه ته دیوانی،

قهره تاژدین ده لی: له سایه ی نیو چاوانی ویوه، کس ناتوانی، چه به من بلی؛
ئه مه چند سال [ان] بو، برایه کم بوو ژویبوو، به سایه ی نیو چاوانی وی، هاتوته وه
نیوی وی. کاکه مه مه، جاله بهر وه ی:

به خزمه ت ناگه م میر حو کمی له وی کرد: هه لسته کاکه مه مه بیته
وبیته ایزه (؟) کوتی: قوربان نه و ژومهن خهس بهرمو؛ سبجه منی به خزمه ت میری
ده گه ده گه ل کاکه مه مه .

کوژی پادشایه کی دی بو، نیوی: عرفو^۲ بوو نه ویش هاتبو بو ماله
قهره تاژدین-ی نه ویش بویایزین-ی

کوژی پادشایه کی دی بو نیوی چه کو^۳ بوو. نه ویش هاتبو بو ماله قهره تاژدین-ی
نه ویش بو یایزین-ی

کاکه مه مه-یش کوژی برایم پادشای یه مه نی بو نه ویش هاتبو بو ماله
قهره تاژدین-ی نه ویش بو یایزین-ی.

قهره تاژدین نیوی بابی عرفو و چه کو-ی نه ده زانی؛ نه مه ده یزانی
کاکه مه مه کوژی برایم پادشای شاری یه مه نی-یه. شاری جزیرش هه رده بهر
حو کمی یه مه نی- دا .

۱- لیره را چریکه په رکه یه ، چرگه ر (چریکه بیش) هه ر وا به قسه ده یگیرته وه .

۲- عرفو = Arfo : کوژی پادشایه کی بووه دلی که وتبوسه ریایزینی .

۳- چه کو = ceke : کوژی پادشایه کی بووه نه ویش دلی که وتبوسه ریایزینی، چه کو:

نیویکی کوردی- یه واتا چه کداره . ع. ۱

میرزین‌دین^۱ پیش قره‌تاژدین فرستاد؛ موجب او را که قطع کرده ، چه کسی باو چیزی گفته‌است، چرا بدیوان سری نمی‌زند (نمی‌آید) .

قره‌تاژدین میگوید: در سایهٔ توجهات او کسی را یارای آن نیست بمن چیزی بگوید؛ برادری دارم بنام **کاکه‌مم** چندین سال بود رفته (و ازمن دور بود) در سایه توجهات ایشان برگشته است، برای این است ،

که خدمت نرسیده‌ام **میر حکم** کرد بیا و **کاکه‌مم** را هم با (خود) باینجا بیاور. گفت: قربان امروز مرخص بفرمائید، فردا با **کاکه‌مم** خدمت خواهیم رسید .
پسر پادشاه دیگری (بنام) **عرفو**^۲ بود؛ آنهم بخانه قره‌تاژدین آمده و (مهمان) بوده او نیز خواهان **یایزین** و بخاطر او آمده بود .

پسر پادشاه دیگری بنام **چکو**^۳ آنهم بخانه قره‌تاژدین و بخاطر **یایزین** آمده بود .

کاکه‌مم هم پسر **ابراهیم پادشاه** یمن بخاطر **یایزین** بخانه قره‌تاژدین آمده بود .

قره‌تاژدین پدر **عرفو** و **چکو** را نمی‌شناخت ولی پدر **کاکه‌مم** را می‌شناخت (کاکه‌مم) پسر **ابراهیم پادشاه** یمن است. شهر **جزیر** هم تحت حکم او است.^۴

۱- از اینجا «چریکه» نثر است و چرگر مطالب را باین بیان عادی نقل میکند .

۲- عرفو = Irfo: یکی از شاهزادگان، عاشق یایزین .

۳- چکو = çeko: یکی از شاهزادگان، عاشق یایزین .

۴- در این «چریکه» بکرات، این نکته یاد آور شده است که شهر جزیر تحت الحمايه و قلمرو حکومت یمن بوده است؛ تحقیق در این باره که تا چه حد با حقایق تاریخی تطابق دارد ، شاید؛ بعضی از زوایا و ماجراهای این افسانه باستانی را روشن کند ع.ا.

اینجا نه گهر سبجهینی ژۆژبۆوه؛ قهره تازدین، عرفو، چه کو، کاکه مه م و
 بهنگینه، ههر بینجیان هه لستان بۆ دیوانی میری چوون.
 به کر قاسیدی له سهر نهوان دانابو، چوون بۆ دیوانی، به کر یش له
 ماله خوئی هه لستا هات. نهویش گه ییه دیوانی میری.

اینجا ده لی: له و کوزی پادشای ته واوه!
 گه یینه دیوانی میری لییان ده کرد سه لام و سلاوه (؟؛)
 میرزین دین ده یگوت: عه لیکومه سه لام و ره حمه تولاهی سهر ههر
 دوک چاوه!

اینجا به کاکه مه می (جیی) نیشان داوه،

عرفوآ ده پیش-دا هاتبو، برای گه وره بو.
 چه کو له دواى وی هات، برای نیونجی بو.
 کاکه مه م له دواى وان هاتبو، برای چکوله بو.
 نه گهر چوونه دیوانی میرزین دین-ی، میرحو کمی کرد (مه می) ژه-سهر
 هموان [ی] خست بهرامبهری خوئی داینا.

-
- ۱- دوباره چریکه هه لبه سته چرگه ده نگى لی هه لدینی و به هه وای تایبه نی ده یلی.
 - ۲- دوباره چریکه په رکه یه چرگه به قسه ده یگه ریته وه.

آنگاه فردا صبح قره‌تاژدین ، عرفو ، چکو ، کاکه‌مم ، و بنگین پنج
تقری بدیوان میرفتند .

بکر قاصد (جاسوس) گمارده بود تا بفهمد آنها چکار میکنند، بکر نیز از
خانه خود بیرون آمده و بدیوان رسید .

آنگاه میگوید^۱: (او) پسر پادشاه کامل‌العیاری است!
بدیوان رسیدند و بمیر سلام کردند (!؟) ،
میرزین‌دین میگفت : علیکم‌السلام و رحمت‌الله، روی دوچشمانم (خوش
آمدید) :

آنگاه به کاکه‌مم (جائی نشان داد) که بنشیند .

عرفو^۲ جلوتر (از آنان) آمده بود، برادر بزرگ بود ،
چکو پس از آن بود، برادر وسطی بود .
کاکه‌مم بدنبال آنان آمده بود، برادر کوچک بود .
هنگامیکه بدیوان میرزین‌دین رسیدند میر حکم کرد و او (مم) را بیالای
همه، رو بروی خود بنشانند .

۱- بازهم چریکه نظم است و چرگر صدا را بلند کرده با آهنگ مخصوص
آنرا می‌خواند .

۲- باز نثر است و چرگر بابیان عادی مطالب را نقل میکند . ع. ۱

قهزە تاژدین له پاش مه‌خاریجی، هه‌مو شه‌وی جومعان، یه‌کی په‌نجا
تومه‌نی له‌پشت سدری وان دا‌ده‌نا، ده‌یگوت: نه‌کو خه‌رجیان پی نه‌بی.
آ‌ب‌رووم ده‌چی؛ نان منه‌تی نه‌ی، بو‌ من نانی حیز (؟) عه‌یبه‌ ئەمن باسی
نانی بکه‌م،

شه‌و و ژۆژیک‌کی له‌وئ دانیشن، میر مه‌ره‌خه‌ستی نه‌کردن خاتون ئەستی
هه‌لیگرت ییا‌ویکی نارد: به‌کا‌کم بلین: **کاکه‌مه‌می** بو‌ ایزن نادا بیته‌وه.
میر فه‌رموی: مه‌ره‌خه‌ستی ده‌که‌م به‌لا بو‌ شامی بیته‌وه کن [ئه‌] من.
خوشکم بو‌چی شتی به‌ **قه‌ره‌تاژدین**—ی ده‌دا، به‌من نادا، هه‌یچ؟

ئه‌وه **کاکه‌مه‌م**، مه‌ره‌خه‌ستم کرد، هاته‌وه؛ بو‌ شامی ده‌بی بیته‌وه کن
[ئه‌] من. **کاکه‌مه‌م** هه‌لستا ژویی؛ **عرفو**، **چه‌کو** و **قه‌ره‌تاژدین** هه‌ مویان
چوونه‌وه. **میر** ما ده‌گه‌ل به‌کر آ‌غای. کوتی: به‌کر آ‌غا، وه‌ره‌ ته‌گه‌یری بکه‌ین؛
کاکه‌مه‌م هین نه‌جیمه‌^۱، هه‌ر چه‌ن ده‌که‌م شاری **جزیری** قابیلی نه‌بیده‌می.
به‌کر گوتی: ئەوه‌کی‌یه، شاری **جزیری** قابیلی نه‌ی! ئە‌گه‌ر ئە‌تۆ بیده‌یه‌ی.
میر فه‌رموی: به‌خولای نازانم کوزی کئی‌یه؛ ئە‌مما ژۆر نه‌جیمه‌^۲، به‌کر
آ‌غا کوتی: قوربان بو‌ خۆت ده‌زانی. که‌یفی خۆته، میر فه‌رموی هه‌یچی دی
شک نابهم مه‌گه‌ر **یایزین** به‌کو‌شک وتالاره‌وه بیده‌می.

به‌کر آ‌غا کوتی: ژۆر موباره‌که‌ه. نو‌که‌ران من گه‌نیان برد، بو‌

یایزین—ئ؛

ئه‌وشۆ کاکت ئە‌تۆ پيشکه‌شی **کاکه‌مه‌می** ده‌کا. **یایزین** به‌قه‌ستی ده‌لی:

قره‌تاژدین (عادت داشت) بعد از مخارج، هر شب جمعه که میرسید، بالای سر آنها (مهمانان) پنجاه تومان پول میگذاشت، میگفت: مبادا خرجی همراه نداشته باشند آبروی من بریزد. نان منت ندارد برای من نان چیز بی‌ارزشی است برای من عیب است که از آن گفتگو کنم.

يك شبانه روز انجامانندند. میر آنها را مرخص نکرد، خاتون **آستی** آدم فرستاد. (گفت) به برادر بزرگم بگوئید: چرا **کاکه‌مم** را اجازه نمی‌دهد بر گردد.

میر فرمود: او را مرخص میکنم ولی برای صرف شام باید به نزد من بر گردد. خواهرم چرا به **قره‌تاژدین** (خورا کهای مطبوع) میدهد و بمن هیچی نمیدهد.

این است که **کاکه‌مم** را مرخص کردم به پیش شما آمد ولی برای شام باید به نزد من بر گردد. **کاکه‌مم** بر خاست رفت. **عرفو**، **چکو** و **قره‌تاژدین** همه بر گشتند. **میر** ماند و **بکر آقا**، **میر** گفت: **بکر آقا** بیا و برای من تدبیری بکن. **کاکه‌مم** آنقدر نجیب است، شهر **جزیر** را میخواهم بوی تقدیم کنم ولی هر چه فکر میکنم می‌بینم در مقابل شخصیت او خیلی ناچیز است. این هدایای ناقابل شایسته‌شان او نیست. **بکر** گفت: این کیست که شهر **جزیر** شایستگی تقدیم با او را ندارد. **میر** گفت بخدا سو گند نمیدانم پسر کیست، اما خیلی نجیب است.

بکر آقا گفت: قربان خودت میدانی اختیار داری. **میر** گفت چیز دیگری ندارم. مگر **یایزین** را با **کوشک** و **تالار بوی** بدهم، **بکر آقا** گفت خیلی مبارک است نوکران مژده به **یایزین** بردند؛ که :

امشب برادرت ترا پیشکش **کاکه‌مم** خواهد کرد. **یایزین** قصدی میگوید:

۱- در متن قه‌ستی = **gesti** آمده است: یعنی عالم‌اً و عامداً حرفی گفتن و کاری کردن و خود را بنادانی زدن.

ئهو کاکه مه مه کوئنده ریه ؟ یایزین مز گینی پی- درا ، ئهوی شهوی
خوشی وه دای یایزینی کهوت؛ ئه ویش مز گینی نارد بو خاتون ئهستی : ئه وه
قسیکی وا پهیدا بو له مه نزلی کاکم .

خاتون ئهستی ده لی : زه بی زور شو کرانه !
بهمه خسود بگن ئه و دوو نوجوانه .
اینجا به کر آغا و میر ده کهن ته گبیرانه ؛

میرده لی^۱ : به کر آغا به لا بیده یینی ئه و شو (به کر) ده لی : قوربان ،
آغای من ئه و شو یی مه ده ؛ بچو مالی ، پرسیکی بکه ، به یایزین - یش بللی ؛
خوشکی ئه من ئه تووم به خشی به کاکه مه می ؛ مه لی یینی نه کوتم ، ئه گهر ره زات)
نه بی ناتدهم .

(زین) کوتی^۲ : براله چهزی : ده کهی بم سووتینه ، ئه من له قسه ی تو
دهر ناچم .

به کر کوتی : قوربان ئه و شو په کی کهوت ، بمینی بو سبجی شهوی
اینشائه لا .

۱- چریکه لیره را هه لبه سته .

۲- چریکه لیره را په رکه یه ؟

۳- چرگهر له نه کاو پاش قسه ی به کری بی وه ی را بکه یینی میرده کهل زینی قسه ی

کرد یانه یکرد؛ هه لده کوتینه سه ر قسه ی یایزینی . ع ۱.

این **کاکه‌مم** کجائی است؟ مژده به **یایزین** رسید، آن شب **یایزین** خوشحال و دلشاد شد؛ اوهم مژده بخاتون **آستی** داد: که در منزل برادر بزرگم چنین صحبت شده است.

خاتون **آستی** میگوید^۱: خدایا خیلی شکر گزارم!

که این دو نوجوان بمقصد برسند.

آنگاه **بکر آقا** و **میر** تدبیر میکنند.

میر میگوید^۲: **بکر آقا** بگذار امشب (**یایزین** را به **کاکه‌مم**) بدهم.

میگوید: قربان، آقای من امشب صبر کن برو منزل سؤالی از **یایزین** بکن بگو:

خواهر، من ترا به **کاکه‌مم** پیشکش کرده‌ام؛ نگوئی که بمن نگفتی، اگر راضی

نیستی ترا باو نخواهم داد.

(**یایزین**) گفت^۳: برادر دلت می‌خواهد مرا بسوزان، من مطیع نظر

شما هستم.

بکر گفت: قربان امشب که نشد، انشاءالله بماند برای فردا شب.

۱- از اینجا «چریکه» منظوم است.

۲- « » « » بصورت نثر است.

۳- چرگر یکبار به بعد از ذکر قول **بکر** بدون اینکه برفتن میرزیندین بخانه

وسخن گفتن بایایزین اشاره بکند، جواب **یایزین** را نقل میکند. ع. ۱

به کمر هه لستا چۆ ماله خۆی ، چوو لهو کوچهی (که) له ماله
 قهره تازدین-ژا دهات بو ماله میرزین دین-ی، به کمر زبزی ده باغهللی خۆی نا ؛
 به کوچهی-دا هاته خواری ههر ژنیککی حیز بو. قه حبه بو، دراوی دایه. هیندیگان
 کوله جهی بو کردن ، هیندیگان قهندی دانئ؛ ئەو کوچهی سه رانسهر پر کرد،
 بهوانهی گوت : ئەگەر سبجهینی خه بهرم دانئ ،

ههرا^۱ کهس له ماله خۆی بیته دهرد .
 قوژی وه سهری خۆئکا، ایخهی خۆی ببچرئ .
 بگریه ، بلئ : هه ی زۆ ! یایزین گول بو ، دهریان کرد له شاری
 جزیرئ !

کاکه مه مه^۲ پئ بزانی ئەوه یایزین گول بو، له شاری جزیر-ی دهریان
 کرد . سبجهینی ژنه کان هاتنه سهری کوچهی دهستیان به گریانی کرد ،
 کاکه مه مه لهو لای هات کوتی : ئەوه چیه ؟ ژنه کان ده لئین :

له^۳ خۆمان مل به کوین و ههژاری !
 زئی گوزه رانیمان بژا به یه کجاری !

۱- چریکه لیره را هه لبه سته .

۲- چریکه لیره را په رکه یه

۳- چریکه لیره را دوباره هه لبه سته .

بکر بر خاست و بخانه خود رفت (بر گشت) و (بعد) بکوچه‌ای رفت که از خانه قهره تاژدین بمنزل میرزین دین می‌آمد^۱ بکر جیب (های) خود را پر از زر کرد و در کوچه پائین می‌آمد به زن (ان) بدکار و روسپی پول داد، برای عده‌ای داد کلنجه^۲ درست کنند، به عده‌ای قند داد؛ (جیب بدکاران) سراسر کوچه را پر کرده (و آنها را فریفت) و بآنها گفت: اگر فردا شما را خبر کردم .

هر کس^۳ از خانه خود بیرون بیاید .
گل (و خاک) به سر کند و گریبان خود را چاک بزند .
بگرید^۴ (و فریاد کنان) بگوید: (اواز دست رفت) **یای زین** (مبتلا بمرض) جذام شده و او را از شهر جزیر بیرون کردند ؛

کاکه مم بفهمد که **یای زین** جذام شده و او را از شهر جزیر بیرون کرده اند .
فردا زنها (از خانه‌ها) بیرون آمدند و سر کوچه داد و فغان و گریه و زاری راه انداختند ،

کاکه مم که از آن طرف می‌آمد؛ گفت: این چیست؟ زنان گفتند :

ما^۵ (بدبخت و) زار و سیاه‌پوش هستیم !
راه گذران (زندگی) مان یکباره (برای ابد) بسته (بریده) شد ؛

۱- یعنی راه از آنجا میگذشت .

۲- یکنوع قبای زنانه کردی است .

۳- «چریکه» منظوم است .

۴- «چریکه» بصورت نثر نقل میشود .

۵- «چریکه» منظوم و چرگر آنرا باصدا و آهنگ مخصوصی میخواند . ع . ا

ئهو ژۆ سی ژۆزه یایزین گول بووه ، کهر و تیزیان داوہ تی دهریان کردوه لهشاری .

کاکه مههم ده لئی : جا چ- بکهه ئهمن که لامولام خواردوه ده گهل ئهوی ، ژیی دوازده مانگ و بیست و چوار ژۆژان هاتووومه ایره ، اینجا ئهمن چ- بکهه ده گهل گولی !

ده لئی ۲ : له خۆم خههگین و خانه ویرانی !
به دلشکهستی ههلستا چۆ دیوانی !
جییان به کاکه مههمی نیشان دا ئهوی به ایلمتیفات ده زانی .

میر ژووی ده به کری کرد کوئی : به لای یایزین- ئی بدهین به کاکه مههمی .
(به کر) کوئی : قوربان به لآن شامی بکهین ، اینجا قسانی لئی ده کهین .
شامیان هینا ، نانیاں خوارد ، خلاس بون ، میر کوئی : قهره تاژدین بوچ
قسان ناکهی ؟ کوئی قوربان فهرمایشی تویه ؛ ههرچی ئهتۆ ، ده یههرموی
ایتاعهتی ده کهه .

(میر) کوئی : قهره تاژدین ، یایزین ، ئهوه به جیی و مه کانهوه ، ئهوه
پیشکشی کاکه مههم- یم کرد .

کاکه مههم (ده لئی خویدا) کوئی : خولایه ! ئه گهر قهبولی ده کهه ده لئین ،
ناچیزه یه گولی قبول کرد ؛ ئه گهر نامهوی ئهمن سویند خۆرم ده گهل ئهوی .

۱- چریکه لیره را په رکه یه ...

۲- چریکه لیره را به هه له سته ده سپی ده کاه .

۳- چریکه لیره را په رکه یه . ع. ۱.

امروز سه روز است، یایزین جذام شده، خر و جوال باو داده‌اند و او را از شهر بیرون کرده‌اند.

کاکه مەم^۱ میگوید: حال چه کار بکنم، بااو بکلام خدا (سوگند خورده‌ام) و راه دوازده ماه و بیست و چهار روز را بخاطر او طی کرده و باینجا آمده‌ام، من با جذامی چ (کار) کنم.

میگوید^۲: از من غمگین و خانه ویران (تر کسی نیست)!
بادلشکستگی برخواست بدیوان رفت!
به کاکه مەم جا نشان دادند و او این را نشانه‌التفات (فلمداد می‌کردومی) دانست.

میر^۳ رو به بکر کرد و گفت: خوب است یایزین را به کاکه مەم بدهم.
گفت: قربان خوب است شام بخوریم آن گاه درباره آن صحبت خواهیم کرد، شام آوردند صرف شد. میر گفت: قره تادزین چرا صحبت نمی‌کنی؟ گفت:
قربان فرمایش باسرکار است؛ هر چه تو بفرمائی اطاعت میکنم.
(میر) گفت: قره تادزین، یایزین را با جا و مکانش^۴ به کاکه مەم پیشکش کردم.

کاکه مەم (باخود) گفت: خدایا! اگر (او را) قبول بکنم میگویند: فرومایه‌است، جذامی را قبول کرد. واگر او را نخواهم بااو سوگند خورده‌ایم (!؟).

-
- ۱- «چریکه» نثر است و چرگر بایبان عادی مطالب را نقل میکند.
 - ۲- «چریکه» منظوم و چرگر آنرا با آهنگ مخصوصی میخواند.
 - ۳- «چریکه» نثر است و چرگر بایبان عادی مطالب را نقل میکند.
 - ۴- اشاره بکوشک اختصاصی یایزین است. ع. ۱۰.

میر فهرموی: قهره تاژدین ئەوه یایزینم بهجیی و مهکان و تالارهوه
 پیشکەشی کاکه مەمی کرد، کاکه مەم کوئی: میر ئەوه قەبولم کرد، دامهوه بهتۆ .
 میر کوئی: قهره تاژدین هەر ئەو جار به کاکه مەمی ده لیم؛ کاکه مەم
 ئەوه یایزین بهجیی و تالارهوه پیشکەش بهتۆم کرد. کاکه مەم ده لی:
 ئەوه قەبولم کرد، دامهوه بهتۆ. « کوئی: میر ئەوه سەرزاوی^۱
 لیم قبول کردی»

عرفو (و)، چه کو که یفیان خوش بو، چونکه کاکه مەم
 یایزین-ی نهویست.

قهره تاژدین خەمناک ما، هه لستا بزوا له زقی کاکه مەمی، چونکه
 یایزین-ی نهویستوه. میر فهرموی: قهره تاژدین دانیشهوه؛ ئەوه کاکه مەم
 یایزین-ی قبول نه کرد لهمن، ئەمن شتیکی لدوی دهخوازم کاکه مەم
 بهمنی بدا:

کاکه مەم کوئی: بیلی قوربان، چ-ده فهرموی: بهچاوان. کوئی: ئەتۆ
 ئەو نۆ کهرهی خۆت بهمن بده، ئەگه بهنگینه: کوئی: قوربان پیشکیشت بی.

کئی بو^۲، له بهنگینهی گولباوه!
 بانگ له سەر بانگی لێیده داوه،
 کهول و گوچانی میرمهمی، زۆی ده ناوه،
 ده لی ئەی خولایه له ولانی غوربهت چم لی قهوماوه!

۱- Sürrawî = سەرراوی (چەشنی تەختی مانی): دەو واژە و هەروا دەوقسەیی

ناگەم.

۲- چریکه هەلبەستە ع.ا.

میر فرمود: قره‌تاژدین؛ اینک من یایزین را با جا و مکن و تالارش به کاکه مم پیشکش کردم، کاکه مم گفت: میر قبول کردم (با اجازه) بخودت پس دادم.

میر گفت: قره‌تاژدین تنها این بار به کاکه مم میگویم: کاکه مم یایزین را با جا و تالارش بتو پیشکش کردم. کاکه مم گفت: قبول کردم و آنرا بخودت برگرداندم (کاکه مم) «گفت: میر این است که سرراوی^۱ اورا من از تو قبول کردم».

عرفو، چکو خوشحال شدند چونکه کاکه مم یایزین را قبول نکرد. قره‌تاژدین غمناک شد، از کاکه مم عصبانی بود برخاست و خواست برود. زیرا که یایزین را باو پیشکش کردند، (او) یایزین را نخواست. میر فرمود: قره‌تاژدین بنشین؛ حال که کاکه مم یایزین را از من قبول نکرد. من از او چیزی میخواهم که کاکه مم آن را بمن بدهد.

کاکه مم گفت: بفرما قربان هرچه میفرمائیید چشم (اطاعت میکنم) (میر) گفت: این نو کر خودت را که بنگین است بمن بده. (مم) گفت: قربان پیشکشت باد.

که^۲ بود، (کسی بجز) بنگینه «گلباوه» (نه) بود!
پشت سر هم بانگ میزد،

(و) پوستین و عصای میروم را کنار میگذاشت.

پشت سر هم بانگ میزد؛

میگوید ای خدا در (این) ولایت غربت بر من چه میگذرد!

۱- سرراوی = Sārrāwī (عین متن مان) = معنی واژه و مضمون عبارت را نفهمیدم.

۲- «چریکه» نظم است. ع. ۱

به نکیله ده لئی : میرمه م نه منی بو به راتی هیئاوه !
 چوو، کهول و گوچانی هه لگرت له پشت میرزین دین - ی زاوه ستاوه .
 کاکه مه م هه آستا به تاقی ته نی بو ماله قهره تاژدین - ی که زاوه .
 نه گهر گوئی هه ل - ده خا ، خاتون نهستی ده لئی : خو لایه ! چ - بکه م ،
 چم - لئی قهوماوه ؛
 نه گهر کاکه مه م خوشکی منی نه ده ویست بو که لامولای ده بهر خوشکی
 من ناوه ؟

میرمه م نه گهر ده چوو ، نه گهر ته مه شای کرد ، عرفو و چه کو ساز
 و چه قه نه بیان زوناوه .

قهره تاژدین خه مناک ماوه ،
 نه گهر به کمر نهو قسه ی ده بیست ته واوه ،
 به زه ریغی له دیوانی میری هه آستاوه ،
 بو خزمهت یایزین - ی ده چوو ؛ زورخوشی - بون هه نگاوه .
 به ههستا په رده ی (دیوی) یایزین - یی هه آده داوه ؛
 به آتقهست ده که زاوه به درواوه .

یایزین ده لئی : کابه کمر به رمو و مره پییشی ، بزانه نهو شو له دبوانی
 چ - قهوماوه ؟

نه گهر به کمر واده زانی ،
 چو کن یایزین - ی دانیشته له دیوانی .

بنگینه میگوید: میرمم مرا برای برات آورده است!
 رفت پوستین و عصای میرزین دین را برداشت و پشت سر میرزین دین وا ایستاد.
 کاکه‌ممم برخاست، تک و تنها بخانه قره‌تاژدین برگشت.
 هنگامیکه (مخفیانه) گوش فرا داد، خاتون‌استی میگفت: خدایا چکنم؟
 برمن چه (عجب) اتفاقی رخ داده است.
 چنانکه کاکه‌ممم خواهر مرا نمیخواست پس چرا خواهر مرا بقران
 کلام خداسو گند داده است (!؟)
 هنگامیکه میرمم تماشا کرد، دید؛ که عرفو و چکو سازمیزند (از خوشحالی)
 دستشان را بصدا درمی‌آورند (؟)
 قره‌تاژدین غمناک مانده است،
 هنگامیکه بکر این حرف را تمام شنید (و نتیجه مطلوب از ماجرا گرفت)
 باظرفی^۱ ازدیوان میر خارج شد.
 بخدمت یایزین رفت (از موفقیتی که بدست آورده بود) خیلی (سبک‌پای) و
 خوش قدم بود.

بآرامی پرده (طاق) یایزین را بالا زد؛
 و قصداً بعقب برمیکشت.

یایزین میگوید: کابکر بفرما بیا جلو، ببینم امشب در دیوان چه
 گذشته است؟

هنگامیکه بکر ملتفت شد (دانست)،
 پیش یایزین رفت و در دیوان بنشست.

۱- بادقت در ریزه کاریهای نقشه خود. ع. ۱.

یایزین ده لئی : کابه کر بوم بگیزه وه بزانه چ- بوه، چ سو حبه تیک کراوه .
به کر ده لئی : چ- بکه م برای تو شیت وناته واوه .

ئهن نازانه چ- بکه م برای تو نازانی زئی گوزهرانی .
حیز با بیکی خویری هاتووه : کهس بهمه نزلئی نازانی ،
ئهو شو کاکئی تو سی جاری ئه تو پیشکیش کرد قبولئی نه کرد
له دیوانی .

یایزین ده لئی : پیم بلئی ئهو قسه چیه ؟
به کر آغا ئه وهی قبول ناکه م ئه وه کارئیکی خوڑاییه .
ئهوئی ئه منیان داو هتی نیوی چیه ؟
ده لئی : نازانه ، کاکه م می پی ده لین ، یه کی زهرده لهی خویری یه !

یایزین ده لئی : سه ری به تالم ملی به کوینم !
به کر ئه وه خه تای تو یه سی و دوو ددانت به گازی دهر دینم !

به کر ده لئی : ئهن چ- بکه م ته خسیرم چیه !
ئه وه میرمه م پیاویکی زور ناچیزه یه خویری یه .
برای تو پیاوان نانسج ئه توئی له کن گران نیه .

ئه گهر به کر ئه وه قسه ی ده کرد ته واوه ،

بایزین میگوید: **کابکر** برایم نقل کن، ببینم چه شده چه صحبت کرده‌اند؟
بکر میگوید: چکنم برادرت دیوانه و ناکامل است .

من نمیدانم چکنم برادر تو راه گذران نمی‌داند!
 (پسرک) پدره‌ی بی‌عرضه‌ی آمده؛ کسی نام و نشان (و خانواده) او را نمی‌شناسد .
 دیشب در دیوان، برادر بزرگ تو، سه بار ترا باو پیشکش کرده؛ او ترا قبول نکرد.

بایزین میگوید: بمن بگو، این حرف (یعنی) چه؟
بکر آقا، من این را قبول نمیکنم، این کار (حرف) بی‌هوده‌ایست (باور نمیکنم)
 آن کسی که مرا باو داده‌اند، اسمش چیست؟
 (بکر) میگوید: نمی‌شناسم: (بنام) **کاکه موم** (از او) اسم میبرند؛ یکنفر (آدم)
 بی‌عرضه زرد (ولاغری) است .

بایزین میگوید: سرشکسته‌ام، سیاه‌پوشم!
بکر (در این کار) تقصیر بگردن تو است، سی و دو دندان ترا با گاز بیرون
 خواهم آورد .

بکر میگوید: من چکنم، تقصیر من چیست؟
 این **میرموم** است، که آدم فرومایه و بی‌عرضه‌ای است.
 برادر تو مردان را نمی‌شناسد، قدر ترا نمی‌گیرد (نمی‌داند).

هنگامیکه **بکر** این حرف را گفت و صحبتش را تمام می‌کرد .

به زهریقی هه لدهستا ، پهردهی هه لده گرت ده گه زاوه به دواوه .
 یایزین بو خوی ده گریی و خه مناک ماوه ؛
 ده لی : خولایه ! نه گهر نه و پیاوه نه منی نه ده ویست بو له یه مه نی
 که لامولای ده پیش نه من ناوه . ؟

له من مل به کوین و بابان - ویرانی !
 سبحه نیی ده بیی نه و کاکه مه مه ی ببینم بزانه نه گهر نه منی نه ده ویست
 بوچ پادشایه تی یه مه ن-یی به جی ده هیشت زیی دوازه مانگ و بیست و چوار
 زوزان ده هاته جزیره ویرانی .

زوزیکسی سهرله سبحه یانه !
 چوار شیران^۱ [له] سهر بانی قهره تازدین-یان گرتووه دیوانه .
 یایزین کوتی : بوچی مه جومعه^۲ و نه و قابانه هه مو زوزی ناشون
 به پیسی ده چنه دیوانی ، کاکم ههر شه زیتی .
 به قهرواشان کوتی : هه لیگرن ، ده یه مه جهوزی ماله کاکم ؛ نه من
 ده یان شووم نه و زو ، هه مو شام ونه هاران وابجیته دیوانی(؟)
 خیله کی به سهری خوی کیشا زه-پیش کهوت نه ویش قاپ و مه جومعه ی
 هه لگرت وه دوی کهوت .

چه کو ده لی^۳ : عرفو ، قهره تازدین ، میرمه م گیانه وه (ی) گیانه !

-
- ۱- مه بهست له چوار پیاوی پالهوان و آرایه .
 - ۲- له تهختی کوردی پروفیسور هان-یدا به تیپی لاتینی هیندیک واژه هه له
 نوسراون ایمه بی وهی هه مو جاری رایبگه یین به دروستی ده یان نوسین .
 - ۳- چریکه لیره هه لبهسته . ع. ۱

باظرافت برمیخواست و پرده (اطاق) را بالا میزد و بعقب برمیگشت .
یای زین تنها، میگریست و غمناک مانده بود .
 میگوید: خدایا ، اگر این مرد مرا نمیخواست چرا در **یمن** قران پیش من گذاشت (و بامن هم عهد و پیمان شد) .

(وای بر) من، سیاهپوش و دودمان «ویران» (بر باد رفته) .
 فردا باید بروم این **کاکه‌م** را ببینم و بفهمم اگر او مرا نمیخواست، چرا پادشاهی **یمن** را (بخاطر من) ترک کرده، راه دوازده ماه و بیست و چهار روز را (طی کرده) تا باین شهر **جزیر** ویران (رسیده) و (باینجا) آمده است ،

روزی سر صبح است .
 چهار شیر^۱ [رؤی] بام (خانه) **قره تاژدین** را (مانند) دیو گرفته اند و (نشسته اند) .
یای زین گفت : چرا مجمعه و این ظروف را هر روز نشسته و ناتمیز بدیوان میآوردید، برادر بزرگم هر روز بامن دعوا دارد .
 به کنیزان گفت : بردارید خودم آنرا بحوض خانه بردارم میبرم ؛ امروز خودم آنها را خواهم شست . آیا زنده نیست، هر روز شام و نهار این ظروف اینطوری (تمیز نشده) بدیوان برود .
 لچکی بسر کشید و جلو افتاد کنیز (ان) مجمعه و ظروف را بدنبال او آورد (ند) .

چکو^۲ میگوید: **عرفو**، **قره تاژدین**، **میرم** جان و جان . (ای دل و جان من)

۱- چهار شیر اشاره به سه نفر پهلوان، خواستاران زین است با بنگین.

۲- «چریکه» شعر است . ع . ا

ئەو بۆلگەندەى بەلەك چاۋ(ە) كۆپتە، دۆتتە خوارى بۆ زازى كانپانە ؟
 عرفودەلى: چەكو، مېرمەم، قەرەتازدىن، ئەز-و بېم بەقوربانە؛
 ئەو خاتونە ئەو خاتونەيە ئەگەر ئەو سى شېرەى بەتەمانە .

ياى زىن ژن- خوشكى قەرەتازدىن- يە ، ئەوان لەبەر قەرەتازدىن-ى
 شەرميان كرد دەنگى بگەن قەرەتازدىن كوتى : كە لامەلام بۆ بېنن ،
 قەرەتازدىن كە لامەلاى خوارى، بۆ عرفو ، چەكو و كاكەمەمى كوتى : هەتا
 ئەمن زىندووم ياي زىن اينگۆ ؛ هەر سىكانە ؛ اينجا هەرچى خولا دايىبە، اى
 وى بى .

قەرەتازدىن كوتى : بەلا كاكەمەم بچى زى لى بگرى ، نەكو بلى :
 براى چوكەلەم بەپياوم نازانن .
 چەكو كوتى: هەر كەسيك ياي زىن پى قایل بى ئەو
 براگەورمان بى .

ئەمە^۲ سى برا هە بوين ئەسپ بۆزە !
 هەر سيك ساحىبى گورز و كەمەند و ئەسپى قۆزە^۳ ،
 هە ئستە برۆ يا خولا! يارى خۆت موبارەك بى دوومىن پېرۆزە ،

۱- پەرکە دەس پى دەکا.

۲- چرىكە بەهەلبەست دەس پى دەکاتەوہ .

۳- قوز = Qoz : لەبار و توندوتول و جوان و وریا. ع. ۱

این قامت بلند چشم زیبا که بطرف سنگ‌چینهای چشمه، سرازیر میشود کیست؟
 عرفو میگوید: چکو، میرهم، قره‌تاژدین قربانتان شوم!
 این خاتون همان خاتونی است که این سه شیر بطمع او هستند (و اورا می‌خواهند)

یایزین^۱ خواهرزن قره‌تاژدین است. آنها از قره‌تاژدین شرم کردند
 حرفی بزنند (چیزی نگفتند). قره‌تاژدین گفت: کلام خدا را برای من بیاورید.
 قره‌تاژدین سوگند بکلام خدا خورد. وبه عرفو، چکو و کاکه‌هم گفت: تا من
 زنده‌ام یایزین متعلق بشماست. آنگاه از این سه نفر خداوند (اورا) به هر کدام قسمت
 کرد. برای او خواهد بود.

قره‌تاژدین گفت: بهتر است کاکه‌هم برود (سرراه) اورا بگیرد. مبادا
 بگوید من برادر کوچکم مرا مرد (حساب) نکردند.
 چکو گفت: یایزین هر کس را قبول کرد، او برادر بزرگ ما خواهد بود.

ماسه^۲ برادریم که اسب ما خاکستری‌رنگ است.^۳
 هر کسی از ما صاحب گرز و کمند و اسب شکیل^۴ است.
 برخیز برو (خدا را شکر)، یارتو (است، دوست شما بر تو) مبارک و پیروز باشد.

۱- «چریکه» نثر است.

۲- «چریکه» شعر است.

۳- در متن کردی «بوز = Boz و بور = Bor» آمده است و ما هر دو را
 خاکستری‌رنگ ترجمه کرده‌ایم.

۴- چون کلمه‌ای معادل «قوز = Qoz» کردی را در فارسی نیافتیم آن را شکیل،

چابک و خوش‌جلوه. ترجمه کردیم. ع. ا

عرفو ده لئی: ئەمە سێ برا هەبوین ئەسپ آلە^۱ (i?)

هەر سێک ساجییی گورز و کەمەند و شیر و مەتالە،

لاوێ میرمەم هەلستە بۆ یاری خۆت مبارەك بێ دوەمین حەلالە .

کاکە مەم هەر زاوێستا، پوشکە ی دە ئەرزێ دەژەنی ، دەنگی نە کرد .

قەرە تازدین دە لئی: میرمەم لەمەنت کەوی دە گەل ئەوی سەخونی، دە گەل

ئەوی تانی! .

ژەبی خولای ئەو برایانەت لئی نەستینێ هەتا خولای دە کا دیوانی .

هەلستە بۆ دەشتەمی پیاو قسێکی لە مەعشوقە ی خوی بزانی .

بە کاکە مەم-یان گوت^۲: هەلستە بۆ، کوتی: کورە مال-خرا-نە بو!

نوێژی نیوێ ژۆیە بێ، نیوێ ژاستی شاری جزیری بێ، سێ شیر وەك

ئە نگۆ. زاوێستی لیرە ، ئەمەن چلۆن پشتم دەنگۆ دە کەم، دە چەم بۆ نوێژی نیوێ ژۆیە.

ژیی چلۆن لە (بە) خوشکی میری دە گرم؟! وە لاڵاهی دلم بتۆتی ناتوانم بیچم.

۱- ئەسپی آلم نەدیوێ (!؟) - ئەسپ گیانەوێکی بەرەچلە و بەهوش و پرسودە

لە درێزایە میژودا هەمیشە یار و یاوێ نەتەوێ کورد بوو لە چریکە و ئەفسانە ی

کوردی دا هەمیشە نیوی ئەسپی بەچاکە هاتووێ . هەسپی کوردی لە هەسپی عارەبی

وریاترو بەکارترە و لە چپاو، کویستانان چاتر هەلەسوری .

۲- چریکە بە پەرکە دەسپی دە کا . ع . ۱

عرفو میگوید: ما سه برادریم، اسبهای ما گل‌رنگ^۱ (آل) هستند .
 هر یکی از ما گرز و کمند و شمشیر و سپر دارد .
 ایچوان، میرمم برخیز برو ، دوست شماست ، (اولا) مبارک است و ثانیاً
 بر تو حلال باد .

کاکه‌مم وا ایستاد و چوبکی را که در دست داشت سر آن را به زمین میزد
 چیزی نگفت :

قره‌تاژدین گفت ؛ ای میرمم با آن حرفت (ماشاءالله عجب روی‌مراسفید
 کردی) با آن طعنه‌ای (که زدی آفرین) !؟
 از خدا خواهانم ، برای تو این برادران را، تاروز دیوان (قیامت) نگهدارد.
 برخیز برو، شاید (ای) مرد از معشوقه خود سخنی بشنو (ی) .

به کاکه‌مم گفتند^۲ : برخیز برو. (مم) گفت: بچه‌ها خانه‌شما خراب نشود!
 حالا موقع نماز ظهر است، در وسط شهر جزیر (هنگامیکه) سه شیر^۳ مثل شما
 اینجا ایستاده‌باشید، من چگونه پشت بشما بکنم و بنماز ظهر بروم، من چطور سر راه
 خواهر امیر را بگیرم؟ سوگند بخدا (اگر) دلم هم بتر کد نمیتوانم بروم .

۱- در متن (آله = Alhe: یعنی سرخ‌روشن، چهره‌ای) آمده که ظاهراً در اینجا متناسب
 نیست !؟ و اسب برنگ آل ندیده‌ام ، شاید چرگر بخاطر وزن شعر چنین گفته است !؟ .
 اسب این حیوان نجیب و سودمند در طول تاریخ همیشه یار و یاور کرد بوده است
 و دروچریکه و افسانه‌های کردی مقام اسب مهم و تقریباً همه‌جا بچشم میخورد . و اسب‌کردی
 علاوه بر اصالت ذاتی این برتری را بر اسبهای عربی دارد که در مناطق کوهستانی کار آمد
 و ورزیده‌تر هم هست.

نک: کرد و پیوستگی تاریخی و نژادی او استاد رشیدیاسمی تهران ۱۳۱۸ ص ۱۵ و ۶۲

۲- نشر است چرگر با بیان عادی آنرا نقل میکند .

۳- مقصود از سه شیر: عرفو، چکو و قره‌تاژدین است. ع. ۱

عرفو هه‌لستا ده گه‌ل چه کوی، قهره تاژدین-ی له‌سه‌ر بانی چونه خواری؛
 ئەسپی خۆیان هیناده‌ری سویندیان خوارد به‌قور آنی: ئە گهر یایزین قسه‌ی
 ده گه‌ل کاکه‌مه‌می یه‌ک‌بی؛ هه‌رچی له کوچان، له سوقاقان قسه‌یه‌کی بکا،
 فوزولی بکا، سه‌ری ده‌بژین .

کئی بو له کاکه‌مه‌می گولباوه!
 کهولی قاقمی به‌ملی خۆی دا داوه،
 گه‌لیکی خۆژ(ش) بون هه‌نگاوه .
 عرفو دوعا و آیه‌ته‌لکورسی ده‌خویند، ده‌بیکردن ته‌واوه!
 هه‌تا ده‌چوو له رازی کانج له یایزین-ی ده‌کرد سه‌لام و سا‌لاه،
 یایزین عه‌لیکی (جوابی‌سلاوی) وه میرمه‌می قه‌له‌ندره نه‌داوه!؟

یایزین ده‌لی: لاوه لاوۆ مه‌به تۆ!
 خه‌لقی جزیر-ئی ئەوه له‌سه‌ر بانان بووه کو به‌کو:
 ئە گهر آوت ده‌وی هه‌یه ده‌س‌نۆیژی خۆت هه‌لگره‌ بۆ!

میرمه‌م ده‌لی: خولایه‌ چلۆن خانهم بووه وێرانه!
 هه‌زار نه‌حله‌ت له بابی خۆم، دوه‌مین له بابی هه‌مو پیاوانه!
 ژیی دوازه مانگ و بیست و چوار ژۆژان (وه‌ره)، پادشایه‌تی یه‌مه‌ن-ئ -
 (ماویتی = بقیه‌دارد)

۱- دوباره چریکه به‌هه‌لبه‌ست ده‌س پی ده‌کا و چرگه‌ر ده‌نگی لی-هه‌ل دینی وبه
 هه‌وای تایبه‌تی تی هه‌ل‌ده‌کاتی .

عرفو برخواست با چکو و قره‌تاژدین بقران سوگند خوردند که هر گاه یایزین با کاکه‌مم هم قول (وقرار و دوست همدیگر) باشند؛ هر کس در کوچه‌ها و گوشه کنارها، حرفی بزند، فضولی بکند، سرش را میبریم.

که^۱ بود، (کسی بجز) کاکه‌مم گل‌تژاد (نه) بود.

پوستین قاقمی^۲ برگردن داشت.

خیلی خوشگام بود،

عرفو دغا و «آیت‌الکرسی» میخواند و آن را پایان میرساند. تا میرسید به سنگچین (های) چشمه و به یایزین سلام میگفت، یایزین جواب سلام (علیک) را به میرمم قلندر نداد.

یایزین گفت: ای جوان، ای جوان (اینقدر) مغرورمباش.

مردم جزیر درپشت بامها دسته‌دسته جمع شده‌اند؛

چنانکه آب میخواهی، دست‌نماز بگیر و برو!

میرمم میگوید: ای خدا چطور خانه‌خراب شدم!

هزار بار لعنت برپدر من، بعد برپدر تمام مردان (!)

دوازده ماه و بیست و چهار روز راه (برو، آمدن) پادشاهی یمن را

۱- «چریکه» از اینجا منظوم است و چرگردار را بلند کرده با آهنگ مخصوص میخواند.

۲- قاقم = جانوری است در کردستان که پوستش بسیار گرانبهاست.

به جی بیله ، به قسه ی ژنان هه لسته وهره ایره کانه :
ایستا ده لی : لاوه ، نه گهر حاجه تی آویته هه یه ، دهس - نوپری خۆت
هه لگره و بزۆ ، خه لک شمەر و شه ی تانه .

کئی بو له میر مه می گولباوه !
که وئی به سهر شانی خۆی - دا ده دا . به عاجزی ده گه زاوه به دواوه .

یای زین کوتی: ^۱ خولایه! ئه و، ئه وه هات قسه ی خۆی کرد ئه من دلم
شکاند؛ که لامی خولای ئه وی نه گری، ئه من ده گری، به جوانی ده مرم، به
کافری ده مرم، به لا بانگی که م بگه زیته وه، ده شقه م دوو قسانی ده گه ل بکه م .

یای زین بانگه دیلی: ^۲ لاوه هه ی لاوه !
نه گهر هه زره تی جویرائیلی خوشه ویسته ، نی دای بو خوشه ویستی
وی هیناوه .

لاوه نه تو ئه و خولایه ی که هه زره تی موسای له نوری خه لقه ت کرده ،
هه وه لی سبچه یان هه زار و یه ک که لیمه ، له باره گای خولای ده کا ته واوه ؛
لاوه ، به شقی ئه و خولایه ی نه گهر هه زره تی عیسا (ی) روح - ولا (ی) له
نوری خه لقه ت کرده ، مردووی له قه برستانه ی پی - ده زیاوه ؛
لاوه هه ر چه ند موئمین و مه لایکه تن ده تینمه تکایه ، بو خاتری من ئه و -
چاره که بگه زیته وه به دوواوه !

۱- لیزه را پهرکویه چرگهر به قسه ده یگیریته وه .

۲- لیزه را هه لبه ست دهس پی ده کا چرگهر ده نکي لی هه لدینی و به
آهنگه ده یلی .

ترك كن (کردم)، (دنبال قول) - بحرف زنان بر خیز و بیا اینجا :
اکنون میگوید : ای جوان چنانکه بآب احتیاج داری دست نمازت را بگیر
و برو، مردم شهر و شیطان - اند .

که بود، (کسی بجز) میرهم «گلباوه» (نه) بود !
پوستین را بردوش میانداخت ، عاجز (ودلشکسته) بعقب برمیگشت .

یایزین (باخود) گفت: 'ای خدا او آمد سخن خود را گفت، من دل او را شکستم؛
کلام خدا او را نمیگیرد، مرا خواهد گرفت؛ در جوانی بکافری خواهم مرد . خوب
است او را صدا کنم، برگردد شاید با او دو کلمه صحبت بکنم .

یایزین بانگ زد: 'ای جوان، ای جوان !
چنانکه حضرت جبرئیل عزیز است ندا برای عزیز او (خدا) آورده است.
ای جوان ترا بآن خدا (سوگند میدهم) که حضرت موسی را از نور خلق
کرده است (وهر) روز اول صبح (با) هزار و یک کلمه دربار گاه خدا (صحبت خود را)
تمام میکنند .

ای جوان ترا بآن خدا (سوگند میدهم) که حضرت عیسی روح الله را از
نور خلق کرده است و (او) میتوانست مرده قبرستان را دوباره زنده کند؛
ای جوان هر چه مؤمن و ملائکه است برای خواهش و تمنا با خود میآورم؛
بخاطر من این بار به عقب بر گرد !

۱- از اینجا «چریکه» نثر است و چرگر بایبان عادی مطالب را بیان میکند .

۲- از اینجا «چریکه» منظوم و چرگر صدا را بلند کرده و با آهنگ مخصوص اشعار

ئەو جار کاکە مەم بە شانی راستەى دا گەزاو،
 تەمەنای لە خوڵای دە کرد لە پیغەمبەرى دە پاراوه،
 هەتا دە چوو لە زازی کانێ لە یای زین-ی، دە یکرد، سەلام و ساڵاو.
 یای زین دە لی: عەلیکومە سەلام وە رەحمەتوڵاھى سەر هەرتک چاوی من.
 میر مەم شوژە لاو.

شەوئى دى ئە گەر ئەو گێچە لە لە دیوانى دە-قەومى بۆچى لە منى-مەل
 بە کوین (ت) نەدە گێزاو؟

عەلیکومە سەلام وە-رەحمەتوڵاھى سەر چاوی من بابان-ویرانى!
 ئەتۆ شەوئى دى بۆچى ئەمەنت لە کاکم قبول نە کرد لە لای دیوانى؟
 ئە گەر خۆت بە پیاو نەدە زانى، بۆچى دە بەر ئەمەنت دە ناسى جزوہى قورانى؟

کاکە مەم دە لی: یای زین ئەتۆ گەلیک ساحب-خاترى!
 کاکە مەم نەهاتووہ فینجان فینجان قاوہى بە سەدە قە-سەر وەر گرى.
 خوڵا غەزەبى حەو تەبە قەى عاسمانى بياريتى لە شانى کاکە بە گرى!

یای زین! زۆرم لی-هەلات گەییە محەلى چیشتەنگاوى!
 روومەتى یای زین-ئى گەلیک بەمن زەر یفتەرن لە شوشەى گولاوى.
 بریا ئەو دەست و جامە بام ئە گەر یای زین دە یئیتەوہ سەر رووی آوى-

زۆرم لی-هەلات گەییوہ تە نوپۆرى نیوہ-زۆیە!

آنگاه **کاکه‌مم** به (طرف) شانراستش بر گشت .
 از خدا تمنا می‌کرد و پیغمبر را ستایش می‌کرد .
 تا میرفت، به سنگ‌چین چشمه (میرسید) و به **یای‌زین** سلام می‌کرد .
یای‌زین می‌گفت: علیکم‌السلام و رحمت‌الهی ، (پایت) روی چشمانم (خوش
 آمدی) **میرمم** (ای) جوان نجیب .
 دیشب چنانکه چنین ماجرا و حادثه‌ای در دیوان روی میداد، چرا من سیاهپوش
 را هم دعوت نکردی ؟

علیکم‌السلام و رحمت‌الهی (پایت) روی چشم (ان) من دودمان ویران (بر باد رفته) !
 دیشب برادر بزرگم در دیوان (مرا بتو پیشکش کرد) تو چرا مرا قبول نکردی ؟
 اگر خودت را مرد می‌شناسی چرا مرا به سی جزوه قران سو گند میدادی ؟

کاکه‌مم می‌گوید : ای **یای‌زین** تو خیلی صاحب خاطر هستی ؛
کاکه‌مم نیامده فنجان فنجان صدقه سر (این و آن) قهوه بگیرد .
 خداوند (قه‌ر و) غضب هفت طبقه آسمان را بر (سرو) دوش **کابکر** فرود آورد!

یای‌زین ! خورشید (روزبر؟) من بر آمده^۱ (وا کنون) هنگام چاشت است .
 (برای من) گونه **یای‌زین** خیلی ظریفتر از شیشه گلاب است .
 کاش من این دست و جام بودم، که **یای‌زین** آن را روی آب می‌گذارد .

خورشید بر من طلوع کرده، (هنگام) نماز ظهر رسیده است .

۱- خورشید بر من بر آمده ، ترجمه : « روزم لی هلات است » و این بند (مصرع)
 در «چریکه» چندین بار تکرار میشود، شاید اشاره بگذشت زمان (و فرصت) است .

روومه تی یای زین-ئی گه لیک زه ریفتره له گولی لیمویه .
بریا نهو دهست وجامه بام، نه گهر یای زین به دهستی مباره کی ده یآویمه
سه ر روی جوویه .

ژۆژم لی-ههلات گه بیه فهسلی ایواری ؛
روومه تی یای زین-ئی گه لیک زه ریفترن له ده نکی ده هه ناری .
بریا نهو تاس^۱ و ته به قه^۲ بام نه گهر یای زین به په نجهی مباره کی ده یآویمه
سه ر تاته^۳ - شواری .

ژۆژم لی-ههلات گه بیه محهلی نوژی شیوان ؛
روومه تی یای زین-ئی گه لیک زه ریفترن له گولی ده میوان (؟)
بریا نهو دهست و جامه بام ، نه گهر یای زین به په نجهی مباره کی
ده ی آویمه-سه ر که مبهلی^۴ ده لیوان .
زه بی! خولایه! نه تو روحمبه ری، ده گهل یای زین-ئی چی دی نه بی نیوان.

۱ و ۲- تاس و ته به ق خشل و زیوه ری ژنانه، که خوی پی ده رازیننه وه .
۳- تات : Tat : جیبی به که له که ناری نه ستیره و کانیاوان سازی ده که ن
نه گهر مردوی له سه ر ده شون ، پپی ده لین: تاته شواری ؛ گوریکی چکوله به که له به ردی
پان پان و لوسی بی که ندوکول ، بونوژی دروستی ده که ن .
تات نیوی هوزیک و هه ر وا نیوی راویژیکی (ایرانی - کوردی؟) به .
بروانه فه رهنگی ایسلامی به زبانی فه رانسه . پاریس ۱۹۳۴ ب ۵ پ ۷۳۳
و بروانه نوسوکی تاتی و هه رزنی (فارسی) ع. کارهنگ پ ۳۲-۳۰
۴- که مبهل : روو به رزایی لیوانه . ع. ۱

گونه **یایزین** خیلی ظریفتر از گل لیمو است .
 کاش من این دست و جام بودم که **یایزین** بدست مبارکش آنرا روی جوی
 میانداخت (میگذاشت) .

خورشید بر من طلوع کرد، هنگام عصر است .
 گونه **یایزین** خیلی ظریفتر از دانه انار است .
 کاش این طاس^۱ و طبق^۲ بودم، که **یایزین** بدست مبارک خود، مرا روی
 «تاته‌شوار»^۳ میانداخت (میگذاشت) .

خورشید بر من برآمده، تنگ غروب (رسیده) است .
 گونه **یایزین** خیلی ظریفتر از گل میوه (مو)هاست (؟)
 کاش این دست و جام بودم، که **یایزین**، با پنجه مبارکش مرا روی «کمبل»^۴
 لبها میانداخت .

یارب، خدایا! تو مهربانی (بما رحم کن) با **یایزین** (دیگر) از هم دور نباشیم.

۱ و ۲- از اسباب آرایش و زیور زنان کرد .

۳- تات = Tat : در کنار حوض و چشمه سارها در کردستان، از سنگهای صاف و
 بزرگ، جایی برای آسودن و نماز خواندن درست میکنند؛ که جنبه تقدس و احترام نیز دارد و
 چون گاهی مرده را هم روی همین سنگها می‌شورند می‌گویند: «تاته‌شوار Tate + Shiwar»
 یعنی «تاتی»، که مرده روی آن می‌شویند .

تات نام جامعه‌ای و بیکی از لهجه‌های (ایرانی- کردی) هم می‌گویند. از جمله بعضی کردها
 هم به لهجه تاتی صحبت میکنند؛ برای مطالعه و تحقیق بیشتر درباره این لغت نگاه کنید به
 کلمه تات = Tat در کتب :

Encyclopédie de l'Islam Paris 1934 Tome IV (Sz) P. 733

ونک : آذری احمد کسروی تهران ۱۳۲۵ ص ۶۱

ونک: تاتی وهرزنی عبدالعلی کارنگ تبریز ۱۳۳۳ ص ۳۲-۳۰

۴- کهمبل = Kembelh : برجستگی سطح لبها (؟)

زۆژم لئی-ههلات، گه یوه تهوه نوێژی خهوتنی؛
 روومهتی یای زین-ئی گه لیک زه ریفترن له گولی ده سویسنی .
 زه بی خولا گیرم بی، نهوی زۆژی خولا ده کا دیوانی ده گه ل دیوان کردنی،
 یای زین! به خولای نه من دهس له تو هه لئا گرم هه تا زۆژی مردنی .

یای زین! آورم تی به ربو جگهرم سوتاوه!
 غه ربیی شارانم به نگینه - شم لئی هه ل براوه ،
 شاری یه مهن-یم له چه ننگ چو، نهویشم ده پیناوی تو ناوه .
 یای زین نه گهر آگات لیم نه بی زور خراپم لئی-قه و ماوه ؛

نه من و تو وا لیک نابین، مراد و کاوی.
 گهر دنی تو گه لیک زه ریفتره، له شوشه ی گولاوی؛
 نه گهر ده توانی، به دهستی موباره کت، زمانم شکا، بدهیه چۆر لیک آوی!

یای زین ده لی: مالم به کوین (ه) دلم به تازی!
 گور گه-آوژی میرزین دین-ی گه لیک بی زه زاترن له موی به رازی (!)
 نه تو چلۆن ده توانی به نوێژی نیوه زویه له نیوه راستی شاری جزیری-
 جامی آوی له من بخوازی .؟

۱- موی به رازی زور و رهق و منداره؛ وهك ژهراوی بی، ده لین: برینی زور

خورشید بر من طلوع کرده، هنگام نماز (شبانگاه) خفتن رسیده است .
 گونه‌ی **یای زین** ، خیلی ظریفتر از گل سوسن است .
 یارب! خدا گیرم شوی، آن روزی که خدا دیوان میکند؛ بادیوان کردنش^۱.
یای زین ^۱ بخدا ، (سوگند) تا روز مرگ من از تو دست بردار نیستم .

یای زین ! آتشی مرا گرفته، جگرم سوخته است .
 غریب شهرها هستم و **بنگینه** هم از من بریده شده (او هم همراهم نیست) .
 شهر **یمن** را ازدست دادم، آنرا هم قربان راه تو کردم،
یای زین اگر مواظب من نباشی (وضع خیلی خرابی) برای من پیش آمده است؛

من و تو همینطور (بسادگی) بمراد نمیرسیم و کام نمی‌یابیم^۲.
 گردن (بلورین) تو خیلی ظریفتر از شیشه گلاب است ؛
 (از تشنگی) زبانم شکسته، چنانکه میتوانی بدست مبارکت یک جرعه آب بمن بده.

یای زین میگوید : سیاهپوشم و دردم سو گواری است .
 نگاه گر گانه^۳ **هیر زین دین** (برادرم) خیلی خطرناکتر از «موی» گراز^۴ است
 تو چگونه (جرئت میکنی) و میتوانی درموقع نماز ظهر، در وسط شهر چیزی
 جام آب از من میخواهی؟

۱- در این عبارت یعنی «دیوان میکند با دیوان کردنش» کلمه با دیوان کردنش در حکم مفعول مطلق عربی است یعنی دیوانی بسزا و آنچنانکه شایسته خدائی او است .

۲- در متن اصلی مراد و کام نمی‌بینیم آمده است .

۳- «گورگه آور» = $Gurg+e+Awirh$ ، که مادرا اینجا آن را به نگاه گر گانه ترجمه کرده‌ایم، عبارت است از «گرگ + ه + آور» - آور به پشت سرنگریستن را میگویند و ظاهراً منظور از «گرگ آور» نگاه مخصوص گرگ است که در حال گریز یا راه رفتن با فرست و ترصد به پشت سر مینگرد .

۴- موی گراز خیلی زیر و خشن است و گویا زخمی که در نتیجه تصادم آن بر تن کسی عارض میشود خیلی شوم و التیام ناپذیر است . ع . ا

کاکه مەم دە آئی. یای زین هیژی جگەرم، چرای چاوانم!
 ایستا ئەمن غەریبی هەمو شارانم؛
 لە وەژ(ش) بی تییپ و سوپا تر بوم، هیژ تا میوی برای خۆت (تۆ) بە مەیتەر و
 نۆ کەری خۆم نازانم؛
 غەریبی شاران(م)، لە بەر خاتری تۆ زۆریی مەکانم.

هیچ کەس نازانی یای زین چەند جوانه!
 بۆم بە جی هیژ توووە تەخت و مەکانه؛
 هەچیکی ژنە پیشکاریان شەیتانە؛
 ایستا چۆزینکم آو نادەیتیی دەلیی خەلک شەیتانە!

کئی بو لە یای زین - ئی بە لەک - چاوه!
 دەستی دەدا جامی آویی، بازنە لە دەستی خۆی دەر هینا ئەنگوستیلە^۱
 لە قامکی خۆی ژا کیشاوه،
 گوارە لە گۆبی خۆی دەر هینا. دەرزی لە بەرۆکی هەلکیشاوه،
 دە جامی آویی ناوه.
 جامی لە سەرین چاوی کانێ هەلدینجا بە دەس کاکه مەمی داوه،
 کاکه مەم آوه کە خوار دەوه بازنە و ئەنگوستیلە و کرمەک، هەمووی -
 دە باغەلی خۆی ناوه،

۱- شەیتان و شوفار (؟) بە اینسانی دوو زمان، ناراست، قسەدز، واژەشکین،
 دروزن و تەوس آویژ دەلین.

۲- ئەنگوستیلە = Engustile = (درفارسی انگشتی) = کلکەوانه، چەشنیکی
 تاییه تی کوردی و خولاتی هەیه پیی دەلین: مینە کە = Mêneke دە قامک کردنی پیروزه.
 وە ئەنگوستیلە پیروزه لە نپوکوردان دا زور بەسەندو پیروزه. ع. ۱

کاکه مم میگوید: یای زین ، نیروی جگرم، چراغ دید گانم!
 اکنون من غریب همه شهرها هستم ؛
 هر گاه از این هم بی تیمپ و سپاه تر باشم باز هم (ارزش) امیر برادر تو، (پیش من
 از یك) مهتر و نوکر من کمتر است ؛
 بخاطر تو، غریب شهرها شدم و بی مکانم .

هیچ کس ، نمیداند یای زین چقدر زیباست !
 (من بخاطر) او تخت و مکان خود را جا گذاشته‌ام .
 هر چه که زن است (زنان)، پیشکارشان شیطان است ؛
 اکنون بمن جرعه آب نمیدهی؟ و میگوئی مردم شیطان (و بد زبانند) !

که بود، یای زین چشم قشنگ بود .
 دست برد و جام آب را برداشت و دستینه را از دست خود درآورد ، انگشتری
 را از انگشت خود بیرون کشید .
 گوشواره را از گوش درآورد، درزی^۱ کمر را باز کرد
 (آنها را) در جام انداخت .
 جام را از سر چشمه پر کرد بدست کاکه مم داد .
 کاکه مم آب را خورد، دستینه و انگشتر و گردن بند، همه را (برداشت و)
 در جیب خود گذاشت .

۱- ده‌رزی = Derzi : که بکردی سوزن و سنجاق را گویند، در اینجا ظاهراً در مفهوم نوعی زیور بکار رفته است. درزی: در فارسی ادبی بصورت درزن آمده است و پادرز و درزی هم‌ریشه‌اند .

جامی به دس یای زین-ئی دا . یای زین ده لئی : اینجا میرمه م ده ولت
زیاد و مالیاوه .

کاکه مهم ده لئی : له خووم غه ریب و خانه ویرانی !
ایستا غه ریبه یی شارانم کهس قه درم نازانی .
یای زین ! به خو لای به حه قی قور آئی !
ئه من لی ره نازوم هه تا ده گه لم دانه تیی جیروانی^۱ .

یای زین ده لئی : سه ری به تالم ، بابان ویرانم !
چل قه ره واشم هه یه هه یچ که سیکیان به هومید نازانم ؟
چ-جییان شک نابهم نیه متمانم^۲ .
بو یه وا خه جالت و سه ره ویرانم .
میرمه م ده لئی : (ئه گهرچی) ئه من غه ریبم به جییه کی چاک ده زانم .

آورم تی بهر بو ، چوقه م ده که وتی .
محه لی چیشتانی سولتانی ژوانمان میعراجی^۳ (میحراب) مز گه وتی .

یای زین ده لئی : خو لایه ! چلون رووم زه شه بابانم ویرانه !
مز گه وتی کاکه من ! له لایه کی دیوان گیراوه ، لئی ژوئیشتون وه کیل
و وه زیری کهول به شانه .

۱- جی + ژوان = Cê + jiwan : ئه وجیبه یی که دلدار ودلبره یه کدی له وی ده بینن .

۲- متمانم = Mitmanim : تیکشکینراوی (ایتمینانم) ه .

۳- میعراجی مز گه وتی : هه له یه ، پیم وایه راسته که ی میحرابی مز گه وتی یه .

جام را بدست **یای** زین داد . **یای** زین گفت : اکنون **میرهم** (خدا حافظ) دولت زیادو خانه آباد (باد) .

کاکه هم گفت : از من غریب‌تر و خانه‌خراب‌تر (کسی نیست).
اکنون غریب شهرها هستم ، کسی قدر مرا نمیداند .
یای زین ! (سوگند) بخدا، بحق قران !
من از اینجا نخواهم رفت تا بمن وعده (به) میعاد^۱ گاهی ندهی .

یای زین میگوید: (وای بر من که) سرشکسته و دودمان بر باد رفته (ویران شده) ام!
چهل کنیز دارم ، بهیچ کدامشان امیدوار نیستم ؛
جای (مورد) اطمینانی ندارم .
این است که اینقدر شرمسار و سرشکسته ام .
میرهم میگوید: من (با این وجود که) غریبم، جای خوبی میشناسم .

آتش (ی بجانم) افتاده (که) مرا از پیا در آورده (و آرام ندارم) .
هنگام چاشت سلطانی میعاد گاه ما معراج^۲ (محراب؟) مسجد خواهد بود .

یای زین میگوید: ایخدا! چگونه روسیاه و دودمان ویران شده (بر باد رفته) ام
در مسجد برادر من، یکطرفش دیوانیان نشسته اند و در طرف دیگر وزیر و کیل
پوستین بدوش نشسته اند .

۱- میعاد گاه ترجمه تحت اللفظی : «جی ژوان» کردی است .

۲- در متن «معراج» آمده این کلمه جز و همان لغات است که کاکر رحمان بکر از زبان بیگانه

گرفته و بغلط بکار برده است ع . ۱

له تهره فی دیکه ی ژونیشتون سو فی بهر مال له مالانه .
 ئه وه له ميعراجی (?) مز گهوتی مهلا، مهسه لای ده خوینتی له به حسی دنیا
 و قیامه تانه .

له پیشخانان نو کهر و قه نه داری بهر ده ستانه ،
 ئه گهر مز گهوتی کاکی من چۆل و واحیده لقه نده هار ده بی له
 کولینچکانی به جی ده مین، دوازه کویری حافیزه لقورعانه .
 له لایه کی ته کیمیه، له تهزه فی دیکه یان خانه قا ژونانه ،
 ئه وه، بو موسولمانان چا که، تیدا بین شهاده وایمانه ،
 یا ژه بی به کاری تو سهد جار شو کرانه !

کی بو له کاکه مهم و یای زین-ی گولباوه ،
 قهول و قهراریان ده بو ته واوه ،
 ئه وه ژۆژ ، له نیوه-ژۆیه^۲ وهر گه زاوه ،
 میر مهم ده لی: یای زین عه مره کم ده ولت زیاد و مالیاوه !

یای زین ده لی: تو خولا . مه ژۆ له کن ئه منی هه ژاری ؛
 به نگینه له کنت نه ماوه بی غه مخاری
 چ- بکه م کی ده لی، بی تیرمه کنت به خزمه تکاری ؟

کاکه مهم ده لی: یای زین-ی چاو جوانی !

۱- واحیده لقه نده هار = (واحد القهار) . (وه کی کوتمان کاکره حمان به گر خوینده وار
 نه بو، هیندیک واژه ی بیگانه ی ده کار هیناوه، هه ر چند که له کن خوی چه شنه هونه ر
 نوینیک بو بی، له بهر وه ی ده واتایان نه گه یوه به به له ی ده کار هیناون زور ناله بارن .)
 ۲- نیوه + رو = Niwe + rho واتا: (جنوب) .

و در طرف دیگر، صوفیان سجاده بدوش نشسته‌اند .
 اینک در معراج (محراب؟) مسجد، ملا در بحث دنیا و قیامت مصلی میخواند .
 در پیشخانه‌ها نو کر و قلیاندار وزیر دست‌انند (که نشسته‌اند) .
 موقعی که مسجد برادر من خالی است، ظاهراً واحد القهاری در آنجا نیست
 باز هم در گوشه (و) کنار (آن) دوازده کور حافظ‌القران میمانند ،
 یک طرفش تکیه و طرف دیگرش خانقاه است ،
 این (ها همه) برای مسلمانان خوب است ، (که) در آنجا تحیات و شهادت
 بخوانند و ایمان بیاورند .

یارب بکار (های) تو هزار بار شکر گزار (م) .

که بود، (کسی بجز) کاکه مه‌م و یای زین گل‌نژاد (نه) بود .
 (که) قول و قرارشان تمام شد .
 خورشید (روز؟) از نیمروز^۱ (بطرف غروب) سرازیر شد .
 میرمه گفت : یای زین جان من خدا حافظ دولت زیاد و خانه آباد (باد) !

یای زین گفت : ترا بخدا ! از پیش من زار مرو .
 بنگینه پیشت نمانده، (مونس و) غمخواری نداری .
 چکنم (هر) کس را بگوئی (بخواهی)، برای خدمت کاری برایت بفرستم .

کاکه مه میگوید : ای یای زین چشم قشنگ !

۱ - نیمروز ترجمه تحت‌اللفظی «نیوه‌روی» کردی است: که در زبان کردی، هم ظهر و هم جنوب معنی دهد؛ بسنجید بامعانی مختلف نیمروز فارسی .

رووحی خوّمَت به قوربان ده کهم ده گهل سهر تاپای ایمانی ،
 نهو قسانه پییکهوه ده کهین اینشالا سبجه یانی .

کئی بو، له میرمه می گولباوه ،
 ده یگوت : یای زین، عه مر م ده ولت زیاد و مالیاوه !

یای زین ده لئی : چ- بکه م نه من قه له ندری !
 میرمه م ، هه زو، بزو، به خولات، به آمان دده م، به زامن به پیغه مبه ری

کئی بو، له میرمه می گولباوه ،
 بو خزمه ت، عورفو، چه کو و قه ره تاژدین- ی گه زاوه ؛
 ده چو له ههر سیک به ریان ده یکرد سه لام وسلاوه .

چه کو ده لئی : نه تو بزانه له کاری خولای عاسمانی ؛
 میرمه م به خیریه وه له سه فا وسهیرانی ،
 نهو یای زین- هی نه من تیی- به له دم ساحیبی ایلاایه، هیچ کهس مه تله بیی
 لئی نازانی .

میرمه م ده لئی : قه ره تاژدین لیم مه ده به شیران مه مکوژه به توانجان !
 مه رد نهو مه رده نیه بچینه زئی کچی ده کرمانج - ان .
 مه رد نهو مه رده یه له کیژی ده میران وه گرئی بازن و باجان .

روح و سرتاپای ایمان خود را قربان تو خواهم کرد .
انشاءالله فردا، باهم این صحبتها را خواهیم کرد .

که بود، (کسی بجز) میرمم گل نژاد نبود!
(که) میگفت یای زین عمر من، دولت زیاد و خانه آباد (باد)!

یای زین گفت : من قلندر چکنم ؟
میرمم، ها! برو برو ترا بخدا سپردم، پیغمبر ضمانت (ونگهدارت) باشد .

که بود، (کسی بجز) از میرمم «گلباوه» نبود!
بر گشت و (شرفیاب حضور) عرفو، چکو و قره تازدین شد .
(بجلو) میرفت و به هر سه سلام میکرد .

چکو گفت : کار خدای آسمانها را ببینید ؟
میرمم از صفا و سیران خسته نباشی، خوش آمدی،
این یای زین-ی را که من میشناسم بهانه جوست، هیچکس از او سردر نمیآورد .

میرمم گفت : قره تازدین باشمشیرت مرا مزین و با کنایه زدن مرا مکش .
مردانگی این نیست و مرد کسی نیست که سر راه دختر (ان) کرمانج‌ها
را بگیرد!

مردانگی در این است و مرد کسی است که، بتواند از دختران پادشاهان (میران)
دستینه و باج بگیرد .

۱- در اینجا کرمانج در مفهوم مرد عامی و رعیت آمده است .

عرفو ده لی: میرمه م یاره بی به خیرینهوه لاهه!
 نهو یای زین-ئی به لهك-چاوه!
 له کنم قسهی ده گهل هیچ کهسی نابئی تهواوه.

کاکه مه م ده لی: عرفو مه مکوژه به شیران!
 مهرد نهو مهرده نیه بجیته زیگای کچی دهوان فهقیران؛
 مهرد نهو مهردیه بازن و گواران بستینی له کیزی ده میران.

کی بو، له میرمه می به لهك-چاوه!
 له عرفو و چه کو و قهره تاژدین-ی ده کرد سااوه.
 بازنه و گواره ی له باغله لی خوئی دهرهینا له پیش نهوانی ژوناوه.
 ده یگوت ههر کهسیکی نهوه ی هه لگری کاکه مه م نو کهره له پیژدهستی
 ژاوه ستاوه.

قهره تاژدین ده لی: یاخوا میر مه م نه مری!
 خولاه ندی میری مه زن ده ستت ده مری بگری!
 نهوه ههر قابیل به تو به هه لیبگری؛
 نه تو گه وره ی هه مانی؛ ده بی هدر که سه کهوشی تو له سهر چاوی
 خوئی ژا بگری!

عرفو ده لی: میر مه م گیانه!
 نه منت ده بمه نو کهر، له بهر ده ستانه،
 چه کو ده لی! میر مه م به برا گه وره ی تو سدر جار شو کرانه!

عرفو میگوید: ای خدا، ای جوان باز خوش آمدی.

این یای زین چشم قشنگ.

بنظرم، قول و قرارش باهیچکس تمام نمیشود.

کاکه هم میگوید: عرفو مرا با شمشیرها مزین (مرا تیغ مزین و با نیش

زبان میازاز).

آن مرد را نمیتوان مرد گفت، که سر راه دختر (ان) فقیران برود.

آن مرد را میتوان مرد گفت، که دستینه و گوشواره را از دختر میران بگیرد.

که بود، (کسی بجز) میر هم چشم قشنگ نبود!

(که) به عرفو و چکو و قره تاژدین سلام (می) کرد؛

دستینه و گوشواره (یای زین) را از بغل (جیب) خود در (می) آورد و پیش آنها نهاد.

میگفت، هر کسی که اینها را بردارد و قبول کند کاکه هم نوکر زیر دستش

خواهد شد و وایستاده است.

قره تاژدین گفت: خدایا میر هم زنده باشی (نمیری)!

خداوند میر بزرگ دست در عمر تو بگیرد (عمر ترا طولانی کند).

این (زن) فقط قابل توست و تو باید آنرا بگیری.

تو بزرگ همه هستی؛ هر یک (از ما) باید کفشهای ترا بردارد (یم) و روی

چشم (ان) از آن نگهداری کند (کنیم)!

عرفو گفت: ای میر هم جان!

من (برای تو) نوکر (و) زیر دست تو خواهم بود،

چکو گفت: میر هم به برادر بزرگی تو (افتخار میکنم) و صد (ها) بار شکرانه میکنم!

اینجا میرزین دین به نو کهرانی گوت : بزۆن کاکه مهمی بیئنه ایزه کانه ،
 نو که ری میری دههاتن به لینگدانه ،
 ده لئی : سه لام عه لیکوم میرمه م : میر فهرموی ته شریفی ه پاره کت
 بیئنه ایزه کانه ؛

ئه گهر میر مه م وا ده زانی ،
 عرفو و چه کو و قهره تاژدین - ی هه ل - ده - گری ده چئی بو دیوانی .

کئی بو ، له میر مهمی گولباوه !
 ده لئی : عه لیکومه سه لام وره حمه تولاھی به خیری شوره لاهه !

میر ده لئی : کاکه مهم نه کهین گو فتاری .
 به لا ته خته ی نه ردین - ی بیئن ، زۆ بنیشین له قوماری .

زۆ ده نیشتن دوو به دوو میر و میر مهمی نهو جوانه ،
 بو وه عده ی پینج سه عاتی لیکیان ده دا شان به شان ،
 کاکه مهم زوری له میری برده وه ، کردی سه ره ویرانه .

کوئی^۲ به لاجییان بگۆزینه وه ، کوئی : به لئی قوربان ، به کور ته گبیری
 کردبو ، جییان بگورنه وه .

۱- شان له شان دان : پیکه وه که وتنه مله و خوره سه رخستن ، ده ست و په نجه
 نهرم کردن ده گهل . به کدی .

۲- لیره را . په رکه یه چر گهر به قسه ده یگیرینه وه .

آنگاه میرزین دین به نو کرها گفت: بروید کاکه مم را باینجا بیاورید؛
نو کرهای میر، دوان دوان میامدند.

میگوید: سلام علیکم میرمم؛ میر فرمود تشریف مبارکت باینجا بیاید؛

هنگامیکه میرمم آنطور دید!

عرفو و چکو و قره تاژدین را (همراه خود) برداشت و بدیوان برد،

که بود،^۱ (کسی بجز) میرمم «گولباوه» نبود!

ده گه بیه دیوانی، له میری ده کرده لام و سلاوه^۱ (بدیوان میرسید، بمیر سلام میکرد).

میگوید: علیکم السلام و رحمت الله خوش آمدی ای جوان!

میر گفت: کاکه مم گفتگو نکنیم.

بگذار تخته نرد بیاورند. بنشینیم قمار کنیم.

دو بدو می نشستند میر و میرمم نوجوان.

مدت پنج ساعت باهم دست و پنجه نرم می کردند^۲.

برد در بازی بیشتر با کاکه مم بود، میر باخت و سرشکسته شد.

گفت^۳ خوب است جایمان را عوض کنیم. گفت بلی قربان، بکمر تدبیر کرده

بود، جایشان را عوض بکنند.

۱- این بند از متن که در صفحه مقابل (سطر ۸ ص ۲۰۸) افتاده است عیناً در اینجا آورده شد.

۲- در کردی بجای این اصطلاح میگویند. شانه به شانه هم میزدند.

۳- از اینجا «چریکه» نثر است. ع. ا.

کاکه مه میان له وئ هه لستان چۆ جیی میری میریان هیئا جیی
 کاکه مه می دیسان قوماریان کرد؛ میر باشاری کاکه مه می نه کرد ..
 میر کوتی: بهلا قاویکی بخوینه وه .
 به کر به دزی به میری گوت: بهلا یای زین بی، قاوهی بگیژی .
 یای زین قاوهی هیئا، کوتی: هانج به نگینه ، بیان دهیه .
 میر کوتی: یای زین بو خوت قاوهی بده . به کر به میری، به دزی کوتی:
 به ندیکی بانگی کاکه مه می که^۱ .

میرده لی^۲: کاکه مه م به و خولایه ی کهم بی نسرینه ! (؟)
 پادشایه کی بی شهریکه هیچ شهریکی له بو «م» نینه .
 له کنه من وایه، نه وه تی له دایک و بابی خوت بوی هیچ دوستی^۳ به دلت نینه

میرمه م ده لی: میر ده غیلت بم نه من ده بژیژم شو کرانی؛

۱- نه و داوه کون وله میژینه به چه ندین گهر (قهرن)ه له نیو کوردان دا ههر
 بووه . شوره لاوان، پاله وان و ممزنه پیاوان له مهیدانی شهر وهه رایه، یاله نیوقساندا
 له نه کاو ده ستیان کردوه به به ندان و به هه لبه ست و گورانی ده گهل یه کدی دواون، پیکیان
 هه لکوتوه یاتیک خوریون، نه و ره وه له کوردستانیدا هونه ریک بووه، که مه ودای به
 شوره لاوان، پاله وانان و ممزنه پیاوان داوه که بتوانن چاتر خوینوینن .
 توره مه ی نوی له نیوانیکی روناک و گهرم و پره هه ست له باوانی خوی، وانهی دلیری
 و پاله وانانی سه رنوسی جوانویری و ژیاننی و درگرتوه .

له ره و گهی خوشه ویستی و نیوداری و راو را تا ده گاته بره وی دوژمنایه تی ،
 جنیوپیک دان وهه تاله شهریش دا، هونه ر و نه نگی خوویژانه ی کوردی ده تروسکیته وه .

۲- لیره را هه لبه سه چرگه ر ده نگی لی ههل دینی وتبی ههل ده کاتی و به
 هه وا ده یلی .

۳- دوست: یار، ده سگیران، دوست؛ هاوکار، هاوده ست، آوال .

کاکه موم از آنجا برخواست. و رفت جای میبر و میبر را آوردند جای کاکه موم، بازهم بازی کردند، میبر یارای بازی کردن. با کاکه موم را نداشت. میبر گفت بگذار قهوه‌ای بخوریم .

بکر دزدانه به میبر گفت خوب است یای زین بیاید و قهوه بدهد. یای زین آمد قهوه آورد، گفت بنگین‌هان بگذار (جلو آقایان) .

میبر گفت یای زین خودت قهوه بده . بکر دزدانه به میبر گفت :
با آهنگی (ترانه‌ای) بر کاکه موم بانگ بزنا،

میبر گفت^۱: کاکه موم سو گند. بان خدای «بی‌نسرین»^۲ .

پادشاهی است بی‌شریک، هیچ شریکی ندارد .

فکر میکنم از روزی که از پدر و مادرت بوجود آمده‌ای تا حال هیچ دوستی^۴

بدل (خواه) خود نداری .

میبر موم گفت : دخیلت شوم میبر ، من شکر گزارم .

۱- این رسم کهن و تاریخی قرن‌های در میان کردان معمول بوده است؛ که جوانان، پهلوانان و حتی بزرگ مردان در میدان جنگ و کارزار و یادرحین مشاجره و گفتار، یکمرتبه شروع بمشاعره (البته با آهنگ بلند) و آوازخوانی کرده و احساسات و مقاصد خود را بصورت منظوم و حماسه‌های شاعرانه ابراز نموده‌اند و البته در این فن هنرها مورد نظر بوده است ؛ این امر میدان بیشتری بجوانان پرشور، پهلوانان نامدار و هنرمند کارآمد، میداده است تا که شایستگی و شجاعت خود را بهتر نشان دهند و نسل جوان نیز در محیط روشن، گرم و پرهیجانتری از مربیان خود درس دلاوری و پهلوانی و سرمشق اخلاق و زندگی می‌گرفته‌اند .

از قلمرو عشق و شهرت و شکار گرفته حتی در زمینه دشمنی و مشاجره و جنگ نیز هنر و خصوصیات شاعرانه کردان بخوبی تجلی میکند .

۲- از اینجا «چریکه» منظوم است .

۳- معنی مناسب این کلمه مفهوم نگارنده نیست ؛ بعقیده دوست فاضلم آقای قادر

فتاحی قاضی این کلمه محرف «نظیر» است .

۴- دوست بمعنای اخص در کردی به یار و محبوبه و معشوقه میگویند و بمعنای اعم

عبارت از دوست و هم‌دست و همکار و رفیق است .

دۆستی من یه کییکه وهك (په‌ری) حۆریه کانی له آسمانی .

میر ده‌لی : یاری تۆم گوئی قوتن وهك گوئی ده مشکانه :
آی دۆستی تۆ سه‌ری هه‌ل نایا له به‌ر ئه‌سه‌چی وژشکانه !

میر مه‌م ده‌لی : میران به‌ قوربان‌ت بم ، لێم مه‌ گره به‌هانێ !
دۆستی من یه کییکه وهك (په‌ری) حۆریه کانی له آسمانی ؛
دۆستی من ئه‌و یه ، بووه به‌ ساقی ، قاوه‌ی ده‌ گێژی له دیوانی .

میر ده‌لی : میر مه‌م به‌ قام به‌ قسه‌ی تۆ هه‌یج نیه ؛
ئه‌وه‌تی له‌ بابت بوی هه‌یج دۆستت نیه .

میر مه‌م ده‌لی : له‌ خۆم غه‌ریب و بی‌ کەس و خانه‌ وێرانی !
چونکه‌ میوانم پێم ده‌ کەن بوختانی ،
ئه‌من ده‌ لێم دۆستم هه‌یه ، چونکه‌ غه‌ریبم کەس پێم نا‌کا متمانی ،
ئه‌وه‌ قه‌ره‌ تاژدین و عرفو و چه‌ گو ده‌ زانن ، دۆستی من ئه‌وه‌ یه ، قاوه‌ی
ده‌ گێژی له‌ دیوانی .

قه‌ره‌ تاژدین به‌ میری گوت : ئه‌تۆ ، ئه‌وه‌ (ه) قه‌ حبه‌ (یه) ، هه‌یناوته‌ کردووته
ساقی له‌ دیوانی ؟

پیلی^۱ کاکه‌ مه‌می گرت بر دپوه‌ مالی .

۱- چریکه‌ لیره‌ را په‌رکه‌ یه‌ چرگه‌ر به‌ قسه‌ ده‌ پگه‌ر پته‌وه .

دوست من مثل پریهای آسمانی یگانه و بیمانند است .

میر میگوید؛ یار ترا من (میشناسم) مثل موش، گوشش تیز است .
 آری دوست تو (از بسکه) شپش و «رشك» (بسر) دارد، سرش را از (شرم) نمیتواند
 بلند کند .

میر هم میگوید ، میران قربانت شوم ، بهانه مگیر :
 دوست من یکی (واو هم) مانند پریهای آسمانی است ،
 دوست من همین است که ساقی شده و دردیوان قهوه میگرداند .

میر میگوید: میر هم من بسخنان تو هیچ اعتماد نمیکنم .
 از آن لحظه‌ای که پدرت ترا بوجود آورده تا حال دوستی نداری .

میر هم میگوید : از من غریب و بی کس و خانه ویرانتر کسی نیست !
 چونکه (من غریب و) مهمانم ، بمن بهتان میزنند .
 من گفتم دوستی دارم ، چونکه غریب و بی کسم ، کس بمن اطمینان ندارد .
 قره‌تازدین و عرفو و چکو دوست مرا میشناسد ؛ همین است که در دیوان
 قهوه میدهد .

قره‌تازدین به میر گفت : « مگر » این قبحه است ، تو او را ساقی دیوان
 کرده‌ای ؟

(خشمناك) دست کاکه هم را گرفت و بخانه (خود) برد .

۱- «چریکه» از اینجا نثر است و چرگر با بیان عادی آن را نقل میکند .

یای زین قاقه زینکی بو کاکه مه می نویسی :

وهره^۱ ته مه نایه بکهن له خولای، له ساحیبی عهرز و آسمانی .
 کاکسی من عاشقه-زاوه، ههل کاته شه مالی لییدا له گوپال-بارانی^۲ .
 سبجه یینی کاکم ده چینه زاوی آهوی، له دهشتی گهرمیانی .
 کاکه مه م نه خوشیک بی، هیچ کس به دهردی نه زانی .
 سبجه یینی چیشتانی سؤلتانی ژوان و په یمانمان لای دیوانی .
 اینجا ته مه نایان ده کرد، له خولای، ههدی مال نوستان هه لی-ده کرده .
 شه مالی، لیی دها گوپال بارانی .

میر^۳ ده ینارده کن کاکه مه می ده لی : هیچ پادشایان زاوی آهویان نیه

سبجه یینی .

کاکه مه م ده لی^۴ : عهرزی میری بکهن به بی فکری ،
 نه خوشیکی هین گرانم، به خولای زین وه خوم ناگری .

ئه گهر خه بهریان بو میری ده برده وه ته واوه .

۱ - چریکه لیره را بهه لبه سته چرگهر دهنگی لی ههل دینی و تیی ههل ده کاتی .

۲ - گوپال + باران = Gopalh + Baran : بارانی به ریژنه و توندکه وه ک گوپالی ده یکوتی :

۳ - بهرکه یه . . .

۴ - دوباره چریکه به هه لبه سته . . .

یای زین. نامه‌ای به کاکه مەم نوشت :

بیا^۱ از خداوند زمین و آسمان تمنائی بکنیم .
برادر بزرگم عاشق شکار است ، بادی بوزد و بارانی سخت^۲ ببارد (۹)
فردا برادرم برای شکار آهو بدشت گرمسیر خواهد رفت .
کاکه مەم خود را به بیماری بزند؛ کسی درد او را نفهمد .
فردا هنگام چاشت سلطانی، میعاد و پیمان ما طرف دیوان است .
آنگاه از خدا میخواهند و هنگامیکه مردم در خواب بودند بادشمال میوزید و
رگبار باران فرو میریخت (۹)

میر^۳ پیش کاکه مەم فرستاد . فردا هیچ‌یک از پادشاهان شکار آهو ندارند
(بباید بشکار آهو برویم) .

کاکه مەم^۴ میگوید : به میر عرض کنید بدون اینکه به من فکر بکنند (خیالش
راحت باشد) .

ناخوشیم آنقدر سخت است که (نمیتوانم) روی زین (خود) را نگهدارم .

چنانکه (بطور) کامل خبر را به میر رسانند !

۱- «چریکه» از اینجا منظوم است و چرگر صدا را بلند کرده با آهنگ مخصوص آن
را میخواند .

۲- باران سخت ترجمه «گوپال باران = Gopalh-Baran» کردی است یعنی
باران مثل کوپال فرو میریزد و میکوبد .

۳- باز نثر است . . .

۴- دوباره منظوم است . . .

ده یانگوت میر ، قوربان کاکه مەمە نه خوۆشه ، نه خوۆشیکى ناتەواوه .
 بهنگینه ده لی : خانەم خرا بو ، بزانه آغای من به بی کەسى چى لی
 قەوماوه !

میر ده لی : بهنگینه مە گریه به بی کاکه مەمى لیم حەرام بی ئەو زاوه .

بهنگین ، هەلستە بزۆ زامەمپینه .
 دەغیلت بم زاوی سبجەینى خوۆشه ، خەبەریکی میر مەمى-م له بو بیینه .

ئە گەر دە چى ئەوئى خەبەریکی له وی وەرده گری .
 دە بی به خاتون ئەستى خوشکم بلی تەدارە کی له بو میرمەمى بگری .
 اینشالا ئەرەستو و لوقمانى دینمە سەری ، نایەلم میرمەم به چ-
 دەردان بمرى .

کئى بو ، له بهنگین-ى گولباوه .
 هەتا دە گەییە میرمەمى دە یگوت : به قوربان تەم کویت ایشاوه ؟
 دە یگوت : بهنگینه مە ترسە ژوانم دە گەل یای زین-ئى ژواناوه .

دلم دە لی ، کوورەى وەستایان گە لئیک له جوۆشه .
 ئە گەر دە چى کن میرزیندینى ، بلی ، میرمەم دەردى گرانە گە لئیک
 نه خوۆشه .

ئە گەر بهنگین وە-دە-دە-کەوت ئەو خەبەرى بو آغای خوۆ برده وه
 له دیوانى .

میگفتند: میر قربان، کاکه مم ناخوش است، ناخوش ناتمام (بیحالی) است.
 بنگینه میگوید: خانه‌ام خراب، بین؛ آقای من دربی کسی چه (حادثه‌ای)
 برایش رخ داده است!
 میر میگوید: بنگینه گریه مکن بدون وجود کاکه مم بشکار نخواهم رفت
 و این شکار بر من حرام باد.

بنگین بر خیز برو، واممان (معطل نشو).
 دخیلت شوم، شکار فردا خوش است (خواهد بود) از میر مم خبری برایم بیاور،

چنانکه بآنجا میروی (باید) خبری از او برایم بگیری (بیاوری).
 باید بخاتون استی خواهرم هم بگوئی، برای کاکه مم تدارك^۱ ببیند.
 انشاءالله ارسطو و لقمان بالاسرش خواهم آوزد و نخواهم گذاشت، میر مم
 بهیچ دردی بمیرد.

که بود، (کسی بجز) بنگین «گلباوه» نبود!
 تا به میر مم میرسید میگفت: قربانت شوم کجایت درد کرده است؟
 (مم) میگوید: بنگینه مترس، با یای زین (وعده ملاقات) و میعاد داریم.

قلیم مانند کوره استادان (صنعتکار) بسیار بجوش است.
 اگر پیش میر زین دین میروی، بگو: میر مم دردش سخت و خیلی ناخوش است.

هنگامیکه بنگین به بیرون می‌رفت و این خبر را برای آقای خود بدیوان برد.

۱- این تعبیر در زبان کردی مثل لهجه آذربایجانی با فعل (گرفتن = گرفتن) بکار می‌رود:
 (ته‌دازه‌ک‌گرتن = Tedarek Girtin = تدارك گرفتن در معنی تدارك دیدن است.)

ده لئی : میرمهه نه خوشه کهس بهده وا و دهردی نازانئ .
میرزین دین ده لئی : چ - بکهه لیم تیک چو، به بی میرمهه می ناچمه نهو
زاوهی سبجه یانئ .

میر ده لئی : به نگینه عزیزم، به نگینه کی شیرنی !
گه سپان بیته دهرئ، سوار بین بچینه کن کاکه مه می ماله قهره تازدینی .

به کراغا ده لئی . نه تو بو وا میریکی بهستزمانی ؟
جاری بهو شهوهی له ماله قهره تازدینی ههله مهستینه مال و خیزانی ؛
ده میکی دی سوار ده بین، سعاتیکی ماوه له بو بهری به یانی ،

میر ده لئی : هوئی به نگینه ، ده بلئی ته داره کی بگرن گه سپی من
بکه نهوه زینه !

اینشالا به سلامه تی کاکه مهه - یوه بو ماله قهره تازدینی بچینه .

کی بو، له به نگینه موخته بهره !
گه سپی میرزین دین - ی زینی لئی ده کرد ده یکیشا ته نگ و بهره ،
تاجی وتوله یان بانگ ده کرد ، نهو بهر نهو بهره ،
میر ده هات پیی ده زکیفی ده نا له زینی مه رسای ده کهوته سهره ،
ده یگوت : به نگینه به سهری من ده پیژ - دا بزو خه بهریکی من بو
کاکه مه می بهره !

کی بو، له میری گولباوه!

میگوید: میرمم ناخوش است و کسی درد و درمان او را نمی‌فهمد.
میرزین‌دین میگوید: چکنم شکارم بهم خورد زیرا فردا با میرمم نباشد
(بشکار) نخواهم رفت .

میر : میگوید: بنگینه عزیزم، (چقدر) بنگین شیرینی هستی!
اسبها را بیرون بیاور سوار شویم بخانه قره‌تازدین پیش کاکهمم برویم .

بکر آغا میگوید: تو چرا این چنین میر بسته زبانی (بیچاره) هستی؟!
فعلا باین (بیگاه) شب، خانواده قره‌تازدین را از خواب بیدار مکن :
یکساعت بصبح داریم چند لحظه دیگر سوار میشویم و (خواهیم رفت) .

میر میگوید: هان بنگینه بگو: تدارك ببینند و اسب مرا زین کنند .
انشاءالله. سلامت (وشادکامی) کاکهمم بخانه قره‌تازدین برویم .

که بود، (کسی از) بنگین معتبرتر نبود!
اسب میرزین‌دین را زین کرده و بندهای (زین‌را) محکم بسته .
(سگها) تازی و توله‌های شکاری‌را، این‌ور آن‌ور (ازهرسو) بانگ میزدند .
میر می‌آمد و پای در رکاب مینهاد و برزین مرصع سوار میشد .
میگفت: بنگینه ترا بسر خودم (سوگندت میدهم) پیش ازمن برو، ازمن خبری
به کاکهمم ببر!

که بود، (کسی بجز) میر گل‌نژاد نبود!

دهی-ژوا^۱ به پهله و به پهنگاوه ،
 ههتا له ماله قهره تاژدین-ی ده بو پیاوه ،
 ده یگوت: کاکه هیچ خۆت نه خۆش مه که، وه گیر هیچ پادشایان نا کهوی
 ئەو ژهشه-ژاوه .

میران^۲ ئەتۆ گەلێک به فیکری ،
 هەر چەند دە کەم میرمەم خۆی له سەر ئەسپی ژاناگری .

میر په کی خۆت مهخه؛ خراپم لێ قهوماوه !
 ئەمن گەلێکم پێی له تۆ خۆشتره ئەو ژاوه ،
 ئەمما نه خوشیکی بێی ایختیارم جەرگم بژاوه .

میر ده لێ: کاکه مەم له خۆم نابینم مراد و کاوئ .
 حوکمه ده بێی ده گەل خۆم، بت بهمه ژاوئ !

کێ بو، له میرمەمی موخته بهره !
 ده یگوت: بهنگینه بژو ئەسپی کاکه مەمی بینه دهره .
 عرفو، چه کو-یانم بو بکه خه بهره ،
 بهنگین ده چوو ئەسپی کاکه مەمی ده هینا دهره ،
 خاتون ئەستی ده لێ: بهنگینه تهنگانی شل بکیشه ئەو بهر ئەو بهره !

۱- دهی ژوا = Dey-Jiwa و اتا لێی ده خوری، دهروی.

۲- میران به تهنی ده گەل میریتی و «ان» رهنگه نیشانهی کوکردنه وه یا چه شنه

وه لانا نیک بی (؟)

باعجله و زبردستی حرکت می‌کرد (میرفت) .
 تا (به) خانهٔ قره‌نازدین ، (میرسید) و پیاده‌میشد .
 می‌گوید: کاکه^۱ [هیچ] خودت را ناخوش مکن این شکار سیاه^۲ برای هیچ یک
 از پادشاهان میسر نیست .

میران^۳ تو خیلی دور اندیش هستی .
 هر (کاری) می‌کنم، (بالاخره) میرهم نمیتواند خود را روی اسب نگهدارد .

میر (شکار) خود را تعطیل مکن ؛ (برای من) پیش آمد بدی (روی داده) است .
 من خیلی بیشتر از شما این شکار را دوست دارم .
 اما ناخوش بدون اختیاری هستم جگرم بریده (پاره پاره) است .

میر می‌گوید : کاکه‌هم ، بمراد و کام خود نمی‌رسم .
 حکم است، ترا باید با خود بشکار ببرم !

که بود، (کسی از) میرهم معتبرتر، نبود !
 (که) میگفت: برو اسب کاکه‌هم را بیرون بیاور !
 عرفو و چکو را هم برایم خبر کن .
 بنگین میرفت و اسب کاکه‌هم را بیرون می‌آورد .
 خاتون آستی می‌گوید : بندهای زین (اسب) را آنور آنور شل بکش (ببند) !

۱- کاکه = ای برادر بزرگ .

۲- شکار سیاه ترجمهٔ (ره‌شه-راوی = Rhese + Rhaw) کردی؛ عبارت است از شکار در
 مواقعی که زمین سیاه و بی برف است و کنایه از شکاری است که در آن حوادث شوم اتفاق می‌افتد و در آن
 احتمال موفقیت قطعی نیست .

۳- خطاب بمیرزین‌دین که یک تن بیش نیست؛ (ان) در آخر این کلمه شاید علامت
 جمع یا نوعی نسبت باشد (؟)

ئه گهر بهنگین ئهسپی میرمه می دههینا، پیی دهژ کیفی ده نا بکهوئتهسهره،
 ههرچی کردی، هیزی نه بو قهلهندهره ،
 خاتون ئهستی ده لی: براله به کاکه مەمی نا کرئی ئه و سه فهره ،

میرزین دین ده لی: خوشکی لیم مه گوره لیی نابینم کاوی؛
 ئه گهر به کو لیم بردی کاکه مەمی ده بهمه زاوی ،

کاکه مەم ده لهرزی ئه گهر له باله-خانهی وهدر کهوت ،
 پیی دهژ کیفی نا نهچو سهر زینی ئهسپه کهی؛ ده بهر زگی کهوت ،
 میر کوتی تنگهی ئه و ئهسپه ی بو وا شله، تنگه یان توند کیشا ،
 کاکه مەم - یان سوار کرد چهندی کرد خوی زا نه گرت ،
 میر کوتی: دای بهزینن زوژ نهخوشه، زاوی ئه و ژو حه یفه ، کاکه مەم
 ده گهل نه بو .

بچو به کر آغا پیی بلین سوار بی: به کر کوتی ، ئهسپه کم شله ؛
 میر ته شریفی بزوا ولاغیکی پهیدا ده کم و ده یگه می .
 به کر نهچو بو زاوی قاسیدیکی نارده سهر کاکه مەمی .
 کاکه مەم هه تا چیشتانی دانیشته؛ له پاشا سهر سهر ژویی بو دیوانی میری .
 گه یبه دیوانی ، دانیشته، یایزین هه لستا هاته خزمته کاکه مەمی .

کی بو ، له مەم وزین-ی به له ک-چاوه !

چریکه لره دا په رکه یه وچر گهر به قسه ده یگه پته وه .

هنگامیکه **دینگین** اسب **میرمهر** را میاورد، (مهر) پا در رکاب مینهاد (تا) سوار شود.
(کاکه مهر) قلندر هرچه (کوشش کرد) تاب و توانی نداشت!
خاتون **استی** میگوید: برادر، **کاکه مهر** قدرت رفتن به این سفر را ندارد.

میرزین دین میگوید: خواهر (این شکار را) بهم مزن (زیرا این شکار بدون وجود کاکه مهر) برایم لطفی ندارد.

چنانکه روی کولم هم **کاکه مهر** را برده باشم (او را) بشکار خواهم برد!

کاکه مهر^۱ هنگامیکه از بالاخانه پائین آمد میلرزید.
(هنگامیکه) پا در رکاب نهاد سوار اسب شد (واژگون) به زیر شکم اسب افتاد.

میر گفت بندهای (زین) این اسب **شل** است، آن را محکم کشیدند و بستند.
کاکه مهر را بازسوار کردند، هرچه کوشش کردند نتوانست، خود را نگهداری کند.
میر گفت پیاده اش کنید خیلی ناخوش است. حیف است که **کاکه مهر** با ما در این شکار نباشد.

برو **بکمر** آقا را خبر کنید بگوئید بیاید، **بکمر** گفت: اسب من لنگ است،
میر تشریف ببرد اسپه پیدا میکنم و باو؛ خواهم رسید،

بکمر بشکار نرفت و یک قاصد (جاسوسی) فرستاد تا مواظب **کاکه مهر** باشد.
کاکه مهر تا هنگام چاشت بنشست؛ بعد آهسته آهسته بطرف دیوان میرفت.
دیوان رسید، نشست **یای زین** برخاست و بخدمت **میرمهر** آمد.

که بود، (کسی بجز) **مهر** و **زین** چشم قشنگ نبود (ند).

۱- از اینجا «چریکه» نثر است و چرگر آن را با بیان عادی نقل میکند.

یایزین دهات له کاکه مەمی دەیکرد ، سهلام وسلاوه ،
 ده یگوت عه لیکومه سهلام وره حمه تولاهی ، سهر چاوی من خاتونئی
 کیل گهردنئی به لهك چاوه !

ده ستیان ده ستوی یهك ده کرد، دمیان به دمی یه کهوه ناوه .

به کر آگایی لئی بو که کاکه مەم هاته دیوانئی ؛
 قاسیدی له سهر دا-ده نا له بو کیشک کیشانی .

کیشکی چاکیان لئی کیشاوه !
 ههر دوک خویان لئی ده کهوت، ئه و جووته لاه ،
 میر زاوی ده کرد ههتا زۆژ وهر گهراوه ،
 بانگی ده کرد: حه یقه چه کو، کاکه مەم ده گه له نه بو، پیم خۆژ نه بو ئه و زاوه ،

روویان ده مائی کرده وه ، قهره تاژدین کوتی: ئه من ده زانم، کاکه مەم ده گه له
 یایزین - ئی ، ده دیوانئی - (دا) خهوی لئی کهوتوه ؛ ئه گهر هه لئ نه ستینئی
 وه خه بهر نایه .

بانگی کرد به نگینه وهره تا پیت بلیم ؛ وهره ئه تو هه لئ ؛
 ئه من زئی (ت) ده کهوم؛ دوور داریکت پی دا-ده-دم ،

۱- چریکه په رکه یه چرگه ر به قسه ده یگیریته وه .

۲- له (دارجلیتین و ته قله ها و یرتن = Dar Cilîtên u teqlhe Hawîjtin) - دا

شوینه یه کیك له پیشدا هه ل-دی ئه وی دی دار (ته قله ی) داویتی. / عوبه ید یلا ئه یو بیان

بای زین میآمد و به کاکه‌مم سلام میکرد .
 میگفت: علیکم السلام ورحمت اللہ روی چشمانم خاتون گردن مرمرین^۱ چشم قشنگ.
 دست بر گردن همدیگر می انداختند و لب بر لب هم نهادند .

بگر بر این آگاه بود، که کاکه‌مم به دیوان آمد .
 قاصد(جاسوس)-ی از برای کشیک کشیدن(و آگاه شدن از حال آنان) بر میگمارد.

خوب کشیکی کشیدند (بطور دقیق مراقب مم وزین بودند) !
 هردو، این جفت جوان میخواستند (خواستشان میبرد) .
 میور (هم) شکار میکرد تا روز (خورشید؟) بر (می) گشت ؟
 بانگ میزد حیف است چکو و کاکه‌مم با (من) نبود(ند)، این شکار بمن خوش
 نه (بود = گذشت؟) .

باز^۲ روی بمنزل کردند (بسوی خانه روان شدند) قره تازدین گفت: من
 میدانم کاکه‌مم با بای زین در دیوان خوابش (ان) برده اگر او را بیدار نکنی در
 خواب (میماند) .
 بنگین را صدا زد گفت: بیا تا بگویم، بیاتو فرار کن .
 من (تو) را دنبال خواهم کرد ، واز دور زوبینی^۳ بسوی تو میاندام .

۱- گردن مرمرین ترجمه «کیل گردن» = Kêl gerdin کردی است، کیل یعنی سنگ مزار، معمولا در کردستان سنگ مزار را از سنگهای مرمر عالی درست میکردند وغالباً این سنگها تراشیده وسفید و براق و بلند و کشیده بود وشاید علت تشبیه به همین مناسبت است.

۲- «چریکه» باز نثر است وچرگر آن را با بیان عادی نقل میکند .

۳- زوبین ترجمه «دار» = Dar ودارجلیت = dar - Cilîl تیرهای مخصوصی است که از چوبهای محکم میسازند و گاهی بر سر آن قطعه آهن تیزی نصب میکنند در مواقع جنگ سوارکار در حال تاخت آن را بسوی دشمن میاندازد و باین فن جنگی «دارجلیتین» = Darcilîtên میگویند ، در کردستان گاهی بعنوان تفریح و هنر نمائی دونفر باهم «دارجلیتین» میکنند و بکرات دیده شده، که در این بازی یکی دیگری را کشته است . ع. ایوبیان (طه زاده)

مه گهژپوه ، سهر دهر کهی ، هدر بزۆ ههتا مائی ، دابهزه مهم و زینان
له خهوی ههلستینه .

ئه گهر میر کوتی : ئهوه له داری ترسا ، وا نه گهژاوه بۆ دووايه!

قهره تازدین ده لئی : ئهمن ده لیم : میر ئهوه نه ترسا ؛

ئهوه ده چۆ دادهبهزی ، دئی له دهر کی دیوانی بۆ خۆی جلهوی آغای
خۆی ده گری .

میر کوتی : ئهوه شوینیکی چاکه ، ئه گهر بهنگینه هاتهوه
تعمهشای کرد ؛ مهم وزین خهویان لئی - کهوتبو هیچ آگایان له دنیايه نه بو .
(بهنگین) کوتی : ئه گهر ههلیان - دهستینم ، گوناخم ده گاتی ، ئه گهر
ههلیان ناستینم ، ایستا میر ده گاته جی ، پی ده زانی سهرمان ده بزین .
بهنگین زوانی : ئهوه میر هات .

بهنگین^۱ ده لئی : ههی میر مهم له خۆم غهریب وههژاری !
آوریکم ده بهدنه نی بهربو ، دایگرتم به یه کجاری ؛
کاکه مهم لهو خهوی ههلسته که لئیکی^۲ وه کو میری هات گهیه
قراخی شاری !

وای له خۆم غهریب وایخسیری !
میر مهم لهو خهودی ههلسته ، غهریبی خۆت وه بیرئ ؛

۱- لیره را چریکه ههلبهسته ، چرگه بههوا دهنگی لی ههلدینی و دهیلی .

۲- کهل = Kelh : نیره گا ، جووتی گامیشی ،

بر نگریدی، در بروی، برو تا بمنزل (میرسی)، پیاده شو، و مهم و زین-ها را از خواب بیدار کن .

چنانکه میر گفت: [این] از زوبین ترسید که بعقب برنگشت .

قره تازدین گفت: من میگویم: میر، این (بنگین نمی ترسد) و نترسید؛ بلکه او این است (قبلاً بخانه) میرود پیاده میشود (در) جلو خان برای گرفتن عنان اسب آقای خود (ومهمانان)، خود را آماده میکند .

میر گفت این رسم خوبی است . هنگامیکه بنگینه آمد دید، مهم و زین خوابیده اند. و از دنیا [هیچ] خبر ندارند .

(بنگین با خود) گفت: چنانکه بیدارشان کنم گناه است و اگر بیدارشان نکنم اکنون میر میرسد و می بیند، (کارمان زار است) سرمان را خواهند برید .
بنگین نگاه کرد: اینک میر آمد .

بنگین^۱ میگوید: ای میر مهم (کسی) از من غریب وزار (تر) نیست!

آتشی بر بدنم افتاده مرا یک باره در بر گرفته (و میسوزاند) .

کاکه مهم از این خواب بیدار شو، یک کل^۲ مثل میر آمد بکنار شهر رسید!

وای (بر من کسی) از من غریب و اسیر (تر) نیست!

میر مهم از این خواب بیدار شو، غریبی خودت را بیاد بیاور؛

۱- «چریکه» شعر است و چرگر با آواز بلند آن را میخواند .

۲- در زبان کردی «کهل = گاوانر بزرگ» مشبه به واقع میشود برای مرد پهلوان

که لئیکی وه کو میرزیندین-ی هات و گه ییه دهر وازه ی جزیر-ئی .

کا که مه م^۱ له خه وئی هه لستا کوتی : به نگیینه نه وه چیه ؟
 کوتی : مال خرا نه بو ! نه وه میر گه ییه جی ، نه تو بو هه ل ناستی ،
 له دیوانی .

بزووه ؟ کوتی : به نگیینه ، ته مه شا که بزانه دوره یانیزیکه .
 به نگیینه چو سهربانی ته مه شای ده کرد که می مابو بگاته قهراغی شاری .
 نه گهر هات ته مه شای کرد هم و زین دیسان خهویان لی که وتبووه .

به نگیین ده لی^۲ : له خو م غه ری بی جگهر سوتاوی !
 نه ی آگاه ی من له خه وئی نابینی چ-مراد و کاوی !
 هه ی لاوه میرمه م لهو شیرن خه وئی هه لسته ؛ که لئیکی وه کو میری
 هاته وه له زاوی .

کوینی سیا-مالانم ده بهر کهن به یه ک جاری ،
 میرمه م لهو خه وه ی هه لسته ؛ که لئیکی وه کو میری هات و گه ییه
 دهر وازه ی شاری ،

میرمه م له خو م غه ریب و مال-ویرانی !
 که لئیکی وه کو میری هات و گه ییه دهر کی دیوانی .

۱- لیره را په رکه یه چر گهر به قسه ده یگیره ته وه .

۲- لیره را هه لپه سته چر گهر ده نگ ی لی هه ل دینی به هه واده یلی .

يك كل مثل ميوزين دين آمد و بدروازه شهر جزير رسيد .

«مم»^۱ از خواب بيدار شد و گفت: بنگينه چيست اين (چه خبره) ؟

گفت: خانه‌ات خراب نشود! گفت: اينك ميوزين (باين جا) رسيد هنوز بر نميخيزي
ودر ديوان (ميماني) .

(مم) گفت: باز بر گرد بنگين : تماشا كن بين ميوزين دور است يا نزديك است .
بنگين پشت بام رفت ، تماشا كرد ديد كمى مانده (مير بكنار؟) شهر برسد .
هنگاميكه بر گشت آمد ديد مم و زين با هم خوابشان برده است .

بنگين ميگويد^۲: (كسى) از من غريب و جگر سوخته (تر) نيست !

اى آقاى من ، تو از خواب بيدن بمرا دى نميرسى و كامى بر نميگيرى !
اى جوان ميوزين از اين خواب شيرين بيدار شو ، يك كل مثل ميوزين از شكار
بر گشت .

برگ عزادارى خانه‌هاى سو گوار سياهپوش را يکباره بر من بپوشانيد .
ميوزين از اين خواب بيدار شو ؛ يك كل مثل ميوزين بدروازه شهر رسيد .

ميوزين (كسى) از من غريب و خانه خراب (تر نيست) !

يك كل مثل ميوزين آمد ، بدر ديوان رسيد .

۱ - «چریکه» دوباره نثر است و چرگر آن را با بیان عادی نقل میکند.

۲ - «چریکه» باز شعر است و چرگر آن را با آواز میخواند .

میر^۱ جلّهوی ههلهنگاوت زاوهستا کوتی : بهنگینه داخولا کاکه مهه مچلونه؟
کوتی: نازانم، هاتومهوه ، لیره زاوهستاوم .

دهو ده مهی-دا به کر آغاهاات و گه بیه خزمهت میری. به کر آغا کوتی: آغا
به خیر بیهوه : زاوت موبارهك بی ،

میر کوتی : بهلابچین سه رینکی کاکه مه می بدهین ، به کر ده یزانی ده گهل
یای زین-ئی دهو تاغی دان .

به کر کوتی : قوربان دابهزه پیاوی ده نیرم بزانی کاکه مهه مچلونه میر
دابهزی نه سپیان لی وه رگرت چو مالی . بهنگینه هاتهوه ؛ بانگی کاکه مه می
ده کا :

ده لی^۲؛ دووانه عاشق هه بون له میژره !
هه ر دووک له بهر خهوی ده بون هوژ و گیزه ،
هه ی به قورباننتم بم ! لهو شیرن خهوی هه لسته دوژان دوتن هه مو نویره!

میر^۳ نه گه هاتهوه چو دیوانی کاکه مهه م چاره ی نه بو ، یای زین - ی
ده بن کهولی نا .

پالی وه کولینچکی وه تاغی دا .

عرفو ، چه کو ، قهره تاژدین ، به کر آغا هه موی هات دانیشتم (ن)

میر کوتی : ها کاکه مهه مچلونی ؟

-
- ۱- چریکه لیره را په رکه یه چر گه ر به قسه ده یگیر یته وه .
 - ۲- چریکه لیره را هه لبه سته و چر گه ر ده نگی لی هه ل دینی .
 - ۳- چریکه لیره را په رکه یه و چر گه ر به قسه ده یگیر یته وه .

میر^۱ عنان اسبرا تند کرد ایستاد و گفت: بنگینه آیا خدا میداند کاکه‌مه‌م
حالش چطور است؟

گفت: نمیدانم آمده‌ام همینجا و ایستاده‌ام ،
در این اثناء بکر آقا آمد و بخدمت میر رسید . بکر آقا گفت: آقا خوش
آمدی، شکارت پیروز باد .

میر گفت: بگذار برویم سری به کاکه‌مه‌م بز نیم (احوال‌پرسی و دیدن از او بکنیم).
بکر میدانست (کاکه‌مه‌م) با یای‌زین در اطاق اند .

بکر گفت : قربان پیاده شو ، آدم میفرستم ببیند کاکه‌مه‌م حالش چطور
است میر پیاده شد ، اسب او را بر گرفتند . رفت خانه ؛ بنگین باز آمد کاکه‌مه‌م
را صدا (می) کرد ؛

میگفت^۲: دو عاشق باستانی بودند !
هر دو از برای خواب (خواب آلود؟) گیج و بی‌حواس بودند.
ای آقا قربانت شوم ! از این خواب شیرین (بیدار شو) . برخیز ، همه نمازها
را باخته‌ای (فرصت را از دست داده‌ای) .

هنگامیکه^۳ میر باز آمد و داخل دیوان شد؛ کاکه‌مه‌م چاره‌نداشت ، یای‌زین را
زیر پوستین پنهان کرد و بگوشه‌ی اطاق تکیه داد .
عرفو ، چکو ، قره‌تازدین ، بکر آقا همه نشست (اند).
میر گفت: هان کاکه‌مه‌م حالت چطور است؟

- ۱- باز نثر شروع میشود و چرگر با بیان عادی «چریکه» را نقل میکند .
- ۲- از اینجا «چریکه» شعر است و چرگر آن را با آواز میخواند .
- ۳- از اینجا «چریکه» نثر است و چرگر با بیان عادی آن را نقل میکند .

(مم) کوتی : قوربان خولا بکا زاوی تو مبارک بی ! ئەمن چاکم .
 کوتی : کاکه مهم زاوی ئەو زۆ چ - پادشایان نه یان بو ؛ حەیفه ئەتۆ
 دە گەل نه بوی .

یای زین دە - گوئی کهولی - دا کهزی خوی به قەرە تاژدینی نیشان دا .
 قەرە تاژدین ئە گەر وای زانی ، نو کەری بانگ کرد ، کوتی : بزۆ
 حەوت دەر کم هەیه ؛ پوشی تی نئی آوری بده بهلا ماله من بسوتی^۱ .

آوزیک^۲ هەلستا لەوسەری دنێ .
 یه کی دی هەلستا لەوسەری دنێ .
 های ماله قەرە تاژدینی هەموی سووتا به سوتەنێ .

بهنگین دەلی : میر آوزیک دەمالی قەرە تاژدینی بهربو چ - آوزیکی
 بی ئەمانه !

ئەگەر هەلنەستی ایستا شاری جزیر - ئی دەسوتی دەبی وێرانە ،

ئەتۆ میریکی بی فیکری !

۱ - قەرە تاژدین بووی بەریزی و آورووی میوانی خوی بیاریزی ، دەستوری دا
 ماله ویان آورتی به ردا ؛ ئەو جوانەیری و پیناودیریە له کوردستان - یدا بوته پەند
 و گولواژە ، یه که بهیه کی دەلی . بوته قەرە تاژدین .

میوان داری و پیناودیری لەری میوان - دا له چریکهی مهم وزین - یدا کاکل
 وەرچلهی چریکهیه و جیی لیکولینەوه وتی روانینه ع . ا . (تههازاده) .

۲ - چریکه هەلبەستە چرگەر بهههواده یلی .

(هم): گفت: قربان خدا بکند شکار تو مبارک باشد! من خوبم.

گفت: **کاکه‌هم** شکار امروز (برای هیچ‌یک از) پادشاهان (میسر) نبود، حیف است که تو نبودی.

یای‌زین در گوشه (زیر) پوستین گیسوی خود را به **قره‌تاژدین** نشان داد.
قره‌تاژدین هنگامیکه چنین فهمید نو کر صدا کرد گفت: برو (خانه من)
 هفت در دارد؛ برو گیاههای نازک خشک^۱ را در هفت در بگذار و آتش بزنی بگذار
خانه من بسوزد^۲.

یک آتش از این سر دنیا برخاست.
 (و) از آن سر دنیا (آتش) دیگری زبانه کشید.
 آهای! که **خانه قره‌تاژدین** هم‌اش آتش گرفت (از آن) آتش‌سوزی (که)
 هرگز خاموش نمیشود!

بنگین میگوید: **میر** آتشی بخانه **قره‌تاژدین** افتاده چه آتش بی‌امانی است.
 چنانکه (از جای) بر نخیزی اکنون شهر جزیر خواهد سوخت، ویران خواهد شد.

تو، **یک میر** بی‌فکری هستی.

۱- در کردی: پوش = pûš به گیاههای نازک خشک شده میگویند که زود آتش میگیرد و داریم: پوشو = pûšû: که ازمغز درختان جنگلی بدست می‌آورند مخصوص آتش برافروختن باسنگ چخماخ است.

۲- **قره‌تاژدین** برای حفظ احترام و آبروی مهمانش، دستور داد: که خانه‌اش را آتش‌زدند، این جوانمردی و گذشت **قره‌تاژدین** در میان کردان مثل سائر وزبان زد خاص و عام است. موضوع فداکاری در راه مهمان و مهمان‌نوازی در «چربیکه» هم و زین از نکات اساسی و قابل توجه و روح داستان است. ع. (طه‌زاده)

ئەوێ شەمال ھات آوری دینی بە سەر خانوبەرە ی تۆدا زادەبری .
ئەگەر ھەلنەستی ایستا کۆشک و تالاری تۆش آوری دەگری .

میرزیندین دەلی : مەخلوقی جزیر-ی . وە کیل و وەزیر بۆن دامەمین .
ھەژراکەن ئەو آوری لە ماله قەرە تاژدین-ی وە کۆژینن :

بەنگینە دەلی : وای لە خۆم بی سەلایە !
میر ئەگەر بۆ خۆت ھەلنەستی ئەو آورە ھین بەحوکمە چارە ی نایە .

ئەگەر میر وا دەزانێ .
شەقژن کەوتە دیوانێ .

میر وەدەر کەوت بە یەقینی ،
ژووی کردە ماله قەرە تاژدینی .

ئەگەر میر زۆیی بە ھەنگاوە ،

دەرك و پەنجەرە ی بۆ کراوە ، (۹)

بە کراغە . خۆی دە گێژاوە ،

کاکە مەم لە وێ ھەلستاوە ،

دە گەل یای زینی بەلەك-چاوە ،

کوئی : یای زین ! لە بەر بە کرا شەیتانی لیکمان نەدی مراد و کاوە .

اینک باد «شمال» وزید و آتش می‌آورد و بر سر خانه‌ات می‌گذرد .
چنانکه (از جای) برنجیزی، حالیا کوشک و تالار ترا هم آتش فرومیگیرد.

میرزیندین میگوید : ای مردم جزیر و کیل و وزیر بروید وا ممانید
بشتابید این آتش را درخانهٔ قره‌تاژدین خاموش کنید .

بنگینه میگوید : وای بر من (کسی از من) بی‌صلا (تر) نیست، (زیرا
فریادرسی ندارم) .
میر چنانکه خودت (از جای) برنجیزی، این آتش بقدری سخت (و خطرناک)
است چاره‌پذیر نیست .

هنگامیکه میر چنین میداند (میفهمد):
صدای (مهبیی) در دیوان افتاد .

میر بایقین (بوقوع حادثهٔ وحشتناکی) بیرون رفت .
رو بخانهٔ قره‌تاژدین کرد (بسوی خانهٔ قره‌تاژدین رفت) .

هنگامیکه میر گام (برداشت و) رفت !
در و پنجره برایش باز کردند، (؟)
بکر آقا خود را بعقب می‌انداخت (نرفت و آنجا) ماند .
کاکه‌مم از آنجا برخاست ،
با یای زین چشم قشنگ ،

گفت : یای زین (چون) بکر شیطان (درمیان بود) ما بمراد نرسیدیم و(از
هم) کام دل (نگرفتیم) .

مههم و زین هاتنه پیش-خانئ ،
 دهستیان ده کرد به گریانئ ،
 کاری به کر ییه خولا ده زانئ !

میرمههم ده لیئ : یای زین چلون چاوان به [له بهر] قه ره تاژدینی هه لئینم ؟
 مه گهر ایلچیان بنیرم ، گهنج و خه زینه ی یه مه نی-ئی بو بینم .

ئه گهر لهوئ ، ئه و قسه بو ته واوه !
 یای زین ده لیئ : کاکه مههم کاریکی زور گه وره لهمه قه و ماوه ؛
 ده یگوت : یای زین ده ست ده ستوی - کهم دوو ماچان له کولمان بکه م
 ته واوه .

ئه گهر ده می ژه - کولمه ی یای زینی کهوت ؛
 ده ستره ی ده ستانی به ربووه ؛ ئه وی لهوئ کهوت ،

به کر هه ژزا ده کا ، زانامینی .
 ده ستره ی یای زینی پز ده داتی ده یز فینی .

کاکه مههم ده لیئ : چ-بکه م له بهر جه بیاری !
 به لا ، به کره مه ره گه و ره 'ا-ی بکوژم به یه ک جاری ؟

۱- به کره مه ره گه و ره = Bekire Mergewerhe : نوینه رو سه رتویی دوو زمانی
 و به دکاری به ؛ له نیو کوردان دا بو ته په ند: یه ک به یه کی ده لی: بو ته به کره مه ره گه و ره یا (درووی
 مه موزینان) . ع . ا . ته هازاده

مهم و زین به پیش‌خانه آمدند ؛
 گریه (وزاری) آغاز می‌کردند .
 (بهمدیگر می‌گفتند) : خدا گواه است کار بکمر (کارشکن) است .

میرمهم میگوید : یای زین من چگونه به چشمان قره‌تاژدین نگاه کنم (او با جوانمردی و فداکاری مرا مدیون و سرافکنده کرده است) ؟
 مگر (اینکه) ایلچی‌ها بفرستم، گنج و خزینه یمین را برایش بیاورم (من چطور خوبیهایی او را جواب بدهم؟) .

هنگامیکه در آنجا این سخن تمام شد .
 یای زین می‌گفت : کاکه مهم کار (و واقعه) بسیار بزرگی برای ما رخ داده است .
 می‌گفت : یای زین : دست برگردنت اندازم و دوباره از گونه‌ها [ی تو] برای من تمام (کافی) است .

هنگامیکه لب (خود را) برگونه یای زین نهاد .
 دستمال (مخصوص پاک کردن دستپایش) افتاد، آنچه که آنجا افتاد (؟)

بکمر میدود (دوان دوان) و نیمیاند .
 دستمال یای زین را (از زمین) بر میدارد و میرباید .

کاکه مهم میگوید بخاطر خداوند جبار چکنم .
 بگذار، یکباره بکمره مرگوره^۱ را بکشم (او را نابود کنم) ؟

۱- به کره مهر گه‌وره = Bekre merge werhe = بکر مرگور : مظهر
 نمایی و بدجنسی، موزیگری، کینه‌توزی و مختل مزاحم، در میان کردان ضرب‌المثل است مثلاً یکی
 به دیگری میگوید : فلا نکس مزاحم است (خار مهم وزین) -ها یا بکر مرگور شده است ع. طه‌زاده

یای زین ده لی: له خوُم بی سه لایه !

چ-بکهم ئەو ژۆ کاره که به ده، کوژتنی به کری بۆم پیک نایه،

میرمه م بۆ ماله قه ره تاژدینی چو، یای زین-یش بۆ مالی گه زاوه،

کاکه مه م ده چوو له میر وله قه ره تاژدینی ده کرد سا لوه .

ماله قه ره تاژدینی آوری گرت، مه خلوقی چیزیرئ هه مووی به سه ر دا ژزاوه .

قه ره تاژدینی ئوری^۱ به زمانی عاره بی^۲ (؟عه جه می!) ده ژنه ی خوژی؛

«دور گیتیر»^۳ لانکی کوژی!

خاتون ئەهستی ده لی: نه ئەو ماله م ده وی، نه ئەو حاله ؛

نه ئەو مندالم ده وی، نه ئەو تفاله، (؟)

بهو شهرته ی له دنیا به سلامهت بن، گه ردنی زه رد^۴ و ژووی پر له خاله^۵،

اینجا^۶ میر دانیشته، آوره که کوژاوه، ماله قه ره تاژدینی-ی هه موو سووتا.

۱- لور = Lur : هوزیکی به ره چله و گه وری کوردانه، له روژ هه لاتی ژیرو

(نیوه روی) کوردستانی ایران دا نیشته جین .

۲- پیم وایه: ده بی عه جه می بی نه عه ره بی، چونکه له دیری خوارتر دا ترکی هاتوه نه عه ره بی؛ کوردانیش به فارس، ترک (وتر کده شان) ده لین: عه جه م. ره نگه چر گه ر به هه له له باتی عه جه می، عه ره بی به سه ر زاری دا هاتی بی .

۳- «دور گیتیر» هه وو کیلی ترکیه و اتا: هه سه ته بی هینه .

۴-۵: گه ردن زه رد هه ی گه ردن زه رد گه رنی زه ردی هه لمالی

گولاوی سینگ و مه مکن ته ر ده که ن ورده خالی .

خاسه که وی روو به خال به سه ری دادا ده سه مال

گه ردن زه ردی چا و که ژال نه مر م ده ت هینم ته و سال

۶- چریکه په ر که به چر گه ر به قسه ده یگیر بته وه .

یای زین میگوید. (کسی از من) بی‌صلا(تر) نیست (فریادرسی ندارم) !
چکنم امروز کار بد (پیش آمده‌است) و کشتن بگور برایم ممکن نیست .

میرمه‌م بخانه قره‌تاژدین رفت و یای زین هم بمنزل (خودشان) برگشت .
کاکه‌مم به (نزد) میر و قره‌تاژدین میرفت (و) سلام میکرد .
خانه قره‌تاژدین آتش گرفت مخلوق (همه مردم) جزیر (برای خاموش
کردن آن آتش بخانه قره‌تاژدین) ریختند (رفتند) .

قره‌تاژدین ئری^۱ بزبان عربی (؟عجمی!)^۲ بزن خود (خشمناک) خطاب کرد؛
«دور گیتر»^۳ گهواره پسر را !

خاتون استی میگوید : نه این خانه را میخواهم، نه این حال را ،
نه این کودک را میخواهم، نه این طفل را، (؟)
بشرط اینکه در (این) دنیا، گردن زرد^۴ و روی بخال^۵ (یای زین) سلامت باش «ن» د.

هنگامیکه میر^۶ (در دیوان) نشست (و) آن آتش خاموش شد؛ خانه قره‌تاژدین
همه آتش گرفت (و سوخته بود) .

- ۱- لُر = Lur : یکی از ایلات اصیل و بزرگ کرد؛ در کردستان ایران ساکنند .
- ۲- بنظرم باید این کلمه عجمی باشد نه عربی، زیرا که در سطر پائین تر جمله‌ای که بآن اشاره شده است ترکی است نه عربی و کردان هم در بعضی مناطق فارس و ترک و «ترکه‌رش»ها را عجم میخوانند و ذکر عرب بجای اسم عجم شاید از اشتباهات چرگر است . ؟
- ۳- جمله «دور گیتر» ترکی است یعنی برخیز بیار .
- ۴-۵- «گردن زرد و روی بخال» در اشعار و ترانه‌های ادبی و عامیانه کردی بکرات آمده است از جمله نگاه کنید : حاشیة صفحه مقابل: ۵ و ۴ را
- ۶- «چریکه» نثر است و چرگر آن را با بیان عادی نقل میکند .

میر کوتی : ورن باربووی^۱ مالّه قهره تازدینی بکین .

میر کوتی : وه تاغیکم بههمو شتیکهوه دایه به قهره تازدینی .

به کر آغا ئه تو چی ده دهیهی ؟ به کر آغا کوتی : قوربان ئهمن چ- نادم ؛
(میر) کوتی : به کر آغا بوچی ؟ (به کر) کوتی : قوربان ، کهسیک مالّه خوئی
بسوتینی : ئهمن مالّه (مالی) خووم بوچی بدهم ؟

میر کوتی : ئهمن تیی ناگم ؛ ئه و قسه چیه ؟

(به کر) دهستی دا دهستره ی، کوتی : قوربان ئهوه له دیوانی بون، ئه گهر
تو له زاوی هاتتیه ؛

کاکه مه م یای زینی وه بن کهولی دابو .

قهره تازدین پی زانی ، ناردی مالّه خوئی ، آور تی- بهردا ، سوتاندی
ههتا یای زین و کاکه مه م خه لاس بن .

ئه گهر به قام پی نا کهی ئهوه دهستره ی یای زینی و کاکه مه م- یه له دیوانی
لیم ئهستاندن، نه کو بلئی : به کر شهیتانه ، آبروی خوشکی من ده با .
جا ئهمن بو مالّه (مالی) خووم بدهم به پیاوی وا ؛ قهر بووه، نو کهر
به آغای خوئی غه یان بی .

میر کوتی : به کر آغا ئه تو راس ده کهی ؛ مهسلله حه تی چیه ؟

۱- باربو = Barbû : داو و شونیککی زور بهرز ، په سندو زیندوه، له نیو کوردان
باربو کردنی خزم و کهس و دوست و ناسیا و وهاوسی که مالی بوپیکه وه ده بن و ئه سپ
وچهک وشتی مالی پیوه ده بن (ده نیرن) .
له نیو کوردان دا زور له میژه ئه و یادگاره کونه ی باب و باپیران ماوه که داماو
ولپه و ماوان باربو ده کهن .

میر گفت: بیایید «خانه» قره‌تازدین را «باربو» بکنیم.

میر گفت: یک اطاق باهمه‌چیز (اثاثیه‌لازم) به قره‌تازدین دادم.

بکر آغا تو چه میدهی؟ بکر آقا گفت: قربان من چیزی نمیده‌م.

میر گفت: بکر آقا چرا؟ (بکر) گفت: قربان کسیکه خانه خود را (با دست خود) آتش بزند من چرا مال (و ثروت) خودم را باو بدهم.

(میر) گفت: من نمی‌فهمم؛ این چه حرفی است؟

(بکر) دست برد و دستمال (را در آورد و) گفت: قربان هنگامیکه تو از شکار برمیگشتی آنها (کاکهمم و یای‌زین) در دیوان بودند؛ کاکهمم یای‌زین را در زیر پوستین پنهان کرد.

قره‌تازدین ملتفت شد، (آدم) فرستاد خانه خود را آتش زد، سوزاند تا یای‌زین و کاکهمم خلاص شوند.

اگر بمن باور نداری این دستمال یای‌زین و کاکهمم است (که) در دیوان (من) این را (ازیشان) گرفته‌ام. مبادا بگوئی بکر شیطان^۱ است و آبروی خواهر مرا میبرد.

حالی‌امن برای چه (ثروت و) مال خودم را به چنین مردی «می» دهم؛ آیا (دیده شده) نو کر باقای خود خیانت کند؟

میر گفت: بکر آقا تو راست میگوئی، مصلحت (این کار) چیست؟

۱- باربو = Barbû: یکی از مراسم زنده و پسندیده کردن این است: کسی که تازه خانه میسازد، زن میگیرد و یا تازه وارد آبادی شده است، دیگران با فرستادن تحف و هدایائی از قبیل اسب و اسلحه و اثاثیه منزل: هر کسی بفراخور حال خود، آن شخص را «باربو» میکند این رسم از سنن باستانی است و میگویند فلان کس را «باربو» کرده‌اند.

۲- شیطان و «شوفار» = Shufar: در کردی در مفهوم مفتن و نام و سخن چین آمده و در ترکی آذربایجانی نیز با همین معنی بکار برده میشود. ع. ۱.

کاکه‌مه‌می چلۆن به‌تلیین، قه‌ره‌تاژدین، عرفو و چه‌کو پی نه‌زانن؟
 (به‌کر) کوتی: قوربان، کاریکی وا بکه‌ین به‌نگین نه‌زانن. هه‌لستان
 چوونه مالی.

به‌کر کوتی: قوربان ولاتیکیمان هه‌یه قه‌ر خه‌رجیمان ناداتی؛ به‌لا
 زینداتیکی هه‌لکه‌نین بو کاکه‌مه‌می، هه‌چ که‌س نازانن، به‌مانگیکی زندانیان
 ته‌واو کرد.

به‌کر کوتی بئیره عرفو، چه‌کو، قه‌ره‌تاژدین، به‌نگین و میرمه‌م
 بینه‌ایره، مه‌سله‌حه‌تی بکه‌ین، نارریان هه‌موو هاتن.

میر کوتی: کورینه‌ئه‌مه‌ چ بکه‌ین؟

ولاتیکی هه‌یه، ایتعه‌تیم ناکه‌ن، خه‌رجم ناده‌نی.

کوتیان: قوربان چ ده‌فه‌رموی؛ وا ده‌که‌ین.

میر کوتی: مه‌سله‌حه‌ته‌ئه‌نگو بچن کاکه‌مه‌می بو من به‌جیی بیلن
 به‌ته‌نی.

ئه‌من حاجز ده‌بم، کوتیان: به‌لئ، ته‌داره‌کمان بو بگه‌ره، له‌شکرمان
 بو وه‌ده‌رخه؛ یان سه‌ری خۆمان دا‌ده‌ئیین، یان به‌جاریکی مال و تالانت
 بو دئیین.

ده‌نگی^۱ له‌شکریان دا له‌شاری جزیر-ئ،

سوار سوار ده‌بن، قۆشن راسته‌ی لی ده‌گیری،

۱- چریکه هه‌لبه‌سه‌هه‌ چرگه‌ر ده‌نگی لی هه‌ل دینی و به‌آه‌نگی تایه‌تی
 تیی هه‌ل ده‌کاتی ده‌یلی.

کاکه‌مم را چگونه ازین بریم. (که)، قره‌تازدین ، عرفو و چکو ندانند؟
(بکر) گفت: قربان (باید) کاری بکنیم بنگین نداند (نهمد)، برخاستند
بمنزل رفتند.

(بکر) گفت: قربان ولایتی داریم (هیچوقت) خرجی (ومالیات) بمانمیدهد. بگذار
برای کاکه‌مم زندانی^۱ حفر بکنیم «هیچ» کسی نداند؛ در یکماه (کار) زندان
(حفر کردن) تمام شد.

بکر گفت: بفرست عرفو، چکو، قره‌تازدین، بنگین و میرمم باینجا
ببایند. مصلحت بکنیم (بدنبالشان) فرستادند، همه آمدند،
میر گفت: بچه‌ها ما چه کنیم؟..

ولایتی دارم (اهالی آنجا) مرا اطاعت نمیکنند، خرج (ومالیات به) من نمیدهند.
گفتند قربان (هر) چه میفرمائید ما آن سان (عمل) خواهیم کرد.
میر گفت: مصلحت است شما بروید کاکه‌مم را تنها بامن بگذارید (بماند).
من (در تنهایی) عاجز می‌شوم، گفتند: بله، (برای ما) تدارک بین و لشگر (ی)
بیارای (و) بفرست؛

یاسر خود را (در این راه از دست) میدهم^۲ یا یکباره مال (و ثروت) و تاراج
برای تو می‌آوریم.

در^۳ شهر جزیر لشگر را صدا زدند،
سوار (ها) سوار «می» شدند (از) قشون (بخط) راستی (نظام) بر گرفته میشد.

۱- سابقاً در کردستان زندان صورت چاله و سیاه چال را داشته است، که آن را حفر
میکردند و از این رو است که در متن حفر کردن زندان آمده است نه ساختن آن.

۲- ترجمه تحت‌اللفظی عبارت «سر خودمان را می‌گذاریم» است.

۳- «چریکه» شعر است و چرگر آن را با آواز و آهنگ مخصوص میخواند ع.ا.

میر هات و زوئیشت له دیوانی .
 ده لی : بینن قهتاری بار کهن له گهنج-خاننی .
 بچن ئەو ولاتەم بو بەر حەق بکەن ، جا دینم شادە و ایمانی .
 دەستی دە کرد له عرفو ، چە کو و بەنگینەیی بە خەلات بەخشانی .
 دووبارە ، هەموو ئەنعامی داننی .
 قەرە تاژدین بانگیان کردە دیوانی .
 خەلاتیکی زۆر گەورەیان کرد ، هەموو کەس بزانی .
 اینجا مەرەخەس کران دە بیی برون سبجەیاننی .

هەلستان بە بی فیکری !
 هەر کەس دە چیتەوه مەنزلی خۆی دە گری .

ئە گەر ئەوئ شەوئ بو تەواوہ !
 سبجەیننی بەیانی داوہ ،
 شەپوریان کیشا آلا هەلکراوہ ؛
 میر بو خۆی هەلستا بو خۆی هاتە ئەو ناوہ ،
 لەشکریان بەژئ کرد ، لەشکرئیکی عەزیمە ، تەواوہ ،
 عرفو ، چە کو ، قەرە تاژدین و بەنگین - ه ئەمانەتی میر مەمی زۆریان
 دا-دواوہ ؛

میر و کاکە مەم و بە کر آغا گەژانەوہ بە دواوہ .
 میر بە دزی بە بە کر آغای دە گوت : ئە گەر یای زین بزانی کارمان

ناتەواوہ !

میر بدیوان آمد و نشست .

«می» گفت : قطار [شتران و چارپایان] را از (گنج) خزائن بار کنید .
 بروید آن ولایت را برای من برحق کنید (مطیع کنید و مرا مسلم سازید) ،
 آنگاه شهادت و ایمان میآورم .
 شروع (به بخشش) میکرد، به عرفو ، چکو ، بنگینه ، خلعت (بخشان)
 می بخشید .

دوباره به همه انعام داد .

قره تازدین را بدیوان صدا (احضار) کردند .

او را چنان خلعت بزرگی بخشیدند که همه کس بدانند (بفهمد) .
 آنگاه مرخص شدند، باید صبح بروند ،

بابی فکری برخاستند !

هر کسی بمنزل (خود) میرود (و برای حال زار خویش) میگرید .

چنانکه آن شب باآخر رسید (و تمام شد) .

فردا صبح شد .

شیپور کشیدند پرچم برافراشته شد .

میر خودش برخاست و بمیان (مردم) آمد .

لشگر را راه انداختند ، لشگر بزرگ و کاملی است .

عرفو ، چکو ، قره تازدین و بنگین (برای حفظ) امانت (که) میرمم
 (باشد) خود را خیلی بعقب میانداختند .

میر و کاکه مم و بکر آقا بعقب برگشتند .

میر دزدانه^۱ به بکر آقا گفت : اگر یای زین بفهمد کارما ناتمام (زار) است .

۱- دزدانه: ترجمه: به دزی = be Dizî: یعنی آهسته و تو گوشي آن چنانکه دیگران نشنوند.

ده بی بلین : کاکه مه م سهر کرده ی لهشکری بو ، زوی بی بهو لاهه .

له پاشان میرزیندین و به کر آغا کاکه مه م-یان خسته زیندانی !

به کر و میر پیکه وه چوونه دیوانی ،

تاژی-یکی^۱ (سه گیکی^۲) کاکه مه می بو ؛ نه گهر زانی کاکه مه م-یان

ده زیندانی آویژت چو دهر کی یای زین-ئی .

یای زین^۳ ده لی : قهرواش و که نیزی^۴ من ، نه نگو گه لیک دلیرن ،

کاکه مه م چو ته لهشکری نهو توتکه تاژی- [یهی] گه راوه ته وه ، زورچاکی

نیگا بدیرن ،

۱- چریکه بهر که یه چرگهر به قسه ده یگیرته وه .

۲- تاژی سه گی راوییه ، له چریکه و نه فسانه ی کوردی دا له مهر هوشه وه ری و وریایه سه گی زور دووان ، کوردان زور له میژه نهو گیانه وه ره و شیاره یان له کن هیژایه ، به دریژایه میژو همیشه سه گ یار ویا وه ری ژینی کرمانجه تی بووه ، له دهر کی ماله کرمانجان سه گی وریا و آزا ههر دیتراوه .

به آگایی نهو یستای نوسوکی پیروزی زهردوشتیان ؛ له دینی کونی ایرانیان دا فرمانی چاوه دیری کردنی سه گی دراوه ، هیروودوت راده گه ینی «سپاکوه» به زمانی مادی (دایکی زمانی کوردی نهو رو ؟) به دیله سه گی ده لین وله گوین نهو واژه یه له کوردی دا هه مانه (سپلوك-سپلوت-سپله-سپاک-سپه-سه-گ-سه . . .) که ته واوی نهو واژانه له راویژنی جیا جیای کوردی دا به سه گی ده کوترین . له مهر بیره وه ری سهر وه بروانه : نهو سهر چاوانه ی که له ژیری وه رگیری فارسی دانیشان دراون : (پ. رروبه روو)

۳- چریکه هه لبه سته چرگهر ده نگی لی هه لدینی و به هه وا ی تاییه تی تی

هه ل ده کاتی .

۴- که نیز = Kenîz = کنیز : پیم وایه : ده گه ل که نیشه ، کیژو کچه هاو ریشه یه

باید بگوئیم: **کاکه‌مم** سر کرده لشگر بود (شد)، بآن طرف رفت.

سپس **میرزین دین و بکر آقا کاکه‌مم** را بزدان انداختند!^۱
بکر و **میر** باهم بدیوان رفتند.

یک تازی (سگ شکاری)^۲ (از آن) **کاکه‌مم** بود، هنگامیکه دانست (فهمید)
کاکه‌مم را بزدان انداختند بدر (خانه) **یای زین** رفت.

یای زین^۴ میگوید: (ای) کلفت (ها) و کنیزان من شما خیلی دلیر هستید.
کاکه‌مم بلشگر رفته، این **توله تازی** (سگ شکاری) او برگشته است، خیلی
 خوب از (سگ کاکه‌مم) نگهداری کنید.

۱- زیرا زندان بصورت سیاه‌جال گودی بوده.

۲- «چریکه» نثر است و چرگر بایبان عادی آن را نقل میکنند.

۳- در «چریکه» و افسانه‌های کردی، بکرات باین قبیل کشف‌های عجیب برمیخوریم که بوسیله سگ انجام گرفته است. بگردان از قدیم الایام ارزش این حیوان هوشمند و بسیار گرانبها را دریافته‌اند و در زندگی آن را یار و نیاز خویش ساخته‌اند.

بگواهی آوستا، در دین باستانی ایرانیان بنگاهداری سگ فرمان داده شده است؛ **هرودوت** اشاره کرده است: «سپاکو» بزبان **مادی** (مادر زبان کردی کنونی؟) - سگ ماده را گویند و شبیه این واژه: (سپلوك-سپلوت-سپله-سپاك-سپه-سه-ک-سه و ...) در لهجات کردی امروزه بمعنی مطلق سگ موجود است؛ نك:

طلسم والتر اسکات ترجمه حسین دره باغی تهران ۱۳۴۰ ص ۲۷۵

ونك: نقش قهرمان شرق سلطان صلاح‌الدین ایوبی در تاریخ تبریز ایوبیان ۱۳۴۱

«: یک بحث علمی در اطراف زبان و ادبیات کردی بقلم ج (زاگرس)

«: فرهنگ ایران باستان استاد ابراهیم پور داود تهران ۱۳۳۶ ج ۱ ص ۲۰۲

«: سبک‌شناسی محمد تقی بهار (ملك الشعراء) تهران ۱۳۳۷ ج ۱ ص ۲

«: تاریخ ادبیات ایران جلال‌الدین همائی تهران ۱۳۴۰ ج ۱ و ۲ ص ۱۰۱

«: زبان کردی: بقلم ناصر آزاد پور (نامه کوهستان) ۱۳۲۵ ش (۶۳) ص ۳

«: رابهر (المرشد = لغت عربی بکردی) گیومو کربانی اربیل (هولیر کوردستان

عراق) ۱۹۵۰ ص ۳۱۸

۴- «چریکه» شعر است و چرگر آن را با آهنگ مخصوص میخواند.

همو^١ ژۆژی نانیان دها به توتکه تازیکهی قهپی پیدای ده گرت ،
ههلی ده گرت ، دهیبرد بو کاکه مەمی ده زیندانیی داویژت ؛ ههتا چل شهوی
ههرا و ابو .

ژۆژیکی مزگینیان هیئا ، لهشکر هاتهوه . یایزین کوتی . ئەوه
لهشکر هاتهوه ، ئەو توتکه تازی- [یه] ، بو وا لاواز بووه^٢ جائهن چ- بکه
له خهجالهتی کاکه مەمی .

(یایزین) کوتی : بینن ، له کنهن نانی بدنهئ . بزنان (بزنانم) ئەو
توتکه تیرو نه کردوه ، والاوازه . نانیان آویته بهری قهپی پیداکرد ، ههلیگرت
و بردی .

یایزین بو خووی وه دوی کهوت ، کوتی : کچی^٣ بو کوینی ده با ئەو
نانهی ؟ !

کوتیان : قوربان همو ژۆژی نانی ده دهینی ، دهیبا ده ژوا ؛ [؟] توتک
گهییبه سهرا زیندانیی بوی بهرداوه .

ئه گهر یایزین چوو تهههشای کرد ، پیی زانی ئەوه زیندانه ، کاکه مەم
ده ویدا !

١- چریکه په رکهیه وچرگهر (گورانی بیژ) به قسه ده یگیریته وه .

٢- بیری تیژی یایزینی که له وسه گی ورد بوتوه ؛ له لاواز بونی ، له شوین
هه لگرتنی و دینه وهی کاکه مەمی له زیندانیی جیی تی روانین و پی هه لا کوتییه .

٣- کچی = (کچ + ی = ê + Kiç) - کچ و اتا : کیز و که نیشه یه (ی = ê) په سه وه ند
و پیی بانگ کردن و نیشانهی رهسەنی میبهیه وه کو :

کچی ، و اتا هه ی کچ ؛ هه روا : (دایکی ، خوشکی ، دیدی ، پوری : ژنه کی ...) بر وانه .
نوسراوی نوسه ری ئەو په ره نوسه به فارسی ، له مهر «نیشانهی نیرینه و میهنی له کوردی دا»

و بر وانه : مەمی آلان لیسکو (کوردی = فهرا نسه) بهیروت ١٩٤٢ رپ ٣٧١

هرروز^۱ به توئه تازی نان میدادند (واو آن را نمیخورد بلکه) میقایید، آنرا بر میداشت و برای کاکه‌مم میبرد؛ به زندان می‌انداخت، تاچهل شب چنین بود.
روزی مژده آوردند، لشگر باز آمد. یای‌زین گفت: این است لشگر باز آمد، این توئه تازی چرا چنین لاغر^۲ شده‌است، حالیا من از خجالتی (در مقابل) کاکه‌مم چکنم.

(یای‌زین) گفت: بیاورید، درپیش (چشم) من او را نان بدهید، بینم این توئه را سیر نکرده‌اید؛ چنین لاغر شده‌است، نان پیشش انداختند، آن را قاپید برداشت و برد.

یای‌زین خود تعقیب کرد، گفت: ای دختر^۳ این نان را بکجا میبرد؟! (کنیزکان) گفتند: قربان هرروز که ما باو نان میدهیم، بر میدارد میبرد(!؟)
توئه (رفت) تا به سر زندان رسید (نان را) برای (کاکه‌مم) به توی زندان انداخت.

چنانکه یای‌زین رفت و تماشا کرد؛ فهمید که این زندان است، کاکه‌مم در آن (جا زندانی) است.

۱- «چریکه» نثر است وچرگر آن را بایبان عادی نقل میکند.

۲- دقت یای‌زین درباره‌ی توجه بلاغردن سگ کاکه‌مم و تعقیب آن، و کشف زندان نشانه‌ی ذکاوت و هوشمندی او و قابل تحسین است.

۳- ای دختر ترجمه‌ی «کچی» کردی که آن «کچ + ی» است؛ (Kic = کچ) یعنی دختر و (ê = ی) در بعضی از لهجات کردی علامت ندا برای جنس مؤنث است؛ مانند: کالی، گولی، زیری، خوشکی و دیدی ...

نک: نشانه‌ی مذکر و مؤنث در زبان کردی اثر نگارنده (ع. ا.)

ونک.

یای زین^۱ ده گری ده لئی : رووسیا بوم بابانم ویرانه !
 ئەمن له کئیم وابو ، ئەتۆ سه رکردهی لهشکری چووی بهرحهق
 بکهی عیلا نه .

میرمهه ده لئی : یای زین گیانه !
 چل شهوه به قسهی به گری جینگام زیندانه ،
 شام (شیو) و نه هارم (نیوه ژۆم) بووه به جهمی سه گانه .

یای زین ده لئی : هه ی له خۆم ژوو ژهش و بابان ویرانی !
 تاقه کوژهی برایم پاشای بهمه نی-ئی بیته شاری جزیر-ئی به قسهی
 منی سه ر به تال و بی خودانی^۲ .

میرمهه ده لئی : ئەهی خولا به ره حمه تی تووم، شو کرانه !
 ئەمن نه زانی له شاری جزیر-ئی به گروا شهیتانه .

له خۆم خانه خراب و مال ویرانی !
 هیچ جوابی دیم نیه ، به غهیر ئەز شو کرانی !
 زولفی خۆت بکه ته ناف بزانه ده رم نایه نی له زیندانی .
 سه ری من، ئە گهر ده رت هینام له سه ری خۆشی خۆتی دانی [؟]

۱- چریکه هه له بسته چرگه ر ده نگه لی هه ل دینی و به آههنگی تایبه تی تی
 هه ل ده کانی .

۲- خودان = Xudan : واتا خودا، خاوهن، خپو و خدیوه .

یای زین^۱ گریه میکند میگوید: رویم سیاه (شد) و دودمانم برباد رفت .
من پیش خود (تصور) می‌کردم، تو برای مطیع کردن ایلات سر کرده لشکر
شده‌ای (وبسفر رفته بودی) .

میرمم میگوید: یای زین جانا (= ای جان من) !
چهل شب است به‌سخن (چینی و بد گوئی) بکر، جای من زندان است،
شام و نهار من لقمه سگان است .

یای زین میگوید روسیاه (شدم) و کسی از من دودمان برباد رفته (تر نیست) .
یگانه‌پسر ابراهیم پادشاه یمن بحرف من سرشکسته بی خدا بشهر جزیر بیامد .

میرمم میگوید: ای خدا، من برحمت تو شکر گزارم .
من ندانستم در شهر جزیر بکر چنین شیطان است .

از من خانه خراب و خانه ویران (تر کسی نیست) !
«هیچ» جوابی غیر از شکر گزاری ندارم ، (؟)
زلف خود را طناب کن بین (با آن) از زندان بیرونم نمی‌آوری (بیرونم
بیاور) ؛
(ترا سوگند میدهم به) سر من، اگر مرا در آوردی، بر سر خوش (سلامت ؟)
خودت بگذار (؟)!

۱- «چریکه» شعر است و چرگر آن را با آهنگ مخصوص میخواند .

جا ئهو دهمی شو کرانه بژیرم ئه گه پی میردی^۱ خولام بیته سهری بو
گیان کیشانی .

یایزین ده لی: ئه گهر برایم پادشای یه مه نی بزانی .

دی، شاری جزیر-ئی ویران ده کا ، له سهری کوژی خوی له ههولاد
و تایفه ی، من ده بژی ژیی-گوزهرانی .

اینجا مه لیک ریجان هاته وه لهو لاوه !

سه رتا پا خوی ده قوژی هه لکیشاوه ،

ده لی: یایزین به قوربانت بم ئه وه چ-بووه چ-قهوماوه ؟

یایزین ده لی: مه لیک ریجان ئه تو هاتوی به قومار بازی ده گری ،

ئه تو نازانی چاک نابی ، چونکه ، له ئه ولادی به کری .

مه لیک ریجان ده لی: قوربانت بم ، ئه من کویرم بو چاوه !

له من وایه میرمه م سه ر کرده ی له شکرئ-یه چو مال و تالانی هیئاوه!

ایستاسه لام لی-زابو ده لاین: له زیندانیدا زه لیل و مه حتهل ماوه !

اینجا مز گینی^۲ هات له شکر و قوشهن له شاری جزیر-ئی بو بلاوه .

۱- پیمیرد = Pêmêrd : پیاوې خودای ، فرشته ی آسمانی .

۲- مز گینی = Mizgêni : موژده، مزگان، ههنگ و په یامی خوشدان به کهسیک،
له واژه ویکچوه کانی زمانانی ایرانی ؛ ههروا له راویژ (=زاراوه = لهجه) ه کانی
کوردی دا؛ له زور جییان پیتی (ژ=j) و (z=ز) ده چنه سه ر دهنگی یه کدی ؛ وه کو :
موژده = مز گینی-ژن = زهن-ژهنگ = زهنگ-ژههر = زهر-دیژ = دراز-دریژ = دیز . ع.ا

آنگاه ، چنانکه پایمردان^۱ خداوند برای جان کشیدن (م، جان گرفتم) بیایند
شکر گزارم !

یای زین میگوید : اگر ابراهیم پادشاه یمن بداند (بفهمد) .
میآید، شهر جزیر را ویران میکند «بانتقام» پسر خود از اولاد(ان) و طائفه
من راه گذران خواهد برید .

آنگاه ملك ريحان از آن طرف آمده است !
(از) سرتا پا خود را با گل آلوده^۲ است .
میگوید : یای زین قربانت شوم «این» چه شده ، چه رخ داده است ؟

یای زین میگوید : ملك ريحان تو آمده‌ای به نیرنگ بازی گریه میکنی .
تو (آیا) این را نمیدانی (که) نمیتوانی خوب باشی ؛ زیرا از اولاد(ان)
بکمر هستی ؟

ملك ريحان میگوید : قربانت شوم، من چشمم کور شد !
من تصور میکردم، همیروهم سر کرده لشگر است، رفته‌مال و تاراج آورده‌است.
حالیا صلا بر من گذشت (و فریادرسی ندارم) میگویند : (کا که مم) در زندان
ذلیل و معطل مانده است .

آنگاه مژده رسید^۳ لشگر و قشون در شهر جزیر پراکنده شد .

۱- پایمرد ترجمه : پیمیرد = Pêmêrd کردی است ، پایمردان خداوند ظاهراً
موکلان الهی هستند .

۲- مثل اینکه در گل فرو رفته و بیرون آمده بود .

۳- ترجمه تحت‌اللفظی متن کردی «مژده آمده» است (؟)

اینجا خه بهریان به یایزین-ئی داوه .

یایزین ئه گهر وا دهزانی .

سه ر تا پا خوار ، خوی هه ل-ده- کیشا ده قور و خمخانی .

به کوچهی شاری جزیر-ئی دا دئی دهس ده کا به گریانی .

عرفو ، چه کو و قهره تاژدین ئه سپیکیان به پیشکشی بو کا که مه می

هینابو ؛ هوه ده یگیزن له کاروان-سه رایه و کولانی .

یایزین ده لی : قهره تاژدین ، آغاتان کوانی ؟

ئهنگو بو آغا و به جی هیشته ، چل شهوه جهمی ده گه ل جهمی سه گان

له زیندانی .

به نگین ده لی : ئه گهر نه مر م بژیم بمینم ا

ده بی له شکر وقوشه نی شاری یه مه نی-ئی بیتم ،

ده بی ریشه ی جهولادی میر و به کری ده ربتم .

عرفو ده لی : ئه من عرفومه !

به رانیکی به ئه سرومه ،

میری برات ده شانان-زا ده گرومه !

قهره تاژدین ده لی : ئه من قهره تاژدین-م !

آنگاه خبر به یای زین آوردند!

یای زین هنگامی که چنین دید (دانست) .
 از سر تا پا ، خود را با گل و رنگ^۱ [سو گواری] آغشته (و آلوده) میکرد .
 از کوجهای شهر جزیر میگذشت^۲ و آغاز گریستن میکرد ،
 عرفو ، چکو و قره تاژدین یک اسب به پیشکشی از برای کاکه مم آورده بودند .
 این (همان اسب) است (که) آن را در کاروانسرا و محلات میگردانند .
 یای زین میگوید : قره تاژدین آقای شما کو ؟
 شما چرا آقا را تنها گذاشتید ؛ چهل شب است ، در زندان [موقع] غذای او ، با
 غذا (لقمه) سگان است ؟ .

بنگین میگوید : اگر زنده بمانم و نمیرم !
 باید قشون و لشکر شهر یمن را بیاورم .
 باید ریشه اولاد (ان و خانواده های) میر و بکر را در آورم .

عرفو میگوید : من عرفو هستم .
 قوچی شاخدارم .

میر برادرت را از شانها پوست میکنم^۳

قره تاژدین میگوید . من قره تاژدینم .

۱- خم = Xim : ماده آبی رنگ تندی است که سو گواران لباسهای خود را با آن رنگ میکنند ؛ محلی که در آنجا لباس و پشم و غیره ... را رنگ میکنند بکردی : خمخانه = Ximxane میگویند ، در کردستان نشان و رنگ عزاداری ، آبی و سیاه است ؛ سو گواران شلمه و پیراهن و سرآستین (سورانی) و اسب و سگ و اسلحه و ... را رنگ کرده و لباس سیاه میپوشند .

۲- ترجمه تحت اللفظی متن «میآمد» است .

۳- گروتن = Grûtin : پوست کندن چارپایان از شانها بطرز مخصوصی که قسمت سینه پوست جانور پاره نمیشود .

له پلینگانی چه ننگ به خوین-م .
 نه گهر نهمرم [سهری] میوری برات ده شانان-را دهر دینم .

چه کو-ژ ده لی: نهمن چه گویه کم به ناوه!
 له سوئی میرمه می «کویرم بووه هه رتک چاوه» .
 خوشکی^۲ یای زین ، گله یانم لی مه که ایستا ده بی تشاری جزویر-ئی تهخت
 وتاراج بکه بیکه بلآوه .

خوشکی پیم بللی ، بزائم میرمه مردوه یان ماوه .

یای زین ده لی: چ-بکه نهمنی قهله ندهر و مال ویرانی!
 نه مردوو ، نه ماوه ؛ نهوه زه لیلله له نیو زیندانی .
 ده یانگوت : یای زین میوری بکوژین یا کاکه مه می ده رینین له زیندانی ؟

یای زین ده لی: به قوربان-و بم دامه مینن ،
 جارئ کاریکی وا بکهن کاکه مه-م بو ده رینین !

اینجا یای زین کهزی خوئی «به» آلقه «به» آلقه کرد. آویتیه زیندانی^۲.
 کاکه مه آویتیه نهستو و بن ههنگلی خوئی، ده ستیان کرد بهه لکیشانی .
 یای زین ده لی: بیدهن بهمن ، سههری خوئی هه لگرت له سههری خوئی
 خوئی دانی ،

۱- له تهختی دوکتور مان-ی . له دوو دیراندا له پاش یهک هاتوه پیم وایه ای
 دیری دووم زیادیی .

۲- خوشکی = خوشک + ی = $Xusik + \hat{e}$ = هدی خوشک ، پیتی (ی = \hat{e}) نیشانهی
 گاز کردن له مینهیه .

۳- نه وگولوژیه له «شانامه» فیردهوسی-یشدا هاتوه .

از پلنگ‌های چنگ بخون آغشته‌ام .

اگر زنده بمانم [سر] میر برادرت را از شانه‌ها (بیخ) بیرون می‌آورم .

چکو می‌گوید : من آن چکوی نامدار هستم !

از عشق و محبت میرم هر دو چشمانم کور شده است .

ای خواهر، یای زین از من گلایه نداشته باش، حالیا باید شهر جزیرا ویران، تاراج و با (خاك) یکسان کنم .

ای خواهر، بگو ببینم میرم مرده یا (زنده) مانده است .

یای زین می‌گوید : چکنم از من قلندر (تر) و خانه خراب (تر کسی نیست) !

نه مرده است، نه زنده است. اینک او (در گوشه) زندان ذلیل است .

می‌گفتند : یای زین ، (بدو) میر را بکشیم یا کاکه‌مم را از زندان

بیرون بیاوریم ؟

یای زین می‌گفت . قربانتان شوم وا ممانید (هرچه زودتر) !

باری کاری کنید : کاکه‌مم را برایم (از زندان) بیرون بیاورید .

آنگاه یای زین گیسوی خود را حلقه حلقه [بهم بافته مثل ریسمان]

بزندان انداخت !

کاکه‌مم (آن را) برگردن وزیر بازوان خود انداخت و (او را از زندان

بیرون) کشاندند .

یای زین می‌گوید : او را بمن بدهید و سر او را گرفت روی سر خوش (سالم)

خود گذاشت .

کاکمه‌م ده‌لی: یازه‌بی! به‌زه‌حمه‌تی خولای ده‌بژیرم شو کرانی!
 یای‌زین ئەمن چاوم نابینی، عرفو، چه‌کو، قه‌ردتاژدین و به‌نگین—ه
 کوانی؟

یای‌زین ده‌لی: جهرگم بزا که‌سم نه‌ماوه!
 ئەتۆ نازانی ئەوانه له له‌شکری گه‌زاونه‌وه پاکت له ده‌وره‌ی ژاوه‌ستاوه؟
 کاکمه‌م ده‌لی: یای‌زین پێیان بلی؛ گه‌ردنم آزابکه‌ن، ده‌ولت زیاد
 و مالیاوه!

له‌تۆ دیداری آخره‌ت بوم له‌آهی دایک و بابم مه‌خسودم نه‌بوته‌واوه.

یای‌زین ئەگه‌ر وا ده‌زانی: ده‌س ده‌کا به‌چه‌مبه‌ر و گریانێ.
 به‌زه‌حمه‌تی خولای میوان^۱ ده‌هاته‌نه‌ سه‌ر کاکمه‌می بوگیان کیشانی.

کئی بو، له‌کاکمه‌می به‌له‌ک چاوه؟
 چاوی خوی له‌ژووی^۲ یای‌زین—ئێ کرد به‌لاوه.

عرفو، چه‌کو، قه‌ره‌تاژدین و به‌نگینه ده‌س ده‌که‌ن به‌گریانی.
 میرزیندین هه‌لده‌ستا ده‌هاته‌کن ئەوان له‌دیوانی،
 ئەویش وه‌ک ئەوان، ده‌س ده‌که‌ن به‌گریانی،

۱- میوان = Mîwan : پیمردی خودای.

۲- رووی = ر + (وو) + ی. له‌به‌روه‌ی که‌پیتی تایبه‌تی (و = واوی‌دریژ) له
 چاپخانه‌ی ایره‌دانیه‌ناچار به‌دوو (و) وه‌کو ده‌بینن [ū = وو] ده‌ینوسین.

کاکه‌مم میگوید: ایخدا، برحمت تو «خدا» شکر گزارم.
 یای زین، من چشم نمی بیند؛ عرفو، چکو، قره تاژدین و بنگین کجا
 هستند؟ .

یای زین میگوید: جگرم پاره شده کسی ندارم.
 (آیا) تو نمیدانی، آنها از لشکر برگشته‌اند و همه در دور تو وا ایستاده‌اند؟
 کاکه‌مم میگوید: یای زین بایشان بگو؛ مرا آزاد (حلال) کنند دولت زیاد
 و خانه آباد (خداحافظ)!

دیدار (من با) تو با آخرت ماند، از آه پدر و مادرم بمقصود نرسیدم.
 یای زین هنگامی (که) این چنین دید؛ شروع به چنبر (زدن) و گریستن کرد.
 با رحمت خداوندی میهمان^۱ (ان) از برای قبض روح کاکه‌مم بیالین^۲ او
 میآمدند (و مم بآنها جان میداد).

که بود، (کسی بجز) کاکه‌مم چشم زیبا (ن) بود!
 (که) چشم خود را از روی یای زین بر گرداند.

عرفو، چکو، قره تاژین و بنگینه شروع به گریستن کردند.
 میرزیندین برمیخواست و از دیوان به نزد آنان میآمد:
 او هم مانند آنان، شروع بگریستن کردند.

۱- میهمان: ترجمه تحت اللفظی «میوان = Miwan» کردی، منظور میهمانان
 الهی و موکلان خداست.

۲- ترجمه تحت اللفظی متن کردی «برسرش میآمدند» است.

ده لئی خوشکئی یای زین بهلا کاکمه می ههلا گرین بیبهینهوه دیوانی .

بهنگین ده لئی : ئه می میر بهقوربانت بم چ دهستانی مه که نی !

ئهن، ئه مانه تی برایم پادشایه ، ده بی بیبهمهوه یه مهن - ئی .

میر ده لئی : بهنگینه^۲ گیانه .

ئهن نهمزانیوه کورئی برایم پادشایه هاتوته ای ره کانه :

ئهن ده زانم جزیر لهسر ئهوی ده بی ویرانه .

مهسلهحت ئهوه یه ده بی هه ره له کنه خوم بی گور و گورخانه .

قه ره تاژدین ده لئی : ده بی هه ره لیره بی ، چونکه له یای زین - ئی میوانه .

عرفو و چه کو ده لئین : به دهستی خون ده بیهینه ، گورخانه .

چونکه میرمه م مهشوقه ی یای زین - ییه . هه تامردنی یای زین خوشکئی

هه موومانه .

بهنگین ده لئی : بی (مهن = آغا) و بی وه تهنین !

چونکه میرمه م غه ربیه یه بهلا بچین بو خومان قه بری بو هه لکه نین .

۱- هه ل = Helh : پیشوه ندیکه سهختی ، توندی و به کجاری کاری ده گه نی ؛

هه مانه ، (برین = هه ل برین) و (درین - هه ل درین) و (فرین - هه ل فرین) و (نیشتن - هه ل نیشتن)

و . . .

۲- بهنگینه : بهنگین - ه : واتا هه ی بهنگین : ئه (e - o) که به نی بهنگین - یوه

نوساوه په سه وندیکه ، نیشانه ی بانگ کردنی نیرینه ی له کوردی (سورانی) دا، ههروه کده لین :

سیامه نده : سواره ، مامه ، کاکه ، کوره و . . . له راویزی کرمانجی باکوری دا ئه (e = o)

ده چیه سه رده نگی (و = ه) ی وه کو : سیامه ندو ، مامو ، کاکو ، کورو و . . . ع . ا

میگوید ای خواهر ، یای زین بگذار **کاسه‌مم** را برداریم و بدیوان ببریم .

بنگین میگوید : ای **میر** قربانت شوم «هیچ» (کس مم را) دست نزنند ؛
«من» (این) امانت **ابراهیم پادشاه** **یمن** است ، باید اورا به **یمن** باز گردانم .

میر میگوید : **بنگینه** ^۲ جانانا !

من ندانسته‌ام پسر **ابراهیم پادشاه** است و باینجا آمده است ؛
من میدانم (شهر) **جزیر بخاطر** (انتقام گرفتن) او ویران می‌گردد .

مصلحت این است که گور و گورستانش باید پیش خودم (اینجا) باشد .
قره‌تازدین میگوید : باید در همینجا باشد ، چون مهمان **یای زین** است .
عرفو و **چکو** میگویند : با دست خودمان او را بگورخان می‌بریم .
چونکه **میرمم** معشوقه **یای زین** است تا (روز) مرگ **یای زین** خواهر
همه ماست .

بنگین میگوید : بی بزرگ (آقا) و بی وطنیم .
چونکه **میرمم** غریب است ، بگذار خودمان برویم و برایش گوری بکنیم .

۱- در متن کردی بصورت جمع « دستان » آمده است .

۲- **بنگینه** = **بنگین** + e = o + Bengîn : یعنی ای بنگین - در زبان کردی
پسوند (e = o) و همچنین (o = 0) از حروف ندا (و تحبیب) و در آخر اسماء جنس
مذکر می‌آیند مثلا : (**بنگینه** ، سیامه‌نده ، آزاده ، چه‌که ، سواره و ...) و (**سمکو** ، زیرو
ساکو ، لاوو و رهندو ...) و ...

نک : علامت مذکر و مؤنث در کردی اثر نگارنده (ع. ا) .

میرزیندین ده لی: خولا کهی بهنگین چت لهوان قسی داوه!
 له میژه ناردومه قهبری بو هه لکه ناوه (هه لکه ندراره).
 کاکه مه م-یان برده سهر تاته-شورای^۱ وشوراره ،
 هه لیان گرت بو گورخانان، لهوی تهسلیم به خاکئی کراوه ،
 بانگیکی خوشیان لیدا ، گه زانه وه به دواوه .

ایتجا ئه گهر شهو بهسهر داهات ، هه لی کرده ژیرنه ی بارانی .
 یای زین ایستا بو کاکه مه می دهس ده کا به گریانی :
 تاقه کوژی برایم پادشای یه من - ئی جوانه مهرگ بو ، لهسهر منی
 بابان-ویرانی !

هه لالی دنیا ییم لی حهرام بی هه تا خولا ده کا دیوانی ؛

چبکم له خوم رووسیا قهله ندری !
 بو دایک وبایی میرمه می ده گه یینه یه من-ئ خه بهری ؛
 دا خولا شاری جزیر-ئ ده گه ل توپ و توپخانه ی یه من-ئ چی
 به سدری !

چ-بکم له چه نگم ده رچو ئه من [ی] مل به کوینی !
 شاری جزیر-یم لی خرا ده کهن کهسم له هولادی نامینی .

کی بو ، له بهنگینه ی دل سو تاوه !

میرزیندین میگوید: ترا بخدا **بنگین** از این سخن در گذر .
 خیلی زودتر فرستاده‌ام برایش گور کنده‌اند .
کاکه‌مم را روی « تاته شوار » گذاشتند و شسته شد ،
 او را برداشتند بگورخان « ان » بردند و بخاک تسلیم (دفن) کردند ،
 يك بانگ خوش^۲ (و سوزناکی) زدند ، به‌عقب باز گشتند .

آنگاه ، هنگامیکه شب فرا رسید ، ریزش باران تندی شروع گردید ،
 حالیا **یای‌زین** از برای **کاکه‌مم** ، شروع به گریستن میکند .
 یگانه پسر **ابراهیم پادشاه یمن** ، جوانمرگ شد ، بخاطر من دودمان ویران
 (بر باد رفته) !

حلال دنیا بر من حرام باد تا (روزی که) خدا دیوان میکند .

چکنم ، از خودم روسیاه و قلندر (تر کسی ندیدم) !
 برای مادر و پدر **میرمم** خبر به **یمن** می‌رسانند .
 خدا میداند [در مقابل] توپ و توپخانه^۲ **یمن** چه [بلائی] بر سر جزیر
 خواهد آمد .

چکنم ، از دست^۳ من سیاهپوش چیزی بر نمی‌آید !
 شهر جزیر را از من خراب میکنند ، از کس (ان) من اولای نخواهدماند .

که بود ، (کسی از) **بنگینه** ، دلسوخته (تر ن) بود !

۱- تات = Tat نگاه کنید به صفحه ۱۹۵ حاشیه ۳

۲- بانگ خوش : ظاهراً مفهوم بانگ سوزناک و مؤثر است .

۳- در متن کردی بجای دست چنگ آمده است .

دهاته خزمهت یای زین-ئی دهیگوت : یای زین چاوم کویربو ، آغام
نه ماوه ،

یای زین دهلی : بهنگینه ئەمن بابانم خراپ و تیرم له جگه‌ری دراوه!
بهنگینه دهلی : ده‌بی به‌بی کهسی بزوم بوشاری یه‌مه‌ن-ئی ده‌ولت زیاد
و مالیاوه !

یای زین دهلی : هاژوا! چ-بکه‌م ئەمن [به] قه‌له‌نده‌ری!
هدژو بزۆ به‌خولات به‌زامن ده‌ده‌م، به‌آمانه‌ت به‌پیغه‌مبه‌ری .

کئی بو ، له به‌نگینه‌ی گولباوه!
ئه‌سپ و تازی ده‌خمی ده‌دا و بو یه‌مه‌ن-ئی گه‌ژاوه ،
دوازه مانگک و بیست و چوار زۆزان به‌شین و گریانئ ، آژاوه ،
هه‌تا زه‌گه‌بیه‌ ده‌رکی برایم پادشای یه‌مه‌ن-ئی ، بانگک له‌سه‌ر بانگی
لێیداوه !

برایم پادشاه‌ده‌ر کهوت؛ ده‌لی : به‌نگین ، کاکه‌مه‌م چی لئی هات و
چی لئی قه‌وماوه ؟
(به‌نگین) ده‌لی : برایم پادشا به‌قوربان‌ت بم ، ده‌ردیکی گه‌بیه‌، ئەم‌ری
حه‌قی به‌جی هیناوه !

برایم پادشا ده‌لی : به‌نگینه چ-ده‌که‌ی : له ئەمنی بی کورزی فه‌قیرئ!
چ-بکه‌م، له یه‌مه‌ن-ئی-ژا چلۆن بگه‌مه‌ شاری جزیری ؟

دایکی مه‌می ئەگه‌ر وا ده‌زانئ له‌شکر و قۆشه‌نی ده‌نگ داوه !

بخدمت **یای زین** می‌آمد و میگفت چشمم کور شد ، آقایم نماند ،
یای زین میگوید : دودمان من ویران شد و جگرم تیر خورده است .
بنگینه میگوید : باید به بی کسی به (سوی) شهر **یمن** بروم دولت زیاد و
 خانه آباد (خدا حافظ) !

یای زین میگوید: آه او رفت [درینجا] ! من قلندر چکنم !
 برو برو، ترا بامانت به **پیغمبر** و بضامن بخدا سپردم .

که بود ، (کسی بجز) **بنگینه** گل نژاد (نه) بود !
اسب و تازی خود را برنگ آبی [سوگواری] ^۱ (آغشته میکرد) و به **یمن**
 باز میگشت .

دوازده ماه و بیست و چهار روز با شیون ، گریه کنان راه میسپرد .
 تا بدر (خانه) **ابراهیم پادشاه یمن** میرسید ، پشت سر هم بانگ میزد !
ابراهیم پادشاه بیرون می‌آید ؛ میگوید : **بنگین کاکه‌مم** چه (بر سرش
 آمده) شده و چه اتفاقی برایش رخ داده است ؟
 (**بنگین**) میگوید : **ابراهیم پادشاه** قربانت شوم ، دردی باو رسید و امر
 حق را بجای آورده است !

ابراهیم پادشاه میگوید : **بنگینه** . من بی پسر فقیر را چه میکنی !
 چکنم ، از **یمن** چگونه [خود را] بشهر **جزیر** برسانم .

هنگامیکه مادر **هم** میداندست (موضوع را میفهمد) لشگرو قشون را (صدا) فرمان داد!

هەر بهو شهوهی آلیان هه‌لکرد به‌یداغیی ژا- کیشاوه ،
به‌نگین بانگ له سهر بانگی لێیده‌دا ؛ بو شاری جزیر-ئ گه‌ژاوه .

به‌نگین ده‌لی . ده‌ژۆم بو شاری جزیر-ئ بو کن آغا‌که‌ی نه‌وجه‌وانه!
ده‌هاته خوارئ بیست و چوار مانگ و بیست و چوار ژۆژانه ،
ده‌هاته ده‌وری شاری جزیر-ئ، ده‌وری ده‌به‌ست (به) تۆپ و تۆپخانه ،

یای زین^۱ نارديه‌کن میرزیندینیی ، مه‌ره‌خه‌س به‌رموئ ، ده‌چمه سهر
قه‌بری کاکه‌مه‌می .

میر ته‌گبیری به‌به‌کری کرد ؛ (میر) کوتی : مه‌ره‌خه‌ستی بکه‌م یانه‌که‌م؟
(به‌کر) کوتی : قوربان مه‌ره‌خه‌ستی بکه .

ده‌زانم به‌هاوارپوه دین ؛ ده‌شقه‌م بو خاتری یایزینی خراپه‌مان [ده‌گه‌ل]
نه‌کدن .

میر به‌رموئ : به‌لا بچیتته سهر قه‌بران مه‌ره‌خه‌سته . یایزین به‌گریان
چۆ سهر قه‌بران ،

ئه‌وه یایزین گه‌بیه سهر قه‌بری کاکه‌مه‌می بانگی کاکه‌مه‌می ده‌کا ،

ده‌لی^۲ : خولایه ، نه‌بکارینی^۳ نه‌بسه‌بزینی^۴ ،

-
- ۱- چریکه به‌رکه‌به چرگه‌ر به‌قسه ده‌یگیریته‌وه .
 - ۲- چریکه هه‌له‌سته چرگه‌ر ده‌نگی لی‌هه‌لدینی به‌آه‌نگی تایه‌تی ده‌لی .
 - ۳- بکارینی : به‌روناکی تیی ناگه‌م پیم‌وايه : له «کاشتن» ی فارسی راگیرایی‌واتا :
نه‌بروینی ؟
 - ۴- بسه‌بزینی : به‌رووناکی تیی ناگه‌م ، پیم : وایه «سه‌بری» عه‌ره‌بیه به‌وجوره‌ی
ده‌کار هینراوه .

یای زین را (هم بخاک) تسلیم کردند، اورا پوشاندند. گفتند: یاالله باز گردیم .
 (در این اثنا) صدای مهیبی از قبر **کاکه‌مم** و **یای زین** [بلند شد]؛ **بکر** گفت :
 آها ! دست بر نمیدارند، این است (که) در قبر هم ببالین هم دیگر رفتند و (هم آغوش) شدند .

بکر آقا^۱ میگوید: **میر** تو **یک میر** صاحب خاطری^۲ .
 در همه کارها (ازمن) عیب (جوئی میکنی) و کار مرا خوار میشماری .
 خواهر ... تو در قیامت هم از خلق دست بردار نیست ،

میر^۳ گفت : هر کاری را بهمن کرد (باز هم دست نمیکشد) بکشید(ش) !
بکر خود را بمیان قبر **کاکه‌مم** و **یای زین** انداخت (پناه برد) (که او را
 نکشند ولی همانجا او را کشتند) و **خون بکر** میان قبر **کاکه‌مم** و **یای زین** ریخته
 و [از آن] **زی**^۴ بوجود آمده آنجا روئیده است . (؟)

کار^۵ آنها تمام شد .
عرفو سرتاپا خود را در گل انداخته (و خاک بر سر کرد) .
چکو هم خود را «**خم**^۶» آلود کرد ،
 برای **مم** و **زین** بانگ خوشی [سوزناکی] برپا کردند .
 هر کسی **غمناک** بسوی خانه خود بازگشت .

-
- ۱- «چریکه» شعر است و چرگر آن را با آهنگ مخصوص میخواند .
 - ۲- خاطرت پیش من عزیز و محترم است .
 - ۳- «چریکه» نثر است و چرگر آن را با بیان عادی نقل میکند .
 - ۴- زی = zî : یکنوع درخت کوهی خارداری است .
 - ۵- «چریکه» شعر است و چرگر آن را با آواز و آهنگ مخصوصی میخواند .
 - ۶- خم = رنگ آبی که عزاداران لباس، اسب، اسلحه، سگ و در و دیوار خانه خود را بان آغشته میکنند .

خه بهر بیان^۱ به بزازیم پادشای دا : یای زین- یشن مرد، له کن کاکه مهمه میان ناژت.

کئی^۲ بو، له بزازیم پادشای زه نویره^۱.

کوتی : ایدی کهس پییم نهلی له پاژ مهم و زین- نان شاری جزیری
نیگا بدیره!

سبچه نیی پانکی نوغرۆی ده کهم ده چۆمی جزیری ده کهم سهر بهره ژیره ،

اینجا که سبچه نیی به یانی داوه!

بزازیم پادشا له خهوی هه لستاو.

ده لی: چ- بکه م له عه یهت. [تاوی] میرمه می کویرم بون هه رتک چاوه .

ژووی تۆپ و سهر بازی ده شاری جزیری کراره .

به نگینه آغای چووه، بو خۆی سهر کردیه و زگی سوتاووه!

ژووی ده ماله به کری کرد، هه رچی گه ییه، سهری بزی سینگه هه لئناوه ،

ژووی ده ماله میرزیندینی کرد- قه د یه ک خه لاس نه بو یه کی نه ماوه ،

هه تا به چاریکی آساریان بزاوه .

جا خاتون نهستی کوینی ده بهر خۆی کرد- چو له پیتر بزازیم پادشای

زاوه ستاو.

ده لی: پادشا، مهم و زین- چوون ، آساری ماله باهم بزاوه .

برایم پادشا دهستی ده ستوی خاتون نهستی کرد کوتی : نه تۆ کچی منی نه تۆم

له جیی کاکه مهمه ژوناوه .

۱- چریکه په ر که یه چر گه ر به قسه ده یگیریته وه .

۲- چریکه هه لبه سته چر گه ر ده نگه لی هه لدینی به هه وای تابه تی تی هه لده کاتی.

ابراهیم^۱ پادشاه را خبر کردند. یای زین هم مرد، او را نزد کاکه‌مم
دفن کردند.

که^۲ بود، (کسی از) ابراهیم پادشاه جسور(تر)ن بود!
گفت: پس از مم وزین «دیگر» کسی بمن نگوید که شهر جزیر را نگاه‌بدار
(ویران مکن).

فردا آن را ویران و سرازیر می‌کنم و در رودخانه جزیر خواهم ریخت.

آنگاه که فردا صبح شد.

ابراهیم پادشاه از خواب بیدار شد.

میگوید: چکنم؟ از تأسف می‌رم چشم‌انم کور شده‌است!

روی توپ و سر بازان به (سوی) شهر جزیر است.

بنگینه (که) آقايش (در) گذشته و دلسوخته است. خودش سر کرده‌است.

بخانه بگر رو کرد (رفت)؛ بهر کس رسید سرش را برید، سینه‌اش را پاره کرد.

بخانه میر زیندین رو کرد (رفت و نگذاشت) یکی خلاص شود (همه را از دم

تیغ گذرانید).

تا یکباره آثارشان بریده شد (از میان رفتند)،

(استی) میگوید: ای پادشاه، مم وزین رفتند، آثاری از خانه پیرم نماند.

ابراهیم پادشاه: دست بر گردن خاتون استی انداخت و گفت: تو دختر من

هستی و من ترا بجای کاکه‌مم گذاشته‌ام.

۱- «چریکه» نثر است و چرگز آن را بایان عادی نقل می‌کند.

۲- «چریکه» نظم است و چرگر آن را با آواز و آهنگ مخصوصی می‌خواند.

دهستی دهستویی **خاتون نهستی** کرد، چۆ سهرقه بری **مه‌م** و **زینان**، بیان
کا ته‌واوه .

گه‌ییه سهر قه‌بران ده‌گه‌ل له‌شکر و قو‌شه‌نی بانگیکی لیده‌داوه .

کئی بو، له **برایم پادشای** نه‌وجوانه [؟]

کو‌پرای گه‌ییه هه‌رتک چاوانه .

ده‌لی: به سهرینی پیری به‌شم، بئی کو‌ژی و زگ سووتانه .

ژۆله **خاتون نهستی** نایه‌مه‌وه شاری جزیرئی شاریکی به‌رقه‌ده‌مه

ویسراحت (ایستراحت) گرانه :

ژۆله شاره‌که‌ی **یه‌مه‌ن**ئی، بئی کو‌ژی آغای سهره ویرانه .

خاتون نهستی ده‌لی: له‌سوویی **مه‌م** و **زینان** وه‌خته وه‌ر گه‌ژیم له‌دینی !

هیچ باب و برام نه‌ماون له‌کنیان ژۆبنیشم به‌په‌رژینی،

برایم پادشا ده‌لی: ژۆله شاره‌که‌ی **جزیر**یم به‌به‌رات دا، هه‌تا مردنی

به‌قه‌ره‌تاژدینی ؛

اینجا ئەمن **کاکه‌مه‌م** - م چوو، هۆم کهوتۆته به‌نگینی .

قه‌ره‌تاژدین ده‌لی: چ- بکه‌م **برایم پادشا** . آغا یه‌تیم بئی نا کرئی جه‌ر گم بزاوه!

خزمه‌تی **میرمه‌م** - یم گه‌لێک نه‌کرد، ئەمه‌گم به‌هیچی دراوه .

خولآ ده‌زانئێ کو‌ژی تو‌یه، به‌لا ئەمن هیچ که‌سم له‌شوینه‌واری نه‌ماوه .

سبچه‌نیی ته‌داره‌کی ده‌گرت، هه‌تا جه‌وت ژۆزان هه‌ر خیر و قوربان بۆ

مه‌م و **زینان** کراوه .

همین شب پرچم‌ها برافراشتند، بیرق (بالا) کشیده شد .
بنگین پشت سرهم بانگ میزد، به (سوی) شهر جزیر بازگشت .

بنگین میگوید : به شهر جزیر میروم به نزد آقای آن (پدر)، نوجوان (ناکام)
بیست و چهار ماه و بیست و چهار روز، (بطرف) پائین سرازیر میشد .
میآمد بدور شهر جزیر [میرسید و] باتوپ و توپخانه آن شهر را، دورمی بست
(محاصره میکرد) ،

یای زین^۱ پیش میرزیندین فرستاد مرخص بفرمائید سر قبر کاکه موم میروم .
میر با بکر تدبیر کرد؛ (میر) گفت (اورا) مرخص بکنم یا نکنم ؟
(بکر) گفت : قربان او را مرخص بکن .
میدانم بفریاد او خواهند رسید^۲؛ شاید بخاطر یای زین با ما بدی نکنند .
میر فرمود : مرخص است، بگذار بگورستان (سر قبرها) برود . یای زین
گریه کنان بسر قبرها رفت ،
یای زین (هنگامکه) به قبر کاکه موم می‌رسد، کاکه موم را بانگ میکند :

(زین) میگوید: ^۳ خدایا نه «بکارینی^۴» نه «بصبرینی^۵» (؟)

- ۱- «چریکه» نثر است و چرگر آن را بایبان عادی نقل میکند .
- ۲- ترجمه تحت‌اللفظی متن کردی «خواهند آمد» است .
- ۳- «چریکه» شعر است و چرگر با آواز و آهنگ مخصوصی آن را میخواند .
- ۴- بکارینی = Bikarêni = معنی صریح و مناسب این کلمه نامأنوس و غیر کردی
مفهوم نگارنده نیست، ظاهراً از کاشتن فارسی گرفته شده یعنی نه بکاری ؟
- ۵- بصبرینی : Bisebrêni : معنی صریح و مناسب این کلمه نامأنوس و غیر کردی
مفهوم نگارنده نیست ، ظاهراً چرگر کرد کلمه صبر عربی را بصورت فعل کردی صرف کرده
است و معنی که بتوان بر آن قائل شد : «بصبرواداری» است .

بوخۆت گیان ددهی ، گیانان دهستی ،
 کاکهدهم عمره کم. ئەتۆ نایێ جارێکی سەر هه‌ئینی؟

کاکهدهم ده‌لی: خاتونێ بو وا شییت و کم ئەقلی [!؟]
 زوومه‌تی تۆم گه‌لێک جواترن له‌ ده‌سترو‌که‌ی گۆل-گۆلی .
 هه‌تا دنیا خراده‌یی، پیاو سەر هه‌ل نایه‌نی له‌ ماله‌ گلی .

یای زین ده‌لی: خولایه به‌غه‌یر ئەز ئەتۆ که‌س نیه به‌مینی ؛
 ئەمن ، چیدیکم بو موجازاتان نه‌ ژییینی .
 ئەمن به‌کیلی کاکهدهم-پوه به‌مینی^۱ .

خولایه ئەتۆ که‌ریمی ، قادری !
 میوانی خولای دێ ژووحی (ره‌وانی) له‌ یای زینی وه‌رده‌ گری^۲ .
 خه‌ به‌ریان^۳ دا به‌میر زیندینی: یای زین مرد . میر به‌ به‌ کری فهرموی :
 بزۆین قه‌بری بو هه‌لکه‌نین ، کوتیان قه‌بری هو له‌وئ هه‌لکه‌نن، هه‌ر
 جیه‌کی پاچیان لێدا بو به‌ ژوو (به‌ردی ده‌هاته به‌ری) له‌هیچ کوئی هه‌لنه‌ که‌ندرا
 له‌ کن کاکهدهمی نه‌بی؛ قه‌ریان ته‌واو کرد .

۲-۱ : له‌ هیندیك چریکه و ئەوسانه‌ی کوردی وه‌یبه‌دی دا پاشی مه‌رگی دلدار،
 دل به‌ری دلسوتاویش به‌ گیان و دل به‌ره و پیری مه‌رگ ده‌روا ؛ هیندیکیان قاره‌مانانه هیندیکیش
 فه‌یله سوفا نه‌ گیان دده‌ن .

پیناودیری، به‌ئمه‌گ بون، له‌خوبوورین، له‌ریی دوستایه‌تی، ژن و میردایه‌تی و به‌لینی دا،
 له‌ آکار و جوانویری (ئه‌خلاق) زور به‌هیزی کوردانه، ئەوه‌سته به‌رز و هیژایه‌ که‌ه‌وینی ژینی
 کترمانج-ه‌تییه، له‌ته‌واوی چریکه و ئەوسانه‌ و چیروکی کوردی دا. به‌ جوانی ده‌تروسکیته‌وه .

۳- چریکه په‌رکه‌یه چرگه‌ر به‌قسه ده‌یگێرته‌وه . ع. ۱

خودت جان میدهی و جانان میگیری ،
 کاکه‌مم ای عمر (وجان) من [آیا برای] تو [ممکن نیست] یکبار سر بر آری (؟)

کاکه‌مم میگوید : ای خاتون چرا اینگونه شیدا و کم‌عقلی [!؟]
 (از برای) من گونه‌های تو خیلی قشنگتر از دستمال (های) گل‌گل (دار-
 گلگون؟) است .

تا (روز قیامت که) دنیا خراب میشود، انسان سر از خانه خاک بیرون نخواهد آورد.

یای زین میگوید : خدایا بغیر از تو کسی نیست که بماند ،
 مرا بر (سر) سنگ مزار کاکه‌مم بمیران^۱ .

خدایا تو کریمی ، تو قادری .

مهمان خدا می‌آید و روح یای زین را میگیرد (یای زین هم جان بجان آفرین
 تسلیم میکند^۲).

خبر^۳ بمیر زیندین دادند : یای زین مرد. میر (خطاب) به بگر فرمود :
 برویم قبری برایش بکنیم ، گفتند در آنجا (اشاره بجائی) برایش قبری (حفر)
 کنید. هر جائی که کلنگها زدند کنده نمیشد (سنگ پیش می‌آمد) هیچ جائی کنده نشد
 بغیر از نزد (قبر) کاکه‌مم که برایش آنجا قبر درست کردند .

۲-۱ : در بعضی از «چریکه»ها و افسانه‌های کردی و هندی و ... پس از مرگ عاشق
 ناکام، معشوقه‌ها نیز با عشق و اراده و شور و هیجان خاصی، غالباً قهرمانانه و گاهی فیلسوف‌وار
 با استقبال مرگ می‌روند .

نک :

«چریکه» خج و سیامند (در نشریه دانشکده ادبیات تبریز دوره هشتم ۱۳۳۵) ، و نیز:

شهر آهوخانم اثر: علی محمد افغانی تهران ۱۳۴۰ ص ۶۱۶

۳- «چریکه» نثر است و چرگر آن را پایان نغادی نقل میکند . ع. ا.

یای زین-یان ته سلیم کرد، دایان پووشی، کوتیان : یاللا بزۆینهوه .
 شهقژن له قهبری کاکه مه مه و یای زین-ئی هات؛ به کر کوتی : ئه ها ! ده ست
 هه لئا گرن ئه وه له قه بریش چوونه بال یه ک .

به کر آغا^۱ ده لی : مه بر ئه تو مه بر-یکی ساحیب خاتری !
 له هه مو کاران عه یب و عاران له من ده گری .
 خوشکی... تو له قیامه تیش ده س له خه لکی هه لئا گری .

مه بر کوتی^۲ : هه مو کاریکی پی کردم [ده س هه لئا گری] ئه نجا (جا) بیکوژن!
 به کر خوئی آویته نیوانی قه بری کاکه مه مه و یای زین-ئی ، خوینی
 به کری ، له نیوانی ، قه بری کاکه مه مه-ی و یای زینی ؛ کهوت (ژژا) «ایستا» بو
 به زی^۳ (دزوو) لهوئی شین بو. (؟)

کاری^۴ وان بو ته واوه !
 عرفو سه ر تا پا خوار خوئی ده قوژی ناوه ،
 چه کوش خوئی له خمی داوه ،
 بانگیکی خوشیان له بو مه مه و زینان لیداوه ،
 به خه منا کی هه ر که سه بو ما له خوئی زۆیه وه و گه راوه .

۱- چریکه هه لبه سه ته چرگه ر ده نگه لی هه ل دینی؛ به هه وای تایبه تی ده یلی .

۲- چریکه په رکه یه چرگه ر به قسه ده یگیره ته وه .

۳- زی = zî : زی-داریکی درواوی کیویه - (درووی مه مه و زینان)

۴- چریکه هه لبه سه ته چرگه ر ده نگه لی هه ل دینی و به آهنگی تایبه تی تیی هه ل ده کاتی .

دست بر گردن **خاتون آستی** انداخت و بر سر **قبر مم** و **زین** رفت آنها را طواف کند .

بر «سر» قبرها رسیدند باقشون و لشکر بانگ خوشی (سوزناکی؟) بر آوردند.

که بود، (کسی از) **ابراهیم پادشاه** نوجوان (تر،ن) بود !

کوری بهردو چشمش رسید (هر دو چشمش کور شد) ؛

میگوید : پیرانه سری قسمت من جگر سوختن و کوری شد .

(ای) فرزند **خاتون آستی** به شهر **جزیر** باز نخواهم گشت، شهر بد قدیمی است

و استراحت در آنجا دشوار است .

ای فرزند شهر **یمن** بدون **آقاپسر (مم)** ویران است .

خاتون آستی میگوید : از اشتیاق و حسرت **مم** و **زین** وقت آن است که از

دین (وایمان) بر گردم .

پدر و برادرم هیچ (کدام) نمانده اند که در پیش آنها محفوظ بنشینم .

ابراهیم پادشاه میگوید : ای فرزند شهر **جزیر** را بقره تا **دین** به برات دادم

تا مرگ (مال او باشد) .

اکنون (که) **کاکه مم** از دست من رفته است، علاقه به **بنگین** پیدا کرده ام .

قبره تا دین میگوید : **ابراهیم پادشاه** چکنم جگرم پاره پاره شده نمیتوانم

آقایی بکنم .

من خدمت زیادی به **میرمم** نکرده ام بی هیچ (بیخود) بمن پاداش داده شده .

خدا میداند پسر تو است، ولی هیچ کسی از دودمان من نمانده است. (؟)

فردا تدارك میگرفت ، تا هفت روز بخاطر **مم** و **زین** خیر و قربان

شد (میکردند) .

له پاشان آلیان هه لکرد و بهیداغیان را کیشاوه ،
 جزیر به قه‌ره تاژدینی ته‌سلیم کرا ؛ گه‌زانه‌وه به‌دوواوه .
 بر ایم پادشا له حه‌سه‌ره‌تان کویری بو هه‌رتک چاوه .
 دواژه مانگک و بیست و چوار زۆژان له‌شکریان هیئاوه به‌دوواوه .
 داخیل به‌شاری یه‌مه‌ن ئی ده‌بو ، هه‌مو که‌س خوئی ده‌قوژی ناوه ؛
 به‌نگینی کرده کوژی خوئی و به [پادشایی له] - سه‌ر شاری یه‌مه‌ن - ئی دا‌ناوه .

یاژه‌بیی ! ره‌حمان به‌کر^۱ نه‌مری !
 به‌چوار زۆژان ئه‌و به‌نده‌ی^۲ بو سا‌حییی ئه‌لمانی^۳ کرده ته‌واوه ،
 عیسا‌ی زووحوللا ، له سه‌ر سا‌حییی ئه‌لمانی زاوه‌ستاوه !
 آغای سا‌حیب به‌ ساغ و سلا‌مه‌تی ، له‌هه‌مو ده‌ریایان [ب] - په‌ریوه ، له دایک
 و خوشکی خۆت بکه‌ی سا‌لوه !

پایان

ته‌وریز ۲۷ ره‌شان ۲۵۷۴ کوردی . عوبه‌بدولا ئه‌یوبیان

۱ - كاك ره‌حمان به‌کر چرگه‌ری به‌نیو بانگی کورد وه‌کی ده‌گیرنه‌وه زورتر
 له نیو مه‌نگوران رایبواردوه ، شادره‌وان كاك . هه‌مه‌زی مه‌نگور مه‌زنی کاده‌رویشیان زوری
 خوش و یستوه .

۲ - به‌ند = Bend : واتا چریکه ، چیروکه ، وه‌کو : به‌ندی لاس و که‌ژالی
 به‌ندی فه‌هاد و شیرنی .

۳ - پروفیسور دوکتور اوسکارمان چازان و پ‌سپوری زبان ناسی و کوردی زانی
 به‌نیو بانگی ئه‌لمانی ؛ داخه‌که‌م وینه‌ی‌پروز و به‌سه‌ره‌اتی ئه‌ویاوه هیژایه‌مان وه‌گیرنه‌که‌وت
 ئه‌وپه‌ره‌نوسه‌ی پی‌برازینه‌وه : ع . ۱

سپس پرچم‌ها و بیرق را برافراشتند .
 جزیر را به قره‌تاژدین تسلیم کردند (سپردند) و باز گشتند .
 از حسرت هردو چشم ابراهیم‌پادشاه کور شد .
 دوازده ماه و بیست و چهار روز، لشگریان (ازراهی که رفته بودند) باز گشتند .
 داخل به‌شهر یمن میشد(ند) همه «کس» خود را در گل‌انداخته (و خاک بر سر
 میکردند) ؛
 (ابراهیم‌پادشاه) بنگین را [بفرزندی پذیرفتو] پسر خود کرد و (پادشاهی)
 شهر یمن را باو واگذار کرد .

یارب رحمن بکر^۱ نمیری (زنده باشی) !
 در چهار روز این منظومه^۲ را برای صاحب‌آلمانی^۳ تمام (نقل) کرد ،
 عیسی‌روح‌الله بر بالای سر صاحب‌آلمانی و ایستاده است .
 [امیدوارم) آقای صاحب‌آلمانی بصحت و سلامت، از تمام دریاها بگذری و
 بمادر و خواهرت سلام بکنی !

پایان

تبریز ۲۹ اسفند ۱۳۴۱ شمسی. عیدالله ایوبیان

-
- ۱- رحمن بکر چرگرمشهور کرد، چنانکه یادآور شدیم، در اینجا نیز هنر خود را بکار برده و نام خود و پرفسورمان را در «چریکه» گنجانده است. بقرار معلوم کاک رحمن بکر چرگر مخصوص «کاک حمزه منگور» رئیس طایفه کادرویشیمان بوده و کاک‌همزه او را خیلی دوست داشته است
 - ۲- در اینجا بجای کلمه «چریکه» چرگ کلمه «بند» را بکار برده است و «بند» در کردی در مفهوم مطلق «گورانی» (آواز، ترانه) مورد استعمال دارد، شاید علت اطلاق «بند» به «چریکه» روی همین بندبند بودن «چریکه» است .
 - ۳- با کمال تأسف باوجود کوششهای زیادی که کردم نتوانستم شرح حال و عکس پرفسور اسکارمان دانشمند عالیقدر آلمانی را پیداکنم، که بعنوان قدردانی از این دانشمند گرانمایه آنرا زینت بخش این رساله بنمایم . ع . ا

توضیح درباره «چریکه مم وزین»

ضمن سپاسگزاری از دانشمندان و خوانندگان فاضلی که نسبت به «چریکه کردی مم و زین» بصورت مستقیم و غیرمستقیم اظهار لطف فرموده اند یادآور میشود؛ حقیر در مقدمه رساله وعده کرده بود که بترتیب بانتشار متون مان، **خانی و لسکو** و ترجمه فارسی آنها پرداخته سپس متون تازه‌ای را که تهیه دیده است با یک بررسی تحقیقی کلیه متون قدیم و جدید تقدیم خوانندگان نشریه دانشکده ادبیات تبریز بکند. بعلت زمان درازی که برای انجام این امر لازم است و همچنین بعلت محدود بودن صفحات نشریه، ناچار این سلسله مقالات را در همین جا (پایان متن پرفسور مان) خاتمه میدهد و امیدوار است که اگر عمر باقی و توفیق یار باشد، بقیه را بصورت مستقلی چاپ و در دسترس خوانندگان و دوستان عزیز دور و نزدیک «چریکه‌ی کردی» قرار دهد.

عبیدالله ایوبیان

